

1540

ΝΙΚ. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗ - ΛΑΖ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Έγκριθεῖσα
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 49529/1950 ἀποφάσεως
τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'

Δ Σ Ρ Ε Α
ΒΑΣΙΛΗ ΛΑΧΑΝΑ
ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΓΙΟΤΣΑΛΙΤΟΥ - ΔΑΧΑΝΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.
ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 9 ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Κάθε γινήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν ἐνὸς τῶν συγγραφέων.

A handwritten signature in cursive Greek script, appearing to read "Ιωάννης Μαζαρόπουλος".

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Αφοῦ οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1453, ἔπαισσε πλέον νὰ ὑπάρχῃ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Ἐν τούτοις ἔμεναν ἀκόμη ἐλεύθερα μικρὰ τμήματα τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, ὅπως ἡ Αὔτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ Μυστρᾶ.

Ἐπίσης ἄλλα τμήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἴδιως παράλιαι πόλεις καὶ νησιά εύρισκοντο εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Βενετῶν, ὅπως ἡ Εύβοια, ἡ Κρήτη, τὰ Ἐπτάνησα καὶ μερικαὶ πόλεις τῆς Πελοποννήσου.

Δὲν ἐπέρασαν δῆμοι πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ἀλωσιν καὶ οἱ Τοῦρκοι ὑπέταξαν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς μικρὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι διετήρουν ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν των.

Μεταξὺ τῶν πρώτων αὐτῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι κατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ήσαν ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Βοιωτία, τὰς ὁποίας ὁ Φράγκος ἡγεμὼν των παρέδωσεν εἰς τὸν Μωάμεθ κατόπιν συνθηκολογήσεως.

Οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τότε τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη μάλιστα καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ Β', ἔβαλαν φρουράν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ μετέβαλον τὸν Παρθενῶνα εἰς τζαμί.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ Μωάμεθ ἐπετέθη κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος. Μετὰ πολιορκίαν, ἡ ὁποία ἐκράτησεν ἀρκετοὺς μῆνας, ἡ πόλις ἐκριεύθη καὶ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Δαβὶδ ὁ Β' ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου.

Οἱ Ἑλληνες κάτοικοι τοῦ Πόντου μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπανεστάτησαν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Τὸ 1460 ὁ Μωάμεθ ὁ Β' ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Πελοποννήσου. Οἱ Δεσπόται τοῦ Μυστρᾶ Δημήτριος καὶ Θωμᾶς, ἀδελφοὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, προέβαλον μικρὰν ἄντιστασιν,

ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγουν τὴν ύποταγὴν τοῦ Δεσπότατού.

Μόνον μερικαὶ ὄχυραι πόλεις, ὅπως τὸ Ναύπλιον, ἡ Μεθώνη, ἡ Κορώνη, ἡ Μονεμβασία καὶ τὸ Ναυαρīνον, μὲν μικρὰς περιοχὰς γύρω τῶν ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βενετῶν. Ἐλλὰ καὶ αὐτὰς μετ' ὀλίγα ἔτη οἱ Ἐνετοὶ τὰς παρέδωσαν διὰ συνθήκης εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία κατὰ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος τὸν καιρὸν τῆς μεγαλυτέρας δυνάμεως της.

Τὸ 1470 οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὴν Εύβοιαν καὶ ἀκόμη ἀργότερα ὑπέταξαν τὰς νήσους Ζάκυνθον, Ἰθάκην καὶ Κεφαλληνίαν. Εἰς τὰ τρία αὐτὰ νησιά ἔμειναν ἐν τούτοις ἐλάχιστον διάστημα, διότι τὰ ἀνακατέλαβον οἱ Βενετοί.

Ἄρκετὰ χρόνια μετὰ τὴν ὄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὴν Ρόδον, τὴν Χίον, τὴν Κύπρον, τὰς Κυκλαδας καὶ τελευταίαν τὴν Κρήτην.

Διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης οἱ Τούρκοι ἔκαμαν πόλεμον μακρὸν ἐναντίον τῶν Βενετῶν, μὲ τοὺς ὅποιους συνεπολέμουν οἱ Κρητικοί.

‘Ο πόλεμος αὐτὸς ἐκράτησε περισσότερον ἀπὸ εἴκοσιν ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἡ Κρήτη ἔπαθε μεγάλας καταστροφάς. Τελευταίᾳ ἐκυριεύθη (1669) ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Χάνδαξ (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον) ὑστερα ἀπὸ πολιορκίαν τριῶν ἔτῶν, κατὰ τὴν ὅποιαν ὀλόκληρος ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς ἐρείπια ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον βομβαρδισμόν.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης καμία ‘Ελληνικὴ χώρα δὲν ἔμεινε πλέον ἔλευθέρα. Μόνον τὰ Ἐπτάνησα, ἀντὶ νὰ εύρισκωνται ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἥσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Βενετῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ἡ Τουρκία ἦτο τὸ μεγαλύτερον εἰς ἕκτασιν καὶ τὸ ἴσχυρότερον κράτος τοῦ κόσμου. Κατεῖχεν, ὀλόκληρον τὴν Βόρειον Ἀφρικήν, τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ὀλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Περσίαν, ὀλόκληρον τὴν ‘Ελληνικὴν Χερσόνησον καὶ μεγάλα τμήματα τῆς Ούγγαρίας καὶ Ρωσίας.

2. ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΑΥΤΗΣ

Ἐνῷ ἡ Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία εἶχε τόσην ἔκτασιν καὶ τόσην δύναμιν, εἰς τὴν Εύρωπην δὲν ὑπῆρχε κανένα κράτος ἵκανὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν τουρκικὸν κίνδυνον.

Μεγαλύτερος ἦτο ὁ κίνδυνος αὐτὸς διὰ τὰ κράτη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔγειτόνευον μὲ τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν. Τὰ Κράτη αὐτὰ ἥσαν ἡ Βενετία, ἡ Αύστρια, ἡ Ούγγαρία καὶ ἡ Ρωσία.

‘Η Βενετία ἦτο κράτος μὲ μικρὰν ἔκτασιν, περισσότερον ἐμπορικὸν παρὰ στρατιωτικόν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀπετέλει ὁ μεγάλος στόλος τῆς καὶ ὁ τεράστιος πλοῦτος τῆς. Ἐπειδὴ οἱ Βενετοί εἶχαν μεγάλον καὶ ἴσχυρὸν στόλον, ἥσαν δὲ καὶ ἔμπειροι ναυτικοί, ἐκυριαρχοῦσαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐχασαν βέβαια πολλὰ ἀπὸ τὰ φρούρια καὶ τὰ ἄλλα μέρη πού κατεῖχον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε ὑστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Τούρκους, κατὰ τοὺς ὅποιους ἐπροξένησαν σημαντικὰς ζημίας εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος.

‘Η Αύστρια καὶ ἡ Ούγγαρία δὲν ἥσαν τότε κράτη χωριστά.

‘Απετέλουν τμήματα ἐνὸς μεγάλου κράτους τῆς Κεντρικῆς Εύρωπης, τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας. ‘Η αὐτοκρατορία ὅμως αὐτὴ ἐσχημα-

τίζετο ἀπὸ πολλὰ ἀνεξάρτητα κράτη, ἀπὸ διαφορετικοὺς λαούς, μὲ διαφορετικὴν γλῶσσαν καὶ διαφορετικὴν θρησκείαν καὶ ἡ δύναμις της δὲν ἦτο ἀνάλογος μὲ τὴν ἔκτασίν της.

Οἱ ἡγεμόνες τῶν ἀνεξαρτήτων αὐτῶν κρατῶν ἀνεγνώριζαν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τὸν αὐτοκράτορα, ὃ ὅποιος εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Βιέννην, ἀλλὰ δὲν ὑπῆκουον πάντοτε εἰς τὰς διαταγάς του. Ἐξ ἄλλου πολλάκις τὰ κράτη αὐτὰ εύρισκοντο εἰς πόλεμον μεταξύ των καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ δύναμις τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἦτο μικρά.

Ἡ Ρωσία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε μεγάλην ἔκτασιν, ὥπερ καὶ σήμερον. Ἡτο ὅμως πολὺ καθυστερημένη εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ δὲν εἶχε οὔτε στρατόν, οὔτε καλὴν διοίκησιν. Ἐπίστης πολλοὶ τοπικοὶ ἡγεμόνες ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν μεταξύ των ἢ ἐπολεμοῦσαν ἐναντίον διαφόρων βαρβάρων λαῶν, οἵ δόποιοι ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰσέβαλον εἰς τὴν Εὐρώπην. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ Ρωσία πολλὰς φορὰς ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Τὰ ἴσχυρότερα εύρωπαικὰ κράτη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰσπανία.

Ἡ Γαλλία εύρισκετο μακρὰν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ δὲν ἐδόθησαν ἀφορμαὶ πολέμων μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν κρατῶν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἴχον φιλικὰς σχέσεις μεταξύ των καὶ ἡ Γαλλία ἐπροστάτευσε μὲ κάθε τρόπον τοὺς καθολικούς, οἵ δόποιοι ἐζοῦσαν εἰς τὰς Χώρας τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ Ἰσπανία ἦτο κράτος ἴσχυρόν, ἀλλὰ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν της εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν χωρῶν, αἱ ὅποιαι ἀνεκαλύφθησαν ἀπὸ τὸν Χριστ. Κολόμβον καὶ τοὺς ἄλλους Ἰσπανούς θαλασσοπόρους.

Τέλος ἡ Ἀγγλία μόλις τότε ἤρχισε νὰ δημιουργῇ στόλον καὶ ν' ἀποκτᾷ δύναμιν. Εύρισκετο ἄλλωστε πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ διὰ τοῦτο δὲν συνεκρούσθη πρὸς αὐτήν.

Ἡ Ἰταλία τέλος ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ μικρὰ κρατίδια χωρὶς καμμίαν δύναμιν.

Οἱ Τούρκοι Σουλτάνοι, βλέποντες τὴν ἀδυναμίαν τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἐπεχείρησαν νὰ μεγαλώσουν τὴν αὐτοκρατορίαν των διὰ τῆς κατακτήσεως καὶ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν Χωρῶν.

3. ΝΙΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΥΡΩΠΑ· Ι· ΚΑ ΚΡΑΤΗ

Πρίν ἀκόμη κυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις, οἱ Τοῦρκοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὰς χώρας τοῦ Δουνάβεως καὶ εἶχον συγκρουσθῆ πρὸς τοὺς Οὐγγρούς καὶ τοὺς γερμανικῆς καταγωγῆς λαοὺς τῶν χωρῶν αὐτῶν, δὲν εἶχον ὅμως κατορθώσει νὰ τὰς ὑποτάξουν.

’Αφοῦ ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις, οἱ Τοῦρκοι ἔξεστράτευσαν κατὰ τῆς Σερβίας, τὴν ὑπέταξαν δλόκληρον καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν Ούγγαρίαν καὶ τὴν κατέλαβον. Κατόπιν ἐστράφησαν πρὸς τὴν Αὔστριαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Βιέννην (1529). Οἱ κάτοικοι τῆς Βιέννης ἐπολέμησαν μὲν γενναιότητα, ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων καὶ ἔσωσαν τὴν πόλιν των.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπέκτησαν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ναυτικὸν καὶ μὲ τὸν στόλον αὐτὸν ἔκαμνον συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῶν Εὐρωπαϊκῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτὰς ἐλεγλατοῦσαν τὰς χριστιανικὰς χώρας καὶ ἔπαιρναν αἷχμαλώτους, τοὺς ὅποιους κατόπιν ἐπώλουν εἰς τὰς ἀγορὰς δούλων τῆς Ἀνατολῆς.

’Ο Πάπτας θέλων νὰ περιορίσῃ τὴν πειρατικήν αὐτὴν δρᾶσιν τῶν Τούρκων καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ εὐρωπαϊκὰ παράλια ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν, κατώρθωσε νὰ ἔνωσῃ τὴν Ἰσπανίαν, Γερμανίαν καὶ ἄλλα μικρότερα κράτη εἰς συμμαχίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων.

’Ο ἡνωμένος στόλος τῶν Χριστιανικῶν αὐτῶν κρατῶν συνήντησε τὸν Τουρκικὸν ἡνωμένον μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀλγερίων πειρατῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος (Ἀκαρνανίας). Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ποὺ ἤκολούθησεν, ὁ Τουρκικὸς στόλος κατεστράφη σχεδὸν δλόκληρος, χιλιάδες δὲ Ἐλλήνων, οἱ ὅποιοι ὑπηρέτουν καταναγκαστικῶς εἰς τὰ τουρκικὰ πλοῖα, ἔχαθησαν. Πολλοὶ ἐπίσης ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας ναύτας τῶν Βενετικῶν πλοίων.

’Η ναυμαχία αὐτὴ εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν Ἰστορίαν μὲ τὸ ὄνομα «ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου», ἔγινε δὲ τὸ 1571.

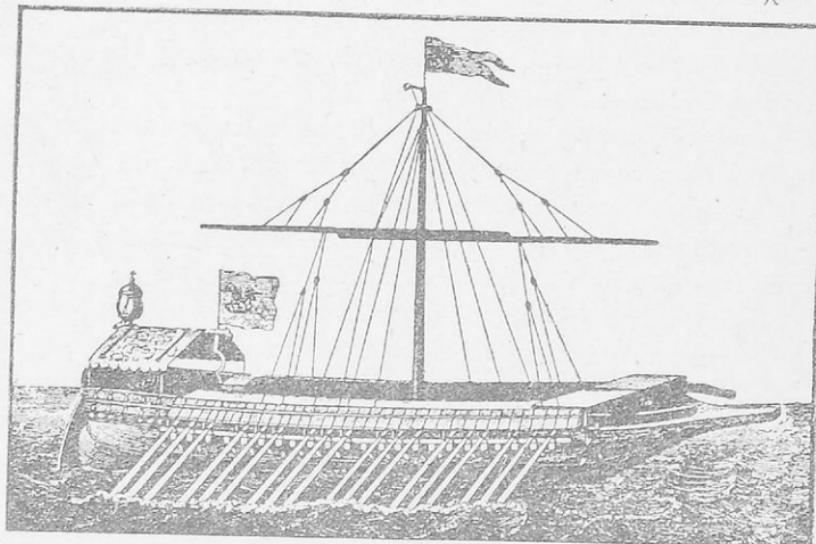
Οἱ Τοῦρκοι ἐσυνέχισαν τὰς ἐκστρατείας των κατὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ ἐπολιόρκησαν διὰ δευτέραν φορὰν τὴν Βιέννην. Καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν ὅμως ἐνικήθησαν καὶ οἱ Αὔστριακοὶ κατώρθωσαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν Ούγγαρίαν, ἡ ὅποια εἶχε μείνει 150 χρόνια ὑπόδουλος εἰς τοὺς Τούρκους.

’Ἐνῷοι οἱ Τοῦρκοι ἐπολέμουν μὲ τοὺς Αὔστριακούς, οἱ Βενετοί, θέλοντες νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Τούρκους διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης,

ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν. Ὁ Δόγης τῆς Βενετίας Φραγκίσκος Μοροζίνης ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ 8000 στρατιώτας. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἐλλήνων ἐξεδίωξε τοὺς Τούρκους ἀπὸ ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀττικήν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου τοὺς ἐποιιόρκησαν οἱ Βενετοί.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκείνην κατεστράφη ὁ Παρθενών, ὁ ὅποιος ἔως τότε διετηρεῖτο σχεδὸν ἀκέραιος. Οἱ Τοῦρκοι τὸν εἶχον με-

Βενετικὸν πλοῖον, ὅμοιον μὲ τὰ λαβόντα μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου.

ταβάλει εἰς πυριτιδαποθήκην. Μία βόμβα βενετικοῦ πυροβόλου διετρύπησε τὴν στέγην καὶ ἔπεισε μέσα εἰς τὸν ναόν. Ἡ πυρīτις ἐπῆρε φωτιὰν καὶ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο ἀρχαῖον μνημεῖον ἀνετινάχθη (14 Σεπτεμβρίου 1687). Κατόπιν αὐτοῦ οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν.

Ο Μοροζίνης ἐπροσπάθησε νὰ καταλάβῃ τὴν Εὔβοιαν καὶ τὴν Κρήτην, ἀλλ’ ἀπέτυχεν. Ἐγκατέλειψε τότε τὰς Ἀθήνας, τῶν ὅποίων οἱ κάτοικοι ἐσφάγγησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου μετ’ ὀλίγα ἔτη ἀπέθανεν.

Όλιγα ἔτη ἀργότερον οἱ Τοῦρκοι ἀνακατέλαβον ὅλην τὴν Πελοπόννησον, ἐκτὸς ἀπὸ ὅλιγας παραλίους πόλεις, τὰς δποίας ἐκράτησαν οἱ Βενετοί.

Ἄπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (περὶ τὸ 1700) παρουσιάσθη ἕνας σοβαρὸς καὶ ἐπικίνδυνος ἔχθρὸς διὰ τὴν Τουρκίαν : ἡ Ρωσία. Κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη τὸ κράτος αὐτὸ προώδευσεν, ἵδιως ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μεγάλου Πέτρου. Ο αὐτοκράτωρ αὐτὸς καὶ ἀργότερα ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β' ἔκαμαν πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Τὸ ὄνειρόν των ἦτο νὰ καταλάβουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν δποίαν νὰ κάμουν πρωτεύουσαν νέου Βυζαντινοῦ κράτους, μὲ Ρῶσον αὐτοκράτορα.

Η ἥττα καὶ καταστροφὴ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου, ἡ ἀποτυχία τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ούγγαρίας, οἱ πόλεμοι τῶν Βενετῶν καὶ τέλος ἡ σύγκρουσις μὲ τὴν Ρωσίαν, ἔγιναν αἰτία ὥστε ἡ Τουρκία ἤρχισε νὰ ἔξασθενῃ καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς της.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις: 1. Ὁνομάσατε τὰς Ἐλληνικὰς χώρας ποὺς ὑπέταξαν οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ δείξατε τὰς εἰς τὸν χάρτην. 2. Δείξατε τὰς πόλεις καὶ τὰ παράλια ποὺς ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν. 3. Ὁνομάσατε τὰς εὔρωπαικὰς χώρας ποὺς κατέκτησαν οἱ Τοῦρκοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΤΟΝ

Ι. ΔΕΙΝΟΠΑΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ ύποταγὴ τῶν Ἐλλήνων εἰς τοὺς Τούρκους ὑπῆρξεν ἡ μεγαλυτέρα συμφορά τὴν δποίαν ἐδοκίμασε τὸ "Ἐθνός μας εἰς ὅλην τὴν μακρὰν ἴστορίαν του.

Οἱ Τοῦρκοι, λαὸς βάρβαρος, ἀπολίτιστος καὶ πολεμικός, ἐφέρθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς μὲ μεγάλην σκληρότητα πρὸς τοὺς ὑποδουλωθέντας χριστιανούς.

"Ἄλλους ἔσφαξαν, ἄλλους ἐπώλησαν ώς δούλους καὶ ἄλλους ἤναγκασαν διὰ τῆς βίας νὰ γίνουν μωαμεθανοί.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Ἐλληνισμὸς διαρκῶς ὠλιγόστευεν.

Εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ Ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ συνετέλεσαν καὶ ἄλλα πιεστικὰ μέτρα, τὰ ὅποια ἐφήρμοσαν οἱ κατακτηταὶ εἰς βάρος τῶν σκλάβων.

Ἐν πρώτοις ὁ Σουλτάνος ἤρπασεν ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας τὰ καλύτερα καὶ εὐφορώτερα κτήματά των, καὶ τὰ ἐμοίρασεν εἰς τοὺς ἀξιωματούχους τοῦ κράτους του, διὰ νὰ ζοῦν ἄνετα ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά των χωρὶς νὰ ἐργάζωνται. Πολλὰ ἐπίσης ἀπὸ τὰ εὔφορα κτήματα τῶν Χριστιανῶν τὰ ἔχαρισεν εἰς τὰ Μουσουλμανικὰ τζαμιά, διὰ νὰ συντηροῦνται. Τὰ κτήματα τῶν τζαμιῶν ὠνομάσθησαν Βακούφια.

Εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἐλληνας ἔμειναν αἱ ὁρειναὶ καὶ ἄγονοι περιοχαί, τῶν ὅποιών τὰ εἰσοδήματα δὲν ἔφθανον νὰ θρέψουν οὔτε τοὺς ἰδίους καὶ τὰς οἰκογενείας των. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι ἔπαιρναν ώς φόρον τὸ ἐν πέμπτον.

Οἱ κατακτηταὶ ἀφήρεσαν ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας τοὺς μεγαλυτέρους καὶ ὠραιοτέρους ναούς, τοὺς ὅποιους μετέβαλον εἰς τζαμιά. Εἰς πιολάκα μέρη ἤρπασαν καὶ τὰ μοναστήρια μὲ τὰς περιουσίας των. Εἰς τοὺς σκλάβους ἔμειναν οἱ μικροί, ἀπόκεντροι καὶ πτωχικοί ναοί, καθὼς καὶ ἀπομεμακρυσμένα ἔξωκλήσια.

’Αλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν καμπάνες καὶ σταυρούς.

’Η τουρκικὴ κατάκτησις ἐπροξένησε μεγάλας καταστροφὰς καὶ εἰς τὴν γῆν. ’Ολόκληρα δάση καὶ καλλιέργειαι κατεστράφησαν καὶ ἡ χώρα ἔγινεν ἀκόμη πτωχοτέρα. ’Επίσης κατεστράφησαν πολλὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ὅποιων τὰ μάρμαρα οἱ Τούρκοι ἢ μετέβαλον εἰς ἀσβέστην διὰ τὰς οἰκοδομάς των, ἢ ἔχρησιμοποίησαν ὡς οἰκοδομικὸν ύλικόν.

Οἱ ἔξευτελισμοί, τοὺς ὅποιους ὑφίσταντο οἱ "Ἐλληνες καθημερινῶς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἕκαμνον τὴν ζωήν των μαρτυρικήν. Τοὺς ὠνόμαζον μὲ περιφρόνησιν « ρ α γ i ἄ δ ε s », δηλ.κοπάδι καὶ « γ κ i α-ο-ύ-ρ-η-δ-ε-s » δηλ. ἀπίστους. ’Ο κάθε Τούρκος ἡμποροῦσε νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς σκλάβους ὅποιανδήποτε ἀγγαρείαν ἥθελε. Συχνοὶ ἦσαν οἱ φόνοι ραγιάδων ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς χωρὶς τὴν παραμικράν αἰτίαν.

Διὰ τοῦτο οἱ "Ἐλληνες ἀπέφευγαν κάθε τι, τὸ ὅποιον θὰ ἥρεθιζε τοὺς Τούρκους. ’Εφοβοῦντο νὰ κτίσουν ὡραῖα σπίτια, νὰ φοροῦν καλὰ ἐνδύματα, νὰ στολίζουν τὰ παιδιά των, διότι ὅλα αὐτὰ ἥτο δυνατὸν νὰ τὰ φθονήσουν οἱ Τούρκοι.

’Η φορολογία, τὴν ὅποιαν ἐπέβαλον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἥτο βαρυτάτη. Κάθε "Ἐλλην, ἀπὸ ἡλικίας 16 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἥτο ὑποχρεωμένος νὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος τὸν λεγόμενον κεφαλικὸν φόρον ἢ χαράτσι.

Μὲ τὴν πληρωμὴν αὐτὴν ἔξηγόραζε τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ ἐπὶ ἔτος.

’Ακόμη οἱ "Ἐλληνες ἐπλήρωναν καὶ ἄλλον φόρον, διὰ νὰ ἀπαλλάσσωνται ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν.

’Ο σκληρότερος ὅμως φόρος, τὸν ὅποιον ἐπέβαλον οἱ Τούρκοι εἰς τοὺς ὑποδούλους, ἥτο ὁ λεγόμενος φόρος τοῦ Αίματος ἢ Παιδομάζωμα. Τὸν φόρον αὐτὸν ἐθέσπισε διὰ πρώτην φορὰν ὁ Σουλτάνος Ὁρχάν τὸ 1329.

Κάθε ἔτος ἐγύριζαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας Τούρκοι ἀξιωματικοὶ καὶ ἥρπαζον διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων των τὰ ὡραιότερα καὶ εὐρωστότερα ἀρσενικὰ παιδιά της ἡλικίας 6-15 ἐτῶν. Τὰ παιδιά αὐτὰ ἔξισλαμίζοντο καὶ ἀνετρέφοντο εἰς ἴδιαιτέρους στρατῶνας, ὅπου ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ στρατιωτικά. Διὰ τὰ παιδιά αὗτὰ κατοικία ἥτο ὁ στρατών, οἰκογένεια τὰ τάγμα καὶ πατήρ

ό Σουλτάνος. Μὲ τὴν ἀνατροφὴν αὐτὴν γρήγορα ἐλησμονοῦσαν τὴν οἰκογένειαν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν των καὶ ὅταν ἐμεγάλωναν ἐσχημάτιζαν τὰ φοβερὰ διὰ τοὺς "Ελληνας τάγματα τῶν Γενιτσάρων. Ἡ φθορὰ τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἀπὸ τὸ παιδομάζωμα ἦτο τρομακτική. Εἰς 1.000.000 τουλάχιστον ὑπολογίζονται τὰ "Ελληνόπουλα πού ἡρπάγησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Αἱ χριστιανικαὶ οἰκογένειαι ἔθεωροῦσαν μεγάλο δυστύχημα τὸ νὰ ἀποκτήσουν ὥραια καὶ εὔρωστα ἀρσενικὰ παιδιά. Πολλαὶ μη-

τέρες ἐπαρακαλοῦσαν τὸν Θεὸν νὰ ἀποθάνουν τὰ παιδιά των, διὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ παιδομάζωμα.

Οἱ ιδιοὶ φόβοις καὶ ἡ ἴδια ἀγωνία ἔγειμιζε τὰς καρδίας τῶν "Ελλήνων καὶ διὰ τὰ θηλυκὰ τέκνα των. Συχνότατα οἱ Τούρκοι ἡρπαζαν τὰς ὥραιοτέρας νέας καὶ τὰς ἐπώλουν ὡς σκλαβᾶς.

"Ολα λοιπόν, ἡ ζωή, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ὑποδουλωμένων "Ελλήνων ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς πολλοὶ "Ελληνες, καὶ ἴδιως οἱ ἄρχοντες, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ μορφωμένοι, ἔφευγον εἰς τὴν Εύρωπην διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα τῆς δουλείας. Εἰς τὴν σκλαβωμένην πατρίδα ἔμειναν οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀγράμματοι ὑποφέροντες τὰ πάνδεινα.

Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ "Ελληνες οὐδέποτε ἔπαισαν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν κατακτητῶν καὶ πάντοτε διετήρουν τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ κατώρθωνον νὰ ἀποτινάξουν τὸν τουρκικὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἐπανακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

2. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

α'. Τὰ Θρησκευτικὰ προνόμια καὶ ὁ Πατριάρχης.

Παρὰ τὰ μεγάλα [δεινὰ] τὰ ὅποια ὑπέφερον οἱ "Ελληνες ὑπὸ τὸν

Τενίτσαρος.

τουρκικὸν ζυγόν, τὸ Ἐλληνικὸν Ἔθνος διετήρησε τὴν θρησκείαν του καὶ τὴν γλῶσσαν του καθ' ὅλην τὴν μακρὰν δουλείαν.

Εἰς τὴν διατήρησιν αὐτὴν συνετέλεσε πολὺ ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἐλληνισμοῦ.

‘Ο Μωάμεθ ὁ Β’ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἐλληνας νὰ ἑκτελοῦν σχεδὸν ἐλευθέρως τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα. ‘Η παραχώρησις αὐτὴ τοῦ Σουλτάνου ἦτο σύμφωνος καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κορανίου, τὸ ὅποιον ὥριζεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἡμποροῦν νὰ ζοῦν εἰς τὸ ἴσλαμικὸν κράτος, ἐὰν πληρώνουν τὸ χαράτσι.

Εἰς τὴν πρᾶξιν του αὐτὴν ὁ Μωάμεθ παρεκινήθη καὶ ἀπὸ πολιτικὸν συμφέρον. Ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Δυτικὴ Εύρωπη καὶ κυρίως ὁ Πάπας ἡδιαφόρουν διὰ τοὺς Ἐλληνας ἐξ αἰτίας τοῦ σχίσματος. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ διατηρήσῃ τὸ σχίσμα τῶν ἑκκλησιῶν, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ εἰς τὸ μέλλον κανένα φόβον καὶ καμμίαν ἐνόχλησιν ἀπὸ τὴν καθολικὴν Εύρωπην.

Διὰ τῆς παραχωρήσεως θρησκευτικῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Ἐλληνας, ἔξησφάλιζε τὸ Κράτος του ἀπὸ κάθε ἐπέμβασιν τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Μωάμεθ ἐφρόντισε νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Γεώργιον Σχολάριον, ὁ ὅποιος ἦτο ἀρχηγὸς τῆς μερίδος ἐκείνης, ἡ ὅποια ἀνθίστατο μὲ κάθε τρόπον εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν ἑκκλησιῶν.

‘Ο Πατριαρχικὸς θρόνος ἔχήρευε κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀλώσεως καὶ ὁ Μωάμεθ ἐκάλεσε Σύνοδον, ἡ ὅποια κατὰ διαταγὴν του ἔξελεξεν ὡς Πατριάρχην τὸν Σχολάριον, ὁ ὅποιος μετωνομάσθη Γεννάδιος.

‘Η ἑκλογὴ καὶ ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Πατριάρχου ἔγινεν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν καὶ ἐπισημότητα ποὺ ἔγινετο καὶ ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς. Κατόπιν δὲ Σουλτάνος ἐκάλεσε τὸν Γεννάδιον εἰς τὰ ἀνάκτορά του διὰ νὰ τὸν περιποιηθῇ καὶ νὰ συνομιλήσουν, τὸν ὑπεδέχθη δὲ δὲ ἕδιος μὲ μεγάλας τιμᾶς καὶ τοῦ ὑπερσχέθη πολλὰ προνόμια.

“Οταν δὲ Πατριάρχης ἔφευγεν ἀπὸ τὸ Παλάτι, δὲ Σουλτάνος τοῦ προσέφερε χρυσῆν πατερίτσαν, ὡς σύμβολον τῆς ἔξουσίας του, ὅπως ἔκαμνον καὶ οἱ βυζαντινοὶ Βασιλεῖς. Κατόπιν τὸν συνώδευσεν ἔως τὴν αὔλην καὶ τὸν ἐβοήθησεν δὲ ἕδιος νὰ ἴππεύσῃ εἰς λαμπροστολισμένον ἵππον, τὸν ὅποιον τοῦ ἐδώρησε καὶ διέταξεν ὅλους τοὺς ἀξιωματούχους τῆς αὔλῆς του νὰ συνοδεύσουν τὸν Πατριάρχην

μέχρι τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὅπως ἐγίνετο καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν.

Ἄργότερα ὁ Σουλτάνος ἔκαμε καὶ ἄλλας περιποιήσεις εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους, διότι ἐνόμιζεν ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔμεναν πιστοὶ εἰς αὐτόν.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν πού ἔδωσεν ὁ Μωάμεθ εἰς τὸν Πατριάρχην, διὰ Σουλτανικῆς ἀποφάσεως (βερατίον) παρεχώρησεν ὡρισμένα προνόμια πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ο Πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀνώτατος πνευματικὸς ἀρχηγὸς ὅχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τοὺς ὅποιους εἶχον ὑποτάξει οἱ Τοῦρκοι.

Ο Πατριάρχης τῆς Κων)πόλεως διώριζε καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Σερβίας καὶ Ἀλβανίας. "Ολοι σχεδὸν οἱ ἀρχιεπίσκοποι τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἥσαν Ἑλληνες, διότι ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑποδούλους οἱ Ἑλληνες ἥσαν περισσότερουν μορφωμένοι.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Πατριάρχης καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς δουλείας ἦτο ὁ πραγματικὸς ἀρχηγός, ὁ Ἐθνάρχης τῶν ὑποδούλων Χριστιανῶν.

Ο Πατριάρχης ἦτο ἀκόμη ὁ ἀνώτατος δικαστής ὅλων τῶν κληρικῶν, οἱ δὲ Τοῦρκοι δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ συλλαμβάνουν κληρικούς χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Πατριάρχου.

Τὰ δικαιώματά του αὐτὰ ὁ Πατριάρχης τὰ παρεχώρησε καὶ εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι ἔτσι ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Οἱ Τοῦρκοι διοικηταὶ ἐφέροντο μὲ σεβασμὸν πρὸς αὐτούς, συνεννοοῦντο συχνά μαζί των διὰ διοικητικὰ ζητήματα, καὶ πολλὰς φορὰς οἱ Ἐπίσκοποι μὲ τὴν δύναμιν των αὐτὴν ἐσωζαν χριστιανούς ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ τὸν θάνατον.

Οἱ Ἐπίσκοποι εἶχον ἀκόμη καὶ δικαστικὴν ἔουσίαν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐδίκαζον μόνον ὑποθέσεις γάμων, διαζυγίων ἢ κληρονομιῶν ἢ καὶ ἄλλας ὑποθέσεις, ἐφ' ὅσον οἱ Χριστιανοὶ ἔζητοσαν τὴν κρίσιν των. Μὲ τὸν καιρὸν, ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον καμμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια, κατέφευγον διὰ κάθε διαφοράν των εἰς τὸν Δεσπότην, καὶ ἔτσι οἱ Ἐπίσκοποι ἀπέκτησαν εὐρεῖαν δικαστικὴν ἔουσίαν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ Χριστιανοὶ διετήρησαν εἰς τὴν κατοχὴν των ὅλους τοὺς ναοὺς

ποὺ ἡσαν ἀπαραίτητοι διὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα, δὲν εἶχαν ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ κτίσουν νέους.

Αἱ ἑκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια διετήρησαν τὰ κτήματά των καὶ ἡσαν ἐλεύθεραι νὰ τὰ διαχειρίζωνται ὅπως ἥθελον. Τὰ κτήματα αὐτὰ ἡσαν τελείως ἀφορολόγητα, ὅπως δὲν ἐπλήρωνε κανένα φόρον οὔτε ὁ Πατριάρχης οὔτε οἱ Ἐπίσκοποι. Διὰ τοῦτο πολλοὶ χριστιανοί, ὅπως εἶχον τὸ δικαίωμα, ἐκληροδότουν μέρος τῆς περιουσίας των εἰς τὰς ἑκκλησίας ἢ τὰ μοναστήρια, τὰ ὅποια κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγιναν πλουσιώτατα καὶ τὸν πλοῦτον αὐτὸν ἐχρησιμοποιούν διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν ύποδουλωμένων 'Ελλήνων.

Είναι ἀληθές, ὅτι πολλάκις οἱ Τοῦρκοι Σουλτάνοι κατεπάτησαν τὰ δικαιώματα αὐτά, τὰ ὅποια οἱ ἴδιοι εἶχον παραχωρήσει εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Ἑκκλησίαν.

'Υπάρχουν ἀκόμη καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὅποιας 'Αρχιεπίσκοποι καὶ Πατριάρχαι ἐφυλακίσθησαν, ἔξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν θρόνον των ἢ καὶ ἐθανατώθησαν. Παρ' ὅλα αὐτά, μὲ τὰ προνόμια ποὺ ἐδόθησαν εἰς τὸν κλῆρον, συνεδέθησαν στενώτερον οἱ ύπόδουλοι "Ελληνες μὲ τὴν Ἑκκλησίαν των καὶ μὲ τοὺς θρησκευτικούς 'Αρχηγούς των καὶ κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν γλῶσσαν, τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν 'Εθνικήν των συνείδησιν κατὰ τὴν σκληρὰν καὶ μαύρην δουλείαν τεσσάρων καὶ πλέον αἰώνων.

β'. Πολιτικὰ προνόμια τῶν 'Ελλήνων. 'Η αὐτοδιοίκησις.

'Εκτὸς ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ προνόμια, τὰ ὅποια παρεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τοὺς ύποδουλους "Ελληνας, ἄφησαν εἰς αὐτοὺς καὶ μερικὰ μικρὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Ἐπέτρεψαν δηλαδὴ εἰς τοὺς "Ελληνας νὰ διατηρήσουν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν ὅποιαν εἶχον ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς.

Κάθε πόλις καὶ κάθε χωρίον, ἀκόμη καὶ τὰ μικρότερα, ἀποτελοῦσε μίαν κοινότητα καὶ εἶχεν ἴδιούς της ἄρχοντας, τοὺς ὅποιους ἔξελεγον οἱ Χριστιανοί.

Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ἔλεγοντο δημογέροντες ἢ προεστοὶ καὶ τουρκικὰ κοτζαμπάσης.

Οἱ δημογέροντες ἔφροντιζον δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ζητήματα τῆς Κοινότητος. Αὐτοὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους, τοὺς ὅποιους ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ ἢ Κοινότης εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Διὰ νὰ μὴ

γίνωνται μάλιστα καταπιέσεις εἰς βάρος τῶν Χριστιανῶν, οἱ δημογέροντες ὥριζον τὸ μερίδιον ποὺ θὰ ἐπλήρωνε κάθε οἰκογένεια, ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσίαν καὶ τὰ εἰσόδηματά της, διὰ νὰ συγκεντρωθῇ ὁ φόρος, τὸν ὅποιον ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ πληρώσῃ ὁλόκληρος ἡ Κοινότης.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Χριστιανοὶ ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὰς καταπιέσεις τῶν Τούρκων εἰσπρακτόρων, οἱ ὅποιοι, ἐὰν ἔκαμνον ἀπ’ εὐθείας τὴν εἰσπραξιν, θὰ κατεπίεζον τοὺς "Ἐλληνας.

Οἱ δημογέροντες ἀκόμη ἐγίνοντο οἱ προστάται καὶ σύμβουλοι κάθε καταδιωκομένου κατοίκου τῆς Κοινότητος καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ὅλης ἐπαρχίας, ως σύμβουλοι καὶ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ.

*Ἐφρόντιζον ἀκόμη διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν σχολείων, διὰ τὴν κατασκευὴν κοινοτικῶν ἔργων (ὑδραγωγείων-γεφυρῶν-δρόμων κ.λ.π.).

*Ως δημογέροντες ἔξελέγοντο τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἦσαν περισσότερον σεβαστὰ καὶ εἶχον τὴν μεγαλυτέραν ἐκτίμησιν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Κοινότητος.

*Ἡ δύναμις των ἦτο σημαντικὴ καὶ αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ τοὺς ἐκτιμοῦσαν καὶ συχνὰ ἐζήτουν τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς γνώμας των. Πολλὰς φορὰς οἱ δημογέροντες κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀντικατάστασιν Τούρκων διοικητικῶν ὑπαλλήλων, οἱ ὅποιοι κατεπίεζον τοὺς "Ἐλληνας.

*Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις διετήρησε τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὸν ὅποιον ἐδιοικοῦντο ἀπὸ πολὺ παλαιὰ χρόνια, διότι τὴν συνέφερε οἰκονομικῶς καὶ διότι ἐθεώρει τοὺς "Ἐλληνας ως ξεχωριστὸν ἔθνος, ὑποδουλωμένον καὶ ὑποχρεωμένον νὰ πληρώνῃ φόρους.

Μὲ τὴν αὐτοδιοίκησιν οἱ "Ἐλληνες ἀπέφευγον νὰ ἔρχωνται ὅσον ἥμποροῦσαν εἰς οἰανδήποτε ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγλύτωναν ἀπὸ πολλὰς καταπιέσεις. Ἐπὶ πλέον ἦτο εὔκολώτερον διὰ τοὺς ὑποδούλους νὰ διατηροῦν τὴν θρησκείαν, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν Ἑθνικήν των συνείδησιν, ὅπως τὰ παρέλαβον ἀπὸ τὴν προηγουμένην γενεάν.

Τὰ κοινὰ παθήματα, οἱ κοινοὶ κίνδυνοι, τὰ κοινὰ συμφέροντα καὶ τὸ κοινὸν μῆσος κατὰ τοῦ κατακτητοῦ συνέδεον περισσότερον τοὺς "Ἐλληνας μεταξύ των. Ἡ αὐτοδιοίκησις ἐκαλλιέργει εἰς τὴν ψυ-

χήν των τήν ίδεαν, ὅτι ἡσαν ἔνα ἔθνος διαφορετικόν ἀπὸ τοὺς κυριάρχους Τούρκους, προσωρινῶς ὑποδουλωμένον, τὸ ὄποιον ἔπρεπε κάποτε νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ξένον ζυγὸν καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του.

Αἱ Κοινότητες.

Ἡ αὐτοδιοίκησις ἐβοήθησε πολλὰς Ἑλληνικὰς Κοινότητας, ἵδιως ἐκείνας αἱ ὄποιαι εύρισκοντο εἰς ὄρεινάς περιοχάς ἥ μακρὰν ἀπὸ τὰ μεγάλα κέντρα, νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ προοδεύσουν εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὰ γράμματα.

Μία ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς Κοινότητας, αἱ ὄποιαι προώδευσαν πολὺ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας, ἡσαν τὰ Ἀμπελάκια τῆς Λαρίσης.

Τὸ χωρίον αὐτὸν εἶναι κτισμένον κοντὰ εἰς τὰ Τέμπη, δεξιὰ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, εἰς μίαν πλαγιάν τῆς Ὀσσης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι τῶν Ἀμπελακίων ἔκαμον ἔνα συνεταιρισμὸν καὶ ἀνέπτυξαν πολὺ τὴν τέχνην τῆς βαφῆς τῶν ἐρυθρῶν βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Εἰς τὸν συνεταιρισμὸν αὐτὸν οἱ κτηματίαι ἔβαλαν τὰ κτήματά των διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ ἐρυθροῦ δάνου (ριζάρι), ἀπὸ τὸ ὄποιον ἔβγαινε τὸ κόκκινο χρῶμα. Ὅσοι εἶχον χρήματα κατέθεσαν κεφάλαια καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, ἀκόμη καὶ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἔβαλαν τὴν προσωπικήν των ἐργασίαν.

Τὰ ἐρυθρὰ ὑφάσματα τῶν Ἀμπελακίων ἔφθασαν νὰ πωλῶνται εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, διότι ἡσαν ἀριστης τέχνης καὶ ποιότητος.

Εἰς ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις, Βιέννην, Κωνσταντινούπολιν, Ὀδησσόν, Βουδαπέστην, Λονδίνον, Λυσσανα κλπ. ὁ συνεταιρισμὸς τῶν Ἀμπελακίων εἶχεν ὑποκαταστήματα.

Μὲ τὰ τεράστια κέρδη τοῦ συνεταιρισμοῦ ἔγινεν εἰς τὰ Ἀμπελάκια περίφημον σχολεῖον, εἰς τὸ ὄποιον ἐδίδαξαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὄνομαστοὶ διδάσκαλοι.

”Αλλαὶ κοινότητες, αἱ ὄποιαι προώδευσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας, εἶναι τὰ λεγόμενα 24 χωρία τοῦ Πηλίου. Εἰς τὰ χωρία αὐτὰ ἴδρυθσαν ἐργαστήρια σκεπάσματα (σκούτια) καὶ κάπεις, τὰ ὄποια ἐπωλοῦντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἐπίσης εἰς τὰ χωρία αὐτὰ τοῦ Πηλίου ἀνεπτύχθη πολὺ ἡ μεταξο-Δημητροκάλλη — Πετρίδον, Ιστορία ΣΤ’

σκωληκοτροφία και τὸ ἐμπόριον κουκουλίων, τὰ όποια ἐπωλοῦντο εἰς τὴν Εύρωπην.

Μὲ τὸν πλοῦτον τῶν κοινοτήτων αὐτῶν ἴδρυθησαν πολλὰ σχολεῖα και ἔν αὖτερον, τὸ « Ἐλληνομουσεῖον », εἰς τὸ όποιον ἐσπούδασεν, ὅπως λέγεται, και ὁ Ρήγας Φεραίος.

Τὰ χωρία αὐτὰ ἀνέπτυξαν και ναυτιλίαν, τὰ δὲ « Ζαγοριανὰ καράβια », ὅπως λέγει και τὸ δημοτικὸν τραγούδι, ἐταξίδευον εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον και τὴν Μαύρην θάλασσαν.

Αἱ πλέον ὄνομασται κοινότητες τοῦ Πηλίου ἡ Ζαγορά, ἡ Τσαγκαράδα, τὸ Νεοχώρι, ἡ Ἀργαλαστή, ὁ Κισσός, ἡ Μακρυνίτσα, οἱ Μηλιές και ἄλλαι.

Μεγάλην πρόοδον ἐσημείωσαν και αἱ κοινότητες τῶν Ζαγορίων τῆς Ήπείρου. Οἱ κάτοικοι των ἑξενιτεύοντο, ἐπλούτιζον μὲ τὴν ἐργασίαν των και ἐφερναν τὰς οἰκονομίας των εἰς τὰ χωρία των, ὅπου ἴδρυσαν σχολεῖα, βιβλιοθήκας και κατεσκεύασαν κοινωφελῆ ἔργα.

« Άλλαι κοινότητες, αἱ ὅποιαι κατώρθωσαν νὰ ἀκμάσουν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ὑπῆρχον εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τὰ λεγόμενα Μαδεμοχώρια. 'Ο πλοῦτος τῶν κοινοτήτων αὐτῶν προήρχετο ἀπὸ τὸν ἄργυρον, τὸν ὅποιον ἔβγαζον ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τῆς χερσονήσου.

Ἐκτὸς τῶν κοινοτήτων αὐτῶν, αἱ ὅποιαι εύρισκοντο εἰς μέρη ἀπόκεντρα, ἐσημείωσαν πρόοδον και ἄλλαι κοινότητες διαφόρων πόλεων, εἰς τὰς ὅποιας ἔμενον Τουρκικαὶ ἀρχαῖ. 'Ονομαστότεραι ἡσαν αἱ Κοινότητες τῶν Ιωαννίνων, τῆς Χειμάρρας και τῆς Μοσχοπόλεως εἰς τὴν Ηπειρον, τῆς Λεβαδείας, τῆς Χίου, διαφόρων Πελοποννησιακῶν πόλεων και τῶν Αθηνῶν.

δ' Αἱ Ἐλληνικαὶ Κοινότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Οπως εἴπομεν ἀνωτέρω, πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως και ὅσον οἱ Τούρκοι ἐπροχώρουν εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅπως και μετὰ τὴν ἄλωσιν, πολλοὶ Ἐλληνες ἔφευγον πρὸς τὴν Εύρωπην.

Οἱ Ἐλληνες οὗτοι ἡσαν οἱ πλουσιώτεροι και περισσότερον μορφωμένοι, ἐγκατέλειπον δὲ τὴν πατρίδα των, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν τουρκικὴν δουλείαν.

Οἱ περισσότεροι ἐγκαθίσταντο εἰς τὴν Ιταλίαν και κυρίως εἰς

τὴν Βενετίαν. Μὲ τοὺς Βενετούς ἄλλως τε οἱ "Ελληνες εύρισκοντο εἰς ἐπαφὴν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν λιμένων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

Οἱ "Ελληνες τῆς Βενετίας σύντομα ὡργανώθησαν εἰς Κοινότητα μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀλληλοβιοθεῦνται καὶ νὰ ἀλληλοϋποστηρίζωνται εἰς τὸν ξένον τόπον ὅπου ἔζων.

Οταν ἡ Κοινότης προώδευσε καὶ τὰ μέλη της ἀπέκτησαν κάπιον πλοῦτον, ἐφρόντισαν νὰ ἰδρύσουν ἐκεῖ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, | εἰς τὸ ὅποιον τὰ Ἑλληνόπουλα νὰ διδάσκωνται τὴν γλῶσσαν των καὶ τὴν Θρησκείαν των καὶ νὰ διατηροῦν τὴν Ἐθνικήν των συνείδησιν.

| Εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἐγίνοντο δεκτὰ μόνον Ἑλληνόπουλα καὶ ἐδιδάσκοντο τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀπὸ ὄνομαστοὺς διδασκάλους. | Ή Ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Βενετίας δὲν ἐφρόντισε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς. | Επροσπάθησε νὰ ἰδρύσῃ σχολεῖα καὶ εἰς τὴν ὑπόδουλον Πατρίδα, ἵδιως ἀφ' ὅπου οἱ Τούρκοι ἔγιναν κάπως μαλακώτεροι καὶ ἐπέτρεψαν τὴν λειτουργίαν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα.

| Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἰδρύθησαν δύο σχολεῖα, ἐν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄλλο εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰ ὅποια ἐσυντηροῦντο ἀπὸ κληροδοτήματα πλουσίων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας.

| Εἰς τὴν Βενετίαν ἰδρύθη, δλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Γουτεμβεργίου, καὶ ἐλληνικὸν τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἐτυπώνοντο Ἑλληνικὰ βιβλία, ἵδιως ἐκκλησιαστικά, τὰ ὅποια ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν ὑπόδουλον Πατρίδα.

| Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Βενετίαν, "Ελληνες ἔγκατεστάθησαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, ὅπως εἰς τὴν Τεργέστην, τὴν Ὀδησσὸν τῆς Ρωσίας καὶ ἀλλοῦ.

| Ὡργανώθησαν καὶ εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς Ἑλληνικαὶ κοινότητες, αἱ ὅποιαι ἰδρυσαν σχολεῖα καὶ ἐπροσπάθησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ διατηρήσουν τὸν ἔθνισμόν των καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ βοηθήσουν τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς των.

.. 'Ἐργασίαι καὶ ἔρωτήσεις : 1. Ποῖαι ἦσαν αἱ καταπιέσεις ποὺ ὑφίσταντο οἱ "Ελληνες ὡς πολῖται ἀπὸ τοὺς Τούρκους; 2. Ποίας καταπιέσεις ὑφίσταντο εἰς τὰ ζητήματα τῆς Θρησκείας; 3. Μὲ ποῖα μέσα προσεπάθησαν οἱ Τούρκοι νὰ κάμουν τοὺς "Ελληνας νὰ γάσουν

τὸν Ἐθνισμόν των; 4. Πῶς κατώρθωσεν ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ διατηρηθῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας; 5. Ποίας ὑπηρεσίας προσέφερεν εἰς τὸ "Ἐθνος ἡ Ἐκκλησία καὶ πολις αἱ Κοινότητες; 6. Δείξατε εἰς τὸν χάρτην τὰς σπουδαιοτέρας Κοινότητας τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. 7. Πῶς οἱ "Ἑλλήνες τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἐβοήθησαν τοὺς σκλαβωμένους ἀδελφούς των; Ἀναφέρατε τὰς σπουδαιοτέρας Κοινότητας τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

3. ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Α' ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΑ ΖΗΡΑΝ

α'. Κλέφτες καὶ ἀρματολοί.

"Απὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, πολλοὶ "Ἑλλήνες, οἱ ὅποιοι δὲν ἦμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν τουρκικὴν σκλαβιάν, ἔφευγον ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐπάνω εἰς τὰ ὅρη καὶ ἔκει ἔζουσαν μὲν μεγάλας στερήσεις καὶ κακουχίας, ἀλλ' εἶχον ἔξησφαλισμένην τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἔλευθερίαν των.

"Ἐπροτίμοῦσαν, ὅπως ἔλεγαν, νὰ λημεριάζουν εκεῖ ποὺ φωλιάζουν οἱ λύκοι τῶν βουνῶν, παρὰ νὰ ζοῦν μὲ τοὺς λύκους τῶν πόλεων, δηλαδὴ τοὺς Τούρκους.

"Ετσι ἐδημιουργήθη εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἐλλάδα μία τάξις πολεμιστῶν, οἱ ὅποιοι ὠνομάσθησαν κλέφτες.

Οἱ κλέφτες παρουσιάσθησαν ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς δουλείας. "Οσον ἐπερνοῦσεν ὁ καιρὸς ἔγινοντο περισσότεροι καὶ ἐπροξενοῦσαν σοθιαρὰς ζημίας καὶ ἀνησυχίας εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ κλέφτες κατέβαινον συχνὰ ἀπὸ τὰ ὄρεινὰ καταφύγιά των, ἐπετίθεντο ἐναντίον Τούρκων ταξιδιωτῶν, ἐναντίον ἀποσπασμάτων τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀκόμη καὶ ἐναντίον χωρίων καὶ πόλεων, ὅπου διέμενον Τούρκοι.

Μὲ τὰς ἐπιθέσεις αὐτὰς οἱ κλέφτες ἔξεδικοῦντο τοὺς τυράννους διὰ τὰ βασανιστήρια τῶν Ἐλλήνων καὶ ἐτιμωροῦσαν σκληρὰ ὄσους ἐκακουμεταχειρίζοντο τοὺς χριστιανούς.

Διήρπαζον τὰς τουρκικὰς περιουσίας, ἔλεηλατοῦσαν τὰς οἰκίας των, ἢ ήχμαλώτιζον τοὺς πλουσιωτέρους. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ Τούρκοι τοὺς ἀπεκάλουν κλέφτες. Τὴν ὄνομασίαν αὐτὴν τὴν ἐδέχοντο καὶ οἱ ἴδιοι μὲ εὔχαριστησιν, διότι κλέφτης κατὰ τὴν ἐποχὴν

τῆς δουλείας ἐσήμαινε τὸν Τουρκομάχον ἡρωα, τὸν ὑπερασπιστὴν καὶ προστάτην τῶν ραγιάδων καὶ ὅχι τὸν κλέπτην.

“Οταν οἱ κλέφτες ἔγιναν πολλοί, εἰς πολλά, ἰδίως ὀρεινά, μέρη κατήργησαν σχεδὸν τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν.

‘Η τουρκικὴ κυβέρνησις ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς ὑποτάξῃ καὶ ἐστειλεν ἐναντίον των τουρκικὸν στρατόν.

‘Η καταδίωξις ὅμως τῶν κλεφτῶν ἐπάνω εἰς τὰ ὅρη καὶ ἡ ὑποταγὴ των ἥτο ἀδύνατος.

Τότε οἱ Τούρκοι εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσουν μαζὶ των καὶ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ φέρουν ὅπλα καὶ νὰ προστατεύουν ὡρισμένας περιοχὰς ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς ἄλλων κλεφτῶν. Ἔτσι ἐδημιουργήθησαν ἔνοπλα σώματα ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένα ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτελοῦσαν τὰ σώματα αὐτὰ ὠνομάζοντο ἀρματολογία καὶ αἱ περιοχαὶ, τὰς ὅποιας ἀνέλαβον νὰ φρουροῦν, ἐλέγοντο ἀρματολογία. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀρματολῶν, ὅπως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν, ἐλέγετο καὶ πετάνιος, οἱ ἀνδρες των παλαικάριας, καὶ ὁ γενναιότερος ἀπὸ τοὺς πολεμιστάς, ὁ ὅποιος ἥτο καὶ ὑπαρχηγός, ἐλέγετο πρωτοπαλαικάρον. Ὁ νεώτερος ἀπὸ τὰ παλαικάρια, ὁ ὅποιος συνήθως ὑπηρετοῦσε τὸν καπετάνιον, ἐλέγετο ψυχογιός.

‘Ο διορισμὸς τοῦ καπετάνιου εἰς τὸ ἀρματολίκι ἐγίνετο ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις ὅμως καὶ Ἰσχυροὶ ἀρχηγοὶ κλεφτῶν αὐτοδιωρίζοντο ἀρματολοὶ μιᾶς περιφερείας καὶ ἔξηνάγκαζον τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς ἀναγνωρίσουν.

Μολονότι οἱ ἀρματολοὶ ἀνεγνωρίζοντο ἐπισήμως καὶ ὁ καπετάνιος των διωρίζετο ἀπὸ τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, οἱ ἀρματολοὶ δὲν ἥσαν ἔχθροι τῶν κλεφτῶν. Ἀρματολοὺς καὶ κλέφτες συνέδεε τὸ κοινὸν μῆσος πρὸς τοὺς Τούρκους, ἀφοῦ μάλιστα δλοὶ οἱ ἀρματολοὶ προήρχοντο ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν κλεφτῶν.

Πολλάκις οἱ Τούρκοι ἥρχοντο εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς ἀρματολούς, ὅπότε αὐτοὶ ἐγκατέλειπαν τὸ ἀρματολίκι, ἔξαναγίνοντο κλέφτες, καὶ ἐσυνέχιζαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ἔχθροῦ.

Τοιουτορόπως ἡ προσπάθεια τῶν Τούρκων νὰ στρέψουν τοὺς ἀρματολοὺς κατὰ τῶν κλεφτῶν ἀπέτυχεν. Ἔτσι καὶ αἱ λέξεις κλέφτης καὶ ἀρματολὸς κατήντησε νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν ἔννοιαν καὶ ἐσήμαιναν τὸν ἡρωϊκὸν Ἐλληνα πολεμιστήν, ὁ ὅποιος μὲ τὰ ὅπλα ἥγιωνίζετο διὰ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐπροστάτευε τοὺς ὄμοεθνεῖς του.

β'. Βίος κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν.

Οἱ κλέφτες καὶ οἱ ἀρματολοὶ εἶχον τὰ στρατόπεδά των εἰς ἀπόκρημνα καὶ δυσκολοπλησίαστα ὅρη, διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων.

Τὰ μέρη αὐτὰ εἰς τὰ ὄποια ἔμενον ἐλέγοντο λημέρια.

Κάθε καπετάνιος εἶχεν ἴδικήν του σημαίαν, τὸ φλάμπον ρόπο.

“Οσάκις οἱ κλέφτες καὶ οἱ ἀρματολοὶ δὲν ἐπολεμοῦσαν ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν, ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ στρατιωτικά, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιάται.

“Ἐρριπτον εἰς τὸ σημάδι καὶ ἐγίνοντο ἄριστοι σκοπευταί, καὶ πολλοὶ ἐπερνοῦσαν τὴν σφαῖραν μέσα ἀπὸ δακτυλίδι· ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ πήδημα, τὸ λιθάρι, τὸ τρέξιμον καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα καὶ ἀπέκτων εἰς αὐτὰ σχεδὸν ἀπιστεύτους ἱκανότητας· λέγεται π. χ. ὅτι ὁ Νικοτσάρας ἔξεπερνοῦσε ἀλογον εἰς τὸ τρέξιμον, καὶ ὅτι μὲν ἐνα πήδημα ἔξεπερνοῦσεν ἐπτὰ ἵππους.

‘Ο Ζαχαριᾶς πάλιν ἐφημίζετο ὅτι, ὅταν ἔτρεχε, αἱ πτέρναι του ἥγγιζαν τὰ αὐτιά του.

Τὰ παληκάρια, μὲ τὴν ζωὴν ποὺ ἔκαναν εἰς τὸ λημέρι, ἐσκληραγωγοῦντο συνεχῶς καὶ κατώρθωνον νὰ ὑπομένουν ὅλας τὰς κακουχίας, τὰς στερήσεις καὶ τοὺς κόπους τῆς πολεμικῆς ζωῆς.

‘Η ἀντοχὴ των εἰς τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὸ ψυχός καὶ τὴν ζέστην ἦτο θαυμαστή. Πολλάκις εύρεθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πολεμήσουν ἡμερούκτια ὀλόκληρα συνεχῶς χωρὶς νὰ φάγουν, νὰ πιοῦν καὶ νὰ κοιμηθοῦν. Ἄντι δὲ νὰ ἔξαντληθοῦν καὶ νὰ παραδοθοῦν, ὠρμοῦσαν μὲ τὰ γιαταγάνια ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν καὶ τοὺς ἔτρεπτον εἰς φυγήν.

“Οταν συνέβαινε νὰ συλληφθοῦν αἱχμάλωτοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὑπεράλλοντο εἰς φρικτὰ βασανιστήρια. Ἄλλων ἔσπαζαν τὰ κόκκαλα μὲ τὸ σφυρί, ἄλλους ἐσούβλιζαν, ἄλλους ἔγδερναν ζωντανούς. Ὁλα τὰ ὑπέφερον οἱ κλέφτες μὲ σπανίαν καρτερίαν, χωρὶς νὰ δακρύσουν, χωρὶς ἀναστεναγμόν, χωρὶς λιποψυχίαν.

‘Ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὴν τύχην ποὺ τοὺς ἐπερίμενεν, εἰς τὰ συμπόσιά των ἡ πλέον συνηθισμένη εύχὴ ἦτο « καλὸ μολύβι » ἢ « καλὸ βόλι ». Καὶ ὅταν κάποιος τραυματίας κλέφτης ἔβλεπεν, ὅτι θὰ ἤχμαλωτίζετο, παρεκάλει θερμῶς τοὺς συντρόφους του « νὰ τοῦ πάρουν

τὸ κεφάλι », διότι οἱ κλέφτες ἐθεωροῦσαν προσβλητικὸν τὸ νὰ ἀποκόψουν οἱ Τούρκοι τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ τῶν.

Ἐνῷ ὅμως οἱ κλέφτες ἥσαν σκληροὶ πολεμισταὶ καὶ ἀνθρωποί ἀμόρφωτοι, ἐν τούτοις εἶχον εὐγενικὰ αἰσθήματα. Ἐσκότωναν μὲν ὄσους ἡμποροῦσαν Τούρκους καὶ Ἀλβανούς, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔβασάν-νιζον τοὺς αἰχμαλώτους τῶν. Εἶχον μεγάλην εὐλάβειαν πρὸς τὸν Θεόν καὶ ποτὲ δὲν ἐπείραξαν ἐκκλησίας ἢ μοναστήρια. Ποτὲ κλέφτης δὲν ἀλλαξιοπίστησεν. Ἐτηροῦσαν πάντοτε τὴν ὑπόσχεσίν των, ἐσέ-βοντο πολὺ τὰς γυναικας καὶ εἶχον πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς.

Ποτὲ κλέφτης δὲν ἔκαμε πρᾶξιν ἀνάρμοστον εἰς παληκάρι.

Τὰ κλέφτικα τραγούδια.

Τὰ κατορθώματα τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν ἐγεννοῦσαν τὸν θαυμασμὸν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ εἶχον τὸ χάρισμα τῆς ποιήσεως, περιέγραψαν μὲ ὡραίους στίχους τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν παληκαριῶν ἔκεινων.

Τὰ ποιήματα αὐτὰ μετεδίδοντο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐγίνοντο γνωστὰ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐψάλλον-το ἀπὸ ὅλους τοὺς "Ἑλληνας εἰς κάθε εὔκαιρίαν.

Εἰς τὰ κλέφτικα τραγούδια περιγράφονται μὲ ὡραίας λέξεις ἢ ἀγάπη τῶν δουλωμένων Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἢ περιφρό-νησις πρὸς τὰ πλούτη καὶ τὴν καλοπέρασιν καὶ ἡ προτίμησις πρὸς τὴν σκληρὰν ἀλλ' ἐλευθέραν ζωὴν τοῦ κλέφτη.

"Ενα κλέφτικο τραγούδι π.χ. λέγει :

Νάμουν τὸ Μάνη πιστικὸς, τὸν Αἴγονυστο δραγάτης
καὶ στὴν καρδιὰ τοῦ χειμωνιοῦ νάμουνα κρασοποῦλος.
μὰ πιὸ καλὰ ἦταν νάμουνα ἀρματολὸς καὶ κλέφτης

νὰ τρώγω τονόκικα κορμιὰ σκλάβο νὰ μὴ μὲ λένε.

"Άλλο συμπληρώνει :

— Βασίλη, κάτσε φρόνιμα νὰ γίνης νοικοκύρης
γιὰ ν' ἀποχήσης πρόβατα, ζευγάρια κι ἀγελάδες
χωριὰ κι ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν.

— Μάνα μου ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω νοικοκύρης
νὰ κάμω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύονται
καὶ νᾶμαι σκλάβος τῶν Τονδρῶν

Εἰς ἄλλο περιγράφεται ἡ σκληρὰ ζωὴ τῶν κλεφτῶν.

“Ἐνας γέρο-κλέφτης διηγεῖται εἰς τοὺς νέους τὰ βάσανα τῆς κλέφτικῆς ζωῆς.

— Μάνη ζωὴ ποὺ κάνομε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες
ποτέ μας δὲν ἀλλάζομε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε
δλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴν νύχτα καραούλι.
Δώδεκα χρόνους ἔκανα στὸν κλέφτες καπετάνιος
ζεστὸ φωμὶ δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα
τὸν ὕπνο δὲν ἔχόρτασα, τοῦ ὕπνου τὴν γλυκάδα
τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα.

Εἰς ἄλλο ἀποδίδεται μεγάλος σεβασμὸς πρὸς τὰ ὄπλα τοῦ φονευθέντος ἥρωος.

— Τ' ἀντρειωμένον τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πονλιῶνται
μόν' πρέπει τους στὴν ἐκκλησιὰ κι ἐκεῖ νὰ λειτουργῶνται.
Πρέπει νὰ κρέμωνται ψηλὰ σ' ὀραζματισμένο πύργο
νὰ τρώῃ ή σκουψιὰ τὸ σίδεο κι ή γῆ τὸν ἀντρειωμένο.

Εἰς ἄλλο περιγράφεται ἡ μεγάλη θλῖψις καὶ αὐτῶν τῶν ἀψύχων
διὰ τὸν θάνατον τοῦ κλέφτη.

— Σηκώνομαι μιὰ χαρανγὴ μαῦρος ἀπὸ τὸν ὕπνο
κι ἀκούω τὰ δέντρα νὰ βογγοῦν καὶ τὶς ὁξυὲς νὰ τοίζουν
καὶ τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν νὰ βαρυνανεστενάζουν.
“Ἐκανα καὶ τὰ ωτῆσα γλυκά, σὰν τὴν μητέρα :
«Τί ἔχετ’ ὁξυὲς ποὺ χλίβεστε, λημέρια ποὺ βογγᾶτε ;»
Καὶ κεῖνα μ’ ἀποκρίθηκαν βαρυνανεστεναγμένα :
«Ἐχάσαμε τὴν κλεφτονιὰ καὶ τὸ λεβέντη Κόστα».

Εἰς ἄλλο ὁ ἀποθνήσκων κλέφτης παραγγέλλει εἰς τὰ παληκάρια
του νὰ φυλάξουν τὰ ὄπλα του καὶ νὰ τὰ παραδώσουν εἰς τὸν μικρὸν
υἱόν του, ὁ ὅποιος ὅταν μεγαλώσῃ ἔχει καθῆκον νὰ τὰ τιμῆσῃ.

— Σὲ σένα Μῆτρο μου γαμπρὲ καὶ Στάθη ψυχογιέ μου

ἀφήνω τὴν γυναικα μον, τὸ δόλιο μον τὸ Γιώργη
πον ἐίναι μικρὸς γιὰ φαμελὰ κι ἀπ' ἄρματα δὲν ξέψει.
Καὶ σὰν διαβῆ τὰ δεκαννιὰ καὶ γίνη παληκάρι
ἔλατε νὰ ξεθάψετε τὰ δόλια τ' ἄρματά μον
πον τάχωσα στὴν ἐκκλησιὰ μέσα στὸ "Αγιο Βῆμα
νὰ μὴν τὰ πάροντα τὰ σκυλιά

Εἰς ἄλλο ποίημα ό πληγωμένος κλέφτης παρακαλεῖ τοὺς συντρό-
φους του «νὰ τοῦ πάρουν τὸ κεφάλι», διὰ νὰ μὴν πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας
τῶν ἔχθρῶν.

— Σὰν δέντρο ἐρραγίστηκε, σὰν κυπαρίσσι πέφτει·
ψιλὴ φωνούλα ἔβαλε σὰν παληκάρι ὅπου ἦταν·
«ποῦ εἰσαι καλὲ μον ἀδεօφὲ καὶ πολναγαπημένε;
γύρισε πίσω πάρε με, πάρε μον τὸ κεφάλ
νὰ μὴν τὸ πάρη ἡ παγακιὰ καὶ δ 'Γιονσούνφ 'Αράπης
καὶ μοῦ τὸ πάη στὰ Γιάννινα, τ' 'Αλῆ-Πασᾶ τοῦ σκύλου».

Τὰ κλέφτικα τραγούδια εἶναι πολλά, ἀλλὰ οἱ ποιηταί των ἔμειναν
ἄγνωστοι.

Πολλοὶ νέοι παρεκινοῦντο ἀπὸ αὐτά, ἐγκατέλειπον τὰ χωρία
των καὶ τὰς οἰκογενείας των, καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὰ βουνὰ διὰ νὰ γί-
νουν κλέφτες.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ κλέφτες ἐγίνοντο διαρκῶς περισσότε-
ροι καὶ ίκανώτεροι πολεμισταί, καὶ ὅταν ἤλθεν ἡ ὥρα τῆς μεγάλης
Ἐπαναστάσεως αὐτοὶ ἀπετέλεσαν τὰς πρώτας πολεμικὰς δυνάμεις
τοῦ Ἐθνους.

8'. Σουλιώται — Μανιάται — Σφακιανοί.

12

Μετὰ τὸ 1453 ὅλη ἡ Ἑλλὰς ὑπετάχθη εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐν τούτοις, μερικαὶ ὀρειναὶ ἐπαρχίαι τῆς Πατρίδος μας οὐδέποτε
ἐγνώρισαν τὴν τουρκικὴν σκλαβιάν καὶ διότι ἡσαν φυσικῶς ὄχυραι
καὶ διότι τὰς ὑπερήσπιζον πάντοτε μὲ γενναιότητα οἱ κάτοικοι των.

Αἱ ἐπαρχίαι αὐταὶ ἡσαν τὸ Σούλι εἰς τὴν Ἡπειρον, ἡ Μάνη
εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ Σφακιαὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν αὐτῶν ἡσαν θαρραλέοι καὶ πολεμισταί·
ἀκόμη καὶ αἱ γυναῖκες των, ιδίως αἱ Σουλιώτισσαι, ἔπαιρναν τὸ κα-
ρυοφύλλι καὶ ἐπολεμοῦσαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν των.

Οι Τούρκοι πολλάς φοράς έδοκίμασαν νὰ ύποταξουν τὰς ἐπαρχίας αὐτάς, ἀλλὰ πάντοτε ἀπέτυχαν, ἀφοῦ ἔπαθαν μεγάλας συμφοράς.

Εἰς τὸ τέλος ἡναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν καὶ ἔδέχθησαν νὰ λαμβάνουν ἔνα μικρὸν φόρον, ὡς σημεῖον ύποταγῆς τῶν κατοίκων.

Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ εὗρισκαν καταφύγιον ὅσοι "Ἐλληνες τῶν ἄλλων περιφερειῶν κατεδιώκοντο ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οὕτω αἱ τρεῖς αὐταὶ περιοχαὶ ἥσαν ὡσὰν προγυμναστήρια τοῦ πτεζικοῦ στρατοῦ τῶν ύποδούλων 'Ἐλλήνων.

Καὶ ὅταν ἀντήχησε τὸ σάλπισμα τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος μας, πρῶτοι οἱ Μανιᾶται καὶ οἱ Σουλιῶται ἥρπασαν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν τυράννων.

Β' ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

"Ἡ Ἐλλὰς εἶναι χώρα, ἡ ὁποία βρέχεται ὀλόγυρα ἀπὸ θάλασσαν καὶ ἔχει πολλὰς νήσους. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ "Ἐλληνες ἥσαν λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικός.

Οἱ κάτοικοι μάλιστα τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ναυτικά. Ἀπὸ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων ἐστρατολογοῦσαν βιαίως οἱ Τούρκοι τοὺς ναύτας τῶν πλοίων των, ἀπὸ αὐτοὺς δὲ προήρχοντο καὶ τὰ πληρώματα πολλῶν Εύρωπαϊκῶν στόλων.

Σιγὰ σιγὰ οἱ "Ἐλληνες ναυτικοὶ ἥρχισαν νὰ κατασκευάζουν μικρὰ πλοῖα, μὲ τὰ ὅποια ἐταξίδευον καὶ ἔκαμνον ἐμπόριον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὔξεινον.

"Ο στόλος αὐτός, ὁ ὅποιος εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο μικρός, ἔλαβεν ἔξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1774, ὅπότε ἔγινεν ἐμπορικὴ συνθήκη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας. Σύμφωνα μὲ τὴν συνθήκην αὐτὴν, ἡ ὁποία ἀνενεώθη τὸ 1783, τὰ πλοῖα τὰ ὅποια ἔφεραν Ρωσικὴν σημαίαν ἐταξίδευον ἐλεύθερα καὶ ἔμενον ἀφορολόγητα, ἀπέφευγον δὲ τὰς καταπιέσεις τῶν Τούρκων. Οἱ "Ἐλληνες ναυτικοὶ ὑψώσαν τότε εἰς τὰ πλοῖα τῶν τὴν Ρωσικὴν σημαίαν καὶ εὗρισκαν κάθε προστάσιαν ἀπὸ τὴν μεγάλην ἔκείνην δύναμιν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ "Ἐλληνες ἐκέρδιζον πολλά, ἐναυπήγησαν πλοῖα περισσότερα καὶ μεγαλύτερα καί, τὸ σπουδαιότερον, ὁ

έμπορικδς αύτός στόλος ἔγινε πολεμικός καὶ οἱ "Ελληνες ναῦται ἵκανοι θαλασσομάχοι ἀπὸ τὴν ἔξῆς αἰτίαν :

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἑκείνην ἡ θαλασσοπορία εἰς τὴν Μεσόγειον ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς μεγάλους κινδύνους ἀπὸ τοὺς Ἀλγερίνους πειρατάς. Οἱ πειραταὶ ἐπετίθεντο μὲν ἔξωπλισμένα πλοιαὶ ἐναντίον παντὸς ἐμπορικοῦ, τὸ ὅποιον συναντοῦσαν.

'Ηχμαλώτιζον τὰ πλοῖα, διήρπαζον τὰ φορτία των καὶ ἀπὸ τὰ πληρώματα ἄλλους ἐφόνευον καὶ ἄλλους μετέφερον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ τοὺς ἐπώλουν ως δούλους.

Οἱ "Ελληνες ναυτικοὶ ἔξωπλισαν καὶ αὐτοὶ τὰ σκάφη των, διὰ νὰ ἀμύνωνται κατὰ τῶν πειρατῶν. Πολλαὶ σκληραὶ ναυμαχίαι ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ Ἑλλήνων ναυτικῶν καὶ Ἀλγερίνων πειρατῶν, ἄλλαι ἐπιτυχεῖς καὶ ἄλλαι ἀτυχεῖς, κατὰ τὰς ὁποίας ὅμως οἱ "Ελληνες ἀπέκτησαν μεγάλην πεῖραν, τόλμην καὶ ἴκανότητα εἰς τὸν ναυτικὸν πόλεμον.

Τὰ μεγαλύτερα καὶ περισσότερα πλοιαὶ εἶχον τὰ τρία μικρὰ Ἑλληνικὰ νησιά : Σπέτσαι, "Υδρα καὶ Ψαρά, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι εἶχον γίνει πλουσιώτατοι.

Τὰ πλοῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἐμπειροπόλεμα πληρώματά των ἀπετέλεσαν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τοῦ Ἐθνους κατὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα.

Αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἥσαν τεράστιαι διὰ τὴν ἐποχὴν ἑκείνην, διότι τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἔφθανον τὰ 700 περίπου, τὰ πληρώματά των ἀνήρχοντο εἰς 18.000 ἐμπειροπολέμους καὶ τολμηρούς ναύτας, ἥσαν δὲ ὥπλισμένα μὲν 6.000 περίπου μικρὰ κανόνια.

Γ' ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Τούρκοι ἥλθον κατ' ἀνάγκην εἰς στενωτέρας σχέσεις μὲ τὰ Εύρωπαϊκὰ κράτη. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τούρκοι ἥσαν ἀμόρφωτοι καὶ δὲν ἔγνωριζον ξένας γλώσσας, διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ συνεννοοῦνται μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ τοὺς πρεσβευτάς τῶν ξένων ἡγεμόνων, εύρεθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παίρνουν ως διερμηνεῖς "Ελληνας γλωσσομαθεῖς.

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ διερμηνεῖς ἥσαν ἀσήμαντοι ὑπάλληλοι, χωρὶς καμμίαν δύναμιν καὶ ὑπόληψιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Ἄργοτερα οἱ διερμηνεῖς αὐτοὶ προήρχοντο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν τάξιν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐσχηματίσθη

γύρω ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς μίαν συνοικίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Φανάρι.

Εἰς τὴν συνοικίαν αὐτὴν ἥρχοντο καὶ ἐγκαθίσταντο πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους "Ἐλληνας. "Ολοὶ αὐτοὶ ἡσαν ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένοι, ἐγνώριζον ξένας γλώσσας, εἶχον εὐγενικούς τρόπους καὶ γενικὰ ἐγνώριζον νὰ συμπεριφέρωνται καὶ νὰ συζητοῦν. Ἀπὸ τὴν συνοικίαν Φανάρι, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοικοῦσαν, οἱ "Ἐλληνες αὐτοὶ ὡνομάσθησαν Φαναρίων ταῖς, ἀπετέλουν δὲ τὴν ἀρχοντικήν τάξιν τῶν Ἐλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὄποια ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν ἀλωσιν.

Ἄπὸ τοὺς Φαναριώτας οἱ Τούρκοι ἔπαιρναν τοὺς περισσότερους ὑπαλλήλους των, διότι οἱ ἕδιοι ἡσαν ἀνίκανοι καὶ ἀδέξιοι διὰ τὴν οἰκονομικήν, πολιτικήν καὶ διπλωματικήν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους των.

"Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, μέγας διερμηνεύς.

νοι, ίκανοι καὶ ἐπιδέξιοι ἡσαν οἱ Φαναριώται, τοὺς ὅποιους οἱ Τούρκοι ἔχρησιμοποιούν εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας, τόσον ἐκέρδιζον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Τούρκων καὶ ἐλάμβανον ἀνώτερα ἀξιώματα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπὸ τοὺς πρώτους διερμηνεῖς ἐδημιουργήθη τὸ ἀξιώμα τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως, τὸ ὅποιον ἐδίδετο ἀποκλειστικῶς εἰς "Ἐλληνας Φαναριώτας.

"Ο Μέγας Διερμηνεύς ἐγνώριζε τὰ μυστικὰ τοῦ κράτους, παρίστατο κατὰ τὰς συζητήσεις τῶν ξένων πρεσβευτῶν μὲ τὸν Σουλτάνον

ἡ τὸν Μέγαν Βεζύρην (πρωθυπουργόν), καὶ γενικῶς εἶχε μεγάλο κῦρος εἰς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν ('Ψηλὴν Πύλην).

Πρῶτος Ἐλλην Μέγας Διερμηνεὺς ἔγινεν ὁ Παναγιώτης Νικούσιος, ὁ ὅποιος ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον πολλὰ προνόμια, τὰ ὅποια διετηρήθησαν καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του.

Ολοὶ οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς ἔχρησιμοποίησαν τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὅποιαν εἶχον, διὰ νὰ ἀνακουφίσουν τὸ ὑπόδουλον Γένος ἀπὸ τὰ ποικίλα δεινὰ τῆς δουλείας καὶ πολλὰς φορὰς ἔθυσιάσθησαν δι' αὐτό.

Ἐτσι ὁ Παναγιώτης Νικούσιος ἐπροστάτευσε τοὺς Ἐλληνας κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης (1669) ὁ διάδοχός του Ἀλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος ἔσωσε τὴν Χίον ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ὅταν οἱ Τούρκοι τὴν ἐκρίευσαν ἀπὸ τοὺς Βενετούς.

Ἀκόμη οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς κατώρθωναν νὰ παίρνουν ἀδείας διὰ τὴν ἴδρυσιν σχολείων, διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ἐκτύπωσιν ἢ εἰσαγωγὴν Ἑλληνικῶν βιβλίων εἰς τὸ κράτος, καὶ γενικὰ μὲ τὰς ὑπηρεσίας ποὺ προσέφεραν εἰς τὸ Ἐθνος ἔγιναν ἀξιοί τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ.

Ἀπὸ τοὺς μεγάλους διερμηνεῖς διωρίζοντο οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαύας (σημερινῆς Ρουμανίας).

Οἱ Ἐλληνες αὐτοὶ ἡγεμόνες ἔπαιρναν μαζὶ συγγενεῖς, φίλους καὶ ἐμπίστους Φαναριώτας, εἰς τοὺς ὅποιους ἔδιδον τὰ ἀξιώματα τῆς διοικήσεως. Ἡ σωματοφυλακή των καὶ ἡ χωροφυλακή ἀπετελεῖτο ἀπὸ Ἐλληνας. Ἰδρυον εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ἐλληνικὰ σχολεῖα, διέδιδον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐπροστάτευον πολὺ τοὺς Ἐλληνας ἐμπόρους, ποὺ εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐις τὰ μέρη ἐκείνα.

Οὕτως αἱ ἡγεμονίαι τῆς Μολδοβλαχίας ἔγιναν κέντρα Ἑλληνικὰ καὶ πρὸ πάντων αἱ πόλεις Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον.

Ἡγεμών τῆς Μολδοβλαχίας μὲ τὴν ἐπίσημον στολὴν του.

Κατά τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ 1661, ὅτε ἦγινε πρῶτος Μέγας Διερμηνεὺς ὁ Παναγιώτης Νικούσιος, μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ἐθανατώθησαν οἱ τελευταῖοι Μεγάλοι Διερμηνεῖς Κωνσταντίνος Μουρούζης καὶ Σταυράκης Ἀριστάρχης καὶ τὸ ἄξιόν τους κατηργήθη, κατέλαβον τὴν θέσιν αὐτὴν πολλοί "Ελληνες" (39), οἱ ὅποιοι πολὺ ωφέλησαν τὸ "Εθνος".

4. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

"Υστερα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὴν, ὅλοι οἱ μορφωμένοι "Ελληνες" καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ "Εθνους" ἔφυγαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, αἱ ὅποιαι δὲν εἶχον ἀκόμη ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Τούρκους.

'Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Τούρκοι δὲν ἐπέτρεπον νὰ λειτουργοῦν ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἐπὶ 200 σχεδὸν χρόνια ἐπεκράτησεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τελεία ἀγραμματωσύνη καὶ ἀμάθεια. Μόνον οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ καλόγηροι ἔμάζευον εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν ἢ εἰς τὰ μονάστηρια μὲ μυρίους κινδύνους, κατὰ τὴν νύκτα, δλίγα "Ἐλληνόπουλα" καὶ ἔκει, κάτω ἀπὸ τὸ ἀδύνατον φῶς τῆς κανδήλας, ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τὰ διδάξουν δλίγα γράμματα. Διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐχρησιμοποιοῦσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, τὸ "Ἄριθμον", τὸ "Ψαλτήριον" καὶ τὴν "Οκτώχον".

Εἰς τὴν μαύρην αὐτὴν ἐποχὴν τῆς σκλαβιᾶς καὶ τῆς ἀπαιδευσίας ἀναφέρεται καὶ τὸ πασίγνωστον δημοτικὸν τραγούδι :

Φεγγαράκι μου λαμπρὸ
φέγγε μου νὰ περπατῶ...

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ διδάσκαλοι τῶν ὑποδουλωμένων "Ἐλλήνων", οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ καλόγηροι, ἀν καὶ εἶχον πολὺ μικρὰν μόρφωσιν, δὲν περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ διδάξουν τὰ "Ἐλληνόπουλα" μόνον δλίγα "κοιλυβογράμματα". "Ἐκαλλιεργοῦσαν εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Θρησκείαν, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν "Ἐλευθερίαν.

Αὐτὰ ἥσαν τὰ κρυφὰ σχολεῖα.

Μετά τὸ 1600 ὅμως τὰ πράγματα ἡλλαξαν. Οἱ Τούρκοι ἡρχισαν νὰ φέρωνται μαλακώτερον πρὸς τοὺς ραγιάδες καὶ τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ ιδρύουν καὶ σχολεῖα.

Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν σχολεῖον, ὅπως γνωρίζομεν, ιδρύθη εἰς τὴν Βενετίαν καὶ μόλις οἱ "Ελληνες" ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ ἔχουν σχο-

λεια, ή Ἑλληνικὴ κοινότης Βενετίας ἐβοήθησε καὶ ἴδρυθησαν σχολεῖα καὶ εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, ἐν εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄλλο εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀργότερα ἴδρυθησαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ Μεγάλη Σχολὴ τοῦ Γένους, εἰς τὰς Κυδωνίας, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Κρήτην, τὴν Πάτμον, τὴν Σμύρνην, τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Δημητσάναν καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ ἐδίδασκοντο τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Θεολογία, αἱ Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ Ἰστορία.

Εἰς τὰ ἀνώτερα αὐτὰ σχολεῖα ἐδίδαξαν πολλοί σοφοί καὶ ὄνομαστοί ἀνδρες, ἀπὸ τοὺς ὅποιος σπουδαιότεροι ἦσαν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἰωάννης Πέζαρος, ὁ Ἀθανάσιος Ψαλλίδας, ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Κωνσταντῖνος Κούμας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ὁ Νεόφυτος Βάμβας, ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἀνδρες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν των ἐκαλλιέργησαν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἔθνικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ὑπερηφάνειαν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πόθον διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἀνδρες ἐκεῖνοι προσέφεραν μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Πατρίδα καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν Διδάσκαλοι τοῦ Γένους. Μεταξὺ αὐτῶν, ἂν καὶ οὐδέποτε ἐδίδαξεν εἰς σχολεῖον, ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος.

Αδαμάντιος Κοραῆς. 16

Ο Αδαμάντιος Κοραῆς ἐγεννήθη τὸ 1748 εἰς τὴν Σμύρνην, ἀπὸ πατέρα Χῖον καὶ μητέρα Σμυρναίαν. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης. Εἰς τὸ κατάστημα τοῦ πατρός του, ὁ ὅποιος ἦτο ἐμπόρος, ἐγνωρίσθη μὲ διαφόρους Εὐρωπαίους καὶ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μὲ αὐτοὺς κατώρθωσε νὰ μάθῃ τὴν Λατινικήν, τὴν Γαλλικήν, τὴν Ἰταλικήν καὶ τὴν Ἀγγλικήν γλῶσσαν.

Εἰς ήλικίαν 24 ἔτῶν ὁ πατέρας του τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Ἀμστελλόδαμον τῆς Ὁλλανδίας διὰ τὰς ἐμπορικάς του ὑποθέσεις.

Ο Αδαμάντιος ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἔξι ἔτη καὶ ἐνῷ ἐφρόντιζε διὰ τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις τοῦ πατρός του, συγχρόνως ἐμελέτα τὰ συγγράμματα διαφόρων Ἑλλήνων καὶ ξένων σοφῶν.

Κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου ἔμεινε τέσσερα ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ἐστενοχωρεῖτο πολύ, βλέπων τὴν δυστυχισμένην ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν του ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Τότε οἱ γονεῖς του ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Κοραῆν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ σπουδάσῃ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον πολὺ ἐπεθύμει καὶ ὁ ἴδιος. Μετὰ δετεῖς σπουδὰς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μομπελιέ τῆς Γαλλίας, ἔλαβε δίπλωμα ἰατροῦ καὶ τὸ 1788 ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὴν Γαλλικήν πρωτεύουσαν.

Ο Κοραῆς δὲν ἔξήσκησε τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα, ὀλλ᾽ ἀφιέρωσεν ὅλην τὴν ζωὴν του εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων, διὰ νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸ "Ἐθνος του."

Μὲ τὰ βιβλία αὐτὰ ἐπροσπαθοῦσε νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς "Ἑλληνας τὴν παλαιὰν δόξαν τῆς Πατρίδος των καὶ ν' ἀνάψῃ εἰς τὰς ψυχάς των τὸν πόθον διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ.

Αδαμάντιος Κοραῆς.

Απὸ τὰ σπουδαιότερα συγγράμματα τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ εἶναι αἱ ἔκδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων.

Διὰ τὴν ἔκδοσίν των διέθεσαν τὰ ἀπαραίτητα χρήματα διάφοροι πλούσιοι Ἑλληνες, καὶ ιδίως οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι.

Μὲ τὰ βιβλία του αὐτὰ ὁ Κοραῆς καὶ μὲ τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὅποιας ἀπηγόρυθνε πρὸς διαφόρους σοφοὺς τῆς Εύρωπης καὶ ἄλλους ἐπισήμους Ἑλληνας καὶ ξένους, ἐβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους.

Εἶχε τὴν εύτυχίαν νὰ ἴδῃ τὸ μέγα ὄνειρον τῆς ζωῆς του πραγματοποιούμενον διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐνὸς μικροῦ τμήματος τῆς Ἐλάδος μὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ἀπέθανε τὸ 1833 καὶ ἐπάφη εἰς Παρισίους.

Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Πατρὶς ἀπὸ εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὅποιας προσέφερεν εἰς τὸ Ἔθνος, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του εἰς τὴν μικρὰν πλατείαν ποὺ εύρισκεται ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις : 1. Ἀπὸ πότε ἡρχισαν νὰ παρουσιάζωνται οἱ κλέφτες ; Ήσαν τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματά των ; — 2. Ποῖοι ὀνομάζοντο ἀρματολοὶ καὶ ποίαν σχέσιν εἶχον μὲ τοὺς κλέφτες ; — 3. Ποῖα λέγονται ἀκλέφτικα τραγούδια, ποῖος τὰ ἔκαμε καὶ τί περιγράφουν ; — 4. Ἀναφέρατε κλέφτικα τραγούδια ποὺ εἶναι γνωστά εἰς τὸν τόπον σας. — 5. Ποῖαι περιοχαὶ τῆς Ἐλάδος δὲν ὑπετάχθησαν ποτὲ εἰς τοὺς Τούρκους ; Ποίας ὑπηρεσίας προσέφεραν εἰς τὸ Ἔθνος αἱ περιοχαὶ αὗται ; — 6. Πῶς οἱ Ἑλληνες ἐδημιούργησαν ναυτικὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ; Πῶς ὁ ἐμπορικὸς αὐτὸς στόλος ἔγινε πολεμικός ; — 7. Διὰ ποίους λόγους οἱ Τούρκοι ἤναγκάσθησαν νὰ πάρουν Ἑλληνας εἰς σπουδαῖας θέσεις τοῦ Κράτους των ; Πῶς ὁφέλησαν τὸ Γένος μας οἱ Φαναριώται ; — 8. Εὔρετε καὶ μελετήστε τὸ ποίημα τοῦ Ἰωάννου Πολέμη «Τὸ κρυφὸ σχολεῖο». — 9. Δικτὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ἢν καὶ δὲν ἐδίδαξεν, θεωρεῖται Διδάσκαλος τοῦ Γένους ;

5. ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

α'. Τοπικαὶ ἔξεγέρσεις τῶν ὑποδούλων. /y

Ἡ ὑποδουλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Τούρκους ἦτο βαρεῖα Δημητροκάλλη — Πετρίδου, Ἰστορία ΣΤ'

έθνική συμφορά και τὰ δεινοπαθήματα τῶν ραγιάδων ἀνυπόφορα.

Οἱ "Ελληνες ὅμως, λαὸς ἐκ φύσεως φιλελεύθερος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὴν μοῖραν τοῦ σκλάβου.

Ἄπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δουλείας, ὀλίγον μόλις χρόνον μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐσημειώθησαν τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐναντίον τῶν κατακτητῶν.

Οὕτω τὸ 1463 ἐπανεστάτησεν ἡ Πελοπόννησος, τὸ ἴδιον ἔτος ἐπανεστάτησαν οἱ Πόντιοι τῆς περιοχῆς τῆς Τραπεζούντος, τὸ 1479 ἔξερράγη νέα ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔξηπλώθη μέχρις Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας. "Ομοιαὶ ἔξεγέρσεις ἐσημειώθησαν τὸ 1499, τὸ 1532, τὸ 1574, τὸ 1585, τὸ 1612 εἰς διάφορα μέρη τῆς ὑποδούλου Ἐλλάδος.

Τὰ ἐπαναστατικὰ αὐτὰ κινήματα ἦσαν καθαρῶς τοπικά καὶ ἀλλοτε μὲν προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς "Ελληνας, ἀλλοτε δὲ ὑπεκινοῦντο ἀπὸ τοὺς Εύρωπαίους, ὅταν αὐτοὶ συνέβαινε νὰ εύρισκονται εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους.

"Ολα τὰ ἐπαναστατικὰ αὐτὰ κινήματα ἀπέτυχον, ἀκριβῶς διότι ἦσαν τοπικά. "Ελειπε δηλ. ἡ κατάλληλος προπαρασκευὴ καὶ ὀργάνωσις, καὶ ἡ ταυτόχρονος ἔξεγερσις ὅλων τῶν ὑποδούλων.

"Ακόμη καὶ ὅταν τὰ ἐπαναστατικὰ αὐτὰ κινήματα ὑπεκινήθησαν ἀπὸ Εύρωπαίους, πάλιν ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οἱ ὑποκινηταί των ἐγκατέλειπον εἰς τὸ τέλος τοὺς "Ελληνας εἰς τὴν τύχην των.

Μετὰ ἀπὸ κάθε ἐπαναστατικὸν κίνημα οἱ Τούρκοι ἔξεδικοῦντο σκληρότατα τοὺς "Ελληνας, οἱ ὅποιοι ἐπλήρωναν μὲ ποταμούς αἵμάτων τὴν μανίαν τῶν Τούρκων.

Παρὰ τὰς ἀποτυχίας τῶν κινημάτων αὐτῶν, οἱ "Ελληνες ποτὲ δὲν ἤσύχασαν, καὶ ποτὲ δὲν ἔπαισαν νὰ ἀγωνίζωνται διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των.

"Ἐπειδὴ ὅμως ἐπείσθησαν, ὅτι οἱ Εύρωπαῖοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τοὺς δώσουν σημαντικὴν βιόθειαν διὰ ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγόν, ἐστήριξαν τὰς ἐλπίδας των πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ρωσίαν, ἡ ὅποια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου παρούσιάζεται ὡς ἡ προστάτις δύναμις τῶν ὑποδούλων Χριστιανῶν.

β'. Η μεγάλη Ἐπανάστασις τοῦ 1770. / 18

Κατὰ τὸ ἔτος 1711 ὁ Αύτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Πέτρος ὁ Μέγας ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, μὲ σκοπὸν νὰ καταλύσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς.

Συγχρόνως ὑπεκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὄποιους ἐπεριποιήθη μὲ κάθε τρόπουν.

Οἱ Ἑλληνες ἐπίστευσαν εἰς τὸν Μέγαν Πέτρον καὶ πολλοὶ ἔφυγαν τότε εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου κατετάχθησαν εἰς τὸν Ρωσικὸν στρατὸν ἥ διωρίσθησαν εἰς δημοσίας θέσεις.

Αἱ ἔλπιδες τῶν Ἑλλήνων ὅμως διεψεύσθησαν γρήγορα καὶ τὰ σχέδια τοῦ Πέτρου ἐματαιώθησαν, διότι ὁ μὲν Ρωσικὸς στρατὸς ἐνικήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἥ δὲ ἔξεγερσις τῶν Ἑλλήνων ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα.

Τὸ 1762 ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ρωσίας ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β', γυναῖκα φιλόδοξος, ἥ δοποία ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον τοῦ Μεγάλου Πέτρου.

Ἐστειλε λοιπὸν εἰς ὄλας τὰς σκλαβωμένας χώρας μυστικοὺς πράκτορας, οἱ ὅποιοι παρεκίνουν τοὺς Χριστιανούς εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, ὅταν ἡ Ρωσία θὰ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτῶν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Αἰκατερίνη ἔστειλε τὸν Γεώργιον Παπάζολην, ὁ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ τὴν Σιάτισταν καὶ ὑπηρέτει ὡς λοχαγὸς εἰς τὸν Ρωσικὸν στρατόν.

‘Ο Παπάζολης ἦλθε κατ’ ἀρχὰς εἰς τὴν Ἡπειρον, ὅπου οἱ προεστοί, οἱ ὀρματολοὶ καὶ οἱ κλέφτες καὶ κληρικοὶ ἐδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὰς προτάσεις του. Ἀπὸ τὴν Ἡπειρον κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Παντοῦ τὸν ἐδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ ἐτοιμάσουν 100.000 ἀνδρῶν, ἀν ἡ Ρωσία ἔστελλε τὰ ἀναγκαῖα ὅπλα, καὶ παρουσιάζετο Ρωσικὸς στόλος εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

‘Ο πόλεμος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσίας ἐκηρύχθη τὸ 1768. Μετὰ δύο ἔτη κατέπλευσεν εἰς Οἴτυλον τῆς Πελοποννήσου ρωσικὸς στόλος ἀπὸ 15 πολεμικὰ πλοῖα, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁρλώφ, καὶ ἀπεβίβασαν εἰς τὴν ξηρὰν 1000 Ρώσους στρατιώτας.

‘Αν καὶ ἡ βοήθεια ἦτο μικροτέρα ἐκείνης τὴν ὅποιαν ὑπεσχέθη

δό Παπάζολης, ἐν τούτοις οἱ "Ελληνες ἐπανεστάτησαν καὶ εἰς ὀλίγον διάστημα ὀλόκληρος ἡ Πελοπόννησος εἶχεν ἔξεγερθῆ. Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἡ ἐπανάστασις ἤπλωθη εἰς τὴν Στερεάν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Οἱ ἐπαναστάται εἴχον εἰς τὴν ἀρχὴν μερικάς ἐπιτυχίας· κατόπιν ὅμως ὁ Σουλτάνος ἔστειλεν ἐναντίον τῶν ἴσχυρὰς δυνάμεις Ἀλβανῶν, οἵ ὅποιοι ἐνίκησαν τοὺς ἐπαναστάτας. Ἡ Αἰκατερίνη ἕκαμεν εἰρήνην μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ ρωσικὸς στόλος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄφησε τοὺς "Ελληνας εἰς τὴν τύχην τῶν.

Οἱ ἔξηγριωμένοι Ἀλβανοί ἤρχισαν τότε συστηματικὴν καταστροφὴν τῆς Πελοποννήσου, σφάζοντες καὶ τοὺς Τούρκους ἀκόμη. Τόσαι ἦσαν αἱ καταστροφαὶ τὰς ὅποιας ἐπροξένησαν οἱ Ἀλβανοί, ὥστε ὁ Σουλτάνος ἡναγκάσθη νὰ στείλῃ ἐναντίον αὐτῶν ἴσχυρὸν τουρκικὸν στρατὸν μὲ ἀρχηγὸν τὸν ναύαρχον Χασάν Πασᾶν.

"Ο Χασᾶν Πασᾶς συνεννοήθη μὲ τοὺς κλέφτες τῆς Πελοποννήσου καὶ κατώρθωσε νὰ ἔξοντῷ τελείως τοὺς Ἀλβανούς καὶ νὰ σώσῃ τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὴν ὄλοκληρωτικὴν καταστροφήν.

"Υστερὸν ὅμως ἐπετέθη καὶ ἐναντίον τῶν κλεφτῶν, διότι δὲν ἔδειχθησαν νὰ τὸν προσκυνήσουν, καὶ ἄλλους ἔφόνευσε καὶ ἄλλους ἤναγκασε νὰ φύγουν.

Τότε ἔφονεύθη καὶ ὁ περίφημος κλέφτης Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770 ἦτο ἡ σοβαρωτέρα ἔξεγερσις τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἡ δὲ ἀποτυχία τῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν Ρώσων καὶ εἰς τὴν ἀσήμαντον βοήθειαν τὴν ὅποιαν ἔδωσαν εἰς τοὺς "Ελληνας, οἵ ὅποιοι, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ἐπλήρωσαν μὲ τὸ αἷμα τῶν τὸν πόθον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Τόση ἦτο ἡ καταστροφὴ ποὺ ἐπαθαν οἱ "Ελληνικαὶ ἐπαρχίαι, ὥστε μόνον 60.000 ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου διέφυγον τὴν σφαγήν.

γ'. Λάμπρος Κατσώνης καὶ Γεώργιος Ἀνδροῦτσος.

"Αν καὶ τὰ σχέδια τῆς Αἰκατερίνης ἐναυάγησαν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ἐν τούτοις ἡ φιλόδοξος ἐκείνη αὐτοκράτειρα δὲν ἔγκατέλειψε τοὺς σκοπούς της.

Τὸ 1788 ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἐκάλεσε πάλιν τοὺς "Ελληνας εἰς ἐπανάστασιν. Οἱ "Ελληνες ἐλησμόνησαν

ταχέως τὴν συμφορὰν τοῦ 1770 καὶ ἔξηγέρθησαν κατὰ τῶν τυράννων.

Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔγιναν ὀνομαστὰ τὰ κατορθώματα ἐνὸς νέου ἥρωος, τοῦ Λάμπρου Κατσώνη.

Ο Κατσώνης ἐγεννήθη εἰς τὴν Λεβάδειαν τῆς Βοιωτίας τὸ 1752. Ήτο μόλις 18 ἔτῶν ὅταν ἔξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1770, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἐπολέμησε μὲν γενναιότητα. Μετὰ τὸ ἀτυχὲς τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ἔφυγεν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ κατετάχθη εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν. Διεκρίθη εἰς πολλὰς μάχας καὶ διὰ τὴν γενναιότητά του ἐπροβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ.

Ο ἄσβεστος ὄμως πόλεις του ἦτο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Μόλις ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος τοῦ 1788 ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν καὶ μετέβη εἰς Τεργέστην. Ἐκεῖ, μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, ἡγόρασε τρία τριῶν, τὰ ὅποια ἔξωπλισε καὶ ἥλθεν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας.

Μὲ τὴν μικρὰν αὐτὴν ναυτικὴν μοῖραν ὁ Λάμπρος ἤρχισε τὰς ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῶν τουρκικῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἐσυναντοῦσε, καὶ εἰς μικρὸν διάστημα κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ δώδεκα ἔχθρικὰ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸν στόλον του εἰς 15 πολεμικὰ πλοῖα.

Μὲ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐταξίδευεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἔγινεν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Τούρκων, τῶν ὅποιων ὁ στόλος δὲν ἐτόλμα νὰ παρουσιασθῇ πουθενά. Οσάκις δὲ συνέβη νὰ τὸν συναντήσῃ ὁ Κατσώνης, πάντοτε τὸν ἐνικοῦσε.

Ο Κατσώνης ἐκυρίευσε τὸ Καστελλόριζον, τὸ ὅποιον ἐχρησιμοποίει ὡς βάσιν τοῦ στόλου του καὶ ἐσυνέχιζε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων.

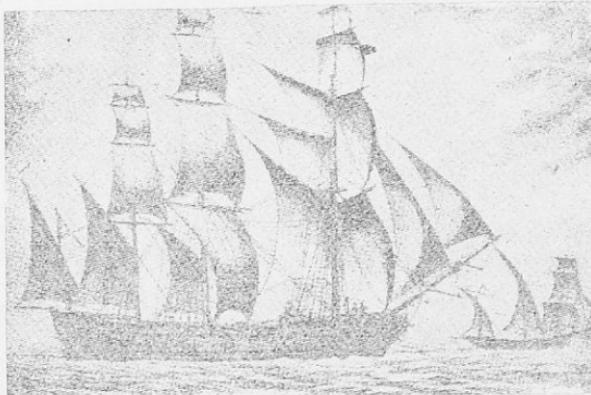
Λάμπρος Κατσώνης.

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κατσώνην τιμὰς καὶ ἀξιώματα, ἐὰν ἔπαιε τὸν πόλεμον.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, διερμηνεύς τοῦ Στόλου ἔστειλεν εἰς τὸν Λάμπρον τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν :

« Ἀιδοειότατε ἥρω καὶ γενναῖε Λάμπρε Κατσώνη,

Ἐφθασαν εἰς τὰ ὅτα τοῦ μεγαλειοτάτου καὶ εὐσπλαγχνικωτάτου κυρίου μου καὶ αὐθέντου μου Σουλτάνου Χαμίτου τὰ ἀνδρεῖα σου κατορθώματα, καὶ ἀπορεῖ καὶ αὐτὸς καὶ ὅλον τὸ διβάνιόν του διὰ ποίαν αἰτίαν, καθ' ὃ ὑπήκοος αὐτοῦ, ἀπεστατήσατε καὶ κατατρέχετε τὴν ἐπικρατεῖαν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι πατρίς σας, χωρὶς ἄλλωστε νὰ πάθητε ἀδικίαν παρ' αὐτοῦ, μὲ μίαν τοιαύτην θαλάσσιον δύναμιν φερό-

· Η ναυαρχὶς τοῦ Κατσώνη « Ἀθηνᾶ τῆς "Αρκτου" .

μερος ὡς ἄσπονδος ἐχθρὸς αὐτοῦ. Μόλον τοῦτο ὅσην φθορὰν καὶ ἀνδιαπράξατε καὶ δσα δθωματικὰ αἴματα ἔχύσατε, ὅλα αὐτὰ τὰ συγχωρεῖ καὶ σᾶς ἀναγνωρίζει μὲ δλους τὸν δπαδούς σας ὡς εὐγενεῖς καὶ παντὸς φόρου ἐλευθέρους. Πρὸς δὲ τούτοις εἰς μὲν τὸν δπαδούς σας χαρίζει διαδοχικῶς μίαν τῶν νήσων, δποίαν αὐτοὶ εἰς τὸ Ἰζάριον πέλαγος ἐπλέξωσι, τὴν δὲ ὑμετέραν γενναιότητα καθιστάνει ἡγεμόνα καὶ χαρίζεται αὐτῆς διακοσίας χιλιάδας χρυσίου ἀν παραιτηθῆτε ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας. Τὴν ἐκπλήρωσιν πάντων τούτων μεθ' ὅρκουν ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου ὑπόσχομαι. Ἐὰν δὲ παρακούσητε τότε θέλει στείλει καθ' ὑμῶν μεγίστην δύναμιν διὰ νὰ σᾶς ὑποτάξῃ».

Ἐκεῖνος ὅμως μὲν ὑπερηφάνειαν ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τοῦ Σουλάνου.

Τὸν 1790 παρέλαβεν εἰς τὰ πλοῖα του τὸν ἀρματολὸν τῆς Στερεᾶς Γεώργιον Ἀνδροῦτσον μὲν 800 παληκάρια.

Μὲ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἔκαμνεν ἀποβάσεις εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐπετίθετο ἐναντίον Τουρκικῶν φρουρίων.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1790 ὁ Λάμπρος εύρισκετο μὲν ἐννέα πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου Κέας, διότι τὰ ἄλλα τὰ εἶχε στείλει εἰς κάποιαν ναυτικὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη, ὅτι μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εύβοίας παρουσιάσθη τουρκικὸς στόλος ἀπὸ 15 μεγάλα πλοῖα.

Ο Κατσώνης, χωρὶς νὰ διστάσῃ, ὥρμησε μὲ τὰ πλοῖα του ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν των, τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν καὶ τοὺς κατεδίωξεν ἔως ὅτου ἐνύκτωσε.

Τὴν ἐπομένην ὅμως ἡμέραν, ὁ τουρκικὸς στόλος συνηνώθη μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀλγερίνων καὶ οἱ δύο μαζὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Λάμπρου, ὁ ὅποιος εἶχε τώρα μόνον ἐπτὰ πλοῖα.

Ἐπηκολούθησε τότε μεταξὺ Ἀνδρου καὶ Εύβοίας φοβερὰ ναυμαχία, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ Ἑλληνες ἐπροξένησαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τοὺς ἔχθρους, ἀπὸ τοὺς ὅποιους ἐφονεύθησαν ἢ ἐπνίγησαν περισσότεροι ἀπὸ 3.000. Ἄλλὰ καὶ ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου ἔπαθε μεγάλας ζημιάς. Ἐχασε πέντε πλοῖα, ἀπὸ τὰ ὅποια τρία ἐπυρπολήθησαν ἀπὸ τὰ πληρώματά των, διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθοῦν, καὶ 650 παληκάρια, ὁ Ἰδιος δὲ ὁ Λάμπρος ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλήν.

Εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτὴν τοῦ στόλου τοῦ Κατσώνη ἀναφέρεται τὸ λαϊκὸν δίστιχον :

"Ἄν σοῦ ξαναρέσῃ Λάμπρῳ
ξαναπέρασ' ἀπ' τὴν Ἀνδρῷ.

Πληγωμένος ὁ Κατσώνης ἔρχεται μὲ τὰ δύο πλοῖα του εἰς τὴν Μῆλον, ὅπου ἐκυρίευσε δύο τουρκικὰ πλοῖα.

Εἰς ὀλίγον διάστημα ἔκαμε νέον στόλον ἀπὸ 24 πλοῖα. Ἐσκέπτετο νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν Τουρκικὸν στόλον καὶ ἔκει.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔγινεν εἰρήνη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας καὶ ἡ Αἰκατερίνη διέταξε τὸν Λάμπρον νὰ σταματήσῃ τὰς ἔχθροπραξίας. Ὁ Κατσώνης ἤρνηθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ ἐμήνυσεν εἰς τὴν Αἰκατερί-

νην ὅτι, «ἄν ἡ Αὐτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην τῆς, ὁ Κατσώνης δὲν ὑπέγραψεν ἀκόμη τὴν ἰδικήν του».

Ο Λάμπρος ἦλθε τότε εἰς τὸ Ταίναρον τῆς Λακωνικῆς καὶ ἔξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα.

Ἐκεῖ ἐπετέθη ἐναντίον του ὁ Τουρκικὸς στόλος καὶ ὁ Κατσώνης, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναιότατα, ἔφυγε μὲν ἐνα πλοϊον εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1804.

Ο Γεωργιος Ἀνδροῦτσος, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου τοῦ Κατσώνη εἰς τὸ Ταίναρον, ἐπροσπάθησε νὰ διασχίσῃ τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Στερεάν.

Ἐπὶ 40 ἡμέρας τὸν κατεδίωκε τουρκικὸς στρατὸς 6000 ἀνδρῶν, καὶ παρὰ ταῦτα κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Ρίον, νὰ περάσῃ εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Κέρκυραν.

Ἐκεῖ συνελήφθη ἀπὸ τὴν Βενετικὴν διοίκησιν καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ἔθανάτωσαν μὲν φρικτά βασανιστήρια.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῶν ἐπαναστάσεων, τὰς ὅποιας ὑπεκίνησεν ἡ Ρωσία, οἱ Ἑλληνες ἐννόησαν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἥμπορούσαν νὰ ἐλευθερωθοῦν μὲν ἔνην βοήθειαν. Ἐπρεπεν οἱ ἴδιοι νὰ ὀργανωθοῦν καὶ τὰς δυνάμεις των ν' ἀποτινάξουν τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Τὴν ἰδέαν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων ἐνίσχυσε πολὺ ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ή ὅποια ἔξερράγη ἐκείνην τὴν ἐποχήν.

6. Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἐνῷοι οἱ Ἑλληνες ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Τούρκους ὑπέφερον τὰ πάνδεινα καὶ διαρκῶς ἡγωνίζοντο διὰ ν' ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, ἡ Εύρώπη εἶχε προοδεύσει, ἴδιως μετὰ τὰς ἐφευρέσεις καὶ τὰς ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν.

Μὲ τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, οἱ λαοὶ ἐπλούτησαν, ἐμορφώθησαν περισσότερον εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὰ πανεπιστήμια, καὶ ἡ ζωὴ ἔγινε καλύτερα.

Ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐγέννησε νέας ἰδέας εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἐπαυσαν νὰ πιστεύουν ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνοῦν τὸν λαὸν ὡς ἀπόλυτοι κύριοι. Οἱ λαοὶ ἔζήτουν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν

τοῦ κράτους, καὶ νὰ ἀποκτήσουν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ ἀξιώματα ποὺ εἶχον μόνον οἱ εὐγενεῖς.

’Απὸ ὅλα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης χειροτέρα ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς εἶχον μεγάλην δύναμιν καὶ ἐκυβερνοῦσαν τὴν χώραν ὅπως ἥθελον, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ’ ὄψιν τῶν τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ.

”Οταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὁ Λουδοβίκος 16ος ἤθέλησε νὰ διορθώσῃ τὴν κατάστασιν.

’Εκάλεσε λοιπὸν συνέλευσιν ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τίποτε δὲν κατώρθωσεν, διότι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων τάξεων δὲν συνέφωνησαν μεταξύ των.

Τότε ὁ λαὸς ἐπανεστάτησε, κατήργησε τὰ δικαιώματα τῶν εὐγενῶν καὶ διεκήρυξεν ὅτι ὅλοι οἱ πολῖται ἔχουν ἵσα δικαιώματα καὶ ἵσας ὑποχρεώσεις.

Οἱ ἐπαναστάται ἔκαμαν πολλὰ ἔγκλήματα, τέλος δὲ ἔθανάτωσαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ ἀνεκήρυξαν Δημοκρατίαν.

’Η θανάτωσις τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ἔξωργισε τοὺς βασιλεῖς τῶν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, οἱ ὅποιοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν περίστασιν ἔκεινην τὴν Γαλλίαν ἔσωσεν ὁ Μέγας Ναπολέων, ὁ ὅποιος κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς ἔχθρούς τῆς Πατρίδος του καὶ νὰ κατακτήσῃ ὅλόκληρον σχεδὸν τὴν Εὐρώπην.

Τέλος ὁ Ναπολέων ἐνικήθη ἀπὸ τοὺς ἡνωμένους στρατοὺς τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, ἡ Δημοκρατία κατηργήθη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπανῆλθεν ἡ Βασιλεία.

’Ο Βασιλεὺς ὅμως δὲν ἦτο πλέον ἀπόλυτος μονάρχης, ὅπως ἄλλοτε, ἀλλὰ ἐκυβερνοῦσε μὲ Β ο υ λ ἡ ν ἀπὸ ἀντιπροσώπους τοῦ Λαοῦ.

Αἱ ἴδεαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, τὰς ὅποιας διεκήρυξεν ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἐπεβλήθησαν ἀπὸ τότε εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Οἱ ”Ελληνες ἐσυγκινήθησαν ἴδιαιτέρως ἀπὸ τὰς ἴδεας αὐτάς. Εἶχον μάλιστα πιστεύσει, διότι ὁ Ναπολέων θὰ τοὺς ἐβοήθει νὰ ἀπελευθερωθοῦν.

Περισσότερον ὅμως ἀπὸ ὅλους συνεκινήθη ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ὁ Ρήγας Φεραίος.

7. ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΑΙΟΣ

‘Ο Ρήγας Φεραίος ἐγεννήθη εἰς τὸ Βελεστῖνον τῆς Θεσσαλίας τὸ 1757.

Τὰ πρῶτα γράμματα τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου, καὶ ἀργότερα εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀμπελακίων τῆς Λαρίσης.

“Οταν ἐμεγάλωσεν, ἔγινε διδάσκαλος εἰς τὸ χωρίον τοῦ Πηλίου Κισσόν. Ἐπειδὴ δὲν ἤδυνατο νὰ ὑποφέρῃ τὰς καταπιέσεις τῶν συμπατριωτῶν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐγκατέλειψε τὴν διδασκαλικὴν καὶ ἔγινε κλέφτης εἰς τὸν Ὀλυμπον. Ἀργότερα μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαύιας

Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὄποιος τὸν ἐπῆρε γραμματέα του. “Υστερα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ἔγινε γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Νικολάου Μαυρογένη καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Βουκουρέστι.

Ἐκεī ἐσυνέχισε τὰς σπουδάς του καὶ ἔμαθε ξένας γλώσσας.

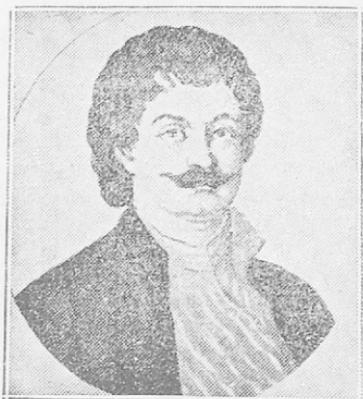
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ἔξερράγη ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις.

‘Ο Ρήγας συνεκινήθη βαθύτατα ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασεως καὶ ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὰς νίκας τοῦ Μεγάλου Ναπολέον-

τος. Τότε συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος καὶ ὅλων τῶν Χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεγάλων αὐτῶν σχεδίων ἀφιέρωσεν ὅλην του τὴν ζωήν. “Ἡρχισε νὰ συνενοῆται μὲ τοὺς προύχοντας, τοὺς ἀρματολούς, τοὺς Ἐπισκόπους, ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς δυστρεστημένους Τούρκους διὰ τὸν σκοπόν του αὐτόν.

Συγχρόνως ἥρχισε νὰ γράφῃ καὶ νὰ τυπώνῃ διάφορα βιβλία καὶ ἐνθουσιώδη πατριωτικὰ ποιήματα, μὲ τὰ ὅποια ἐπροσπαθοῦσε νὰ γνωρίσῃ εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας τὴν παλαιάν των δόξαν, καὶ νὰ τοὺς ἔξεγειρῃ ἐναντίον τῶν κατακτητῶν.

Ρήγας ὁ Φεραίος.

Τότε ἐτύπωσε καὶ τὴν Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὅποια περιελάμβανεν ὅλας τὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ ὅποιαι ἀπετέλουν ἄλλοτε τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τώρα ἔστεναζον ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Διὰ νὰ ἐκτυπώνῃ εὔκολωτερα τὰ βιβλία του καὶ διὰ νὰ εύρισκεται πλησιέστερα πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἥλθεν εἰς τὴν Βιέννην. Ἀπὸ ἑκεῖ ἔγραψεν εἰς τὸν Ναπολέοντα, εἰς τὸν ὅποιον ἔξεθεσε τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ ἔζητησε τὴν συνδρομήν του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

‘Ο Ναπολέων τότε ἐκάλεσε τὸν Ρήγαν εἰς τὴν Βενετίαν, διὰ νὰ τὸν ἀκούσῃ καὶ προσωπικῶς.

“Ἐφυγε λοιπὸν ὁ Ρήγας ἀπὸ τὴν Βιέννην καὶ ἥλθεν εἰς τὴν Τεργέστην, ὅπου ἡ Αὐστριακὴ Ἀστυνομία τὸν συνέλαβε μαζὶ μὲ ἐπτὰ ἄλλους συντρόφους του καὶ τοὺς παρέδωσεν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου.

‘Ο πασᾶς αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἔμαθεν ὅμως, ὅτι εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις ἐφύλαττον ἄνθρωποι τοῦ πασᾶ τοῦ Βιδινίου Πασβάνογλου, ὁ ὅποιος ἦτο φίλος τοῦ Ρήγα, διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσουν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφάσισε νὰ τοὺς θανατώσῃ ἔκει.

Οἱ σύντροφοι τοῦ Ρήγα ἐρρίφησαν δεμένοι εἰς τὸν ποταμὸν Δούναβιν καὶ ἐπνίγησαν. “Οταν ἥλθεν ἡ σειρά του, ὁ Ρήγας ἀντεστάθη καὶ μὲ τὴν δυνατὴν πυγμὴν του ἔρριψε χάμω τὸν Τούρκον στρατιώτην, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὸν πάρῃ. Τότε οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὥρμησαν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐστραγγάλισαν. Ὁλίγον πρὶν ἀποθάνῃ ἐφώναξε πρὸς τοὺς δημίους του:

«Ἐτσι πεθαίνοντα τὰ παληκάρια. Ἄρκετὸν σπόρον ἔσπειρα, ποὺ γρηγορα θὰ βλαστήσῃ καὶ τὸ Γένος μου θὰ μαζέψῃ τὸν γλυκὺν καρπόν του».

‘Ο Ρήγας ἀπέθανε. Τὸ ἔργον του ὅμως δὲν ἐχάθη. Τὰ τραγούδια του ἔγιναν γνωστὰ εἰς ὅλην τὴν ὑπόδουλον Πατρίδα.

· · · Ἐψάλλοντο μὲ μεγάλην συγκίνησιν καὶ ἥναπτον εἰς τὰ στήθη τῶν σκλάβων τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἰδίαν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ποὺ εἶχε καὶ ὁ ποιητής των, ὁ ὅποιος, ὅπως λέγει εἰς ἓνα τραγούδι του, ἐπροτίμα

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακῆ.

Ο Ρήγας οὐπῆρξεν ὁ πρωτεργάτης τῆς Ἑλληνικῆς ἑλευθερίας καὶ ὁ πρωτομάρτυς αὐτῆς. Ἡ Πατρίς, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τὸν Ρήγαν, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του ἐμπρὸς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν.

8. ΤΟ ΣΟΥΛΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΑΙ

22
α' / "Ιδρυσις τοῦ Σουλίου. — Χαρακτὴρ τῶν Σουλιωτῶν.

Κατὰ τὸ 1650 δλίγοι Χριστιανοὶ βισκοί, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν τουρκικὴν καταπίεσιν, κατέφυγον ἐπάνω εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα ὅρη τῆς Ἡπείρου καὶ ἐκεῖ ἐκτίσαν τέσσερα μικρὰ χωρία : τὸ Σουλί, τὴν Κιάφαν, τὸν Ἀβαρίκον καὶ τὴν Σαμονίβαν. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ χωρία αὐτὰ ἦτο τὸ Σουλί καὶ διὰ τοῦτο ὅλα τὰ χωρία εἶχον τὸ κοινὸν ὄνομα Σουλί, οἱ δὲ κάτοικοι ὡνομάσθησαν Σουλιώτας.

Μὲ τὸν καιρὸν τὸ παράδειγμα τῶν βοσκῶν ἐκείνων ἡκολούθησαν καὶ ἄλλοι Ἐλληνες. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν τεσάρων χωρίων ἐπληθύνθησαν, ἐκτίσθησαν καὶ ἄλλα χωρία εἰς τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν ἐκείνων.

"Ετσι τὰ χωρία τοῦ Σουλίου ἔγιναν ἐν συνόλῳ ἔνδεκα.

Οἱ Σουλιῶται ἡσαν ρωμαλέοι, σκληραγωγημένοι, καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸν ἡρωϊσμόν των.

Ἐγυμνάζοντο διαρκῶς εἰς τὰ ὅπλα καὶ συχνὰ ἐπαιριναν μέρος εἰς τὸν πόλεμον καὶ αὔται αἱ γυναῖκες.

Οἱ Σουλιῶται ἡσαν διηρημένοι εἰς φάρα (γένη) καὶ κάθε φάρα εἶχε τὸν ἀρχηγόν της. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φαρῶν ἀπετέλουν ἔνα γενικὸν συμβούλιον, τὸ ὅποιον ἀπεφάσιζε διὰ τὰ γενικὰ ζητήματα τοῦ Σουλίου.

"Οταν οἱ Σουλιῶται εύρισκοντο εἰς πόλεμον, οἱ κάτοικοι τῶν ἐπτὰ χωρίων κατέφευγον εἰς τὰ πρῶτα τέσσερα, τὰ ὅποια ἡσαν ὑψηλότερα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπέκρουν τὰς ἔχθρικὰς ἐπιθέσεις.

Ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τοὺς ὑποτάξουν, τοὺς ἄφηναν ἡσύχους καὶ μόνον ἔνα μικρὸν φόρον εἰσέπραττον, ὡς σημεῖον ὑποταγῆς.

Ἐξων λοιπὸν οἱ Σουλιῶται ζωὴν σκληρὰν ἐπάνω εἰς τὰ ἀπόκρημνα καὶ ὅγονα βουνά των, ἀλλ’ ἡσαν σχεδὸν ἐλεύθεροι, μέχρι τῆς ἐποχῆς ποὺ ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ὁ φοβερὸς καὶ παμπόνηρος Ἀλῆ-Πασᾶς.

23'. Τὸ Σούλι καὶ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

Ο Ἀλῆ - Πασᾶς ἐγεννήθη εἰς τὸ Τεπέλενι τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ ἦτο Ἀλβανὸς τὴν καταγωγὴν. Ο πατέρ του ἦτο Μπέης, ἀλλ’ ἀπέθανεν ἐνωρὶς καὶ ὁ Ἀλῆς ἔμεινεν ἀπὸ μικρὸς ὄρφανός. "Οταν ἐμεγάλωσεν, ὁ Ἀλῆς ἔγινε ληστὴς καὶ κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολλὴν δύναμιν. Εἰς τὸ τέλος, δραστήριος καὶ ραδιούργος ὥπως ἦτο, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰ Ἰωάννινα καὶ ν ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὡς Πασᾶς. Σιγά - σιγά, μὲ τὴν πανουργίαν καὶ τὴν πονηρίαν του, κατώρθωσε νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ πασαλίκι του τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἡπειρον. Μέσα εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν περιοχὴν μόνον τὸ Σούλι ἔμενεν ἐλεύθερον, καὶ αὐτὸ δὲν ἡμποροῦσε νὰ τὸ ἀνεχθῇ ὁ αίμοβόρος Ἀλῆ - Πασᾶς.

Τὸ 1790 ἔξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Σουλίου μὲ 3000 Ἀλβανούς. Οἱ Σουλιῶται ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἀπέκρουσαν τὸν Ἀλῆν, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐντροπιασμένος μέν, ἀλλὰ καὶ ἀποφασισμένος νὰ ἐπανέλθῃ.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ἀλῆς ἡτοίμασε νέον στρατὸν ἀπὸ Ἀλβανούς διὰ νὰ ἐπιτεθῇ καὶ πάλιν κατὰ τοῦ Σουλίου.

Πονηρὸς ὅμως καθὼς ἦτο, ἐπροσπάθησε νὰ ἔξαπτατῇσῃ τοὺς Σουλιώτας. Ἐπροσποιήθη λοιπὸν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀργυροκάστρου, καὶ μάλιστα ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν Σουλιωτῶν. Ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς σχετικῶς καὶ ὑπεσχέθη μεγάλας ὀμοιβάρας, ἐὰν τὸν ἐβοήθουν εἰς τὴν ἐκστρατείαν του.

Ἀλῆ πασᾶς.

Οι Σουλιώται έπωψιάσθησαν τὸν Ἀλῆν καὶ οἱ περισσότεροι ἡρ-
νήθησαν νὰ τοῦ στείλουν βοήθειαν.

Μόνον ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας παρεπιλανήθη ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις
τοῦ Ἀλῆ καὶ μετέβη εἰς τὰ Ιωάννινα μὲ 70 παληκάρια καὶ τὸν δωδε-
κατῆν γύρω του Φῶτον.

Ἐξεκίνησε τότε ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλῆ μαζὶ μὲ τοὺς Σουλιώτας διὰ
τὸ Ἀργυρόκαστρον. Εἰς τὸν δρόμον οἱ στρατιῶται ἐσταμάτησαν
διὰ νὰ ξεκουρασθοῦν καί, κατὰ τὴν συνήθειάν των, οἱ Σουλιώται ἄφη-
σαν παράμερα τὰ ὅπλα των καὶ ἥρχισαν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὸ πή-
δημα καὶ τὸ λιθάρι. Τότε ὁ Ἀλῆς, ὁ ὄποιος ἐπερίμενε μίαν τοιαύτην
εὐκαιρίαν, διέταξε τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ συλλάβουν τοὺς Σουλιώτας
καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὰ Ιωάννινα.

Εὕτυχῶς ἔνας Σουλιώτης κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ καὶ ἔφθασεν
εἰς τὸ Σούλι, ὅπου ἀνέφερε τὰ συμβάντα.

‘Ο Ἀλῆς ἐκάλεσε τότε τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν, εἰς τὸν ὄποιον
ὑπεσχέθη μεγάλας τιμᾶς καὶ ἀξιώματα, ἐὰν τὸν ἔβοήθει νὰ ὑποτάξῃ
τὸ Σούλι. ‘Ο Τζαβέλλας ὑπεσχέθη νὰ πράξῃ ὅ, τι ἦτο δυνατόν, ἐὰν
τὸν ἄφηνεν ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του καὶ
νὰ συνενοιηθῇ μαζὶ των.

‘Ο Ἀλῆς ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Τζαβέλλα καὶ τὸν ἄφησεν
ἐλεύθερον, ἐκράτησεν ὅμως ὡς ὅμηρον τὸν μικρὸν Φῶτον διὰ κάθε
ἐνδεχόμενον. ‘Ο Λάμπρος, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ Σούλι, συνέστησεν εἰς
τοὺς Σουλιώτας νὰ ἀντισταθοῦν μὲ κάθε δύναμιν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ,
διότι θὰ τοὺς ἐπετίθετο.

Οἱ Σουλιώται καὶ ὁ Λάμπρος ἐλαβον τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ
ἐπερίμεναν τὴν ἐπίθεσιν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Τζαβέλλας ἔστειλεν εἰς τὸν Ἀλῆν τὴν ἔξῆς περιφρο-
νητικήν ἐπιστολήν :

«Βεζύρη Ἀλῆ Πασᾶ,

Χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἔνα δόλιον εἶμαι ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω τὴν
πατρίδα μου, ἐναντίον εἰς ἔνα κλέφτην σὰν καὶ σένα. ‘Ο νιός μου
θέλει ἀποθάνει, ἐγὼ διως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδικήσω ποὺν ἀπο-
θάνω. Κάποιοι Τοῦρκοι σὰν καὶ σένα θὰ εἰποῦν πώς εἶμαι ἀσπλαχνός
πατέρας, μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν νιόν μου μὲ τὸν ἰδικὸν μου λυτρω-
μόν. ‘Αν ὁ νιός μου νέος καθὼς εἴναι δὲν μένει εὐχαριστημένος νὰ
ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἴναι ἀξιος νὰ ζῇ καὶ νὰ γνω-

φίζεται ώς νιός μου. "Ετσι προχώρησε λοιπὸν ἄπιστε, εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πιῶ τὸ αἷμα σου.

"Εγὼ δὲ ὡμοσμένος ἐχθρός σου
Καπετάν Λάμπρος Τζαβέλλας".

"Οταν ὁ Ἀλῆς ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, ἔγινεν ἔξω φρενῶν ἀπὸ τὸν θυμόν του. Πρώτη του σκέψις ἦτο νὰ θανατώσῃ τὸν Φῶτον διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα του. Διέταξε λοιπὸν νὰ φέρουν ἐμπρός του τὸν νεαρὸν Τζαβέλλαν, εἰς τὸν ὅποιον εἴπε μὲ δόργην :

— Ἐτοιμάσου, θὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.

— Ο Φῶτος ἀπήντησε μὲ ύπερηφάνειαν :

— Δὲν σὲ φοβοῦμαι· δὲ πατέρας μου θὰ μ' ἐκδικήσῃ.

"Η θαρραλέα ἀπάντησις τοῦ Φώτου ἐπροξένησε κατάπληξιν εἰς τὸν θηριώδη Ἀλῆν, ὥστε τοῦ ἔχαρισε τὴν ζωήν.

Κατόπιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ του ὁ Ἰδιος ὁ Ἀλῆς ἐπετέθη κατὰ τοῦ Σουλίου. Οἱ Σουλιώται ὅμως ἤσαν ἔτοιμοι καὶ ἐπροξένησαν μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Ἀλβανούς, ἀπὸ τοὺς ὅποιους ἐφονεύθησαν περισσότεροι ἀπὸ 2.000.

Περίτρομος ὁ Ἀλῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Ἰωάννινα μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ του εἰς κακήν κατάστασιν.

Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν των καὶ αἱ Σουλιώτισσαι, ἔχουσαι ἐπὶ κεφαλῆς τὴν σύγυγον τοῦ Λάμπρου Μόσχω, καὶ τὴν θυγατέρα του Σόφω.

"Ο Ἀλῆς ἔκαμεν εἰρήνην μὲ τοὺς Σουλιώτας, ἡλευθέρωσε τὸν Φῶτὸν καὶ τὰ 70 παληκάρια καὶ ἔγηγόρασε τοὺς αἰχμαλώτους Ἀλβανούς, ποὺ εἶχον συλλάβει οἱ Σουλιώται.

Τὸ Σούλι ἐσώθη καὶ αὐτὴν τὴν φοράν.

γ'. Τρίτη ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ ὑποταγὴ αὐτοῦ.

"Ἐπὶ ὀκτώ ἔτη ὁ Ἀλῆς δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐνοχλήσῃ τοὺς Σουλιώτας. Δὲν ἡμποροῦσεν ὅμως νὰ ἡσυχάσῃ, ἐφ' ὅσον ἡσθάνετο τὸ Σούλι ἐλεύθερον καὶ ἐφ' ὅσον ἐνεθυμεῖτο τὴν συμφορὰν τοῦ 1792.

"Αφοῦ ἡτοίμασε νέον στρατὸν ἀπὸ 10.000 Ἀλβανούς τὸ 1800 ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον τοῦ Σουλίου. Καὶ πάλιν ὅμως ἀπέτυχεν εἰς τὴν προσπάθειάν του. Οἱ Σουλιώται, μὲ ἀρχηγὸν τὸν εἰκοσαετῆ Φῶτον Τζαβέλλαν, ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθέσεις του. Περιωρίσθη τότε ὁ Ἀλῆς εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ ὅλας τὰς ὅδους καὶ ὅλα τὰ περά-

σματα τῶν βουνῶν, ἀπὸ τὰ ὄποια θὰ ἡμποροῦσαν οἱ Σουλιῶται νὰ λάβουν τρόφιμα ἢ ἔφοδια καὶ νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ ἄλλους.

Ἐκαμε δηλ. ὁ Ἀλῆς στενὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Σουλίου, ὁ ὄποιος ἐκράτησε τρία χρόνια.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ Σουλιῶται ὑπέφεραν ἀπὸ πολλὰς στερήσεις. Ἐξηντλήθησαν τὰ τρόφιμά των, ἔλυσασαν τὰ ἐνδύματά των, ὀλιγόστευσαν τὰ πολεμιόφοδια, ὑπέφεραν δὲ φοβερὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλειψιν τοῦ νεροῦ. Διὰ νὰ σβήνουν τὴν δίψαν των κατέβαζαν σφουγγάρια δεμένα μὲ σχοινιά εἰς τὰ βάθη χαραδρῶν καὶ φαράγγων καὶ ἐμάζευον τὸ ἐλάχιστον νερὸν ποὺ εἶχε μείνει ἐκεῖ ἀπὸ τὰς βροχάς.

Οἱ Σουλιῶται εἶχον καταντῆσει ἀπὸ τὰς στερήσεις ὡς φαντάσματα, ὀλλὰ δὲν παρεδίδοντο.

“Ο, τι ὅμως δὲν κατώρθωσεν ὁ Ἀλῆς διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὄπλων, τὸ ἐπέτυχε διὰ τῆς προδοσίας.

Ἐνας Σουλιώτης, ὀνομαζόμενος Πήλιος Γούστης, εἰς μίαν μάχην ἔδειξε δειλίαν καὶ δι’ αὐτὸ οἱ συμπατριῶται του τὸν ἐπεριφρονοῦσαν. Τότε ὁ Γούστης ἀπὸ ἐκδικητικότητα ἥλθεν εἰς συνενόησιν μὲ τὸν Ἀλῆν καὶ ἀφοῦ ἔλαβε πολλὰ χρήματα, ὠδήγησε κρυφὰ ἀπὸ μυστικὴν διάβασιν πεντακοσίους Ἀλβανοὺς εἰς τὸ Σουλί, οἱ ὄποιοι ἐπετέθησαν ἔξαφνα κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ἀπὸ τὰ νῶτα.

Οἱ Σουλιῶται, εὐρεθέντες μεταξὺ δύο πυρῶν, ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς ἀποκρήμνους βράχους τῆς Ἄγιας Παρασκευῆς καὶ ἐσυνέχιζον τὸν ἀγῶνα.

“Ο Ἀλῆς, θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν τῶν Σουλιωτῶν, τοὺς ἐπρότεινε συνθηκολόγησιν. Ἐγινε συμφωνία νὰ ἔγκαταλείψουν οἱ Σουλιῶται τὴν πατρίδα των καὶ νὰ φύγουν μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὰ πράγματά των.

Ἐχωρίσθησαν τότε εἰς τρεῖς ὁμάδας· ἡ μία μὲ ἀρχηγὸν τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν ἐτράβηξε κατ’ εὐθεῖαν πρὸς τὴν Πάργαν· ἡ ὄλλη μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κουτσονίκαν ἐκινήθη πρὸς τὸ Ζάλογγον καὶ ἡ τρίτη μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κίτσον Μπότσαρην διηυθύνθη πρὸς τὸ Βουλγαρέλι τῆς Ἀρτης.

Μόνον ὁ καλόγηρος Σαμουήλ μὲ πέντε συντρόφους ἔμεινεν εἰς τὸ Κούγκι διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Ἀλῆν τὰ ἐναπομείναντα πολεμοφόδια καὶ νὰ λάβῃ τὰ χρήματα ποὺ εἶχον συμφωνήσει.

Ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὸ συμφωνηθὲν ποσὸν ὁ γραμματεὺς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀλῆ εἰς τὸν Σαμουήλ, τοῦ εἶπε :

— Καὶ τώρα, βρέ καλόγερε, ποὺ τόσο ἀνόητα παραδόθηκες στὰ χέρια τοῦ Βεζίρη, ποιά τιμωρία νομίζεις πώς σὲ περιμένει;

— Καμμιά, ἀπήντησεν ὁ Σαμουήλ.

Καὶ ἀμέσως ἐπυροβόλησε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς ἓνα βαρέλι γεμάτον πυρίτιδα. Φοβερὰ ἔκρηξις ἐπηκολούθησε, τὸ Κούγκι ἀνετίναχθη εἰς τὸν ἄέρα καὶ ἔθαψε κάτω ἀπὸ τὰ ἔρειπιά του τὸν Σαμουήλ μὲ τοὺς συντρόφους του, πλὴν ἑνός, καὶ πολλούς Τούρκους.

Τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τοῦ Σαμουήλ εύρηκεν ὡς πρόφασιν ὁ Ἀλῆς, παρέβη τὴν συμφωνίαν καὶ κατεδίωξε τοὺς Σουλιώτας.

‘Η πρώτη ὅμας μὲ τὸν Φῶτον Τζαβέλλαν ἐπρόφθασε καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Πάργαν χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε· ἡ δευτέρα ὅμας περιεκυκλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς ἐπάνω εἰς τὸ Ζάλογγον.

Οἱ Σουλιώται ἀπέκρουσαν μὲ ἥρωϊσμὸν τὰς ἐπιθέσεις τοῦ Ἀλῆ, ἀλλ’ ἡ θέσις των ἔγινεν ἀπελπιστική, ὅταν ἐτελείωσαν αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμοφόδια. Αἱ γυναῖκες, ὅταν ἀντελήφθησαν ὅτι κινδυνεύουν νὰ αἰχμαλωτισθοῦν ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς, ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου «Σ τε φάνι».

Ἐκεῖ οἱ Σουλιώτισσαι ἔκαμαν κάτι πρωτάκουστον: Ἀφοῦ ἐφίλησαν διὰ τελευταίαν φοράν τὰ παιδιά των, τὰ ἔκρημνισαν εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἔπειτα ἐπιάσθησαν αἱ ἴδιαι εἰς κύκλον χοροῦ, καὶ ἐκρημνίσθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην εἰς τὸ βάραθρον, προτιμήσασαι τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν.

Αὔτὸς εἶναι ὁ περίφημος «χορὸς τοῦ Ζαλόγγου».

Οἱ ἄνδρες ἐπεχείρησαν ἥρωϊκὴν ἔξιδον διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν. Ἀπὸ τοὺς 800, μόνον 150 κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν εἰς τὴν Πάργαν.

Τὸ τρίτον τμῆμα τῶν Σουλιωτῶν κατέφυγεν εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέλτσου, ὅπου ἐποιορκήθη ἀπὸ τὸν Ἀλῆν. Ἡ πολιορκία διήρκεσε τέσσαρας περίπου μῆνας. Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἐκρημνίσθησαν ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ μοναστηρίου ἢ ἐπνίγησαν εἰς τὸν Ἀχελῶν διὰ νὰ μὴ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ μόνον 45 κατώρθωσαν νὰ διασωθοῦν εἰς τὴν Πάργαν.

δ' 25 Τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ. 25

‘Αφοῦ ὁ Ἀλῆς ἐκυρίευσε τὸ Σούλι, ἥρχισε φοβερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν. Ἄλλους συνέλαβεν, ἄλλους ἤναγκασε νὰ συνθηκολογήσουν καὶ ἄλλους ἔξωντασεν.

Δημητροκάλλη - Πετρίδου, Τστοζία ΣΤ'

Αφοῦ ἐστερέωσεν ἔτοι τὴν δύναμίν του, ἐσκέφθη νὰ ἴδρυσῃ Ἱδι-
κόν του κράτος, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν Σουλτάνον.

Ο Σουλτάνος ἀντελήθη τὰ σχέδιά του καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἀλῆν
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ ν' ἀπολογηθῆ. Ο Ἀλῆς ἤρνήθη καὶ
τότε ὁ Σουλτάνος διέταξεν ἐπτὰ πασάδες νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον
του.

Εἰς τὸ τέλος ἐστάλη ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ ὁ ἱκανὸς Χουρσίτ Πασᾶς
τῆς Πελοποννήσου, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν ἡνάγκασεν νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ
μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος, ἐπάνω εἰς τὴν νησῖδα τῆς
λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐκεῖ ἐπλήρωσεν ἐπὶ τέλους ὁ Ἀλῆς τὰ ἐγκλήματά του, φονευ-
θεὶς ἀπὸ τὸν ύπασπιστὴν τοῦ Χουρσίτ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822.

26 Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Οπως γνωρίζουμεν, οἱ "Ελληνες ἐπανειλημμένως ἐπανεστάτησαν
κατὰ τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλὰ ὅλαι αἱ ἔξεγέρσεις των ἀπέτυχον. Ο κυ-
ριώτερος λόγος τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς ήτο ἡ ἔλλειψις ὄργανώσεως
καὶ προπαρασκευῆς. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐπανάστασις ἐπρεπε τὸ ἔθνος
νὰ προετοιμασθῇ δι' αὐτήν.

Ἄπὸ τὰς σκέψεις αὐτὰς κινούμενοι τρεῖς τολμηροὶ καὶ γενναῖοι
"Ελληνες, ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς ἀπὸ τὴν Ἀρταν, ὁ Ἀθανάσιος Τσα-
κάλωφ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ζάνθος ἀπὸ τὴν Πάτμον,
ἴδρυσαν κατὰ τὸ 1814 εἰς τὴν Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας μίαν μυστικὴν
ἔταιρείαν, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν «Ἐταιρείαν τῶν Φιλικῶν».

Σκοπὸς τῆς Ἐταιρείας αὐτῆς ήτο νὰ συνενώσῃ ὅλας τὰς δυνά-
μεις τοῦ ὑποδούλου ἔθνους διὰ μίαν γενικὴν καὶ ὡργανωμένην
ἐπανάστασιν, ὡστε νὰ μὴν ἐπαναληφθοῦν τὰ προηγούμενα σφάλ-
ματα, ὅτε ἐπανεστάτει ἄλλοτε ἡ Πελοπόννησος, ἄλλοτε ἡ Στερεά
καὶ ἄλλοτε αἱ νῆσοι.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ἀνεκοίνωσαν τὰ σχέδιά των καὶ εἰς ὀλίγους
ἀκόμη ἐμπίστους καὶ φιλοπάτριδας "Ελληνας καὶ ὅλοι μαζὶ ἥρχισαν
νὰ κατηχοῦν τοὺς ἐπισημοτέρους "Ελληνας εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Φι-
λικῆς Ἐταιρείας. Ἡρχισαν ἀλληλογραφίαν καὶ ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς
ἀρχιερεῖς, τοὺς προύχοντας, τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους, τοὺς ἀρ-
ματολούς καὶ κλέφτες, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς ναυτικούς, καὶ γενικῶς μὲ
κάθε "Ελληνα, ὁ ὅποιος ἥμποροῦσε νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸ "Εθνος.

‘Η Ἐταιρεία ἔστειλεν ὀκόμη ἐμπιστα μέλη της εἰς ὅλα τὰ ὑπόδουλα μέρη διὰ νὰ κατηχήσουν περισσοτέρους Ἑλληνας καὶ νὰ ὁργανώσουν τὴν Ἐπανάστασιν.

Τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας ἥσαν χωρισμένα εἰς ἑπτά βαθμούς, τοὺς ὅποιους κατελάμβανον ἀνάλογα μὲ τὴν θέσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας των καὶ εἶχον μεταξύ των μεγάλην ἀφοσίωσιν καὶ μυστικότητα. Διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς μέλος τῆς Ἐταιρείας ἔδοκιμάζετο πρῶτα, καὶ ὅταν ἐκρίνετο ἱκανὸς ὡδηγεῖτο εἰς μυστικὸν καὶ σκοτεινὸν δωμάτιον, ἐκεῖ δὲ ἐνώπιον τοῦ ἰερέως ὥρκίζετο ἐπὶ τῆς εἰκόνος τῆς Ἀναστάσεως, ὅτι θὰ τηρήσῃ τὸν ὄρκον του, δὲν θὰ προδώσῃ ποτὲ τὰ μυστικὰ τῆς Ἐταιρείας καὶ θὰ ἐργασθῇ μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους. ‘Ολοι ἄφηνον νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι δπίσω ἀπὸ τὴν Φιλικήν Ἐταιρείαν ὑπῆρχε κάποια ἀνωτάτη μυστικὴ ἀρχή, ἡ ὅποια εἰς τὴν κατάλληλον περίστασιν θὰ ἔβοήθει τὸν ἄγῶνα. Οἱ περισσότεροι ἐπίστευον, ὅτι ἡ ἀνωτάτη αὐτὴ ἀρχὴ ἦτο ὁ πανίσχυρος αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας.

Αἱ προσπάθειαι τῆς Ἐταιρείας ταχέως ἐκαρποφόρησαν καὶ εἰς διάστημα ἔξι ἑτῶν εἶχεν ἀπλωθῆ εἰς ὅλας τὰς ὑποδούλους χριστιανικὰς χώρας, μέλη δὲ αὐτῆς εἶχον γίνει ὅλοι οἱ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὑπόληψιν, δύναμιν καὶ ἀξίαν. Παντοῦ ἐγίνοντο προετοιμασίαι, ἡγοράζοντο ὅπλα, ἀποθηκεύετο πυρίτις καὶ ἄλλα πολεμοφόδια καὶ γενικὰ προητοιμάζετο κάθε τι ποὺ θὰ ἦτο χρήσιμον εἰς τὸν ἄγῶνα.

Κατὰ τὸ ἔτος 1818 ἡ ἔδρα τῆς Ἐταιρείας μετεφέρθη ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

‘Οσον ἡ Ἐταιρεία ἔξηπλώνετο, τόσον ὁ κίνδυνος νὰ ἀνακαλυφθῇ ἐγίνετο μεγαλύτερος· ἦτο ἀνάγκη νὰ εύρεθῇ ὁ κατάλληλος ἀρχηγός, ἀφοῦ ἄλλωστε εἴχε γίνει κάθε προετοιμασία, καὶ νὰ ἀρχίσῃ πλέον ἡ Ἐπανάστασις. Ἐπρεπε δὲ ὁ ἀρχηγὸς νὰ είναι τοιοῦτος, ὡστε νὰ πιστευθῇ ἀπὸ τὸ ὑπόδουλον Γένος, ὅτι ὁ Τσάρος τῆς Ρωσίας ἦτο σύμφωνος διὰ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ὅτι εἰς τὴν κατάλληλον περίστασιν θὰ ἔβοήθει αὐτήν.

Ἐστάλη λοιπὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας Πετρούπολιν ὁ Ἐμμανουὴλ Ζάνθος, ὁ ὅποιος ἐπρότεινεν εἰς τὸν Ἑλληνα ‘Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας Ἰωάννην Καποδίστριαν ν’ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν. Ὁ Καποδίστριας ὅμως ἤρνήθη, διότι δὲν ἦτο στρατιωτικὸς καὶ ἡ Ἐπανάστασις εἶχεν ἀνάγκην στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ.

Ο Ζάνθος ἀπετάθη τότε εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὅψηλάντην, δόποιος
ἡτο ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ὑπασπιστὴς
τοῦ Τσάρου. Οἱ Ὅψηλάντης ἐδέχθη τὴν πρότασιν τῶν Φιλικῶν καὶ
τὴν 12ην Ἀπριλίου 1820 ἀνεκηρύχθη «Γενικὸς Ἐφορος
τῆς Ἀρχῆς καὶ Πληρεξούσιος τῆς Ἐταιρείας».

Η εἴδησις τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὅψηλάντου ὡς ἀρ-
χηγοῦ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἔχαροποιή-
σεν ὅλους τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὄποιοι ἐθεώρησαν πλέον ὡς βέβαιον, δτὶ
ὅ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας παρεκίνησε τὸν Ὅψηλάντην νὰ
δεχθῇ τὸ ἀξίωμα αὐτό. **Q6**

Ἐργασίαι καὶ ἔρωτήσεις : 1. Τί ἀποδεικνύουν τὰ συχνὰ ἐπα-
ναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων ; — 2. Διὰ ποίους λόγους οἱ Ἑλ-
ληνες ἐπίστευον ὅτι μόνον μὲ τὴν Βοήθειαν τῆς Ρωσίας θὰ ἥμποροῦ-
σαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ; — 3. Διὰ ποίους λόγους ἡ Ρωσία παρουσιά-
ζετο ὡς προστάτης τῶν Ἑλλήνων ; — 4. Πῶς κρίνετε τὴν ἀπάντησιν
τοῦ Κατσώνη πρὸς τὴν Αἰκατερίνην Β', ὅταν αὐτὴ τὸν διέταξε νὰ
σταματήσῃ τὸν πόλεμον ; — 5. Διατί ὁ Ρήγας Φεραίος ἤλπιζεν ὅτι ὁ
Μέγας Ναπολέων θὰ ἐβοηθοῦσε τοὺς Ἑλληνας νὰ ἐλευθερωθοῦν ; — 6.
Διατί ἐμπρὸς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐστήθη ὁ ἀνδριάς
τοῦ Ρήγα ; — 7. Ποῖος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τῶν Σουλιωτῶν καὶ ποῖος ὁ
χαρακτὴρ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ; — Εὕρετε καὶ μελετήσετε τὸ ποίημα τοῦ
Ἀριστ. Βελαρίτου «Ἡ φυγή». — Ποῖα εἶναι τὰ δραματικά τερα
περιστατικὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Σουλίου ; — 8. Μὲ ποίους σκοπούς ἴδρυθη
ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ; Πῶς εἰργάσθησαν οἱ Φιλικοὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν
τῶν σχεδίων των ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

1. ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΝ

‘Ο ’Αλέξανδρος ‘Ψηφηλάντης, ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν, ἔζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Τσάρον ἀπειρότερον ἄδειαν διὰ λόγους ὑγείας. ’Εξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν, ἥλθεν εἰς τὴν Ὀδησσόν, καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1821 ἐπέρασε τὸν Προύθον ποταμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μολδαυίαν.

Τὴν 22αν Φεβρουαρίου 1821 ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ἰάσιον, καὶ ἔξεδωσε προκήρυξιν πρὸς τὸ ’Ελληνικὸν ’Εθνος, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροσκαλοῦσε τοὺς ὑποδούλους Χριστιανούς εἰς Ἐπανάστασιν.

‘Ο ’Ψηφηλάντης ἐπροτίμησε νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ τὴν Μολδοβλαχίαν, διότι ἐπεδίωκε νὰ ἔχεγείρῃ κατὰ τῶν Τούρκων ὅχι μόνον τοὺς ’Ελληνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδούλους λαούς, ώστε ἡ ἔχεγερσις νὰ ἐπιτύχῃ εὐκολώτερον.

’Αμεσως χιλιάδες ’Ελλήνων μὲ ἀρχηγούς τὸν Γεωργάκην Ὀλύμπιον, τὸν Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην, τὸν Φαρμάκην καὶ ὄλλους, ἔτρεξαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν κάτω ἀπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ’Ψηφηλάντου κατὰ τῶν τυράννων.

Εἰς τὸν στρατὸν τοῦ ’Ψηφηλάντου κατετάχθησαν ἀκόμη καὶ 500 ’Ελληνες σπουδασταὶ Γυμνασίων καὶ Πανεπιστημίων, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτισαν τὸν ιερὸν λόχον, κατὰ μίμησιν τοῦ ιεροῦ λόχου τῶν ἀρχαίων Θηβαίων, καὶ ὥρκίσθησαν νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τὴν ἔλευθερίαν καὶ ἡ νὰ νικήσουν ἡ νὰ ἀποθάνουν.

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1821 ὁ ’Ψηφηλάντης ἥλθε μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ μὲ λύπην του ἔμαθεν, ὅτι ὁ μὲν Πατριάρχης τὸν ἀφώρισεν, ὁ δὲ Τσάρος τὸν ἀπεκήρυξε καὶ τὸν διέγραψεν ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ. Ἐπίσης οἱ ἐντόπιοι ὅχι μόνον δὲν ἔξηγέρθησαν, ὅπως ἥλπιζεν ὁ ’Ψηφηλάντης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρ-

χηγὸς τῶν ὀλίγων ἐντοπίων ἐπαναστατῶν Βλαδιμῆρέσκου ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Τούρκους. 'Ο 'Ψυηλάντης ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ ἤρχισε νὰ ἀποσύρεται μὲ τὸν στρατόν του πρὸς τὰ Καρπάθια ὅρη. 'Ο Σουλτάνος ἔστειλεν ἐναντίον του τρεῖς στρατιάς. 'Η πρώτη σύγκρουσις μεταξὺ Τούρκων καὶ ἐπαναστατῶν ἔγινε κοντὰ εἰς τὸ Γαλάζιον, ὅπου οἱ 'Ἐλληνες ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἔχθρῶν.

'Ο 'Ψυηλάντης διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ του διέταξε νὰ καταληφθοῦν μερικαὶ ὀχυραὶ θέσεις κοντὰ εἰς τὸ χωρίον τῆς Βλαχίας Δραγατσάνη. 'Εκεὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του ἰσχυραὶ τουρκικαὶ δυνάμεις τὴν 7ην Ιουνίου 1821.

'Ἐπηκολούθησε φοβερὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ στρατὸς τοῦ 'Ψυηλάντου ἔπαθε μεγάλην καταστροφήν. Οἱ ἱερολοχῖται ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ἔπεσαν καὶ μόνον 100 κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν. 'Η ἔξακολούθησις τοῦ ἀγῶνος ἤτο πλέον ἀδύνατος. 'Ο 'Ψυηλάντης ἔγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Αύστριαν. 'Εκεὶ ἡ φιλότουρκος Αύστριακὴ Κυβέρνησις τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἐφυλάκισεν. 'Εμεινεν εἰς τὰς φυλακὰς μέχρι τοῦ 1827, ὅτε μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας ἀπεφυλακίσθη.

Αλέξανδρος 'Ψυηλάντης.
σθη. Δὲν ἔζησεν ὅμως ἐπὶ πολύ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανεν εἰς τὴν Βιέννην ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὰς κακουχίας τῆς φυλακῆς.

'Ο 'Αθανάσιος Καρπενησιώτης ὑπεχώρησε μὲ τοὺς συντρόφους του πρὸς τὸν Προῦθον ποταμόν. 'Εκεὶ ὠχυρώθη εἰς τὸν λόφον τοῦ Σκουλενίου, ὅπου ἔδέχθη τὴν ἐπίθεσιν 6000 Τούρκων. Οἱ ἐπαναστάται ἀντεστάθησαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐπροξένησαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς αὐτούς.

'Ο Καρπενησιώτης ἔπεσε μεταξὺ τῶν πρώτων, ἐφονεύθησαν δὲ καὶ 300 ἀπὸ τοὺς συντρόφους του. Οἱ ὑπόλοιποι διεπέρασαν τὸν Προῦθον καὶ ἐσώθησαν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε τότε ἡ Ρωσία.

'Ο Γεωργάκης 'Ολύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης, ἀφοῦ συνώδευσαν τὸν 'Ψυηλάντην μέχρι τῶν αὐστριακῶν συνόρων, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν

Βλαχίαν, ἀλλ' ἐπροδόθησαν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων εἰς τοὺς Τούρκους καὶ περικυκλωθέντες ὑπ' αὐτῶν, ἡναγκάσθησαν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέκκου. Οἱ ἔχθροὶ τοὺς ἐκάλεσαν νὰ παραδοθοῦν.

Καὶ ὁ μὲν Ὁλύμπιος, ὁ ὅποῖς εἶχε καταλάβει τὸ κωδωνοστάσιον, ἥρνήθη, διότι οὐδεμίαν ἐμπιστοσύνην εἶχεν εἰς τοὺς Τούρκους. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἔχθρῶν, ἥνοιξε τὰς θύρας τοῦ κωδωνοστασίου καὶ ὅταν εἰσώρμησαν πολλοί, ἔβαλε φωτιὰν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ κωδωνοστασίου μαζὶ μὲ τοὺς ὀλίγους συντρόφους του καὶ πολλοὺς ἔχθρούς.

Ο Φαρμάκης ὅμως ἐπείσθη εἰς τὰς προτάσεις τῶν Τούρκων καὶ ἐσυνθηκολόγησε πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' ὅταν ἐθγῆκε μὲ τοὺς συντρόφους του ἀπὸ τὴν μονήν, οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν ἐναντίον του, καὶ τοὺς μὲν συμπολεμιστάς του ἐφόνευσαν, αὐτὸν δὲ συνέλαβον αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸν ἔγδαραν ζωντανόν.

Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἀπέτυχεν. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐβοήθησε πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἡ ὅποια ἥρχισεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, διότι οἱ Τούρκοι ἐστειλαν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀρκετὸν στρατόν, ἐπειδὴ ὑπωψιάζοντο ὅτι ἡ Ρωσία ὑπεκίνει τὴν ἐπανάστασιν. Οὕτω, ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, μικραὶ ἡσαν αἱ ταυρικαὶ δυνάμεις, αἱ ὅποιαι διετέθησαν διὰ τὴν κατάπνιξιν αὐτῆς.

2. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΔΑ

α'. Ἡ ἔκρηξις τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας εἶχον καταλήξει εἰς τὴν ἀπόφασιν, ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ἡ Ἐπανάστασις. Ἀκόμη καὶ ὁ Ὑψηλάντης εἶχε παραδεχθῆ τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ ἐσκόπευε νὰ κατέλθῃ καὶ ὁ ἴδιος ἐκεῖ, ἀλλὰ κατόπιν ἥλλαξε γνώμην, διότι, ὅπως εἴπομεν καὶ προηγουμένως, ἥθελε νὰ ἔξεγειρῃ ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἄλλους χριστιανικοὺς λαούς.

Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὅποιους ἔθεωρείτο ἡ Πελοπόννησος ὡς ὁ καταλληλότερος τόπος διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἦσαν σοβαροί.

‘Η Πελοπόννησος, ώς χώρα όρεινή, ήτο κατάλληλος διὰ τὸν ἀγῶνα τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐπομένως ἡ καταδίωξις των ὑπὸ μεγάλων τουρκικῶν δυνάμεων θὰ ἦτο ἀδύνατος.’ Ἐπειτα ὁ πληθυσμὸς ἦτο εἰς μεγάλην ἀναλογίαν Ἑλληνικός. ’Ἐξ ἄλλου, ὁ ἰκανὸς εἰς τὰ στρατιωτικὰ πασᾶς τῆς Πελοποννήσου Χουρσίτ ἀπουσίαζεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, πολεμῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Τέλος ἡ Πελοπόννησος εὑρίσκετο μακρὰν ἀπὸ τὰ τουρκικὰ κέντρα καὶ ἡ ἀποστολὴ στρατοῦ καὶ ἐφοδίων εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ θαλάσσης, καὶ χρόνον πολλὺν θὰ ἔχρειάζετο καὶ πολλὰς δυσκολίας καὶ κινδύνους θὰ ἔσυναντοῦσε.

Δι’ ὅλους αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς λόγους ἡ Πελοπόννησος ἔξελέγη ώς τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὅπτοιον θὰ ἥρχιζεν ἡ Ἐπανάστασις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1820 ἔφθασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ώς ἀπεσταλμένος τοῦ ‘Υψηλάντου ὁ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος

‘Ο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός.

ἢ Παπαφλέσσας. Αὔτὸς διέτρεχεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ διέδιδεν ὅτι ρωσικαὶ δυνάμεις στρατοῦ καὶ ναυτικοῦ ἦσαν ἔτοιμαι νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, καὶ ἐκόλει ὁ Παπαφλέσσας ὅλους τοὺς Ἑλληνας νὰ είναι ἔτοιμοι διὰ τὴν ἐπανάστασιν.

‘Ο λαὸς τῆς Πελοποννήσου κατελήφθη ἀπὸ ἐπαναστατικὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ μόνον τὸ σύνθημα ἐπερίμενε διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυράννων.

Ἐνῷ ὁ Παπαφλέσσας ἐσυνέχιζε τὸ κήρυγμά του, ἥρχισαν νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὴν Πελοπόννησον διάφοροι ὀπλαρχηγοί, ἀπὸ τοὺς ὄποιούς ὁ σπουδαιότερος ἦτο ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ὄποιος ἔως τότε εὐρίσκετο εἰς τὰ Ἐπτάνησα, ὑπηρετῶν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατόν.

Ἡ εἴδησις τοῦ ἔρχομοῦ τοῦ Κολοκοτρώνη εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς μὲν Τούρκους ἐτάραξε, τοὺς δὲ Ἔλληνας ἔκαμε περισσότερον θαρραλέους καὶ ὅλοι ἔβλεπταν καθαρά, ὅτι κάτι τὸ σοβαρὸν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ.

Τὴν 16 Μαρτίου 1821 ὁ κλέφτης Νικολὸς Σολιώτης μὲ παρακίνησιν τοῦ Παπαφλέσσα ἐπετέθη μὲ ὀλίγα παληκάρια κατὰ ὀκτὼ Τούρκων εἰσπρακτόρων κοντὰ εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ τοὺς ἐφόνευσεν. Μετὰ δύο ἡμέρας οἱ κλέφτες Χονδρογιάννης καὶ Πετσιώτης, ἀφοῦ ἐπῆραν τὴν ἄδειαν τοῦ προεστοῦ τῶν Καλαβρύτων Ἀσημάκη Ζαΐμη, ἐπετέθησαν κατὰ ἐνὸς τούρκου ὑπαλλήλου, ὁ ὄποιος μετέφερε χρήματα εἰς τὴν Τρίπολιν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας παρεδόθη εἰς τοὺς Προεστοὺς τῶν Καλαβρύτων ὁ Τούρκος διοικητής αὐτῶν Ἀρναούτογλου, ὁ ὄποιος ἀπὸ τὸν φόβον του εἶχε κλεισθῆ μὲ ἄλλους Τούρκους εἰς τρεῖς πύργους.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπεισόδια τόσον ἐτρομοκράτησαν τοὺς Τούρκους, ὥστε ἐγκατέλειψαν τὰ χωριά πανικόβλητοι καὶ ἐκλείσθησαν εἰς τὰ φρούρια. Ὁ φόβος αὐτὸς τῶν Τούρκων ἔδωσε περισσότερον θάρρος εἰς τοὺς Ἔλληνας, οἱ ὄποιοι ἔξηγέρθησαν σὰν ἔνας ἄνθρωπος, διὰ ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν τὰ δεινὰ τετρακοσίων χρόνων.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Μπέτης τῆς Μάνης Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὁ λεγόμενος Πετρόμπετης, μὲ 2000 περίπου Μανιάτας κατῆλθε πρὸς τὰς Καλάμας καὶ τὰς ἐπολιόρκησε μαζὶ μὲ τὸν Κολοκοτρώνην, τὸν Παπαφλέσσαν καὶ ἄλλους. Μετὰ πολιορκίαν τριῶν ἡμερῶν ἡ πόλις παρεδόθη τὴν 23 Μαρτίου τοῦ 1821.

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἀρκετοὶ προύχοντες καὶ ὀπλαρχηγοί, μαζὶ μὲ τὸν Ἐπίσκοπον Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, εἰσῆλθον εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου ὁ θαρραλέος ἐκεῖνος ἱεράρχης ὑψώσεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὸ περίφημον Λάβαρον τῆς Ἀγίας Λαύρας καὶ ἐκῆρυξε τὴν Ἐπανάστασιν.

“Ολος ὁ λαὸς τῶν Πατρῶν ἔξεχύθη εἰς τοὺς δρόμους, συνεκεν-

τρώθη εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἐκεῖ ὥρκίσθησαν ὅλοι νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ ἡ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἡ νὰ ἀποθάνουν.

‘Η Ἐπανάστασις πλέον εἶχεν ἀρχίσει καὶ ὀλόκληρος ἡ Πελοπόννησος ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἡ μεγάλη χριστιανικὴ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1821 εὗρε τοὺς “Ἐλληνας ἀγωνιζομένους διὰ τὴν Ἐλευθερίαν.”

β'. Οἱ Τοῦρκοι προσπαθοῦν διὰ τῆς τρομοκρατίας νὰ καταπίξουν τὴν Ἐπανάστασιν.— Σφαγαὶ τῶν Ἐλλήνων.—
‘Απαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου.

“Οταν ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ εἰδησις περὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, δὲ Σουλτάνος ἐκυριεύθη ἀπὸ δργήν. Ἐπειδὴ ἐν τούτοις ὑπωπτεύετο, ὅτι ἡ Ρωσία εἶχεν ὑποκινήσει τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην, συνεκρατήθη εἰς τὸν θυμὸν του καὶ δὲν ἔκακοποιόθησεν ἀμέσως τοὺς “Ἐλληνας.

“Οταν ὅμως ἔφθασεν ἡ εἰδησις, ὅτι ἐπανεστάτησεν ἡ Πελοπόννησος καὶ διάφοροι ἄλλαι Ἐλληνικαὶ ἐπαρχίαι, ἔγινεν ἔξω φρενῶν.

‘Ἀπὸ μανίαν ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ραγιάδων ἐκυριεύθη καὶ ὁ Τουρκικὸς ὄχλος, δὲ ὅποιος ἥρχισεν ἀμέσως ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἐλλήνων. Ὅταν μάλιστα ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διεβεβαίωσεν ἐπισήμως τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ὅτι ἡ Ρωσία δὲν ἔνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἐλλήνων, ἡ ἐκδικητικὴ μανία τῶν Τούρκων ἔξεσπασε μὲν λύσσαν ἐναντίον τῶν « γκιαούρηδων ».

Τοῦρκοι στρατιῶται, ἐνωθέντες μαζὶ μὲ τὸν ὄχλον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔξεχύθησαν εἰς τὰς Ἐλληνικὰς συνοικίας καὶ ἥρχισαν γενικὴν σφαγὴν καὶ λεηλασίαν. Ὁπουδήποτε συναντοῦσαν “Ἐλληνας” τοὺς ἐφόνευον. Ἐλεηλατοῦσαν τὰς Ἐλληνικὰ καταστήματα καὶ τὰς οἰκίας καὶ κατόπιν τὰς ἐπυρπολοῦσαν. Ἐκρήμνιζαν τὰς ἐκκλησίας καὶ γενικὰ κάθε τι τὸ “Ἐλληνικὸν ὑφίστατο” ἄγριον διωγμόν. Ὕπολογίζεται διὰ μόνον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐσφάγησαν τότε περισσότεροι ἀπὸ 10.000 “Ἐλληνες.

Παρόμοιαι σφαγαὶ ἔγιναν καὶ εἰς διαφόρους πόλεις, τὴν Σμύρνην, τὴν Ἀδριανούπολιν, τὰς Κυδωνίας, τὴν Ρόδον, τὴν Κρήτην καὶ ἄλλοι.

Διὰ νὰ τρομοκρατήσουν δὲ περισσότερον τοὺς “Ἐλληνας, οἱ Τοῦρκοι ἐθανάτωσαν πιολούς ἐπισκόπους, Φαναριώτας καὶ ἄλλους προκρίτους. Μεταξύ τῶν πρώτων ἐθανατώθη ὁ Μέγας διερμηνεὺς Κων-

σταυτίνος Μουρούζης, ό όποιος, ἀν καὶ τοῦ ἐπρότεινεν ὁ Πατριάρχης νὰ φύγῃ, ἡρνήθη νὰ τὸ πράξῃ, διὰ νὰ μὴ πληρωθῇ ἡ σωτηρία ἡ Ἱδική του μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀθώων χριστιανῶν. Τὴν ἴδιαν τύχην εἶχον οἱ Μητροπολῖται Ἀγχιάλου, Δέρκων, Ἐφέσου, Ἀδριανουπόλεως, Θεσσαλονίκης, Λαρίσης καὶ ἄλλοι.

Εἰς τὴν προσπάθειάν του ὁ Σουλτάνος νὰ καταπνίξῃ διὰ τῆς τρομοκρατίας καὶ τῶν σφαγῶν τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσεβάσθη οὐδὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τοῦ όποίου ἀπέφάσισε τὴν θανάτωσιν.

Διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπὸν του αὐτόν, ἔξέλεξε τὴν ἐπισημοτέραν ἑορτὴν τῆς χριστιανωσύνης, τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα.

Ἡτο ἡ 10η Ἀπριλίου 1821. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ἐλειτούργησεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου εἰς τὸ Φανάρι καὶ ἔψαλε τὸ « Χριστὸς ἀνέστη ».

“Οταν ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, ὁ Πατριάρχης ἀνῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐκεῖ ἦλθον Τοῦρκοι στρατιῶται καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τοῦ ἐκοινοποίήσε σουλτανικὸν φιρμάνι, διὰ τοῦ όποίου ὁ Σουλτάνος τὸν καθῆρει ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον « ὡς ἀχάριστον, ἀπιστον καὶ ραδιούργον ». Κατόπιν τὸν ἔσυραν δεμένον εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ὑπέστη φρικτὰ βασανιστήρια.

Τὴν ἴδιαν ἡμέραν τὸν ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ δεμένον δοπισθάγκωνα τὸν ἔφεραν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἐνῷ τὸ πλῆθος τὸ δοπιοῖν ἡκολούθει τὸν δῆμιον δὲν ἔπιεν νὰ περιγελᾶ, νὰ ὑβρίζῃ καὶ νὰ ἐμπαίζῃ τὸν δέσμιον Ἱεράρχην.

Ἐκεῖ εἰς τὴν μεσαίαν Πύλην τῶν Πατριαρχείων ἡτοίμασαν τὴν

‘Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε’.

ἀγχόνην καὶ ἐκρέμασαν τὸν σεβάσμιον ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνάρχην τῶν χριστιανῶν.

Ἄλλὰ καὶ νεκρὸν ἀκόμη ἔξηκολούθησαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ὑβρίζουν τὸν Πατριάρχην καὶ νὰ κακοποιοῦν τὸν νεκρόν του.

Ματαίως ὁ νέος Πατριάρχης, ὁ ὅποῖος ἔξελέγη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου ἀπὸ τὴν τρομοκρατημένην Σύνοδον, ἔζήτησε τὸ λείψανον διὰ νὰ τὸ θάψῃ· οἱ Τοῦρκοι ἡρνήθησαν.

Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε κρεμασμένον τὸ λείψανον εἰς τὴν μεσαίαν πύλην τῶν Πατριαρχείων, καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ὁ Τουρκικὸς καὶ Ἐβραϊκὸς ὄχλος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐμαζεύετο ἐκεῖ κατὰ χιλιάδας διὰ νὰ χλευάσῃ τὸν νεκρὸν ιεράρχην τῶν γκιασούρηδων.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τὸ πτῶμα κατεβιβάσθη ἀπὸ τὴν ἀγχόνην καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἐβραίους. Ἐκεῖνοι ἔδεσαν μὲ σχοινία τὸν νεκρὸν ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τοὺς πόδας, καὶ τὸν ἔσυραν μὲ ἀλαλαγμοὺς μέσα ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ τὰς ἀκαθαρσίας τῶν δρόμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔως τὴν παραλίαν. Ἐκεῖ παρέλαβε πάλιν τὸ λείψανον ὁ δῆμος, τοῦ ἔδεσε βαρεῖς λίθους καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ νεκρὸς τοῦ Πατριάρχου ἥλθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, κοντά εἰς ἓνα ἐλληνικὸν πλοῖον. Ὁ πλοίαρχος, ὁ ὅποῖος ἐλέγετο Σκλάβος καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν, ἀνέσυρε τὸν νεκρόν, τὸν ἐσταύρωσε μὲ καθαρὰ ἐνδύματα, τὸν ἐτύλιξεν εἰς λευκὸν σινδόνι, καὶ τὴν ἡμέραν ἀπέπλευσε διὰ τὴν Ὀδησσόν.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Τσάρου ὁ νεκρὸς Πατριάρχης ἐκηδεύθη μὲ βασιλικὰς τιμὰς καὶ διὰ τὸν στολισμόν του ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἔστειλεν ὀλόχρυσον πατριαρχικὸν στολήν. Εἰς τὴν κηδείαν Ἱερούργησαν πέντε ὀρθόδοξοι Ρῶσοι ἀρχιερεῖς καὶ ἡκολούθησαν αἱ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρχαῖ, καὶ πλήθη κόσμου.

Μετὰ πενήντα ἔτη τὰ δστᾶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' μετεκομίσθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλευθέρου κράτους καὶ ἐτάφησαν εἰς μαρμάρινον μνημεῖον, ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

Βραδύτερον ἡ Πατριάρχης ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἔστησε τὸν ἀνδριάντα τοῦ μαρτυρικοῦ Πατριάρχου εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῶν Προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ἡ Εὐρώπη ὀλόκληρος ἔφριξε διὰ τὸ ἔγκλημα ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποῖον ἔθεώρησε κυρίως ὑπεύθυνον τὸν Σουλτάνον, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡγε-

μόνας ἔξεφρασαν τὸν ἀποτροπιασμὸν καὶ τὴν φρίκην τῶν διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τῶν Τούρκων.

Τὰ τρομακτικὰ αὐτὰ μέτρα, αἱ σφαγαὶ τῶν Χριστιανῶν καὶ Ἰδίως ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ ἡ θανάτωσις τόσων ἱεραρχῶν ἔφεραν ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἀπὸ ἑκεῖνα ποὺ ἐπερίμεναν οἱ Τούρκοι.

Τὸ μῆσος τῶν Ἐλλήνων κατὰ τοῦ τυράννου καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως διὰ τὸ αἷμα τῶν ἀδέρφων ἔγιγναντώθησαν εἰς τὴν ψυχήν των. Ἡ Ἐπανάστασις ἔπαιρνε πλέον καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα καὶ ὁ Ἀγών ἐγίνετο διὰ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα.

γ'. 'Ο Θεόμωρος Κολοκοτρώνης καὶ τὸ πολεμικόν του σχέδιον.

Ο ἐνθουσιασμὸς τῶν Ἐλλήνων ἦτο Ἱερὸς καὶ ἡ ἀποφασιστικότης διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ ἀκατάβλητος. Τὸ ἔργον ὅμως τὸ δόπιον ἀνέλαβον ἦτο τεράστιον καὶ δυσκολώτατον. Ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποίᾳ ἦτο μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας δυνάμεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡτο κράτος ὥργανωμένον, εἶχε στρατὸν πολυάριθμον, ὅπλα καὶ ἐφόδια ἀφθονα, στόλον ἰσχυρόν. Ἐνῷ οἱ Ἐλληνες οὕτε χρήματα εἶχον, οὕτε ἐφόδια, οὕτε στρατιωτικὴν ὄργάνωσιν, οὕτε καθαρῶς πολεμικὸν στόλον.

Ἡ ἀλωσις τῶν Καλαμῶν, ἡ ἐπανάστασις τῶν Πατρῶν, ὁ φόνος μερικῶν Τούρκων κρατικῶν ὑπαλλήλων καὶ πρὸ παντὸς ὁ μεγάλος φόβος τῶν Τούρκων τῆς Πελοποννήσου, ὅταν ἀντελήφθησαν τὴν Ἐπανάστασιν τῶν Ἐλλήνων, ἔδωσαν θάρρος εἰς τοὺς ὑποδούλους, οἱ δόπιοι μὲ προθυμίαν ἥρχισαν νὰ συγκεντρώνωνται ὑπὸ τὰς διαταγὰς διαφόρων ὄπλαρχηγῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν Πίστιν, τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὴν Πατρίδα.

Οἱ ἔθελονται ὅμως ἑκεῖνοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτελέσουν ἀξιόμαχον στρατόν, διότι οἱ περισσότεροι ἦσαν ἄσπλοι καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἑκείνους ποὺ θὰ ἡμποροῦσαν νὰ θεωρηθοῦν ώπλισμένοι ἐκράτουν μαχαίρια, σφενδόνας, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ρόπαλα.

Τὰ ἀσύντακτα καὶ ἀπειθάρχητα ἑκεῖνα πλήθη διεσκορπίζοντο μόλις παρουσιάζετο τουρκικὸς στρατός.

Παρὰ τὰς τεραστίας αὐτὰς δυσκολίας ἡ Ἐπανάστασις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔσημείωσεν ἐπιτυχίας καὶ ἔδωσε θάρρος

εις τοὺς "Ελληνας. "Ολα δὲ αὐτὰ ὄφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην.

'Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἦτο ἀπόγονος μεγάλης οἰκογενείας κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν.

'Απὸ τοῦ 1762 μέχρι τοῦ 1806 ἔβδομηντα Κολοκοτρωναῖοι ἐφονεύθησαν πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἔχθρῶν.

'Ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770 ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τῆς Μεσσηνίας Ραμοβούνι, κάτω ἀπὸ μίαν βελανιδιάν, ὅταν ἡ οἰκογένειά του κατεδιώκετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Εἰς ἥλικιαν ἐννέα ἑτῶν ἔμεινεν ὁρφανός, διότι ὁ πατήρ του ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς.

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

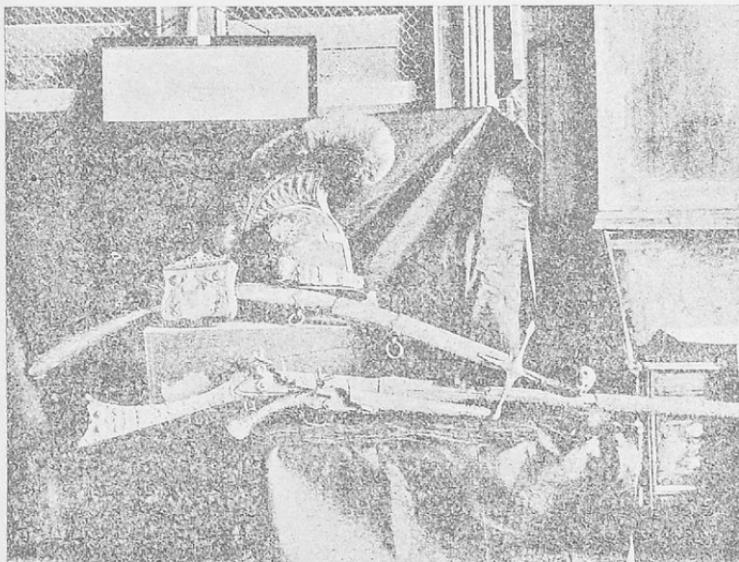
Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸν ἔγινε μέλος τῆς Φιλικῆς 'Ἐταιρείας καὶ ὅταν ἐμαθεν, ὅτι ἡ Ἑναρξις τῆς 'Ἐπαναστάσεως ὠρίσθη διὰ τὴν 25ην Μαρτίου, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς Ιανουαρίου ἥλθεν εἰς τὴν Μάνην.

"Αν καὶ ἦτο τότε 50 ἑτῶν, ἐν τούτοις ἦτο ἀκμαιότατος καὶ πολὺ δραστήριος. Εἶχε σῶμα εὔρωστον, κεφαλὴν μεγάλην, φωνὴν βροντερήν, βλέμμα ζωηρὸν καὶ ἀστραπηβόλον, μεγάλα μουστάκια, μακρὰν κόμην. 'Εφοροῦσεν ἀρχαῖον κράνος καὶ κόκκινην φουστανέλλαν, διὰ νὰ διακρίνεται καλύτερον εἰς τὴν μάχην.

'Εκτὸς ἀπὸ τὰ ἔξωτερικὰ αὐτὰ χαρίσματα, εἶχε μεγάλην πίστιν εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέλλον τοῦ "Ἐθνους του. Συχνὰ ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ, ὅτι « ὁ Θεός εἶχε δώσει τὴν ὑπογραφήν του διὰ

τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν πάρῃ πίσω ».

‘Ο ἑρχομός του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἦτο γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Κολοκοτρωναίων, ἀνεπέτρωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐγέμισε μὲ φόβον τὰς ψυχὰς τῶν Τούρκων. ‘Η πολεμικὴ πεῖρα τοῦ Κολοκοτρώνη ἀπὸ τοὺς μακροὺς ἀγῶνας του κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ στρατιωτικὸν ἀξίωμα ποὺ ἔλαβεν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν στρατόν, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ὥμιλει πρὸς τὸν λαὸν καὶ κατώρθωνε νὰ τὸν συγκινῇ καὶ νὰ τὸν ἐνθου-

Τὰ ὅπλα καὶ ἡ περικεφαλαία τοῦ Κολοκοτρώνη, τὰ ὅποια φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον.

σιάζῃ, συνετέλεσαν ὡστε ὅχι μόνον οἱ ἀγωνισταί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ὅπλαρχηγοί νὰ τοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνην.

‘Η ἀνδρεία καὶ ἡ εὐφυΐα του, ἡ πανουργία ἀλλὰ καὶ ἡ σωφροσύνη του, μαζὶ μὲ τὰ πολλὰ ἀλλὰ προτερήματά του, ἔγιναν αἰτία ὡστε δὲ Κολοκοτρώνης νὰ διακρίνεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ὅπλαρχηγούς καὶ ἔκαμαν τὸν λαὸν νὰ τὸν ὀνομάζῃ μετὰ θαυμασμοῦ : « ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ ».

‘Ο Κολοκοτρώνης ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀλωσιν τῶν Καλαμῶν καὶ ἀφοῦ ἐκυριεύθη ἡ πόλις ἐπῆρε 300 Μανιάτας καὶ ἐξεστράτευσεν εἰς

τὴν Ἀρκαδίαν. Ἐκεῖ κατέλαβε τὰ στενὰ τοῦ Ἅγιου Ἀθανασίου κοντά εἰς τὴν Καρύταιναν καὶ ἔξωλόθρευσε τουρκικὸν ἀπόσπασμα. Ἡ ἐπιτυχία αὐτῇ συνετέλεσεν, ὡστε ἀμέσως νὰ προσέλθουν εἰς τὸ σῶμα του 600 ἄλλοι πολεμισταὶ μὲ τὸν Πετρόμπεην, τὸν Παπαφλέσσαν καὶ ἄλλους ὄπλαρχηγούς.

Μόλις ὅμως ἐφάνη νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Τρίπολιν τουρκικὸς στρατὸς ἀπὸ 2000 πεζοὺς καὶ 700 ἵππεις, τὸ ἀσύντακτον καὶ σχεδὸν ἄστοπλον ἐκεῖνο πλῆθος διεσκορπίσθη. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἔμειναν χωρὶς στρατιώτας καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Μόνον ὁ Κολοκοτρώνης ἡρυκήθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὁχυρὰν ἐκείνην τοποθεσίαν καὶ ἔμεινε μόνος.

“Ἐνας ἀπὸ τοὺς ὄπλαρχηγοὺς παρεκίνησε τὸν Κολοκοτρώνην νὰ φύγῃ. Ἐκεῖνος ὅμως ἡρυκήθη καὶ ἀπήντησεν :

— Δέν πηγαίνω πουθενά· ἂν θέλετε σεῖς, τραβᾶτε· ἐγὼ θὰ μείνω ἔδω ὅπου καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ πουλιά μὲ γνωρίζουν, κι ἂν χαθῶ κάλλιο νὰ μὲ φάνε τὰ πουλιά τοῦ τόπου μου».

“Ἔμεινε λοιπὸν μόνος. Καταλυπημένος εἰσῆλθεν εἰς μίαν ἑκκλησίαν καὶ προσηυχήθη ἐπὶ ὥραν πολλήν. Τέλος ἐπροσκύνησε τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ ἐψιθύρισε μὲ κατάνυξιν :

— Παναγία μου, βοήθησε τοὺς Χριστιανούς.

Μετ’ ὀλίγας ἡμέρας ὁ Κολοκοτρώνης συνήθροισε πάλιν 300 ἄνδρας, ἐπανῆλθον δὲ καὶ ἄλλοι ὄπλαρχηγοί.

“Υστερα ἀπὸ πολλὰς συζητήσεις ὁ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ παραδεχθοῦν τὸ πολεμικὸν σχέδιόν του.

‘Ο Κολοκοτρώνης εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ κυριευθῇ μὲ κάθε τρόπον ἡ Τρίπολις, ἡ Τριπολίτισά, ὅπως ἐλέγετο τότε, ἡ ὄποια ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔδρα τοῦ Πασᾶ. Αὐτὸς ὅμως ἔπρεπε νὰ γίνη πρωτοῦ οἱ Τούρκοι λάβουν ἐνισχύσεις. Θὰ ἦτο δὲ εὔκολον νὰ ἐπιτύχῃ ἡ προσπάθεια αὐτή, διότι ὁ πασᾶς τῆς Πελοποννήσου Χουρσίτ εύρισκετο εἰς τὴν Ἡπειρον πολεμῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

‘Η Τρίπολις ὅμως δὲν ἦτο εὔκολον νὰ κυριευθῇ ἀμέσως, διότι οἱ Ἑλληνες δὲν εἶχον οὕτε τὸν ἀπαίτουμενον στρατὸν οὕτε τὰ ἀπαραίτητα ὄπλα. Ἐπρότεινε λοιπὸν ὁ Κολοκοτρώνης νὰ καταληφθοῦν ὅλαι αἱ ὄχυραι θέσεις καὶ τὰ ὑψώματα γύρω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, νὰ ἀποκλεισθοῦν οἱ δρόμοι καὶ νὰ ἀποκοποῦν ὅλαι αἱ συγκοινωνίαι, ὅπότε οἱ κλεισμένοι μέσα εἰς τὴν Τρίπολιν Τούρκοι θὰ ἥναγκάζοντο

ἀπὸ τὰς στερήσεις νὰ παραδοθοῦν. Μετὰ πολλοὺς δισταγμούς συνεφώνησαν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ μὲ τὸ σχέδιον αὐτὸν καὶ ὁ Κολοκοτρώνης ἤρχισε πλέον τὴν ἐφαρμογήν του.

δ'. Η μάχη τοῦ Βαλτετσίου καὶ τῶν Δολιανῶν.

Σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιόν του ὁ Κολοκοτρώνης κατέλαβεν ὄχυρὰς θέσεις γύρω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν, τὸ Βαλτέτσι, τὴν Πιάναν, τὴν Ἀλωνίσταιναν, τὰ Βέρβαινα, τὸ Χρυσοβίτσι καὶ τὸ Λεβίδι. "Ετσι ἡ Τρίπολις ἀπεμονώθη ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην Πελοπόννησον.

Ο Χουρσίτ Πασᾶς, ὅταν ἔμαθε τὴν ἔξεγερσιν τῆς Πελοποννήσου, ἀνήσυχος διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τοὺς θησαυρούς του, ποὺ εύρισκοντο εἰς τὴν Τρίπολιν, ἔστειλε τὸν Μουσταφάμπεην μὲ 3500 Ἀλβανούς καὶ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καταστείῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ σώσῃ τὴν Τρίπολιν ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Ο Μουσταφάμπεης μὲ τοὺς Ἀλβανούς του ἐπέρασεν ἀνενόχλητος τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Μεσολόγγι.

Ἀπὸ ἑκεῖ ἐπέρασε μὲ πλοῖα εἰς τὰς Πάτρας καὶ διὰ τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἔφθασεν εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, διεσκόρπισε τοὺς Ἐλληνας ποὺ τὸν ἐποιορκούσαν, ἐπροχώρησεν ἀνενόχλητος πρὸς τὸ Ναύπλιον καὶ εἰς τὰς 6 Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Μουσταφάμπεης, μὲ ὅλον τὸν στρατὸν ποὺ εύρισκετο εἰς τὴν Τρίπολιν, 12.000 ἄνδρας, ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων ποὺ ἦσαν ὡχυρωμένοι εἰς τὸ Βαλτέτσι, 850 ἐν ὅλῳ, μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ἡλίαν καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Οἱ Ἐλληνες ἀντεστάθησαν μὲ γενναιότητα, ἃν καὶ ἦτο ἡ πρώτη σοβαρὰ σύγκρουσις μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἦσαν τόσον ὀλίγοι ἀπέναντι τόσων πολλῶν.

Μετὰ τρεῖς ὥρας, ἀφ' ὅτου ἤρχισεν ἡ μάχη, ἔφθασεν ὁ Κολοκοτρώνης μὲ 700 ἄνδρας ἀπὸ τὸ Χρυσοβίτσι καὶ ὁ Πλαταπούτας μὲ 800 ἀπὸ τὴν Πιάναν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκ τῶν πλαγίων. Η μάχη ἐκράτησεν ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ μεγάλο πεῖσμα καὶ ἐσυνεχίσθη τὴν ἐπομένην. Οἱ Ἐλληνες ἔλαβον θάρρος, ἐβγῆκαν ἀπὸ τὰ ὄχυρώματά των (ταμπούρια) καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ δοποῖοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν. Τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐσκεπάσθη ἀπὸ ἀμέτρητα πτώματα ἔχθρῶν καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἐλλήνων ἔπεσαν δύο κανόνια, πόλλαι σημαῖαι καὶ ἀφθονα ὅπλα καὶ Δημητροκάλλη - Πετρίδου, 'Ιστορία ΣΤ'

έφοδια, 'Ο Μουσταφάμπεης κατεντροπιασμένος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Μουσταφάμπεης ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ποὺ εύρισκοντο εἰς τὰ Βέρβαινα καὶ τὰ Δολιανά, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιτύχῃ ἐδῶ ὅτι δὲν κατώρθωσεν εἰς τὸ Βαλτέτσι.

Εἰς τὰ Δολιανὰ εύρισκετο ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Κολοκοτρώνη Νικήτας Σταματελόπουλος μὲ 150 ἄνδρας. Οἱ ὀλίγοι ἔκεινοι "Ἑλληνες κατώρθωσαν ἐπὶ 11 ὥρας νὰ συγκρατήσουν τὰς ἐπιθέσεις πολυαρίθμων Ἀλβανῶν. Τέλος οἱ "Ἑλληνες κατώρθωσαν νὰ νικήσουν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ Βέρβαινα καὶ ήταν ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων εἰς τὰ Δολιανά. Ἡτο τόση ἡ ὄρμητικότης τῶν Ἑλλήνων, ὥστε οἱ Τουρκαλβανοὶ δὲν ἤμπροεσαν νὰ συνεχίσουν τὴν μάχην καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Νικηταρᾶς ὁ Τουρκοφάγος.

Οἱ "Ἑλληνες τοὺς κατεδίωξαν καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν κατὰ τὴν ὑποχώρη-

σιν ἔκείνην. Ἰδιαιτέρως διεκρίθη ὁ Νικήτας, ὁ ὅποιος ἦτο πολὺ ταχὺς καὶ τόσον πολλοὺς ἐφόνευσε, ὥστε ἀπὸ τότε ἐπωνομάσθη Νικηταρᾶς ὁ Τουρκοφάγος.

Αἱ νίκαι τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Βαλτέτσι, τὰ Βέρβαινα καὶ τὰ Δολιανὰ ηὔξησαν τὸ θάρρος καὶ τὴν αὐτοπεποίθησίν των καὶ ἐπεισαν αὐτούς, ὅτι ἤμποροῦσαν νὰ πολεμήσουν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ τοὺς νικήσουν. Ἐσυνέχισαν λοιπὸν μὲ ἐπιμονὴν τὴν πολιορκίαν τῆς Τρι-

πόλεως καὶ τὴν κατέστησαν στενωτέραν. Τέλος τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου ἐκυριεύθη.

Αφθονα δπτλα, λάφυρα καὶ αἰχμάλωτοι περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν. Οἱ Ἑλληνες ἔκαμαν σφαγὰς τῶν Τούρκων. Τοὺς συνεκράτησεν ὅμως ἀπὸ μεγαλυτέρας βιαιότητας ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ ὅποιος μὲ κίνδυνον ἴδικόν του ἔσωσε τὴν ζωὴν πολλῶν Τουρκαλβανῶν καὶ ἐπέβαλε τὴν τάξιν.

Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ἐστερέωσε τὴν Ἐπανάστασιν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐμεγάλωσε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰς δυνάμεις των καὶ τοὺς ἀρχηγούς των καὶ ἴδιως πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην, τοῦ ὅποιου τὸ πολεμικὸν σχέδιον ἐπέτυχεν ἀπολύτως.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις : 1. Σχεδιάσατε χάρτην τῆς Μολδοβλαχίας καὶ σημειώσατε τὴν πορείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. — 2. Κάμετε χάρτην τῆς Πελοποννήσου καὶ σημειώσατε τὰ μέρη εἰς τὰ ὅποια ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις. — 3. Διὰ ποίους λόγους ἐπέτυχεν ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον; — 4. Ἀναφέρατε τὰς προσπαθείας τῶν Τούρκων διὰ νὰ καταπνίξουν τὴν Ἐπανάστασιν. — 5. Διατί ὁ Πατριάρχης Γεργύριος ὁ Ε' ὡνομάσθη Ἐθνομάρτυς; — 6. Κάμετε χάρτην τῆς περιοχῆς τῆς Τριπόλεως, ἀναπτύξατε τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ σημειώσατε τὰ μέρη ὅπου ἔγιναν μάχαι. — 7. Διατί ὁ Κολοκοτρώνης ὡνομάσθη «Γέρος τοῦ Μωριᾶ»;

3. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΑΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ολίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Στερεά Ἐλλάς. Πρῶται ἔξηγέρθησαν αἱ ὀρειναὶ ἐπαρχίαι τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Φωκίδος,

Τὴν 24ην Μαρτίου ὁ ὄπλαρχης τῶν Σαλώνων (Ἀμφίσσης) Πανουργιᾶς ἐκάλεσε γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἀρματολῶν καὶ προκρίτων τῆς περιοχῆς καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Τούρκων τῆς Αμφίσσης. Οἱ Τούρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως, ὅπου οἱ Ἑλληνες τοὺς ἐπολιόρκησαν καὶ τοὺς ἤναγκασαν νὰ παραδοθοῦν.

Οταν ἔμαθε τὴν πολιορκίαν τῆς Αμφίσσης ὁ ὄπλαρχης τοῦ Λιδωρικίου Δῆμος Σκαλτσᾶς, ὑψώσε καὶ αὐτὸς τὴν σημαίαν τῆς Ἐπα-

ναστάσεως καὶ ἐπολιόρκησε τοὺς Τούρκους τῆς κωμοπόλεως. Μετὰ δύο ἡμέρας οἱ πολιορκημένοι παρεδόθησαν.

Ἄκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν δύο αὐτῶν ὄπλαρχηγῶν, ἐκήρυξεν εἰς τὰς 30 Μαρτίου τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Λεβάδειαν ὁ Ἀθανάσιος Διᾶκος καὶ ἀπέκλεισε τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως. Μετὰ πέντε ἡμέρας οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν.

Τέλος ἐπανεστάτησε καὶ ἡ ἐπαρχία Λοκρίδος ὑπὸ τὸν Δυοβουνιώτην.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἔδωσαν μέγα θάρρος εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀν καὶ ὑπῆρχε πάντοτε ὁ κίνδυνος νὰ στείλῃ ὁ Σουλτάνος τουρκικὸν στρατὸν διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Καὶ ὅταν ἀπετύγχανεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Στερεάν, ὁ στρατὸς αὐτὸς θὰ ἐπερνοῦσεν ἐπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ σθήσῃ καὶ ἐκεῖ τὴν Ἐπανάστασιν.

Καὶ πράγματι ὅταν ὁ Χουρσίτ πασᾶς τῆς Πελοποννήσου, ὁ ὄποιος εύρισκετο εἰς τὴν Ἡπειρὸν πολεμῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ, ἔμαθε τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διέταξε τὸν Ὁμέρη Βρυώνην καὶ τὸν Κιοσὲ-Μεχμέτ νὰ συγκεντρώσουν εἰς τὴν Λαμίαν ἵσχυρὸν στρατὸν καὶ πυροβολικὸν καὶ νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ρούμελην.

Ἐπειτα νὰ περάσουν τὸν Ἰσθμὸν καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πολιορκουμένην Τρίπολιν.

Εἰς τὰς 18 Ἀπριλίου παρουσιάσθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαμίας τουρκικὸς στρατὸς ἀπὸ 9.000 ἄνδρας πεζοὺς καὶ 500 ἵππεις μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ὁμέρη Βρυώνην. Οἱ Ἐλλήνες ὄπλαρχηγοὶ κατενόησαν τὸν κίνδυνον ποὺ ἥπειλε τὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθοῦν μὲ κάθε θυσίαν. Καὶ ὁ μὲν Πανουργιᾶς κατέλαβε τὴν Χαλκωμάταν, ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον ποὺ ὠδηγοῦσεν εἰς τὰ Σάλωνα. Πλησίον τοῦ Πανουργιᾶ ἐπολέμει καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ τελευταίου ἱερομόναχος Παπαγιάννης. Ὁ Δυοβουνιώτης κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Γοργοποτάμου, ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διᾶκος κατέλαβε τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ (τὸ γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας) ἀπ' ὅπου ἐπερνοῦσεν ὁ δρόμος πρὸς τὰς ἀρχαίας Θερμοπύλας καὶ τὴν Βοιωτίαν.

Ο Ἀθανάσιος Διᾶκος καὶ ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας.

Ο Ὁμέρη Βρυώνης ἔχωρισε τὸν στρατὸν του εἰς τρία τμήματα

καὶ ἐπετέθη ταυτοχρόνως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Σκοπός του ἦτο νὰ
ἐμποδίσῃ τοὺς "Ἑλληνας ὄπλαρχηγοὺς νὰ βοηθήσῃ ὁ ἔνας τὸν ἄλ-
λον, ὅπως εἶχον καὶ μεταξύ των συμφωνήσει.

Τὰ παληκάρια τοῦ Πανουργιᾶ καὶ τοῦ Δυοβουνιώτη διεσκορ-
πίσθησαν μὲ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴν ὑπο-
χώρησιν αὐτὴν ὁ Πανουργιᾶς ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ἔπεισε δὲ ὁ
Ἐπίσκοπος Ἡσαΐας καὶ ὁ Παπαγιάννης. Κατόπιν ὅλος ὁ Τουρκι-
κὸς στρατὸς ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Διάκου εἰς τὴν γέφυραν τῆς
Ἀλαμάνας.

"Οταν οἱ συμπολεμισταὶ τοῦ Διάκου εἶδον τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν,
οἱ περισσότεροι ἐδειλίασαν καὶ ἐζήτησαν νὰ σωθοῦν διὰ τῆς φυγῆς.
Ἐτσι ἔμεινε μόνος ὁ Διάκος μὲ 48
ἄνδρας, ἀποφασισμένοι νὰ ἀποθά-
νουν, ὅπως ἀπέθανε πρὸς 2500 ἐ-
τῶν εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν ὁ Λεωνί-
δας.

Ἡ μάχη ἦτο τρομερά. Οἱ περισ-
σότεροι ἀπὸ τοὺς συντρόφους του
εἶχον ἥδη φονευθῆ καὶ μόνον δέκα πα-
ληκάρια ἐμάχοντο ἀκόμη. Τότε ὁ
ψυχογυιός του ἔφερεν εἰς τὸν Διά-
κον ἔνα ἵππον καὶ τοῦ ἐπρότεινε
νὰ φύγῃ, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἄλ-
λην περίστασιν εἰς τὴν πατρίδα.
Ο Διάκος ἡρνήθη ἀπαντήσας:
«Ο Διάκος δὲν φεύγει». Καὶ ἔξηκολούθησε τὸν ἄγῶνα.
Τέλος, ἀφοῦ ὅλοι οἱ σύντροφοί του
ἐτραυματίσθη εἰς τὸν δεξιὸν ὕμνον,
Τούρκους καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἀφοῦ μέχρι τῆς τελευταίας
στιγμῆς ἐξηκολούθει νὰ μάχεται κρατῶν τὴν πιστόλαν μὲ τὸ ἀρι-
στερὸν χέρι.

Οἱ Τούρκοι μὲ αἰχμάλωτον τὸν Διάκον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Λα-
μίαν, ὅπου τὸν παρουσίασαν εἰς τὸν ἀρχηγόν των Ὀμέρ Βρυσώνην.

Ο Τούρκος πασᾶς ἐθαύμασε τὸ θάρρος καὶ τὸ παράστημα τοῦ
Ἐλληνος ὄπλαρχηγοῦ καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν
ζωὴν, ἐὰν ἐδέχετο νὰ ἀλλαξιοπιστήσῃ καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰς
διαταγάς του. Ο Διάκος, ἀν καὶ ἐγνώριζε τί τὸν ἐπερίμενε, ἀπήντη-

Ἀθανάσιος Διάκος.

σε μὲ ύπερηφάνειαν : « Ἐγώ Ἐλλην ἐγεννήθηκα καὶ Ἐλλην θὰ πεθῶ ».

“Οταν δὲ τὸν ἡπείλησαν ὅτι θὰ τὸν θανατώσουν, ὁ Διάκος ἀπήντησεν ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν θάνατον καὶ ὅτι « Ἡ Ἐλλὰς ἔχει πολλοὺς Διάκους ».

Ωργισμένος ὁ Βρυώνης διὰ τὴν ύπερηφανον ἀπάντησιν τοῦ Διάκου διέταξε νὰ τὸν σουβλίσουν ζωντανὸν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως. Ὁ Διάκος ύπερστη τὴν φοβερὰν τιμωρίαν (τὴν 24ην Ἀπριλίου 1821) χωρὶς νὰ δακρύσῃ, χωρὶς καθόλου ν' ἀναστενάξῃ. Μόνον ὅταν οἱ Τούρκοι τὸν ὀδηγοῦσαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἑκτελέσεως, ἐγύρισε τὸ βλέμμα ὀλόγυρα καὶ καθὼς εἶδε καταπράσινην τὴν φύσιν ἐψιθύρισε τὸ περίφημον δίστιχον.

« Γὰρ ίδες καὶ ποὺ διάλεξεν ὁ κάρος νὰ μὲ πάρῃ τῷρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαδιά καὶ βγάζει ἡ γῆ χορτάρι ».

‘Η Πατρὶς ἀπὸ εὐγνωμοσύνην ἔστησεν ἀργότερα τὸν ἀνδριάντα τοῦ ἥρωος εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Λαμίας, τὸ τόπον τοῦ μαρτυρίου του, ἦν ὅποια φέρει καὶ τὸ ὄνομά του.

‘Ο Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος καὶ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς.

‘Ο Τουρκικὸς στρατός, ἀφοῦ ἔξεκουράσθη ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Λαμίαν, ἔξεκίνησε τὴν 7ην Μαΐου διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὰ Σάλωνα.

Οἱ ὀπλαρχηγοὶ Δυοβουνιώτης καὶ Πανουργιᾶς κατέλαβον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Ἀμφισσαν, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Τούρκους. Ἐνῶ συνεσκέπτοντο ἔφθασεν ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος μὲ 120 παληκάρια.

‘Ο Ὀδυσσεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματολοῦ Γεωργίου Ἀνδρούτσου, στενὸς δὲ φίλος τοῦ Διάκου. Ἐγεννήθη τὸ 1788 εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου εἶχε καταφύγει ἡ οἰκογένειά του διὰ νὰ σωθῇ. Ἡτο μᾶλλον κοντὸς εἰς τὸ ἀνάστημα, εἶχεν ὅμως σῶμα ρωμαστέον καὶ ὥρατια ἀδρὰ χαρακτηριστικά. Τὰ φρύδια του ἦσαν πυκνά, τὰ μουστάκια του μεγάλα καὶ τὸ στῆθος του δασύτριχον. Ὦμιλει μὲ δυσκολίαν, εἶχεν ὅμως ζωηρὸν βλέμμα, ἦτο ἔξυπνος καὶ ἐφημίζετο διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Οταν ἔξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις εύρισκετο εἰς τὴν Ἡπειρον, πολλεμῶν μὲ τὸν Ἀλῆν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου.

‘Απὸ ἕκεī μετέβη εἰς τὴν Στερεάν διὰ νὰ ἔξεγείρῃ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Εύρυτανίαν. Ἐκεī ἔμαθε τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ. Ἡλθε λοιπὸν μὲ τὰ παληκά-

ρια του καὶ ἡνώθη μὲ τὸν Δυοβουνιώτην καὶ τὸν Πανουργιάν.

Εἰς τὸ συμβούλιον τῶν τριῶν δόπλαρχηγῶν ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Ἀνδροῦτσος νὰ κλεισθῇ μὲ τοὺς ἄνδρας του εἰς ἓνα χάνι ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὸν δρόμον, κοντὰ εἰς τὸ χωρίον Γραβιά, αὐτοὶ δὲ νὰ καταλάβουν τὰ γύρω ὑψώματα καὶ νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰ πλάγια.

‘Ο ’Οδυσσεὺς ἐπρότεινεν εἰς τὰ παληκάρια του, ὅποιος θέλει νὰ κλεισθῇ μαζί του εἰς τὸ χάνι, νὰ πιασθῇ εἰς τὸν χορόν. ’Αμέσως 118 παληκάρια τὸν ἡκολούθησαν καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸ χάνι ἔκλεισαν μὲ λίθους τὴν θύραν καὶ τὰ παράθυρα καὶ ἤνοιξαν πολεμίστρας.

Τὴν 8ην Μαΐου ἐφάνη ὁ ἔχθρικὸς στρατὸς νὰ προχωρῇ πρὸς τὰ Σάλωνα. Οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν πρῶτον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὰ γύρω ὑψώματα καὶ τοὺς διεσκόρπισαν. Κατόπιν ἐπροχώρησαν ἐναντίον τοῦ Χανίου. Ἐμπρὸς ἐπήγαινεν ἔφιππος ἔνας δερβίσης. ’Ο ’Οδυσσεὺς τὸν ἥρωτη-σεν εἰς τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν, ποῦ πηγαίνει.

’Οδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος.

— Διὰ νὰ σφάξω τοὺς ἔχθρους τοῦ Προφήτου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν του καὶ μία σφαῖρα τοῦ Ἀνδρούτσου τὸν ἐκύλισε νεκρὸν εἰς τὴν γῆν. Οἱ Τούρκοι ὀργισμένοι ὡρμησαν κατὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Χανίου. Ἀφοβοὶ οἱ Ἑλληνες ἐτουφέκιζαν ἀπὸ μέσα καὶ ἐπροξενοῦσαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον ἔχθρόν. Αἱ ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἐκράτησαν ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἀπεκρούσθησαν ὅλαι. Σωρούς ὄλοκλήρους ἐσχημάτισαν γύρω ἀπὸ τὸ χάνι τὰ πτώματα τῶν ἔχθρῶν.

"Οταν ἐνύκτωσεν, ἡ μάχη ἐσταμάτησεν. Ὁ Όμèρος Βρυώνης ἔστειλεν εἰς τὴν Λαμίαν νὰ τοῦ φέρουν κανόνια διὰ νὰ κρημνίσῃ τὸ χάνι.

Τὴν νύκτα, ὅταν οἱ ἔχθροι κατάκοποι εἶχον βυθισθῆ ἐις τὸν ὑπνον, δὸς Ὀδυσσεὺς μὲ τοὺς συντρόφους του ἐβγῆκαν ἀπὸ τὸ χάνι, χωρὶς νὰ γίνουν ἀντιληπτοὶ καὶ διέφυγον. Δύο μόνον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας του εἶχον φονευθῆ καὶ δύο ἦσαν τραυματισμένοι.

‘Ο Άνδροῦτσος ἐδοξάσθη πολὺ διὰ τὸ κατόρθωμά του ἐκεῖνο καὶ ἀνεγνωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῆς Ἀνατολικῆς ‘Ελλάδος.

Ἡ μάχη τῶν Βασιλικῶν.

Μετὰ τὸ πάθημά του εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, ὁ Όμèρος Βρυώνης δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ἐσχεδίαζεν.

‘Ηλλαξε λοιπὸν τὸ σχέδιόν του καὶ ἐστράφη ἐναντίον τῆς Λεβαδίειας. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς προσεπάθησαν νὰ τὸν ἐμποδίσουν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν. Ὁ Όμèρος Βρυώνης ἐκυρίευσε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἔκαυσε, κατόπιν δὲ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Εὔβοιαν καὶ τὴν Ἀττικήν. Δὲν συνέχισεν ὅμως τὴν πορείαν του πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ἦτο τὸ ἀρχικὸν σχέδιόν του, διότι δὲν ἔκρινεν ὅτι αἱ δυνάμεις του ἦσαν ἀρκεταὶ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς.

Ἐμεινε λοιπὸν εἰς τὴν Στερεάν, ὅπου ἐπερίμενεν ἐπικουρίας.

Πραγματικῶς μετ’ ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὴν Λαμίαν δὲ Μπαϊράμ πασᾶς μὲ 8000 ἄνδρας. Ὁ στρατὸς αὐτὸς θὰ ἤνωνετο μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Όμèρος Βρυώνης καὶ θὰ ἐπροχώρει πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγάλος καὶ οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στερεᾶς ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἀποτρέψουν.

Οἱ Δυοβουνιώτης, Πανουργιᾶς καὶ Γκούρας, πρωτοπαλήκαρον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, κατέλαβον τὴν πλατείαν κοιλάδα τῶν Βασιλικῶν, ἡ ὁποία ὠδηγοῦσεν ἀπὸ τὴν Λαμίαν πρὸς τὴν Ἀταλάντην. Ἡσαν βέβαιοι ὅτι τόσον πολυάριθμος στρατὸς μόνον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἥμποροῦσε νὰ κινηθῇ μὲ εύκολιάν.

Τὴν 25 Αὐγούστου ἐφόρη ὁ τουρκικὸς στρατὸς νὰ προχωρῇ πρὸς τὴν κοιλάδα, τὴν ὁποίαν ἐφρουροῦσαν 1600 ‘Ελληνες. Ἡ ἐπίθεσις τῶν ἔχθρῶν ἦτο ἰσχυρά, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν Ἐλλήνων ἥρωϊκή. Ἡ μάχη ἐξηκολούθησε μὲ μεγάλον πεῖσμα καὶ τὴν ἄλλην ἥμέραν, ἐπολέμησαν δὲ οἱ ‘Ελληνες μὲ ἔξαιρετικήν γενναιότητα καὶ ἐπρο-

ξένησαν εἰς τὸν ἔχθρὸν μεγάλην φθοράν. Περισσότεροι ἀπὸ χιλίους Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν, ἐκυριεύθησαν δὲ δύο κανόνια, δέκα ὅκτω σήμαῖαι, ὅκτακόσιοι ἵπποι καὶ ἄφθονα ὅπλα καὶ ἐφόδια.

Οἱ Τοῦρκοι ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν μὲ μεγάλην ἀταξίαν πρὸς τὴν Λαμίαν, τόσος δὲ μεγάλος φόβος τοὺς ἐκυρίευσεν, ὥστε κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ἔκοψαν τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, διὰ τὰ ἐμποδίσουν τοὺς "Ἐλληνας νὰ τοὺς καταδιώξουν.

"Η μάχη τῶν Βασιλικῶν καὶ ἡ νίκη τῶν 'Ἐλλήνων εἶναι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἐπιτυχίας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 'Επαναστάσεως, ὅχι μόνον διὰ τὰς ἀπωλείας ποὺ ἔπαθαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀποτελέσματά της.

"Ο 'Ομέρ Βρυώνης, ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ βοήθεια τὴν δποίαν ἐπερίμενε δὲν ἦλθε, ἡναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν Λαμίαν καὶ κατόπιν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

"Ἡ ἀποστολὴ τὴν δποίαν εἶχε, νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν Τρίπολιν, ἀπέτυχε, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου ἐπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν 'Ἐλλήνων, ἕνα μῆνα μετὰ τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν.

4. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΝ

"Ἡ 'Επανάστασις εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν 'Ἐλλάδα ἔξερράγη πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς 'Ἐλλάδος, περὶ τὰ τέλη Μαΐου 1821. 'Ο κυριώτερος λόγος, ὁ δποῖος ἔκανε διστακτικὸς τοὺς δπλαρχηγοὺς τῆς περιοχῆς ἐκείνης, ἢτο τὸ ὅτι ἔγειτόνευον μὲ τὴν Ἡπειρον, ὅπου εἶχε τὴν ἔδραν του ὁ φοιβερὸς 'Αλῆ-Πασᾶς καὶ ὅπου, ὅταν ἐκεῖνος ἐπανεστάτησεν, εύρισκοντο πολυάριθμα τουρκικὰ στρατεύματα.

Εἰς τὰς 20 Μαΐου παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Μεσολογγίου 'Ἐλληνικὸς στόλος. Οἱ Μεσολογγῖται ἀνεθάρρησαν, ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς 'Επαναστάσεως καὶ ἐκάλεσαν τὸν ὁπλαρχηγὸν τοῦ Ζυγοῦ Μακρῆν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ "Ἐλληνες κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, τὸ Αίτωλικόν, τὸ Μακρυνόρος καὶ τὸ Καρπενήσι.

Εἰς τὸ τέλος ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ 'Αγρινίου, εἰς τὸ ὅποῖον ὑπῆρ-

χεν ἰσχυρὰ τουρκικὴ φρουρὰ καὶ μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα κατώρθω-
σαν νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν.

‘Ο Χουρσίτ ἔστειλεν ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Δυτικῆς
Ἐλλάδος τὸν Ἰματήλ Πασᾶν μὲ μικρὰν δύναμιν.

Οἱ “Ἐλληνες ἀντεστάθησαν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους καὶ
ἡνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσουν.

‘Απὸ τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἐλλάδος ἐπανεστάτησε κατὰ τὸν
Μάιον ἡ Μαγνησία εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἡ ἐπανάστασις αὐτῇ γρή-
γορα ἐπινίγη εἰς τὸ αἷμα, διότι ὁ Σουλτάνος ἀπέστειλεν ἀμέσως ἰσχυ-
ρὸν στρατὸν ἐναντίον τῶν Θεσσαλῶν ἐπαναστατῶν.

Τὴν ἴδιαν τύχην εἶχε καὶ ἡ ἐπανάστασις τρού ἔξερράγη εἰς τὴν
Χαλκιδικήν καὶ τὸ “Ἄγιον” Όρος. Πολυάριθμος τουρκικὸς στρατὸς
εἰσέβαλεν εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτὰς καὶ ἐπροξένησε μεγάλας καταστρο-
φάς.

Τελευταία ἐπανεστάτησεν ἡ Κρήτη. ‘Ο λόγος τῆς ἀργοπορίας
αὐτῆς ἦτο, ὅτι εἰς τὴν μεγαλόνησον ὑπῆρχον πολλοὶ Τούρκοι, 130
χιλιάδες, ἀπέναντι 160 χιλιάδων Ἐλλήνων.

‘Ἐν τούτοις οἱ Κρήτες δὲν ἔδιστασαν νὰ λάβουν τὰ ὅπλα κατὰ
τῶν τυράννων. Οἱ Τούρκοι προέβησαν εἰς φοιβερὰς σφαγὰς διὰ νὰ
καταπνίξουν τὴν Ἐπανάστασιν, ἀλλ’ ἀπέτυχον.

Ἐντὸς δλίγου ἡνάγκασθησαν νὰ περιορισθοῦν εἰς τὰ φρούρια
τῆς νήσου.

‘Ο Δημήτριος Υψηλάντης ἔστειλεν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν
Κρητικούς.

Αἱ φιλονικίαι αὕται καὶ ἄλλοι λόγοι εἶχον ώς ἀποτέλεσμα τὴν
κατάπνιξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κρήτην.

5. Η ΠΡΩΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΔΑΥΡΟΝ

‘Αφ’ ὅτου ἔξερράγη ἡ Ἐπανάστασις, καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν Ἐλλη-
νικῶν ἐπαρχιῶν καὶ οἱ διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ ἔβλεπον, ὅτι ἦτο ἀνάγκη
σχηματισθῆ μία κεντρικὴ ἀρχή, ἵνα εἶδος Κυβερνήσεως, διὰ νὰ δι-
ευθύνῃ δλόκληρον τὸν ἐπαναστατικὸν ἀγῶνα, νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν
στρατολογίαν, διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν στρατευμάτων καὶ διὰ τὴν
διοίκησιν τῆς χώρας.

‘Ο σχηματισμὸς ὅμως τοιαύτης Κυβερνήσεως, ἀν καὶ ἦτο ἀναγ-

καίος, δέν τήτο δυνατός εύθύς ἔξ αρχῆς, διότι οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ὄπλαρχηγοὶ κατέβαλλον ὅλας τὰς δυνάμεις των διὰ τὴν στερέωσιν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Παρὰ ταῦτα, οἱ πρόκριτοι τῆς Μεσσηνίας ἐσχημάτισαν εἰς τὰς Καλάμας τὴν 25ην Μαρτίου ἓνα εἶδος τοπικῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὃποίαν ὠνόμασαν Μεσσηνιακὴν Γερουσίαν.

Ἄργοτερον ἐμαζεύθησαν εἰς τὸ μοναστήρι τῶν Καλτεζῶν διάφοροι πρόκριτοι ἀπὸ τὰς περισσοτέρας ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐσχημάτισαν μίαν ἄλλην εὐρυτέραν Κυβέρνησιν, ἡ ὃποίᾳ ὠνομάσθη Πελοποννησιακὴ Γερουσία, διότι ἀπετελέσθη ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὅλης σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου.

Οὕτε ὅμως ἡ Μεσσηνιακὴ οὔτε ἡ Πελοποννησιακὴ Γερουσία εἶχον τὴν δύναμιν, τὴν ὃποίαν θὰ είχε μία Κυβέρνησις ποὺ θὰ ἔξελεγεν ὁ λαός.

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821 κατέβη εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἑλληνες τὸν ὑπεδέχθησαν μὲν χαράν. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης δὲν ἀνεγνώρισε τὴν Κυβέρνησιν ποὺ είχον σχηματίσει οἱ πρόκριτοι καὶ ἤθελησε νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς εἰς τὰς χειρας του τὴν διεύθυνσιν ὅλο τοῦ ἀγῶνος.

Οἱ πρόκριτοι δὲν ἤθελον νὰ των ὑπακούσουν. Ἐπει γὰρ ὅμως οἱ ὄπλαρχηγοὶ ὑπεστήριζον τὸν Ὑψηλάντην, ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Τὴν ίδιαν ἐποχὴν ἦλθε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εύρω πην, μὲ πρόσκλησιν τοῦ Ὑψηλάντου, δύο σπουδαῖοι: Ἑλληνες: ὁ Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Θεόδωρος Νέγρης. Καὶ οἱ δύο ἦσαν πόλεμος μεγάλας Φαναριωτικάς οἰκογενεῖας, είχον σπουδάσει εἰς τὴν Ειωπηνήν, είχον γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὴν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ὁ Ὑψηλάντης ἔκρινεν, ὅτι ἦσαν ίκανοι νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν πρώτην διακυβέρνησιν τῆς Ἐπαναστατημένης Πατρίδος.

Ανέθεσε λοιπὸν εἰς αύτοὺς νὰ σχηματίσουν Κυβέρνησιν εἰς τὴν

Ιοанνης Υψηλάντης.

Στερεάν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος Νέγρης ἐσχημάτισε τοιαύτην εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεάν, τὴν ὅποιαν ὡνόμασεν Ἀρειον Πάγον, ὁ δὲ Μαυροκορδᾶτος εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν, τὴν ὅποιαν ὡνόμασε Γερουσίαν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθησαν τρεῖς Κυβερνήσεις μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸν Νέγρην εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὸν Μαυροκορδᾶτον εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

Οἱ Ὑψηλάντης ἦτο ἄνθρωπος φιλόπατρις, εὐγενής, ἀγνὸς καὶ εἰλικρινής. Ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν τοὺς δύο Φαναριώτας διὰ νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖνοι ὅμως ἐφθονοῦσαν τὸν Ὑψηλάντην, συνεννοήθησαν μὲ τοὺς προκρίτους καὶ τοῦ ἐδημιούργησαν πολλὰς δυσκολίας. Τὸν Ὑψηλάντην ὑπεστήριζαν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ οπατιωτικοί, διότι τὸν ἐθεωροῦσαν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἄπο τὰς ἀντιζηλίας τῶν προκρίτων καὶ τῶν πολιτικῶν πρὸς τοὺς οπατιωτικούς καὶ τὸν Ὑψηλάντην, ἐδημιούργηθησαν, σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως, δύο ἀντιμαχόμενα κόμματα. Τὸ κόμμα τῶν Πολιτικῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν Στρατιωτικῶν.

Διὰ νὰ παύσουν αἱ ἀντιζηλίαι καὶ νὰ σχηματισθῇ μία Κυβέρνησις, ἡ ὅποια νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν λαόν, ὅταν ἔπεσεν ἡ Τρίπολις, ὁ Ὑψηλάντης ἔκαμε διάγγελμα πρὸς τὸν λαὸν καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔκλεξῃ ἀντιπροσώπους, βουλευτὰς ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, οἱ ὅποιοι νὰ σχηματισουν Ἐθνικού συνέλευσιν.

Ἡ Ἐθνικούς ιερεὺσις αὐτὴ θεωρίζε τὸ πολίτευμα τῆς χιωτικῆς καὶ θάσιας διώριζε μίαν κεντρικὴν κυβέρνησιν διὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἐγιναν λαϊπόν αἱ ἐκλογαὶ καὶ αἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ συνῆλθον περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου εἰς τὸ Ἀργον. Μετ’ ὀλιγας ἡμέρας ὥρισαν· ὡς τόπον διὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν τὴν Ἐπίδαυρον. Τὴν Ἰηνίαν αρίου 1822 ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι τῆς συνελεύσεως ἔκεινης, ἡ ὅποιες ὡνόμασθη «Πρώτη Ἐθνική, Συνέλευσις». Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἔξεδωκε καὶ ψήφισμα, διὰ τοῦ ὅποιου ἐκηρύχθη ἡ ἀνεξαρτητική τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ψήφισμα ἤρχισεν ὡς ἔξης:

«Ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας καὶ ἀδιαιρετοῦ Τοιάδος, τὸ Ἑλληνικὸν Εθνος, τὸ ὑπὸ τὴν φρικώδη δθωματικῆρυναστείαν, μὴ δυνάμενον νὰ γένηται βαρύτατον καὶ ἀπαραδειγμάτειον ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ

ἀποσεῖσαν αὐτὸν μὲν μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διὰ τῶν νομίμων παραστατῶν τὸν εἰς ἐθνικὴν συνηγμένον συνέλευσιν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ὥπαρξιν καὶ ἀνεξαρτησίαν.

Ἡ Συνέλευσις ἐκανόνισε τὸ προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος. Σύμφωνα μὲν αὐτὸ δόλοι οἱ "Ἐλληνες ἡσαν ἵσοι ἀπέναντι τοῦ Νόμου. "Ολοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἑκλέγουν καὶ νὰ ἑκλέγωνται καὶ νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Τὴν ἀνωτάτην ἔξουσίαν εἶχεν ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπρὸσώπων, δηλ. ἡ Βουλὴ, ἡ ὅποια ἐλέγετο Βουλευτικόν. Ἡ Βουλὴ ἔξελεγε τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὅποια θὰ ἔξετέλει τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως καὶ θὰ ἐφήρμοζε τοὺς Νόμους. Ἡ Κυβέρνησις αὐτὴ ὀνομάζετο Νομοτελεστικόν, διότι ἀπετέλει τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν.

Αἱ φιλονικίαι καὶ αἱ διχόνοιαι μέσα εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν δὲν ἔλειψαν. Τὸ κόμμα τῶν Πολιτικῶν, δηλ. τῶν προκρίτων καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ. Ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔξελέγη Πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ, δηλ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὁ "Υψηλάντης ἔχασε τὴν δύναμιν του. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τὸν ἔξελεξε Πρόεδρον τοῦ Βουλευτικοῦ. Δυσηρεστήθη ὅμως πολὺ ὁ Κολοκοτρώνης καὶ οἱ Στρατιωτικοί, οἱ ὅποιοι ἔζήτουν εὔκαιριαν νὰ ἐκδικηθοῦν.

6. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΝΗΣΩΝ

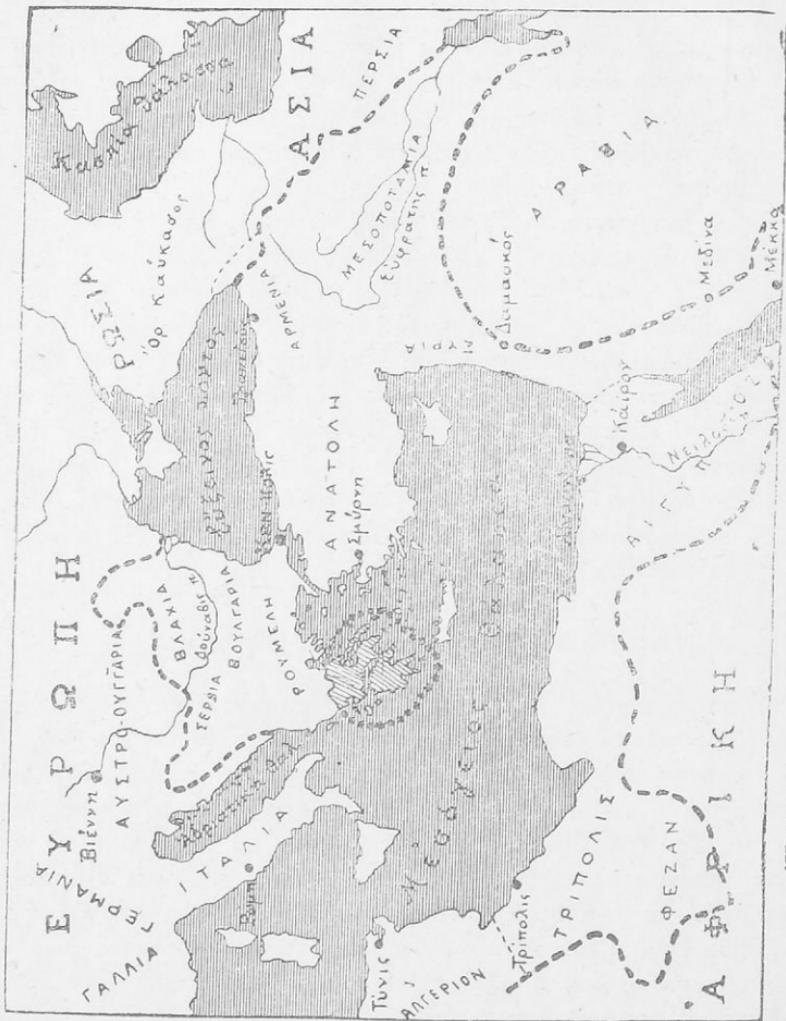
Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἐλληνικὴ Ἐπανάστασις ἔπρεπε νὰ λάβουν εἰς αὐτὴν μέρος καὶ αἱ ναυτικαὶ νῆσοι. Διαφορετικὰ θὰ ἦτο εὔκολον εἰς τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν διὰ τοῦ στόλου των στρατιωτικὰς δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ εἰς ὅποιοδήποτε μέρος ἥθελον, διὰ νὰ καταπνίξουν τὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν ἄγωνα τῶν ναυτικῶν νήσων, αἱ ὅποιαι διέθετον σημαντικὸν στόλον, θὰ ἔξησφάλιζεν εἰς τοὺς Ἐλληνας τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης καὶ θὰ ἐβοήθει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεων.

"Οπως γνωρίζομεν, οἱ "Ἐλληνες, ἀν καὶ ἡσαν ὑπόδουλοι, εἶχον κατορθώσει νὰ δημιουργήσουν μεγάλον ἐμπορικὸν στόλον καὶ ὅτι διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν εἶχον ἔξοπλίσει μὲ κανόνια τὰ πλοῖα των καὶ εἶχον ἔξασκηθῆ ἐπί τὸν ναυτικὸν πόλεμον.

Τὴν μεγαλυτέραν ναυτικὴν δύναμιν διέθετον αἱ μικραὶ καὶ ἄγονοι νῆσοι Σπέτσαι, "Υδρα καὶ Ψαρά. Τὴν ἐποχὴν ποὺ ἔξερράγη ἡ Ἐπα-

νάστασις τὰ τρία αὐτὰ νησιά διέθετον 176 ἔξωπλισμένα πλοῖα ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ 92 ήσαν ‘Υδραιϊκα.

¹Ολίγας ήμέρας μετά τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πε-

“H Τουρκον ἀντοχατορία καὶ ἐπιναστατημένη Ελλάς.

λοπόννησον, καὶ τὰ τρία αὐτὰ νησιά ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας. Εἰς τὰς 3 Ἀπριλίου ἐπανεστάησαν αἱ Σπέτσαι, δύλιγον ἀργότερον τὰ Ψαρὰ καὶ τελευταία ἡ "Υδρα.

Τὸ παράδειγμα αὐτῶν τῶν νήσων ἐμιμήθησαν ἡ Σάμος, αἱ Κυ-

κλάδες, τὰ Δωδεκάνησα καὶ ἄλλαι. Κυρίως ὅμως τὸ βάρος τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος ἐκράτησαν τὰ τρία πρῶτα νησιά.

Κάθε μία ἀπὸ τὰς τρεῖς νήσους εἶχε τὸν ναύαρχόν της, ὁ ὅποιος ἐδιοικοῦσε τὰ πλοῖα τοῦ νησιοῦ του. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέφυγε νὰ διορίσῃ Ἀρχιναύαρχον ὅλου τοῦ στόλου, διὰ νὰ προλάβῃ διχονοίας καὶ ἀντιζηλίας μεταξὺ τῶν νήσων.

“Οταν ὅμως ἔγινε ναύαρχος τοῦ ‘Υδραϊκοῦ στόλου ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὁ ὅποιος ἀπεδείχθη ίκανώτατος Κυβερνήτης καὶ γενναῖος ἀγωνιστής, οἱ ναύαρχοι τῶν δύο ἄλλων νήσων ἀνεγνώρισαν τὴν ἀξίαν του καὶ ὑπῆκουον μὲ προθυμίαν εἰς τὰς διαταγάς του.

Τὸν διορισμὸν τοῦ Μιαούλη ὡς ναύαρχου ὑπέδειξεν ὁ ‘Υδραῖος Λάζαρος Κουντουριώτης, θερμὸς πατριώτης καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πλοῖα των, οἱ πρόκριτοι τῶν τριῶν νήσων διέθεσαν διὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τεράστια χρηματικὰ ποσά, τὰ ὅποια ὑπολογίζονται εἰς 20 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ μεγαλύτερον ποσόν, περὶ τὰ 2 ἑκατομμύρια, διέθεσεν ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης.

‘Ο Ἑλληνικὸς στόλος ἐσημείωσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μερικὰς ἐπιτυχίας, αἱ ὅποιαι καὶ θάρρος ἔδωσαν εἰς τοὺς “Ελληνας ναυτικοὺς καὶ τὸν κατὰ ξηρὰν ἀγῶνα ἐθοήθησαν.

“Οταν ὁ Σουλτάνος ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, διέταξε νὰ ἔτοιμασθῇ στρατὸς εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ψαριανοὶ ἔστειλαν ἐπτὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ν. Ἀποστόλην, τὰ ὅποια κατώρθωσαν νὰ βυθίσουν ἐν τουρκικὸν πολεμικὸν καὶ νὰ αἰχμαλωτίσουν τέσσαρα μεταγωγικά. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τόσον ἐτρομοκράτησε τοὺς Τούρκους, ὥστε ἐματαιώθη ἡ μεταφορὰ τῶν ἀσιατικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

‘Ομοίως πλοιαῖ τῶν Σπετσῶν ἡχμαλώτισαν τρία ἄλλα τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια μετέφερον στρατὸν καὶ ἐφόδια εἰς τὴν Ἡπειρον, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Χουρσίτ~~τοῦ~~.

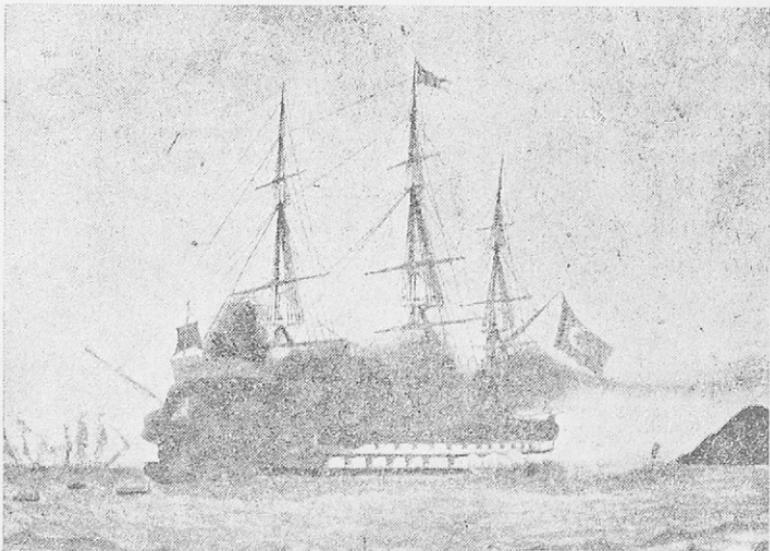
Ο **Ἡ ἀνατίναξις τῆς τουρκικῆς φρεγάτας εἰς Ἐρεσσόν.**

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἀπὸ τὰ πρῶτα κατορθώματα τοῦ ‘Ἑλληνικοῦ Στόλου ὑπῆρξεν ἡ ἀνατίναξις τουρκικῆς φρεγάτας εἰς τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου.

Κατὰ τὰ τέλη Μαΐου 1821, οἱ Ἑλληνες ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐπρόκειτο νὰ ἔξελθῃ ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν μεταφορὰν τουρκιῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Ἐλλάδα.

Αἱ ναυτικαὶ μοῖραι τῶν τριῶν νήσων ἡνώθησαν καὶ ἐπλευσαν εἰς τὸ Αἴγαον, διὰ νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδια τοῦ ἔχθροῦ.

Τὴν 28ην Μαΐου ἐφάνη βορείως τῆς Λέσβου μιὰ μεγάλη τουρκικὴ φρεγάτα, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ ἔχθρικοῦ στόλου. Οἱ Ἑλληνες ἐπετέθησαν ἐναντίον της, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν

Ἡ πυρπόλησις τῆς τουρκικῆς φρεγάτας.

νὰ τὴν βλάψουν. Τὸ ἔχθρικὸν πολεμικὸν κατέφυγεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοιαὶ τὸ παρηκολούθησαν, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τὸ καταστρέψουν. Εἰς τὸ συμβούλιον ποὺ ἔγινεν, ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον του μὲ πυρπολικὰ (μπουρλότα), δὲν ἦξευραν ὅμως πῶς τὰ κατασκευάζουν.

Τότε παρουσιάσθη κάποιος Ψαριανὸς ὄνομαζόμενος Ἰωάννης Πάργιος, γνωστότερος μὲ τὸ παρωνύμιον Πατατοῦκος, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι γνωρίζει πῶς ἐτοιμάζονται τὰ πυρπολικά. Οἱ πλοίαρχοι τὸν διέταξαν τότε νὰ μεταβάλῃ δύο μικρὰ πλοῖα εἰς μπουρλότα. Ὁ Πατα-

τοῦκος ἐγέμισε τὰ σκάφη μὲ βαρέλια πυρίτιδος, οἰνόπνευμα, πίσσαν, ρητίνην, θειάφι καὶ νέφτι. Τὰ δύο αὐτὰ πυρπολικὰ ἀνέλαβον νὰ χρησιμοποιήσουν διὰ πρώτην φοράν δύο τολμηροὶ καὶ ριψοκίνδυνοι Ψαριανοί, ὁ Καλαφάτης καὶ ὁ Παπανικολῆς. Μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς οἱ γενναῖοι ἔκεινοι ἄνδρες ἐπλησίασαν τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον καὶ ἐκόλλησαν μὲ γάντζους καὶ σχοινία τὰ πυρπολικὰ εἰς τὰ πλευρά του. Ἀφοῦ ἦναψαν τὸ φυτίλι, ἐπήδησαν εἰς τὰς λέμβους ποὺ εἶχον μαζί των καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Τὸ πυρπολικὸν τοῦ Καλαφάτη ἐξεκόλλησεν ἀπὸ τὸ ἔχθρικὸν πλοῖον καὶ ἐκάη ἀνωφελῶς. Τοῦ Παπανικολῆ ὅμως ἦναψε ταχέως καὶ μετέδωσε τὸ πῦρ εἰς τὴν τουρκικὴν φρεγάταν, ἥ διποία μετ' ὀλίγον ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὰς φλόγας. Γρήγορα ἡ φωτιὰ ἐφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ τότε ἡ φρεγάτα ἀνετινάχθη μὲ τρομακριτικὸν κρότον εἰς τὸν ἄέρα.

’Απὸ τὸ πλήρωμά της ἐλάχιστοι ἐσώθησαν.

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τοῦ Παπανικολῆ κατετρόμαξε τοὺς Τούρκους καὶ ὁ στόλος των ἔσπευσε νὰ κρυφθῇ εἰς τὸν Ἐλλήσποντον.

Οἱ γενναῖοι πυρποληταὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ψαρά, ὅπου ἔγινεν εὔχαριστήριος δοξολογία. Ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ Ἐλληνες ναυτικοὶ ἔλαβον θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν. Τώρα εἶχον ἑνα ὅπλον ἴσχυρὸν, τὰ πυρπολικά, μὲ τὰ διποία ἡμιποροῦσαν νὰ καταπολεμήσουν τὰ μεγάλα ἔχθρικὰ πολεμικά.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις: 1. Ἄναφέρατε τοὺς σπουδαιωτέρους ὄπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος.— 2. Σχεδιάστε τὸν χάρτην τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς, σημειώσατε τὴν πορείαν τοῦ Ὁμέρου Βοιώνη καὶ τὰ μέρη ὅπου ἔγιναν μάχαι.— 3. Διατί ἡ Ἐπανάστασις ἐξεδηλώθη ἀργότερα εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεάν; — 4. Πῶς ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη Κυβέρνησις τῆς ἐπαναστατημένης Ἐλλάδος; — 5. Ποῖα εἶναι τὰ πρῶτα ναυτικὰ κατορθώματα τῶν Ἐλλήνων;

7. 2ον ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822.

”Οταν ὁ Σουλτάνος ἐβεβαιώθη, ὅτι ἡ Ἐπανάστασις τῶν Ἐλλήνων δὲν ώμοιάζει μὲ τὰς προηγουμένας καὶ εἰδε τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος, κατήρτισεν ἑνα μεγάλο πολεμικὸν σχέδιον πρὸς ἀποτελεσματικὴν κατάπνιξιν αὐτῆς.

Δημητροκάλλη — Πετρόδον, ‘Ιστορία ΣΤ’

6

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

‘Η κατάστασις είχε καλυτερεύσει τώρα διὰ τοὺς Τούρκους, διότι ἀφ’ ἐνὸς μὲν εἶχον καταπνίξει τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, εἰς δὲ τὴν Ἡπειρον εἶχον ἔξολοθρεύσει τὸν Ἀλῆν.

‘Απεφάσισαν λοιπὸν οἱ Τούρκοι νὰ στείλουν δύο στρατοὺς ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων διὰ ξηρᾶς. Ο ἐνας ἦτο ἥδη ἔτοιμος εἰς τὴν Ἡπειρον.

‘Ο στρατὸς αὐτὸς θὰ ἐπροχώρει εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐλλάδα καὶ ἀφοῦ θὰ τὴν ὑπέτασσεν, θὰ ἐπερνοῦσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τὴν Ναύπακτον.

‘Ο ἄλλος στρατὸς ἥτοιμάσθη εἰς τὴν Λάρισαν. Οὗτος θὰ κατήρχετο εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐλλάδα καὶ ἀφοῦ τὴν ὑπέτασσεν, θὰ εἰσῆρχετο διὰ τοῦ ἴσθμου εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Τέλος ὁ τουρκικὸς στόλος θὰ ἔπλεεν εἰς τὸ Αίγαιον, θὰ προσεπάθει νὰ καταστρέψῃ τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικόν, καὶ ἀφοῦ ὑπέτασσε τὰς ἐπαναστατημένας νήσους, θὰ ἔπλεε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ξηρᾶς.

Τὸ σχέδιον ἦτο στρατηγικὸν καὶ ὁ κίνδυνος διὰ τοὺς Ἐλληνας σοβαρώτατος. Ἐν τούτοις ἡ αὐτοθυσία καὶ ἡ ἀποφασιστικότης τῶν Ἐλλήνων ἐματαίωσαν τὰ σχέδια τῶν Τούρκων.

¶ Η καταστροφὴ τῆς Χίου.

‘Η νῆσος Χίος δὲν είχε λάβει μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, διὰ διαφόρους λόγους. Οἱ κάτοικοί της ήσαν φιλήσυχοι καὶ ἐργατικοί, ἡσχολοῦντο δὲ καὶ μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἐπειτα δὲν ήσαν πολὺ δυσηρεστημένοι ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν.

‘Ἐπειδὴ ἡ Χίος παρῆγε καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἐκλεκτὴν μαστίχαν, τὴν ὁποίαν οἱ Χῖοι ἔστελλον εἰς τὸν Σουλτάνον, ἐκεῖνος είχε παραχωρήσει εἰς τὴν νῆσον πολλὰ προνόμια. Κυρίως ὅμως τοὺς κατοίκους τῆς νήσου συνεκράτει ὁ φόβος, ὅτι εύρισκοντο πολὺ κοντὰ εἰς τὰ μικρασιατικὰ παράλια καὶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφερθοῦν εὔκολως καὶ ταχέως πολυάριθμα στρατεύματα εἰς τὴν νῆσον καὶ νὰ καταπνίξουν κάθε ἐπαναστατικὴν ἔξεγερσιν.

Κατὰ τὸν Μάρτιον ὅμως τοῦ 1822, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Σάμου Λυκοῦργος Λογοθέτης ἀπεβιβάσθη εἰς Χίον μὲ 2500 ἄνδρας καὶ ἐπανεστάτησε τὴν νῆσον.

‘Η ἐπανάστασις τῆς νήσου ἔξωργισε τὸν Σουλτάνον, ὁ ὅποιος

διέταξε τὸν ναύαρχον Καρά-Αλῆν νὰ πλεύσῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ παραδειγματικῶς τοὺς Χίους.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἴδιου μηνὸς τουρκικὸς στόλος ἀπὸ 46 μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα παρουσιάσθη πρὸ τῆς Χίου καὶ ἥρχισε νὰ τὴν βομβαρδίζῃ, συγχρόνως δὲ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν ξηρὰν 7000 στρατιώτας.

Οἱ Τοῦρκοι ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα, ἐνῷ οἱ Σάμιοι ἐπαναστάται, μὲ δὲ λίγα Ψαριανὰ πλοῖα ποὺ εύρεθησαν ἑκεῖ, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν νῆσον τῶν.

Οἱ Τοῦρκοι προέβησαν εἰς φοβερὰς σφαγάς. Ἀπὸ τοὺς 100.000 κατοίκους ποὺ εἶχεν ἡ νῆσος, 23.000 ἐσφάγησαν καὶ 47.000, ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀνατολῆς. Πολλοὶ ἐπίσης ἐσώθησαν μεταφερθέντες δι' Ἑλληνικῶν πλοίων εἰς ἄλλα μέρη. Εἰς τὴν ὁραίαν καὶ εὔτυχη ἄλλοτε Ἑλληνικὴν νῆσον ἐβασίλευε τώρα ἡ ἔρημωσις καὶ ἡ καταστροφή.

Κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1822 μόλις 3.000 κάτοικοι ἔμεναν εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν νῆσον.

Αἱ σφαγαὶ τῆς Χίου ἐκίνησαν τὴν συμπάθειαν τῶν Εὐρωπαίων, οἱ ὅποιοι ἥρχισαν νὰ σχηματίζουν τὴν γνώμην, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν θηριώδης καὶ βάρβαρος λαός, ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὅποιου ἐπρεπε νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ Ἑλληνες.

¶ Η πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος.

Οταν οἱ "Ἑλληνες ἔμαθαν, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ἔπλεε πρὸς τὸ Αἴγαον, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἐμποδίσουν. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐπρόλαβαν τὴν συμφορὰν τῆς Χίου, διότι μόλις μετὰ ἔνα μῆνα ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὰ Ψαρά ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, μὲ ναύαρχον τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην.

Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα δὲν κατώρθωσαν νὰ πλησιάσουν τὴν νῆσον, διότι τὰ Τουρκικὰ μὲ τὰ μεγαλύτερα κανόνια τῶν τὰ ἐκράτουν εἰς ἀπόστασιν. Οἱ "Ἑλληνες ναύαρχοι ἀπεφάσισαν τότε νὰ προσβάλουν τὸν ἔχθρικὸν στόλον μὲ πυρπολικά.

Τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν ἀνέλαβον δύο τολμηροὶ "Ἑλληνες ναυτικοί, ὁ Υδραῖος Ἀνδρέας Πιπίνος καὶ ὁ Ψαριανὸς Κωνσταντίνος Κανάρης. Τὴν νύκτα τῆς 6 - 7 Ιουνίου οἱ δύο πυρποληταὶ κατώρθωσαν νὰ πλησιάσουν ἀπαρατήρητοι τὸν ἔχθρικὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα

τῆς Χίου. Ἡτο ἡ τελευταία νὺξ τοῦ Ραμαζανιοῦ, τῆς τεσσαρακοστῆς δηλ. τῶν Τούρκων, καὶ ἔξημέρωνεν ἡ μεγάλη ἑορτή των, τὸ Μπαι-ράμι. Ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς εἶχε καλέσει εἰς τὴν ναυαρχίδα τοὺς ἀξιωματι-κοὺς τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρα-τοῦ καὶ διεσκέδαζον. Τὸ πλοῖον ἦτο φωταγωγημένον καὶ ἀντη-χοῦσεν ἀπὸ φωνὰς καὶ ἄσματα.

Ὁ Κανάρης ἐπλησίασε τὴν ναυαρχίδα καὶ χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸς ἐκόλλησε τὸ πυρ-πολικόν του εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ σκάφους καὶ ἀφοῦ ἥναψε τὸ φυτίλι ἐπήδησεν εἰς τὴν βάρ καν καὶ ἀπεμακρύνθη λέγων, ἐνῷ αἱ φλόγες περιέζωνον τὸ μέγα πολεμικόν.

— Ὁρίστε, παλιότουρκοι, ὠ-ραία φωτοχυσία γιὰ τὸ μπαι-ράμι σας.

Γρήγορα ἡ φωτιὰ ἔφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ἡ ναυαρχὶς ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ φοβεροῦ κρότου.

Ὁ Καρᾶ-Ἀλῆς ἔτρεξεν εἰς μίαν βάρκαν διὰ νὰ σωθῇ. Τε-μάχιον ὅμως καιομένου ἴστοῦ κατέπεσε, τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μόλις ἀπεβιβά-σθη εἰς τὴν ξηρὰν ἔξεψύχησεν, εἰς τὴν ιδίαν θέσιν ὅπου εἶχε διατάξει νὰ κρεμάσουν τοὺς Προκρίτους τῆς Χίου.

Ὁ Πιπτῖνος ἐκόλλησε τὸ πυρ-πολικόν του εἰς τὴν ὑποναυαρ-χίδα, ἀλλ’ ἀπέτυχε καὶ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη χωρὶς νὰ προξενήσῃ καμμίαν ζημίαν εἰς τὸν ἔχθρόν.

Ο Κωνσταντίνος Κανάρης μὲ στολὴν πυρπολητοῦ.
(Εἰκὼν τοῦ 1823)

χίδα, ἀλλ’ ἀπέτυχε καὶ τὸ πυρπολικὸν ἐκάη χωρὶς νὰ προξενήσῃ καμμίαν ζημίαν εἰς τὸν ἔχθρόν.

Οἱ δύο πυρποληταὶ ἐπεβιβάσθησαν μετ’ ὄλιγον εἰς τὰ ‘Ἐλλη-

νικὰ πλοῖα ποὺ περιέπλεον τὴν Χίον καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ψαρά.

’Ασκεπεῖς καὶ συνοδεύμενοι ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς νήσου ἐπῆγαν εἰς τὴν ἔκκλησίαν καὶ ηὐχαρίστησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν των.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Κανάρης ἔξεδικήθη τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. ’Ο Τουρκικὸς στόλος μετὰ τὸ πάθημά του ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Δαρδανέλλια, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀποστολήν του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς ’Οκτωβρίου ὁ Κανάρης κατώρθωσε νὰ πυρπολήσῃ κοντὰ εἰς τὴν Τένεδον τὴν ὑποναυαρχίδα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, τῆς ὅποιας ὅλον τὸ πλήρωμα ἀπὸ 800 ἄνδρας ἐχάθη.

‘Η καταστροφὴ τῶν ‘Ελλήνων εἰς τὸ Πέτα.

’Ο τουρκικὸς στρατὸς ποὺ εύρισκετο εἰς τὴν ’Ηπειρον, ἀφοῦ κατενίκησε τὸν ’Αλῆ πασᾶν, ἡτοιμάζετο νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Δυτικὴν ‘Ελλάδα καὶ ἀπὸ ἐκεὶ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, σύμφωνα μὲ τὸ πολεμικὸν σχέδιον τῶν Τούρκων.

Προτοῦ ὅμως ἐπιχειρήσῃ ὁ στρατὸς ἐκεῖνος τὴν ἐκστρατείαν αὐτήν, ἔπειτε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ μεταξὺ εἴχον ἐπανέλθει εἰς τὴν πατρίδα των καὶ εἶχον ἀνακτήσει τὴν ἐλευθερίαν των.

”Οταν δηλ. ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἤλθεν εἰς τὴν ”Ηπειρον διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐπαναστάτην ’Αλῆν, ὁ Χουρσίτ, διὰ νὰ ὑποτάξῃ εὐκολώτερα τὸν φοβερὸν τύραννον, ἐκάλεσε τοὺς Σουλιώτας νὰ τὸν βοηθήσουν.

Οἱ Σουλιώται, οἱ ὅποιοι, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχον καταφύγει εἰς τὰ ‘Επτάνησα, ἐδέχθησαν μὲ εὐχαρίστησιν τὴν πρόσκλησιν τῶν Τούρκων.

’Ἐπέρασαν λοιπὸν εἰς τὴν ”Ηπειρον καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Γρήγορα ὅμως ἐκατάλαβαν, ὅτι θὰ ἥτο προτιμότερον διὰ τοὺς ”Ελληνας νὰ διαρκέσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Τούρκων. ’Αντὶ λοιπὸν νὰ βοηθήσουν τὸν Χουρσίτ ἐναντίον τοῦ ’Αλῆ, ἥλθον εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν παλαιὸν ἔχθρόν των.

Μίαν νύκτα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν Μάρκος Μπότσαρης ἐπέρασε κρυφὰ μὲ βάρκαν τὴν λίμνην τῶν Ιωαννίνων καὶ ἤλθεν εἰς τὸ μικρὸν νησάκι τῆς λίμνης, ὅπου ἔμενεν ὁ ’Αλῆς. ’Ο παμπόνηρος τύραννος ἐδέχθη τοὺς Σουλιώτας μὲ καλωσύνην καὶ ὑπεσχέθη εἰς

αύτούς ὅτι, ἐὰν θὰ ἐνίκα, οἱ Σουλιῶται θὰ ἡσαν ἐλεύθεροι, νὰ ξαναγυρίσουν εἰς τὰ ἄγια χώματα τῆς Πατρίδος των καὶ νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι, ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Οἱ Σουλιῶται βέβαια δὲν τὸν ἐπίστευσαν. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸν ἦτο καὶ τὸ συμφέρον των, ἐγκατέλειψαν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, κατέλαβον τὴν Κιάφαν, καὶ ἀφοῦ ἐπανεστάτησαν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των, πρὶν ἀρχίσῃ τὴν Ἐπανάστασις εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Προτοῦ λοιπὸν ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰσβάλη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, ἔπρεπε νὰ ὑποτάξῃ τὸ Σούλι, ποὺ ἦτο καὶ πάλιν ἐλεύθερον. Ὁ Χουρσίτ διέταξε τὸν Ὁμέρο Βρυώνην, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ προηγουμένου ἔτους εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὰ Ἱωάννινα, νὰ ἀναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Σουλιωτῶν.

Οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν μὲν σημαντικὰς δυνάμεις κατὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Τότε οἱ Σουλιῶται ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Ἰδιος μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν Μάρκος Μπότσαρης ἦλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, καὶ συνήντησε τὸν Μαυροκορδᾶτον, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέφερε τὴν δύσκολον θέσιν τοῦ Σουλίου καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ στείλῃ βοήθειαν.

Ο Μαυροκορδᾶτος ἔκρινεν, ὅτι τὸ συμφέρον τῶν Ἑλλήνων ἦτο νὰ σωθῇ τὸ Σούλι ἀπὸ τὴν καταστροφήν, διότι ἐφ' ὃσον θὰ ἐσυνεχίζετο ἡ ἀντίστασις τῶν Σουλιωτῶν, οἱ Τούρκοι δὲν θὰ ἐτολμοῦσαν νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφάσισε νὰ βοηθήσῃ μὲν κάθε τρόπον τὸ Σούλι καὶ ἡτοίμασε στρατὸν 7000 περίπου ἀνδρῶν. Ο στρατὸς ἔκεινος ἀπέτελεῖτο ἀπὸ τὸν τακτικὸν στρατὸν ποὺ εἶχεν ἑτοιμάσει ὁ Ὑψηλάντης, ἀπὸ ἀρκετοὺς Μανιάτας καὶ ἀπὸ πολλοὺς φιλέλληντας, ἀπὸ ἀρκετοὺς Επιστοῖς εἰχούντας ἔλθειν ὡς ἔθελονται νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἐλεύθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Μεταξύ τῶν φιλέλλήνων διεκρίνοντο ὁ Γερμανὸς στρατηγὸς Νόρμαν, ὁ Πολωνὸς Μιρζέφσκυ, ὁ Ἐλβετὸς Σεβαλιέ, οἱ Ἡταλοὶ Ταρέλλας καὶ Δάνιας, ὁ Γάλλος Μινιάκ καὶ ἄλλοι πολλοί.

Τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἀνέλαβεν ὁ Ἰδιος ὁ Μαυροκορδᾶτος, χωρὶς νὰ εἴναι βέβαια στρατιωτικός. Διὰ τοῦτο διέπραξε καὶ πολλὰ σφάλματα.

Πρὶν ὁ στρατὸς ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔστειλε τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην μὲ 500 Μανιάτας εἰς τὸ

Φανάρι, ἔνα μικρὸ λιμάνι ποὺ ἀπεῖχεν ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Σούλι, διὰ νὰ φέρῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς πολιορκουμένους.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν "Αρταν. Εἰς τὸν δρόμον συνήντησαν τὸ τουρκικὸν ἵππικὸν κοντὰ εἰς τὸ χωρίον Κομπότι.

Οἱ φιλέλληνες ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ μαζὶ μὲ τοὺς "Ελληνας ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους.

'Εδῶ ὅμως ὁ Μαυροκορδᾶτος ἔπεσεν εἰς ἔνα σοβαρὸν σφάλμα. Ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἀμέσως κατὰ τῆς "Αρτης, ἔνα τμῆμα τοῦ στρατοῦ του ἀφῆκεν εἰς τὸ Κομπότι, ἄλλο τμῆμα, μὲ ἀρχηγὸν τὸν Μάρκον Μπότσαρην, τὸ ἔστειλε πρὸς τὸ Σούλι ἀπὸ τὸν δρόμον τῶν Πέντε Πηγαδῶν, δὲ ὑπόλοιπος στρατὸς κατεσκήνωσεν εἰς τὸ χωρίον Πέτα, περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν "Αρταν.

Οἱ Σουλιῶται μὲ τὸν Μπότσαρην ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὰ Πέντε Πηγάδια, συνήντησαν ὅμως ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τῶν Τούρκων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκινδύνευαν νὰ περικυκλωθοῦν, ἡναγκάσθηκαν νὰ ἐπιστρέψουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ Πέτα.

Μέσα εἰς τὴν "Αρταν ὑπῆρχεν ἀρκετὸς τουρκικὸς στρατὸς μὲ ἀρχηγὸν ἔνα ἱκανὸν στρατηγόν, τὸν Μεχμέτ Ρεσίτ Πασᾶν, ὁ ὃποῖος εἶναι περισσότερον γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Κιουταχῆς.

Τὴν νύκτα τῆς 3 - 4 'Ιουλίου 1822 ὁ Κιουταχῆς κατέλαβε μὲ τὸν στρατὸν του ὄλους τοὺς δρόμους γύρω ἀπὸ τὸ Πέτα καὶ τὴν χαραυγὴν ἐπετέθη μὲ 6 χιλιάδας ἄνδρας ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ φιλέλληνες ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην γενναιότητα. Οἱ περισσότεροι ἐφονεύθησαν καὶ μόνον 25 κατώρθωσαν νὰ σπάσουν τὰς γραμμὰς τῶν ἔχθρῶν καὶ νὰ σωθοῦν, μὲ τὸν Νόρμαν ἐπικεφαλῆς, ἀλλὰ βαρέως τραυ-

·Αλέξανδρος Μαυροκορδᾶτος.

ματισμένον. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων ἦτο φοβερά. Οἱ περισσότεροι ἐφονεύθησαν, ἔχασαν δὲ τὰ περισσότερα σπλα καὶ τὰ ἄλλα ἐφόδιά των.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Μανιᾶται ποὺ ἐπῆγαν εἰς τὸ Φανάρι δὲν εἶχαν καλυτέραν τύχην. Μόλις ἐβγῆκαν εἰς τὴν ξηράν, ἐπετέθησαν ἐναντίον των 4000 Τούρκοι. Ὁ γενναῖος ἀρχηγός των Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ὁ ὄποιος εἶχε διακριθῆ εἰς τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου, ἐφονεύθη.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Πέτα εἶχε πολὺ δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἔμειναν χωρὶς βοήθειαν, ἐσυνέχισαν μὲν τὴν ἀντίστασίν των μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀλλ’ εἰς τὸ τέλος ἡναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Ὁμέρο Βρυσώνην καὶ νὰ φύγουν διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὰ Ἐπτάνησα. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἦτο τώρα ἐλεύθερος νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα.

Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

Ἡ θέσις τοῦ Μεσολογγίου ἦτο στρατηγική. Διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ὁ ἔχθρικὸς στρατὸς ποὺ θὰ ἥρχετο ἀπὸ τὴν Ἡπειρον νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Πελοπόννησον, ἐπρεπε πρῶτα νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν, δοἱ "Ἐλληνες ἐσώθησαν ἀπὸ τὸ Πέτα ἐμαζεύθησαν εἰς τὸ Μεσολόγγι διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλιν καὶ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Τούρκους νὰ πραγματοποιήσουν τὸ σχέδιόν των.

Τὸ Μεσολόγγι ἐπροστατεύετο ἀπὸ ἕνα χαμηλὸν τείχος, δέκα τέσσαρα κανόνια καὶ ἕνα χανδάκι βάθους ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μέτρου περίπου. Αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμοφόδια μόλις ἥσαν ἀρκετὰ δι' ἕνα μῆνα.

Αφοῦ ἐκυρίευσε τὸ Σούλι ὁ Ὁμέρος Βρυσώνης, ἡνώθη μὲ τὸν Κιουταχῆν, ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὴν Αίτωλοακαρνανίαν καὶ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1822 ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ ξηρᾶς μὲ 12 χιλιάδας στρατιώτας. Συγχρόνως ὁ τουρκικὸς στόλος, μὲ ναύαρχον τὸν Γιουσούφ πασᾶν, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Οἱ πολιορκούμενοι εἰς τὸ Μεσολόγγι "Ἐλληνες, βλέποντες ὅτι δὲν θὰ ἡμποροῦσαν νὰ προβάλουν ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν εἰς τόσον πολυάριθμον ἔχθρικὸν στρατόν, διότι ἥσαν πολὺ δλίγοι, ἥρχισαν τὰς διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Τούρκους, διὰ νὰ παραδώσουν τάχα τὴν πόλιν. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡθελον νὰ κερδίσουν καιρόν. Αἱ συνεννοήσεις λοιπὸν ἐσυνεχίζοντο, ἔως ὅτου ἐφάνη

έμπρος ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μιαούλην.
Μόλις ἐφάνησαν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ὁ τουρκικὸς στόλος ἔλυσε τὴν
πολιορκίαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἔφυγεν. Ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα

·Ο ·Ανδρέας Μιαούλης·

ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ Μεσολόγγι 1000 περίου Πελοποννήσιοι μὲ
ἀρχηγοὺς τὸν Πετρόμπεν, τὸν Ζαΐμην καὶ τὸν Κανέλλον Δεληγιάν-
νην, μετεφέρθησαν δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀρκετὰ ὅπλα καὶ ἐφόδια. Τότε

οἱ πολιορκούμενοι ἔγραψαν μὲν ὑπερηφάνειαν εἰς τοὺς Τούρκους στρατηγούς : « Ἄν θέλετε τὸν τόπον μας, ἐλάτε νὰ τὸν πάρετε ».

Οἱ Τούρκοι στρατηγοὶ ἀπεφάσισαν τότε νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ κυριεύσουν τὸ Μεσολόγγι μὲν ἔφοδον. Ἡ ἔφοδος ὡρίσθη διὰ τὴν νύκτα τῆς 25 Δεκεμβρίου, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ θὰ εύρισκοντο ὅλοι εἰς τὰς ἐκκλησίας διὰ τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων.

Τὸ σχέδιον ὅμως τῶν Τούρκων ἐπροδόθη εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀπὸ ἓνα Χριστιανὸν κυνηγὸν τοῦ Ὁμέρη Βρυώνη, ὁ ὄποιος ὠνομάζετο Γιάννης Γούναρης. Ἀντὶ λοιπὸν οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Μεσολογγίου νὰ μεταβοῦν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ νὰ προσευχηθοῦν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Θείου Βρέφους, ἐπερίμεναν τοὺς ἔχθροὺς εἰς τὰ ὄχυρά ματα.

“Οταν κατὰ τὰ ἔξημερά ματα ἥρχισαν οἱ Τούρκοι τὴν ἐπίθεσίν των, ἔγιναν δεκτοὶ μὲ σφοδρότατον πῦρ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη καὶ οἱ Τούρκοι ἀφῆκαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης περισσοτέρους ἀπὸ 500 νεκρούς καὶ 12 σημαίας. Οταν οἱ ἔχθροὶ ἥρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, οἱ Ἑλληνες τοὺς κατεδίωξαν καὶ τοὺς ἐπροξένησαν ὀκόμη μεγαλυτέραν φθοράν. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν 2 νεκροὶ καὶ 2 τραυματίαι.

Μετὰ τὴν φθιεράν καταστροφήν των, οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν εἰς τὴν Ἡπειρον. Πολλοὶ ἐπνίγησαν ὅταν ἐπερνοῦσαν τὸν πλημμυρισμένον Ἀχελῷον καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ἀπὸ τὰς κακουχίας καὶ τὸ ψυχός κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των.

Εκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη.

Σύμφωνα μὲ τὸ πολεμικὸν σχέδιον τῶν Τούρκων ἰσχυρὸς στρατὸς ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν θὰ εἰσέβαλλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἐπροχώρει πρὸς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ καταπνίξῃ τὴν Ἐπανάστασιν. Ο στρατὸς αὐτὸς συνεκεντρώθη εἰς τὴν Λάρισαν, ἀρχηγὸς του δὲ διωρίσθη ὁ Μαχμούντ πασᾶς Δράμαλης, ὁ ὄποιος κατὰ τὸ προγούμενον ἔτος εἶχε καταπνίξει τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου.

Ο Δράμαλης ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν κατὰ τὸν Ιούνιον τοῦ 1822 μὲ 24 χιλιάδας πεζούς, 6 χιλιάδας ἵππεις καὶ ἀρκετὸν πυροβολικούν. Ἐπέρασε τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Φθιώτιδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, χωρὶς πουθενὰ νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στε-

ρεᾶς Ἑλλάδος, κατατρομαγμένοι ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ του, οὕτε ἐτόλμησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν Δράμαλην.

Ἄπο τὴν Βοιωτίαν δὲ τουρκικὸς στρατὸς ἐπροχώρησε διὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐκυρίευσε τὸν Ἀκροκόρινθον.

Οἱ Ἑλληνες κατελήφθησαν ἀπὸ μεγάλον φόβου. Ἄλλοι ἔψυχαν πρὸς τὰ βουνὰ καὶ ἄλλοι πρὸς τὰ παράλια διὰ νὰ σωθοῦν. Ἀκόμη καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐγκατέλειψε τὸ Ἀργος καὶ κατέψυγεν εἰς ἓνα πλοιον ποὺ εύρισκετο εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Μέσα εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ταραχὴν ἐκείνην κανεὶς δὲν ἐσκέπτετο δι' ἀντίστασιν.

Τὴν κατάστασιν εἰς τὴν δυσκολωτάτην ἐκείνην περίστασιν ἔσωσαν δύο ἄνδρες : δὲ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ δὲ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Οἱ Ὑψηλάντης μὲ 700 ἄνδρας ἐκλείσθη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἀργους, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Δράμαλην νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ λάβῃ καιρὸν δὲ Κολοκοτρώνης νὰ συναθροίσῃ τὸν ἀπαιτούμενον στρατόν. Καὶ πράγματι δὲ Δράμαλης ἐσταμάτησε τὴν πορείαν του καὶ ἤρχισε τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἀργους, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ τὴν κυριεύσῃ.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ ἀρκετὸν στρατὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τοὺς Μύλους, εἰς τὸν δρόμον ποὺ ὠδηγοῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀργος πρὸς τὴν Τρίπολιν. Τότε καὶ δὲ Ὑψηλάντης, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν του, ἐγκατέλειψε τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἀργους καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μύλων.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ Κολοκοτρώνης ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ σχέδιόν του. Διέταξε νὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὴν πεδιάδα ὅλα τὰ σιτηρά καὶ νὰ πυρπολήσουν τὰ χόρτα. Οἱ στρατὸς τοῦ Δράμαλη ἤρχισε νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν, οἵ δὲ πολεμικοὶ ἵπποι καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα ἀπέθησκον κατὰ σωρούς ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῆς. Ἡ θέσις τοῦ Δράμαλη ἦτο πολὺ δύσκολος καὶ μόνον μία διέξοδος τοῦ ἔμενε. Νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὴν Κόρινθον.

Διὰ νὰ ἔξαπατήσῃ τοὺς Ἑλληνας δὲ Δράμαλης ἔστειλε τὸν χριστιανὸν γραμματέα του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς γενικὴν ἀμνηστίαν, ἐὰν ἐδέχοντο νὰ καταθέσουν τὰ ἔπιλα καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Οἱ Ἑλληνες ἐγέλασαν, ὅταν ἤκουσαν τὴν πρότασιν. Τότε δὲ γραμματεὺς συνεβούλευσε τοὺς Ἑλληνας, ἐμπιστευτικῶς δῆθεν, διότι ἦτο καὶ ἐκεī-

νος χριστιανός, ὅπως ἔλεγεν, νὰ λάβουν τὰ μέτρα των, διότι ὁ Δράμαλης ἐσκόπευε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Τρίπολιν.

Οἱ περισσότεροι ὄπλαρχηγοὶ τὸν ἐπίστευσαν, καὶ μόνον ὁ Κολοκοτρώνης ἀντελήθη τοὺς πραγματικούς σκοποὺς τοῦ Δράμαλη. Συνεβούλευσε λοιπὸν τοὺς "Ἐλληνας, ἀντὶ νὰ καταλάβουν ὅλα τὰ περάσματα πρὸς τὴν Τρίπολιν, νὰ ἀποκόψουν τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Δράμαλη πρὸς τὴν Κόρινθον. Κανεὶς ὅμως δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀκούσῃ. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης παρέλαβε 2500 πιστοὺς συντρόφους του καὶ κατέλαβε τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων.

Καὶ τὰ πράγματα ἔδειξαν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε δίκαιον εἰς τὰς 26 Ἰουλίου 1822 ἔξεκίνει ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Δράμαλη διὰ τὴν Κόρινθον. "Οταν οἱ ἔχθροι εἰσῆλθον εἰς τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, οἱ "Ἐλληνες ἐπετέθησαν ἐναντίον των καὶ τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐφόδιά των καὶ νὰ τραποῦν πρὸς τὸ ὑψωμα τοῦ 'Αγίου Σώστη.

"Ο 'Υψηλάντης ὅμως, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ Νικήτας ἔφθασαν ἐγκάρως καὶ κατέλαβον ἕνα ὑψωμα, ἐπάνω ἀπὸ μίαν χαράδραν, ἀπὸ ὅπου θὰ ἐπερνοῦσαν οἱ Τούρκοι. Μόλις οἱ ἔχθροι εἰσῆλθον εἰς τὴν χαράδραν, οἱ "Ἐλληνες ἐπετέθησαν ἐναντίον των καὶ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς φοβερὰν καταστροφήν. Περισσότεροι ἀπὸ 4000 νεκροὶ ἐσκέπασαν τὰς χαράδρας καὶ τὰς πλαγιάς τῶν βουνῶν, ἀπειρα δὲ λάφυρα ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν 'Ἐλλήνων.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἔξεκίνησε τὸ κύριον σῶμα τοῦ στρατοῦ τοῦ Δράμαλη ἀπὸ ἄλλον δρόμον, ἀπὸ τὸν στενὸν τοῦ 'Αγινορίου.

"Αν οἱ "Ἐλληνες ποὺ εἶχον μείνει εἰς τοὺς Μύλους ἐπετίθεντο τότε ἀπὸ τὰ νῶτα κατὰ τῶν ἔχθρῶν, ὅπως τοὺς εἶχεν εἰδοποιήσει ὁ Κολοκοτρώνης, δὲν θὰ ἐγλύτωνεν « ο Ὁ τε ρ ο υ θ ο Ὁ ν ι », ὅπως ἔλεγεν ὁ Γέρος τοῦ Μωριά.

Δὲν ἔγινεν ὅμως ὅπως τοὺς εἶπε ὁ Κολοκοτρώνης, καὶ ἔτσι ὁ Δράμαλης κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κόρινθον μὲ πολὺ μικρὰς ἀπωλείας τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ του.

"Αλλὰ καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ στρατὸς τοῦ Δράμαλη δὲν εἶχε σωθῆ. 'Ο Κολοκοτρώνης τὸν ἀπέκλεισεν ἐκεῖ, ἔπεισε δὲ καὶ τὸν 'Οδυσσέα νὰ καταλάβῃ τὰ στενὰ τῆς Μεγαρίδος, διὰ νὰ μὴ ἥμπορέσῃ νὰ διαφύγῃ πρὸς τὴν 'Αττικήν. Περὶ τὰ τέλη 'Οκτωβρίου ὁ Δράμαλης ἀπέθανεν εἰς τὴν Κόρινθον ἀπὸ τὴν λύπην του. Τὰ λείψανα

τοῦ στρατοῦ του ἐπεχείρησαν τότε νὰ προχωρήσουν ἀπὸ τὸν παραλιακὸν δρόμον πρὸς τὰς Πάτρας. Κοντὰ εἰς τὴν Ἀκράταν ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν οἱ "Ἐλληνες καὶ τὰ ἔξωλόθρευσαν καὶ μόνον ἐλάχιστοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν στόλον τοῦ Τούρκου ναυάρχου Γιουσούφ πασᾶ.

Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος εἶχεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δράμαλη, χάρις εἰς τὴν γενναιότητα τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου παρεδόθησαν εἰς τοὺς "Ἐλληνας καὶ τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου Παλαμήδιον καὶ Ἀκρόναυπλία.

"Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἀναγνωρίζουσα τὴν ὁξίαν τοῦ Κολοκοτρώνη, διώρισεν αὐτὸν Ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου.

Ἐργασίαι καὶ ἔρωτήσεις: 1. Ποίας ἀποτυχίας καὶ ποίας ἀποτυχίας ἐσημείωσαν οἱ "Ἐλληνες κατὰ τὸ 2ον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως; — 2. Διατί ὡφέλησε τὸν ἄγωνα ἡ φοβερὴ καταστροφὴ τῆς Χίου καὶ πῶς ἔξεδικήθησαν οἱ "Ἐλληνες τὴν καταστροφὴν αὐτήν; — 3. Διὰ ποίους λόγους οἱ "Ἐλληνες ἐνικήθησαν εἰς τὸ Πέτα; — 4. Εὔρετε καὶ διαβάστε τὸ διήγημα τοῦ Ἀνδρέα Καρκαβίτσα: «Ἡ θυσία». — 5. Ποίαν σημασίαν εἶχε διὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη;

8. Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ 1823

Ο Μάρκος Μπότσαρης.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ 1822, ὁ Σουλτάνος ἡτοίμασε νέον στρατὸν ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1823.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου, ἴσχυρὸς τουρκικὸς στρατὸς ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ο στρατὸς αὐτὸς εύρηκε τὰς στενὰς διαβάσεις πρὸς τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν ἀφυλάκτους καὶ ἐπέρασεν ἀνενόχλητος. Ἔνα τμῆμα δὲ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀμφισσαν, καὶ ἄλλο πρὸς τὰς Θήβας.

Αἱ περιοχαὶ αὐταὶ ἐπαθαν τότε μεγάλας καταστροφάς.

Τὰ στρατεύματα αὐτά, ἀντὶ νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν Πελο-

πόννησον, ὅπως ἦτο τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, ἡλλαξαν πορείαν καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Εὔβοιαν, τὴν ὅποιαν καὶ ὑπέταξαν.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Εύβοιας, ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἔξεχύθη εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου συνήντησε μικρὰν ὀντίστασιν ἀπὸ τοὺς "Ἐλληνας". Ἐπειδὴ ὅμως ἐπλησίαζε πλέον ὁ χειμών, ἢ δὲ ἀρχικὴ δύναμις τοῦ στρατοῦ ἐκείνου εἶχεν ἐλαττωθῆ πολὺ ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας, οἱ Τούρκοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Λαμίαν, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσουν τὸ σχέδιόν των περὶ εἰσβολῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 14 χιλιάδας ἐμπειροπολέμους Ἀλβανούς, μὲ ἀρχηγούς τὸν Μουσταῆν Πασᾶν τῆς Σκόδρας καὶ τὸν Ὁμέρ Βρυώνην. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὰ "Αγραφα" πρὸς τὴν Αίτωλίαν, ὁ δὲ δεύτερος ἀπὸ τὴν Ἀμφιλοχίαν πρὸς τὴν Ἀκαρναίαν, διὰ νὰ ἐνωθοῦν εἰς τὸ Μεσολόγγι.

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἦτο ἀξιοθρήνητος. Οἱ Ἑλληνες ὄπλαρχηγοὶ ἐφίλονικοῦσαν μεταξύ των διὰ τὴν ἀρχηγίαν καὶ ὁ στρατὸς εύρισκετο εἰς τελείαν παραλυσίαν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μεγάλος.

Τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν φοβερὰν ἐκείνην περίστασιν, ἔσωσεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν Μάρκος Μπότσαρης.

Ο Μπότσαρης ἐγεννήθη εἰς τὸ Σούλι τὸ 1790 καὶ ἦτο νιὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Ἡτο γενναῖος καὶ ὀλιγόλογος καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἶχε προσφέρει πολλάς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα. Εἶχε πολεμήσει κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατόπιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου, εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα, καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὁ Μπότσαρης μὲ τὸν Μαυροκορδάτον ἔσωσεν τὴν πόλιν ἀπὸ τοὺς ἔχθρους.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐγνώριζε καλὰ τὰς ἱκανότητάς του καί, ὅταν ἐκατάλαβε τὸν κίνδυνον, διώρισε τὸν Μάρκον ἀρχιστράτηγον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ο διορισμὸς ὅμως αὐτὸς δυσηρέστησε τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς, οἱ δόποιοι δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούσουν εἰς τὸν Μπότσαρην. Τότε ἡ Κυβέρνησις ἔστειλε καὶ εἰς μερικοὺς ἔξ αὐτῶν διπλώματα ἀρχιστρατηγίας.

Ο Μάρκος ἐθεώρησε τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τῆς Κυβερνήσεως ὡς προσβλητικὴν δι' αὐτὸν, ἔσχισε τὸ δίπλωμά του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς καὶ εἶπεν :

« Ὁποιος εἶναι ἄξιος παίρνει δίπλωμα μεθαύριον ἐνώπιον τοῦ ἔχθροῦ ».

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἔξεκίνησε μόνος, μὲ 350 Σουλιώτας, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι εὑρίσκοντο πλησίον τοῦ Καρπενησίου.

Οἱ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ δὲν ἥλθον εἰς βοήθειαν τοῦ Μάρκου, ὅπως εἶχον ὑποσχεθῆ.

‘Ο Μάρκος εἶδεν ὅτι αἱ δυνάμεις του ἡσαν πολὺ μικραὶ καὶ ἦτο ὀδύνατον μὲ τὸν ὀλίγους γενναῖους συντρόφους του νὰ προσβάλῃ τὸν πολυάριθμον ἔχθρικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος ἔφθανε τὰς 5.000. ’Απεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ αἰφνιδίως κατὰ τὴν νύκτα.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 9 Αὐγούστου 1823 οἱ Σουλιώται εἰσῆλθον εἰς τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον. Εὗρον τοὺς ἔχθροὺς νὰ κοιμοῦνται καὶ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς μεγάλην καταστροφήν. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔξυπνησαν τρομαγμένοι καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ διακρίνουν τοὺς ἴδιοκούς των στρατιώτας ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας, οἱ ὅποιοι ὠμιλοῦσαν ἀλβανικὰ διὰ νὰ ἐπιφέρουν μεγαλυτέραν σύγχυσιν εἰς τὸν ἔχθρόν, ἐφονεύοντο ἀναμεταξύ των.

‘Ο Μπότσαρης ἐπλησίασεν εἰς ἓνα περιτειχισμένον χωράφι, ὃπου ἡσαν κατασκηνωμένοι πολλοὶ ἔχθροι καὶ ὑψωσε τὴν κεφαλὴν ἐπάνω ἀπὸ τὸν φράκτην διὰ νὰ ἴδῃ. Μία σφαῖρα τότε τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸ μέτωπον, ἐπάνω ἀπὸ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ ὁ Μάρκος ἔπεισε νεκρός..

Οἱ σύντροφοί του ἐσήκωσαν τὸ σῶμα του εἰς τοὺς ὄμους των καὶ τὸ μετέφεραν εἰς τὸ Μεσολόγγι μαζὶ μὲ ἄφθονα λάφυρα, 700

Μάρκος
Μπότσαρης

‘Ο Μάρκος Μπότσαρης.

ὅπλα, 1000 πιστόλας, δύο σημαίας, πολλοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους καὶ ἄλλα ἔφοδια.

Οἱ Ἑλλῆνες ἔθαψαν τὸν νεκρὸν Μάρκον μὲν μεγάλας τιμᾶς καὶ ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐθρήνησε τὸν θάνατον τοῦ εὐγενικοῦ ἥρωος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπώλεια ἔθεωρήθη ἔθνικὴ συμφορά.

Παρὰ τὴν συμφορὰν ποὺ ἔπαθαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ Καρπενήσιον, ἐσυνέχισαν τὴν πορείαν των, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα ποὺ συνήντησαν εἰς τὸν δρόμον των. Ἐφθασαν λοιπὸν εἰς τὴν Αἴτωλίαν καὶ ἀφοῦ ἡνώθησαν μὲ τὸ σῶμα τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη ἐπολιόρκησαν τὸ Αἴτωλικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κτισμένον εἰς τὸν μυχὸν τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου. Οἱ πολιορκούμενοι ὑπέφεραν κυρίως ἀπὸ ἔλλειψιν νεροῦ καὶ ἐπρότειναν εἰς τοὺς Τούρκους συνθηκολόγησιν. Ὁ ἔχθρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις τῶν πολιορκημένων, τῶν δόποιών ἡ θέσις ἦτο πολὺ δύσκολος.

Εύτυχῶς διὰ τοὺς Ἑλληνας, βόμβα ἔχθρικοῦ κανονίου ἔπεσεν εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν, ἐτρύπησε τὴν στέγην καὶ τὸ πλακόστρωτον καὶ ἀπὸ τὴν τρύπαν ποὺ ἦνοιχεν ἀνέβλυσεν ἄφθονον ὕδωρ. Οἱ πολιορκημένοι ἔλαβον θάρρος καὶ ἐσυνέχισαν τὴν ἀντίστασίν των. Ἐκαμνον δὲ συχνὰς ἔξόδους καὶ ἐπροξενοῦσαν μεγάλας ζημίας εἰς τὸν ἔχθρον.

Δύο μῆνας διήρκεσεν ἡ πολιορκία τοῦ Αἴτωλικοῦ. Καὶ ὅταν οἱ ἔχθροι εἶδαν, ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ κυριεύσουν τὴν κωμόπολιν, ἡναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ ἔφυγον εἰς τὴν Ἡπειρον. Ἡ Δυτικὴ Ἑλλὰς ἐσώθη καὶ πάλιν, αὐτὴν τὴν φορὰν κυρίως χάρις εἰς τὸν ἥρωισμὸν τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

‘Ο Φιλελληνισμὸς εἰς τὴν Εύρωπην.

Ἡ Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐνὸς μικροῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν βάρβαρον τουρκικὸν ζυγόν, ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν τῆς ἐκρήξεως της ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ὅσον μάλιστα ἐπερνοῦσεν ὁ καιρός, ἡ συμπάθεια αὕτη ἐγίνετο διαρκῶς μεγαλυτέρα.

Ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἀγῶνα των καὶ τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματά των προεκάλουν τὸν θαυμασμὸν τῶν ξένων. Αἱ σφαγαὶ τῶν Τούρκων εἰς βάρος τῶν ἀόπλων χριστιανῶν διήγειραν τὴν συμπάθειαν τῶν Εὐρωπαίων πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ τὸν ἀποτροπια-

σμὸν των πρὸς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι μὲ τὰς πράξεις των αὐτὰς ἀπεδείκνυον, ὅτι ἡσαν βάρβαρος λαός, ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ὅποίου ἐπρεπε νὰ ἀπαλλαγοῦν οἱ "Ἐλληνες.

Οἱ δημοσιογράφοι ἔδιδαν εἰς τὰς ἑφημερίδας των περιγραφὰς τῶν μαχῶν, τῶν κατορθωμάτων καὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν Ἐλλήνων καὶ σπουδαῖοι ποιηταὶ ἔγραφαν ἐνθουσιώδη ποιήματα διὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἄγωνα. Εἰς πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης ἤρχισαν νὰ σχηματίζωνται σύλλογοι καὶ νὰ γίνωνται ἔρανοι, διὰ τὴν ἀποστολὴν χρημάτων, ὅπλων καὶ ἄλλων ἐφοδίων εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Πολλοὶ μορφωμένοι Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοὶ ἐζήτουν ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις των νὰ ἐπέμβουν ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων, καὶ πολλοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ἐλλάδα νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμα των διὰ τὴν ἐλευθερίαν της.

Γερμανοί, Γάλλοι, Ἰταλοί, Ἐλβετοί, Πολωνοί καὶ ἄλλοι εὐρωπαῖοι ἦλθον εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ ἐπολέμησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, ὅπως εἶδομεν, ὅτι συνέβη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα.

Ἡ κίνησις αὐτὴ ποὺ ἐσημειώθη εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ὀνομάσθη φιλελληνισμός καὶ ὅσοι ἐβοήθησαν τὴν Ἐλληνικὴν Ἐπανάστασιν ὀνομάσθησαν Φιλελληνισμός.

Ἐνῷ ὅμως οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἔδειξαν τόσην συμπάθειαν καὶ τόσον ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατημένων Ἐλλήνων, οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ Κυβερνῆται τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν δὲν ἔβλεπαν μὲ καλὸν βλέμμα τὴν Ἐπανάστασιν. Μερικοὶ μάλιστα ἔδειξαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔχθρικὰς διαθέσεις πρὸς τοὺς Ἐλληνας, τοὺς ὅποίους ἐθεωροῦσαν ὡς ἀντάρτας ἐναντίον τοῦ νομίμου αὐτοκράτορός των, τοῦ Σουλτάνου, καὶ δὲν ἔπαισαν νὰ δίδουν συμβουλάς καὶ ὁδηγίας εἰς αὐτόν, πῶς θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ καταπινέῃ τὴν Ἐπανάστασιν καὶ νὰ κάμη καὶ πάλιν τοὺς Ἐλληνας δούλους του.

Ἡ συμπάθεια ὅμως καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῆς Ἐλλάδος, ἡνάγκασαν εἰς τὸ τέλος καὶ τὰς Κυβερνήσεις των νὰ μεταβάλουν τὴν φιλοτουρκικὴν πολιτικὴν των.

Πρώτη ἥλλαξεν ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας, ἀφ' ὅτου ἔγινεν ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ φιλέλλην Γεώργιος Κάνιγγ. Τὴν μεταβολὴν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἥκιολούθησεν ἀλλαγὴ τῆς στάσεως καὶ τῶν ἀλλων Κυβερνήσεων ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἄγωνος, αἱ ὅποιαι ἐν τέλει

εἴκριναν ὅτι ἔπρεπε νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἑλληνας νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Ἄπὸ τότε αἱ φιλελληνικαὶ ἐταιρεῖαι ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ οἱ φιλέλληνες ποὺ ἤρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγίνοντο διαρκῶς περισσότεροι.

Ο Δόρδος Βύρων.

Ο ἐνθουσιωδέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλέλληνας ύπηρξεν ὁ Ἀγ-
γλος λόρδος Βύρων.

Ο Βύρων κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν καὶ ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τῆς Εὐρώπης τῆς ἐποχῆς ἑκείνης. Εἶχε περιηγηθῆ πολλὰς χώρας, εἶχε περάσει δὲ καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα πολλὰ χρόνια πρὶν ἐκραγῆ ἡ Ἐπανάστασις.

Ο Δόρδος Βύρων μὲ ἑλληνικὴν ἐνδυμασίαν, προγόνων, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν θὰ κατώρθωνον νὰ ἀπελευθερωθοῦν. Οταν ὅμως ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἑλληνες ἐπανεστάτησαν, ἐκυριεύθη ἀπὸ ἐνθουσιασμόν. Ἔγραψεν ἐνθουσιώδη ποιήματα διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπροσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπον νὰ βοηθήσῃ τὰ ἐπαναστατημένα τέκνα τῆς.

Τέλος ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ πολεμήσῃ δι’ αὐτὴν καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰ χρήματα ποὺ εἶχε συγκεντρώσει ἀπὸ ἑράνους ὁ φιλελληνικὸς σύλλογος τοῦ Λονδίνου.

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1823 ἤλθεν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ ἀπὸ ἑκεῖ, ἀφοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, ἤλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγι. Προσεπάθησε νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλην τὴν περιουσίαν του καὶ ἐσχημάτισε μὲν ἰδικά του ἔξοδα στρατιωτικὸν σῶμα ἀπὸ τοὺς Σουλιώτας τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

Δυστυχῶς τὸ νοσηρὸν κλῖμα τοῦ Μεσολογγίου ἔβλαψε τὴν ὑγείαν του καὶ ἡσθένησεν ἀπὸ ἴσχυρὸν πυρετόν.

‘Ο ιατρὸς ποὺ τὸν ἐπειποιεῖτο, τοῦ ἐπρότεινε νὰ τὸν φλεβοτομήσῃ διὰ νὰ γίνη καλά. ’Αλλ’ ὁ Βύρων ἡρνήθη μὲν ἐπιμονὴν καὶ ἀπήντησεν :

— Πίνω ὅλα τὰ ιατρικά σου, ἀλλ’ οὐδὲ μίαν σταγόνα αἷματος χύνω εύρισκόμενος εἰς τὸ κρεβάτι. Εἴμαι πρόθυμος νὰ τὸ χύσω ὅλο εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Δυστυχῶς ἡ ἐπιθυμία του δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἀπέθανε τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα, εἰς τὰς 7 Ἀπριλίου 1824, τρεῖς μῆνας ἀπὸ τότε ποὺ ἤλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ο θάνατος τοῦ Βύρωνος ἔθεωρήθη ἑθνικὴ συμφορὰ καὶ ἔβύθισεν εἰς μεγάλο πένθος ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Μὲ ἄφθονα δάκρυα ἔθαψαν εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸν μεγάλον φιλέλληνα, ὁ ὄποιος ἀφῆκε τὴν ἥσυχίαν του, ἐδαπάνησε τὴν περιουσίαν του καὶ ἔθυσίασε τὴν ζωὴν του διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἤλευθερώθη, διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὔγνωμοσύνην της ἔκτισε μαρμάρινον τὸ μνημεῖον του εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του εἰς τὸ Ζάππειον τῶν Ἀθηνῶν.

Διχόνοιαι τῶν Ἑλλήνων. Θάνατος τοῦ Ὁδυσσέως Ἀνδρούτσου.

Οἱ Ἑλληνες, παρὰ τὰς μικρὰς δυνάμεις των καὶ τὰ ὀλίγα μέσα ποὺ διέθετον, κατώρθωσαν μὲ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν των νὰ ἀποκρούσουν ἐπὶ δύο ἔτη ὅλας τὰς τουρκικάς ἐπιθέσεις. Ἐνῷ ὅμως ἦτο βέβαιον, ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ ἐπήρχοντο καὶ πάλιν ἐναντίον των καὶ ἵσως μὲ μεγαλυτέρας δυνάμεις, οἱ Ἑλληνες ἔχωρίσθησαν εἰς

κόμματα και τήρχισαν νά φιλονικοῦ μεταξύ των μὲ μεγάλο πάθος, ώστε κατέληξαν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον.

Εἶδομεν, ὅτι κατὰ τὴν πρώτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ποὺ συνῆλθεν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, ὑπερίσχυσαν οἱ πολιτικοὶ καὶ τὸ κόμμα των ἐκυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλον τὸ 1822 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1823.

Ἡ διαγωγὴ ὅμως τῶν πολιτικῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δράμαλη, ὅταν κατέψυγον εἰς ἔνα πλοϊον εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον διὰ νά σωθοῦν, ἔγινεν αἰτία νά χάσουν τὴν ὑπόληψιν ποὺ εἶχε πρὸς

αὐτοὺς ὁ λαός. Ἀντιθέτως ἐμεγάλωσε τὸ γόητρον καὶ ἡ ὑπόληψις τῶν στρατιωτικῶν, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν, ἐνίκησαν τὸν ἔχθρὸν καὶ ἔσωσαν τὴν Ἐπανάστασιν. Οἱ στρατιωτικοὶ δὲν ἤθελαν πλέον νά ἀφήσουν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τοὺς πολιτικούς. Ἡ ἔχθρότης μεταξύ τῶν δύο μερίδων ἦτο πλέον φανερά.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1823 συνῆλθεν εἰς τὸ "Αστρος" ἡ Δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις. Εἰς αὐτὴν ὑπερίσχυσαν καὶ πάλιν οἱ πολιτικοί. Πρόεδρος τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἔγινεν ὁ Πετρόμπετης καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ ὁ Μαυροκορδᾶτος.

Ἡ συνέλευσις κατήργησε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὸ ὅποιον εἶχε δώσει εἰς τὸν Κολοκοτρώνην μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ τῆς συνελεύσεως ἔξωργισε τὸν Κολοκοτρώνην. Τότε ἡ συνέλευσις, διὰ νά τὸν καταπραῦνῃ, τὸν διώρισε πρόεδρον τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Ταχέως ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης ἐφιλονίκησε μὲ τὸν Μαυροκορδᾶτον. Καὶ τότε ὁ μὲν Μαυροκορδᾶτος φοβηθεὶς ἔφυγε μὲ δῆλους τοὺς βουλευτὰς εἰς Κρανίδι, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μὲ τὰ μέλη τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ἡ Βουλή, ποὺ εύρισκετο εἰς τὸ Κρανίδι, ἀπεκήρυξε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ ἔξέλεξε νέον Νομοτελεστικὸν μὲ πρόεδρον τὸν Γεώργιον

Ο Πετρόμπετης.

Κουντουριώτην. Κατ' αύτὸν τὸν τρόπον, ἀντὶ μιᾶς, ἔγιναν δύο Κυβερνήσεις. Μία εἰς τὸ Κρανίδι καὶ μία εἰς τὴν Τρίπολιν. Ἡ μία Κυβέρνησις κατηγόρει τὴν ἄλλην ὡς παράνομον. Οἱ πολιτικοὶ ὑβριζαν τοὺς στρατιωτικοὺς « κλέφτες καὶ ἀντάρτες » καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἀπεκάλουν τοὺς πολιτικοὺς περιφρονητικῶς « καλαμαράδες ». Οὕτω ἥρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἐξω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν συνεκρούσθησαν οἱ ὄπαδοὶ τῶν δύο κομμάτων, εὔτυχῶς χωρὶς ἀπωλείας, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα νεκρόν. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἔκρινε φρόνιμον καὶ συμφέρον καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του, πρὸ παντὸς ὅμως διὰ τὴν Πατρίδα, νὰ ζητήσῃ ἀμνηστίαν. Ἡ Κυβέρνησις τὴν παρεχώρησε καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐσταμάτησεν, διὰ νὰ ἀρχίσῃ μετ' ὀλίγον ἀγριώτερος.

Τότε ἡ Κυβέρνησις Κουντουριώτου ὑπερίσχυσε καὶ ἀφοῦ συνέλαβε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ 14 ἄλλους προκρίτους ὄπαδούς του, τοὺς ἐφυλάκισεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλία εἰς τὴν "Υδραν".

Μετὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἡ Κυβέρνησις ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Στερεάν, διότι ἦτο φίλος τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἀντίθετος πρὸς τοὺς πολιτικούς. Ἡ Κυβέρνησις διέταξε τὸν Γκούραν, ἄλλοτε πρωτοπαλήκαρον τοῦ Ὀδυσσέως, νὰ τὸν συλλάβῃ.

Ο Ὀδυσσεύς, πιστεύων ὅτι ὁ Γκούρας θὰ τὸν ἐπροστάτευε, παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ἐφυλακίσθη εἰς ἕνα ἐνετικὸν πύργον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ πρωὶ τῆς 5 Ἰουνίου ὁ Ὀδυσσεύς εὑρέθη νεκρὸς κάτω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ἀκροπόλεως. Διέδωσαν τότε ὅτι ἐδέθη μὲ ἕνα σχοινὶ διὰ νὰ δραπετεύσῃ ἐνῷ ἐκοιμῶντο οἱ φρουροί του, καὶ ὅτι τὸ σχοινὶ ἔσπασε καὶ ὁ Ὀδυσσεύς κατεκρημνίσθη καὶ ἐφονεύθη.

Τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι ἐφονεύθη εἰς τὴν φυλακὴν κατὰ διατάγὴν τοῦ Γκούρα καὶ κατόπιν ἐρρίφθη τὸ πτῶμα του ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ συγκαλυφθῇ ἡ δολοφονία τοῦ ἥρωος τῆς Γραβιᾶς.

9. NEON ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

 Ο Σουλτάνος ζητεῖ τὴν βοήθειαν τῆς Αἰγύπτου.

"Ολαι αἱ ἐκστρατεῖαι, τὰς ὅποίας ἐπεχείρησεν ἔως τώρα ὁ Σουλτάνος ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἀπέτυχον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπείσθη ὅτι

μόνος ἦτο ἀδύνατον νὰ καταπνίξῃ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ διοικητοῦ τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Αλῆ πασᾶ, ὁ ὅποῖος ἦτο ὑποτελής εἰς τὸν Σουλτάνον.

‘Ο Μεχμέτ ’Αλῆς ἦτο ’Αλβανικῆς καταγωγῆς. “Ἄν καὶ κατήγετο ἀπὸ πτωχὴν οἰκογένειαν, μὲ τὴν εὐφύΐαν του καὶ τὴν δραστηριότητά του κατώρθωσε νὰ γίνη διοικητής τῆς Αἰγύπτου καὶ σχεδὸν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν Σουλτάνον.

Ἐκάλεσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον Εύρωπαίους, ιδίως Γάλλους, ἀξιωματικούς καὶ μηχανικούς, καὶ ὠργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του κατὰ τὸ εύρωπαϊκὸν σύστημα.

‘Ο Σουλτάνος ἐπρότεινεν εἰς τὸν Μεχμέτ ’Αλῆν νὰ ἀναλάβῃ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων ποὺ θὰ ἔξεστράτευον κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ ὑπεροχέθη νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον.

‘Ο Μεχμέτ ’Αλῆς ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Σουλτάνου, ὑπὸ τὸν ὄρον, ἀρχηγὸς τῶν τουρκοαιγυπτιακῶν δυνάμεων νὰ γίνῃ ὁ θετὸς υἱός του Ἰμβραήμ, ὅστις καὶ διωρίσθη ἀμέσως διοικητής τῆς Πελοποννήσου.

Συνεφάνησαν λοιπὸν οἱ μὲν Αἰγύπτιοι νὰ ὑποτάξουν τὴν Κρήτην, τὴν Κάσον καὶ τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Τούρκοι θὰ κατέστρεφον τὰ Ψαρά, ἐνῷ οἱ πασάδες τοῦ Σουλτάνου θὰ προσεπάθουν νὰ ὑποτάξουν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα.

‘Ο κίνδυνος διὰ τοὺς Ἑλληνας ἦτο φοβερός, φοβερώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν.

Καὶ ἐνῷ ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἐπλησίαζεν, ἐκεῖνοι ἔξηκολούθουν νὰ ἀλητηρώγωνται. ‘Ο Κοιλοκοτρώνης ἦτο εἰς τὴν φυλακήν, ἡ Κυβέρνησις οὐδεμίαν στρατιωτικὴν προετοιμασίαν ἔκαμνε καί, τὸ χειρότερον, ὁ ἐλληνικὸς στόλος δὲν ἦμποροῦσε νὰ κινηθῇ δι’ ἔλλειψιν χρημάτων!

Ὑποταγὴ τῆς Κρήτης. Καταστροφὴ τῆς Κάσου.

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι, μὲ ἀρχιστράτηγον τὸν Ἰμβραήμ πασᾶν, ὁ ὅποῖος ἦτο δραστήριος καὶ τολμηρὸς πολεμιστὴς καὶ ἰκανὸς στρατηγός.

‘Απὸ τὸ 1822 ὁ Σουλτάνος εἶχεν ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς Κρήτης εἰς τὸν Μεχμέτ ’Αλῆν τῆς Αἰγύπτου. Αὐτὸς ἔστειλεν εἰς τὴν με-

γαλόνησον τὸν γαμβρὸν του Χασάν πασᾶν, ὁ ὅποιος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Σούδαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1822 μὲ 10 χιλιάδας πεζούς καὶ πεντακοσίους ἵππεῖς.

Ο θηριώδης Χασάν προέβη εἰς φοβερὰς σφαγὰς τῶν Χριστιανῶν καὶ προσεπάθει νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν νῆσον μὲ τὴν τρομοκρατίαν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἔπιτύχῃ τελείως τὸν σκοπόν του αὐτόν.

Ἐπειδὴ ὁ Χασάν πασᾶς ἀπέθανεν ἐν τῷ μεταξὺ, ἐστάλη εἰς τὴν Κρήτην ὁ Χουσεῖν μπέης, κατὰ πολὺ ἀγριώτερος καὶ φοβερώτερος ἀπὸ τὸν Χασάν. Οὗτος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Κρήτην μὲ ἴσχυρὰς δυνάμεις καὶ κυριολεκτικῶς ἐπλημμύρισε τὴν νῆσον εἰς τὸ αἷμα. Ὁλόκληρος ἡ Κρήτη, πλὴν τῆς ὁρεινῆς περιοχῆς τῶν Σφακίων, ὑπετάγη τελείως εἰς τοὺς Αἰγυπτίους.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης, οἱ Αἰγύπτιοι ἐστράφησαν κατὰ τῆς μικρᾶς νῆσου Κάσου. Ἡ ὑποταγὴ τῆς Κάσου ἐθεωρεῖτο ἀναγκαία διὰ τὴν κατοχὴν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς Πελοποννήσου, ἐπειδὴ οἱ Κάσιοι εἶχον σημαντικὸν στόλον καὶ μετέφερον εἰς τοὺς ἐπαναστάτας τροφάς καὶ ἄλλα ἐφόδια.

Ο Χουσεῖν, παρὰ τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν Κασίων, κατώρθωσε νὰ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν νῆσον ἀρκετὸν στρατὸν καὶ τὴν κατέστρεψε τελείως. Οἱ ἄνδρες, χωρὶς καμίαν διάκρισιν, ἐσφάγησαν ὅλοι, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἥχμαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐμισοῦσαν ὑπερβολικὰ τὴν μικρὰν νῆσον τῶν Ψαρῶν, διότι οἱ Ψαριανοὶ μὲ τὰ ταχύπλοα πλοϊα των ἔκαμνον συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ εἶχαν τρομοκρατήσει τοὺς σουλτανικοὺς στόλους. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διὰ νὰ ἡμπορῇ ὁ τουρκικὸς στόλος νὰ κινεῖται ἀνενόχλητος εἰς τὸ Αἴγαιον, ὁ Σουλτάνος διέταξε τὸν ναύαρχὸν του Χοσρέφ πασάν νὰ καταστρέψῃ τὰ Ψαρά. Αὔτὸν ἦτο ἄλλωστε καὶ τὸ κοινὸν σχέδιον τῶν Τουρκοαιγυπτίων. Καθ' ὃν χρόνον οἱ Αἰγύπτιοι θὰ ὑπέτασσον τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κάσον, ὁ Τουρκικὸς στόλος θὰ κατέστρεψε τὰ Ψαρά.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1824 παρουσιάσθη ἐμπρὸς εἰς τὰ Ψαρά ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ 235 μικρὰ καὶ μεγάλα πολεμικὰ πλοϊα, εἰς τὰ ὅποια ἐπέβαινε στρατὸς 14.000 ἀνδρῶν.

Οι Ψαριανοί είχον ζητήσει έγκαίρως τὴν βοήθειαν τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ ούδεμία βοήθεια ἔσταλη εἰς αὐτούς. Ἡ Κυβέρνησις ἤτο ἀπησχολημένη μὲ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, οἱ δὲ στόλοι τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς "Υδρας" δὲν ἡμποροῦσαν νὰ κινηθοῦν δι' ἔλλειψιν χρημάτων καὶ ἐφοδίων. Οἱ Ψαριανοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἀντισταθοῦν μόνοι, ἀλλὰ διέπραξαν ἔνα σοβαρώτατον σφάλμα. Ἀντὶ νὰ ἐπιτεθοῦν μὲ τὰ πυρπολικὰ καὶ μὲ τὰ πλοϊα τῶν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἀπεφάσισαν νὰ περιμένουν τοὺς ἔχθρους εἰς τὴν ξηράν. Μὲ τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολεμιστῶν, ποὺ είχον ἔλθει ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἀφήρεσαν μᾶλιστα ἀπὸ τὰ πλοϊα τῶν καὶ τὰ τιμόνια ὀκόμη, διὰτὸ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ νὰ φύγῃ κανεῖς.

Εἰς τὰς 20 'Ιουνίου ὁ τουρκικὸς στόλος ἥρχισε τὸν βομβαρδισμὸν τῶν Ψαρῶν. Οἱ Ψαριανοὶ ἀπαντοῦσαν μὲ ἐπιτυχίαν ἐπὶ 24 ὥρας. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὅμως, οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ ἀποβιβάσουν εἰς μίαν ἀπόκρημνον καὶ ὀφύλακτον ἀκτὴν τῶν Ψαρῶν σημαντικὸς δυνάμεις, αἱ ὅποιαι ἐπετέθησαν ἀπὸ τὰ νῶτα κατὰ τῶν Ψαριανῶν καὶ ἐπέφεραν εἰς αὐτοὺς τὸν ὅλεθρον.

Ἐπάνω εἰς τὰ Ψαρὰ ὑπῆρχον, ἔκτὸς ἀπὸ τοὺς 7 χιλιάδας κατοίκους τῆς νήσου, καὶ ἄλλαι 20 χιλιάδες πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Χίον καὶ ἄλλα μέρη. Ἀπὸ αὐτοὺς μόνον 3.000 Ψαριανοὶ καὶ ἄλλοι τόσοι ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας ἐσώθησαν, μαζὶ μὲ 16 πλοϊα καὶ 7 πυρπολικά. Ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους, ὅσοι δὲν ἐφονεύθησαν, τὴν μαλωτίσθησαν καὶ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Ἐπάνω εἰς τὰ Ψαρὰ δὲν ἔμεινε τίποτε ἄλλο ἔκτὸς ἀπὸ πτώματα καὶ ἐρείπια. Ἡ καταστροφὴ ὅμως καὶ ἡ αὐτοθυσία τῶν κατοίκων συνεκίνησαν ὅλον τὸν κόσμον, ὃ δὲ ἐθνικὸς μας ποιητὴς Σολωμὸς ἔψαλε τὴν Δόξαν τῶν Ψαρῶν μὲ τὸ περίφημον ποίημά του :

«Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμανδη ράχη
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνη φορεῖ
καμαριέν ἀπὸ λίγα χορτάρια
ποῦχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ».

⊕ **Ἡ ναυμαχία τοῦ Γέροντα.**

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐδοκί-

μασε νὰ καταστρέψῃ καὶ τὴν Σάμον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε λάβει χρήματα ἀπὸ τὸ δάνειον ποὺ ἔδωσεν ἡ Ἀγγλία εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφωδίασε τὸν στόλον. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπλευσαν ἀμέσως εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ Σάμου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἥμποδισαν τὸν Χοσρέφ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν του.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας εἰς τὸ στενὸν ἐκεῖνο ἐγίνοντο ναυμαχίαι μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ πυρποληταὶ Κανάρης, Βατικιώτης καὶ Ματρόζος κατώρθωσαν νὰ πυρπολήσουν τρία ἔχθρικὰ πλοῖα. Ὁ Χοσρέφ ἐπλευσε τότε πρὸς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐπερίμενε τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐφθασε καὶ ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰμβραήμ καὶ ἡνώθη μὲ τὸν τουρκικόν. Ἀπετελέσθη οὕτω μία φοβερὰ ναυτικὴ δύναμις ἀπὸ 400 μικρὰ καὶ μεγάλα πλοῖα, μὲ 2500 κανόνια καὶ 50000 στρατιώτας. Οἱ Ἑλληνες διέθετον 80 μικρὰ πλοῖα, 850 κανόνια καὶ 5000 ναύτας, μὲ ναύαρχον τώρα τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην.

Εἰς τὰς 29 Αὐγούστου 1824 ἔγινε μεταξὺ τῶν δύο στόλων ναυμαχία, εἰς τὸν κόλπον τοῦ Γέροντα, νοτιοανατολικῶς τῆς Σάμου καὶ ἀνατολικῶς τῆς Πάτμου. Οἱ Ἑλληνες ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας εἰς τὸν ἔχθρον. Δύο πυρπολικὰ ἀνετίναξαν τὴν τυνησιακὴν ναυαρχίδα καὶ τότε ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος κατέφυγε, διὰ νὰ σωθῇ, εἰς τὴν Κῶν καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Ἐπὶ δύο μῆνας ὁ Ἰμβραήμ καὶ ὁ Χοσρέφ ἤγωνίζοντο διὰ νὰ καταστρέψουν τὴν Σάμον, ἀλλ’ ἀπέτυχαν. Τέλος, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπλησίαζε καὶ ὁ χειμών, ὃ μὲν Χοσρέφ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὃ δὲ Ἰμβραήμ ἐπλευσε πρὸς τὴν Κρήτην. Ὁ Μιαούλης ἐπετέθη κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου κοντὰ εἰς τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸν διεσκόρπισεν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰμβραήμ περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ πλοῖα του καὶ νὰ ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὴν Σούδαν.

Οἱ Ἑλληνικὸς στόλος εἶχεν ἐπιστρέψει ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν "Υδραν", διὰ νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰς ζημίας του καὶ νὰ ἀναπταυθοῦν οἱ ναῦται ἀπὸ τὴν πολύμηνον ἐκείνην θαλασσινὴν ἐκστρατείαν.

Απόβασις τοῦ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ούδεποτε ἐφαντάζετο, ὅτι ὁ Ἰμβραήμ

θὰ συνέχιζε τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ὅτιον τοῦ πει-
σματάρης Αἰγύπτιος, ἀφοῦ συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του καὶ ἔλαβε
νέας ἐνισχύσεις ἀπὸ τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν, τὴν 12 Φεβρουαρίου 1825

‘Ο Ἰμβραήμ πασᾶς.

ἔπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀπεβιβάσθη ἀνενόχλητος εἰς τὴν
Μεθώνην μὲ 6 χιλιάδας πεζούς, 500 ἵππεῖς καὶ ἄρκετὸν πυροβολικόν.
Ἄμεσως ὁ Ἰμβραήμ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν χερσό-

νησον, κατέλαβε τὴν Κορώνην καὶ ἦτοι μάζετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Ναυαρίνου.

‘Η εἰδησις τῆς ἀποβάσεως τοῦ Ἰμβραήμ εἰς τὴν Πελοπόννησον κατετρόμαξε τοὺς “Ἐλληνας καὶ τὴν Κυβέρνησιν. ‘Ο Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Γεώργιος Κουντουριώτης ἀνέλαβεν ὁ ἔδιος νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Ναυαρίνου. “Οταν ὅμως ἔφθασεν εἰς τὰς Καλάμας, ἄφησεν ἐκεῖ ὡς στρατηγὸν τὸν πλοίαρχον Σκούρτην καὶ ἐκεῖνος ἐπῆγεν εἰς τὴν “Υδραν.

‘Ο Σκούρτης συνήντησε τὸν ἔχθρικὸν στρατὸν παρὰ τὸ χωρίον Κρεμμύδι, ὅχι μακρὰν τῆς Μεθώνης. Οἱ “Ἐλληνες ἐπολέμησαν μὲν γενναιότητα, ἀλλ’ ἐνικήθησαν.

Μετὰ τὴν εὔκολον αὐτὴν νίκην, ὁ Ἰμβραήμ διέταξε τὸν Χουσεΐν μπέην νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σφακτηρίας. ‘Η Σφακτηρία εἶναι μία στενόμακρος νῆσος, ἡ ὅποια φράσσει τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου. Εἰς τὸν λιμένα ἐκεῖνον εύρισκοντο πέντε ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἀναστάσιον Τσαμαδὸν καὶ ἐπὶ τῆς νήσου 800 “Ἐλληνες.

Εἰς τὰς 26 Ἀπριλίου ἥρχισεν ὁ Χουσεΐν τὴν ἐπίθεσίν του, κατώρθωσε δὲ νὰ ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν Σφακτηρίαν 4 χιλιάδας Αἰγυπτίους καὶ νὰ τὴν κυριεύσῃ· 350 “Ἐλληνες ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην Σανταρόζας, καὶ ὁ πλοίαρχος τοῦ πολεμικοῦ « ”Αρῆς » Ἀναστάσιος Τσαμαδός, πολλοὶ τὴχμαλωτίσθησαν καὶ ἐλάχιστοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα.

Τὰ τέσσερα ἀπὸ τὰ πλοῖα ἐκεῖνα κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν πρὶν ὁ ἔχθρικὸς στόλος ἀποκλείσῃ τὸ Ναυαρίνον. Τελευταῖος ἔμεινεν ὁ « ”Αρῆς » τοῦ Τσαμαδοῦ, διότι ἐπερίμενε τὸν πλοίαρχόν του, ὁ ὅποιος εἶχε φονευθῆ. Τέλος κατώρθωσε νὰ περάσῃ ἀνάμεσα ἀπὸ 34 ἔχθρικὰ πλοῖα καὶ νὰ σωθῇ, ἀφοῦ ἐπροξένησε ζημίας εἰς πέντε ἔχθρικὰ πλοῖα καὶ ἐβύθισεν ἔνα.

Οἱ Αἰγύπτιοι συνέχισαν τὸν βομβαρδισμὸν καὶ τὰ φρούρια τοῦ Ναυαρίνου καὶ τοῦ Νεοκάστρου παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἰμβραήμ.

Τὴν ἡμέραν ποὺν παρεδόθησαν τὰ δύο αὐτὰ φρούρια εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Μιαούλης εύρισκετο μὲν τὸν στόλον του ἔξω ἀπὸ τὰ μεσσηνιακὰ παράλια. Τὴν νύκτα ἐπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης καὶ ἐκαυσε μὲ τὰ πυρπολικά του 7 πολεμικὰ καὶ τρία φορτηγὰ πλοῖα τοῦ ἔχθροῦ.

Κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ἄλλη ἑλληνικὴ μοῖρα, ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σαχτούρην, συνήντησε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ πλησίον τοῦ Καφη-

ρέως, μεταξύ "Ανδρου καὶ Εὐθοίας, τὸν ἐνίκησε καὶ τὸν διεσκόρ-
πισεν

Η μάχη τοῦ Μανιακίου. Θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα.

Παρὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἡ κατάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦτο ἀπελπιστική. Ὁ Ἰμβραήμ ἐπροχώρει διαρκῶς καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ὄπλαρχηγοὺς δὲν ἐτόλμα νὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ. Ὁ μόνος, ὁ ὅποιος θὰ ἥδυνατο νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν, ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης. Ὁ λαὸς ἔζητοῦσε τὴν ἀποφυλάκισίν του, ἀλλ᾽ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Λαοῦ. Ἀκόμη καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν Παπαφλέσσας ἔζήτησε τὴν

ἀποφυλάκισίν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀλλ᾽ ἡ Κυβέρνησις δὲν τὸν ἤκουσεν.

Ο Παπαφλέσσας, διὰ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς κατατρομαγμένους Ἑλληνας, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ. Μὲ 1000 ἄνδρας κατέλαβε τὸ χωρίον τῆς Πυλίας Μανιάκι καὶ ἔκτισε μερικὰ πρόχειρα ὀχυρώματα. Εἰς τὰς 20 Μαΐου 1825 ἐφάνησαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τότε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἐκείνου διελύθη· μόνον 300 πιστοὶ ἔμειναν μαζὶ μὲ τὸν Παπαφλέσσαν, ἀποφασισμένοι νὰ ἀποθάνουν ὑπὲρ Πατρίδος, ὅπως ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας

καὶ ὁ Διάκος εἰς τὴν Ἀλαμάναν. "Ἐξ χιλιάδες Αἰγύπτιοι ὥρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα καὶ ἔθυσιάσθησαν ὅλοι, ἀφοῦ ἐπροξένησαν σοβαρὰς ἀπωλείας εἰς τὸν ἔχθρον.

Μετὰ τὴν μάχην, ὁ Ἰμβραήμ διέταξε νὰ εύρουν τὸν νεκρὸν τοῦ Παπαφλέσσα, νὰ τὸν πλύνουν ἀπὸ τὰ αἷματα καὶ τὰ χώματα καὶ νὰ τὸν στήσουν ὅρθιον εἰς τὸν κορμὸν ἐνὸς δένδρου.

Ἀφοῦ ἔγιναν ὅλα αὐτά, ὁ Ἰμβραήμ ἐστάθη σιωπηλὸς καὶ ἐπὶ

Ο Παπαφλέσσας.

πολλήν ώραν παρετήρει τὸν νεκρὸν τοῦ γενναίου ἀντιπάλου του· Εἰς τὸ τέλος ἐψιθύρισεν: « Ἐμαρτία νὰ χαθῇ τέτοιος πολέμαρχος » καὶ ἐφίλησε τὸν νεκρόν.

Απελευθέρωσις τοῦ Κολοκοτρώνη.

Δύο ἡμέρας πρὶν νὰ γίνῃ ἡ φοιβερὰ μάχη καὶ ἡ θυσία τοῦ Παπαφλέσσα εἰς τὸ Μανιάκι, ἡ Κυβέρνησις ὑπεχώρησεν εἰς τὴν γενικὴν κατακραυγὴν καὶ ὅχι μόνον ἀπῆλευθέρωσε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους προκρίτους, ποὺ εἶχε φυλακίσει μαζί του, ἀλλὰ καὶ τὸν διώρισεν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοπονήσου.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κολοκοτρώνη ἔδωσε θάρρος εἰς τοὺς "Ἐλληνας καὶ ὄλοι ἥρχοντο νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγάς του, διότι μόνον ἀπὸ αὐτὸν ἐπεριμέναν πλέον σωτηρίαν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο τώρα δύσκολον καὶ τὰ μέσα ποὺ τοῦ παρεῖχεν ἡ Κυβέρνησις ὀλίγα.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μανιακίου, ὁ Ἰμβραήμ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἐλεημάτησε τὴν χώραν καὶ ἐπυρπόλησε τὴν Πύλον καὶ τὰς Καλάμας.

Κατόπιν ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Τρίπολιν. Ὁ Κολοκοτρώνης ἀντεστάθη εἰς τὴν Ἀκοβαν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων χωρὶς ἐπιτυχίαν. Ὁ Ἰμβραήμ κατέλαβε τὴν Τρίπολιν καὶ ἀπὸ ἑκεῖ ἔβαδισε κατὰ τοῦ Ναυπλίου. Πλησίον τῶν Μύλων ἀντεστάθησαν εἰς αὐτὸν 350 "Ἐλληνες ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην καὶ ὁ Ἰμβραήμ ἡναγκάσθη, ἀφοῦ ἐπυρπόλησε τὸ Ἀργός, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ο Κολοκοτρώνης ἔδοκίμασε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν Ἰμβραήμ εἰς τὴν Τρίπολιν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Μὲ ὄρμητήριον τὴν πρωτεύουσαν τῆς Πελοπονήσου, ὁ Αἰγύπτιος πασᾶς ἥρχισε τὴν συστηματικὴν καταστροφὴν τῆς χώρας. Ὁ Κολοκοτρώνης ἔκαμνε κλεφτοπόλεμον ἐναντίον του καὶ διαρκῶς ἔφθειρε τὸν στρατόν του.

Ο Ἰμβραήμ ἐπεχείρησε νὰ εἰσβάλῃ καὶ εἰς τὴν Μάνην, ἀλλ' ἐπαθε μεγάλας ζημίας καὶ ἐγκατέλειψε τὴν προσπάθειαν του αὐτήν.

Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

Πρώτη περίοδος τῆς πολιορκίας.

Ἐνῷ ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς προσειτάθει νὰ καθυποτάξῃ τὴν Πελο-

πόνησσον, δὲ Σουλτάνος ἔστειλε κατὰ τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος τὸν Κιουταχῆν, τὸν νικητὴν τοῦ Πέτα, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κυριεύσῃ τὸ Μεσολόγγι.

Οἱ Κιουταχῆς ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα μὲ 20 χιλιάδας Ἀλβανούς. Ἐπέρασε τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν χωρὶς νὰ συναντήσῃ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ εἰς τὰς 11 Ἀπριλίου 1825 ἔφθασε πρὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸ ἐποιλιόρκησεν. Ἡρχισεν οὕτω ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

Ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4000 πολεμιστὰς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ίκανωτέρους καὶ γενναιοτέρους ὅπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος.

Ὑπῆρχον ὅμως εἰς τὴν πόλιν καὶ 12 χιλιάδες γυναικόπαιδα, τὰ ὅποια ἦσαν βάρος διὰ τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἡμπόδιζον τὴν ἄμυναν. Τὰ ὀχυρώματα τοῦ φρουρίου εύρισκοντο εἰς καλὴν κατάστασιν, διότι εἶχε φροντίσει νὰ τὰ ἐπισκευάσῃ καὶ ὀχυρώσῃ ὁ λόρδος Βύρων. Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς τὴν πόλιν ἐπροστάτευεν ἔνας χωμάτινος τοῖχος μὲ ὀκτὼ προμαχῶνας (τάπιες, ὅπως ἐλέγοντο τότε) ὡπλισμένους μὲ 48 κανόνια. Ἀπὸ μέρος τῆς θαλάσσης τὸ Μεσολόγγι ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν λιμνοθάλασσάν του, εἰς τὴν ὅποιαν, ἐπειδὴ τὰ νερά της εἶναι πολὺ ρηχά, δὲν ἡμποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν τὰ μεγάλα ἔχθρικὰ πλοῖα.

Τὴν προστασίαν τῆς πόλεως ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἐνίσχυον καὶ τὰ δύο μικρὰ νησίδια τῆς λιμνοθάλασσης, ἡ Κλείσοβα καὶ τὸ Βασιλάδι, τὰ ὅποια εἶχόν ὀχυρώσει οἱ Ἑλληνες.

Οἱ Κιουταχῆς ἥρχισε μόνος τὴν πολιορκίαν. Οἱ ἔχθρος ἐβομβάρδιζε τὴν πόλιν καὶ ἕκαμνε συχνὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ χαμηλοῦ τείχους καὶ τῶν προμαχώνων, ἀλλ᾽ αἱ ζημίαι πού ἐπάθαινεν ἦσαν πολὺ μεγαλύτεραι ἀπὸ ἐκείνας πού ἐπροσένει εἰς τοὺς πολιορκουμένους.

Οἱ Κιουταχῆς ἀντελήφθη, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἡμποροῦσε νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, ἐφ᾽ ὃσον ὁ Ἐλληνικὸς στόλος ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐφοδιάζῃ τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης μὲ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια.

Ἡλθε λοιπὸν ὁ Χοσρέφ μὲ τὸν στόλον του καὶ ἀπέκλεισε τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ Τούρκοι κατεσκεύασαν πλοῖα μικρὰ καὶ ὀβαθῆ, τὰ ὡπλισαν μὲ κανόνια, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ ἐβομβάρδιζαν καὶ τὰ μικρὰ νησίδια καὶ τὴν πόλιν.

Ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἥρχισε νὰ γίνεται δύσκολος. Εὔ-

τυχῶς κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου ἔφθασεν ὁ Μιαούλης μὲ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, διεσκόρπισε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐφωδίασε τὸ Μεσολόγγι μὲ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια. Οἱ πολιορκούμενοι ἔλαβον τότε θάρρος καὶ ἐπεχείρησαν ἔξιδον, ἔφθασαν εἰς τὰ χαρακώματα τοῦ ἔχθροῦ καὶ ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας εἰς τὸν στρατὸν του. Συνεννοήθησαν μάλιστα μὲ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς ἄλλους ὁπλαρχηγούς τῆς Στερεάς, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὰ νῶτα κατὰ τῶν ἔχθρῶν καὶ νὰ τοὺς ἔξοιλοθρεύσουν.

Ἡ θέσις τοῦ Κιουταχῆ ἦρχισε νὰ γίνεται δύσκολος. Ὁ στρατός του ὑπέφερεν ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἀπὸ ἀσθενείας, καὶ εἶχε χάσει ὡς τώρα τὸ 1/3 τῆς δυνάμεως του. Ἡ κατάστασις θὰ ἐγίνετο δυσκολωτέρα κατὰ τὸν χειμῶνα.

Δευτέρα περίοδος τῆς πολιορκίας. Ἡ ἔξοδος.

Ἡ παράτασις τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου ἀνησύχησε τὸν Σουλτάνον, ὁ δόποιος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰμβραήμ.

Οἱ Αἰγύπτιοι πασᾶς ἐδέχθη τὴν πρότασιν, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε νέας ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἤλθεν εἰς τὸ Μεσολόγγι (25 Δεκεμβρίου 1825) μὲ 12 χιλιάδας ἄνδρας καὶ πολλὰ κανόνια καὶ ἐστρατοπέδευσε πελσίον τοῦ Κιουταχῆ. Ὅπερήφανος διὰ τὰς ἐπιτυχίας του εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἰμβραήμ εἰρωνεύετο τὸν Κιουταχῆν, διότι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ κυριεύσῃ τὸν « φράκτην » ἐκεῖνον, ὅπως ὡνόμαζε περιφρονητικῶς τὸ Μεσολόγγι.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐπανειλημμένως ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἀλλ’ ἀπέτυχον μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας, ἃν καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος εἶχεν ἐπανέλθει καὶ εἶχεν ἀποκλείσει τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης.

Ἐν τῷ μεταξύ ἤλθεν ὁ Μιαούλης μὲ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον διὰ δευτέραν φορὰν καὶ ἐφωδίασε τὴν πολιορκουμένην πόλιν μὲ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια. Ἀφοῦ ὅμως ἔφυγεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἡ πολιορκία ἔγινε στενωτέρα. Ἀπὸ τοὺς καθημερινούς βομβαρδισμούς αἱ περισσότεραι οἰκίαι εἶχον καταπέσει καὶ πολλοὶ « Ἑλληνες, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά εἶχον φουευθῆ.

Ἡ θέσις ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἦρχισε νὰ γίνεται τραγική, ἀφ’ ὅτου ἔλειψαν αἱ τροφαί. Ἡναγκάσθησαν τότε νὰ τρέφωνται μὲ φύκη, μὲ σκώληκας, μὲ ποντικούς καὶ γάτους, μὲ δέρματα. « Όλοι εἶχον σκελε-

τωθῆ ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ὥμοιάζαν μὲ φαντάσματα ἀπὸ τὴν ἔξαντλησιν. Ἐν τούτοις τὸ Μεσολόγγι ἐσυνέχιζε τὴν ἀντίστασίν του καὶ οὐδεὶς ἐσκέπτετο νὰ συνθηκολογήσῃ.

Διὰ τρίτην φορὰν ὁ Μιαούλης ἐπεχείρησε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ τὸ Μεσολόγγι, ὀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἑκείνης τὸ Μεσολόγγι ἦτο καταδικασμένον.

Αἱ τροφαὶ εἶχον λείψει παντελῶς. Ἀσθένειαι καὶ ἐπιδημίαι ἐθέριζαν καθημερινῶς τοὺς ἐγκλείστους καὶ ἐλπὶς οἰασδήποτε βοηθείας δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Δύο λύσεις ἔμεναν διὰ τοὺς πολιουρκουμένους : νὰ συνθηκολογήσουν μὲ τὸν Ἰμβραήμ καὶ νὰ παραδοθοῦν, ή νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ διασπάσουν τὰς γραμμὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ σωθοῦν, ὅσοι θὰ ἡμιποροῦσαν.

Ἐπροτίμησαν ὅλοι ἀπὸ συμφώνου τὴν δευτέραν λύσιν. Ὡς ἡμέρα ἔξοδου ὡρίσθη ἡ νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826.

Οἱ πολιορκούμενοι ἔστειλαν δύο στρατιώτας πρὸς τοὺς "Ἐλληνας ὁπλαρχηγοὺς τῆς Αἰτωλοακαρνανίας Καραϊσκάκην, Μακρῆν κ.λ.π. καὶ τοὺς εἰδοποίησαν νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν Τούρκων ἀπὸ τὰ νῶτα κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἔξοδου, διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν σωτηρίαν των. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ συνεφώνησαν καὶ ὑπέδειξαν νὰ μὴ ἐξέλθῃ ἡ φρουρὰ πρὶν ἀρχίσουν ἑκεῖνοι τὴν ἐπίθεσίν των κατὰ τῶν πολιορκούντων τὸ Μεσολόγγι ἐχθρῶν.

Εἰς τὸ Μεσολόγγι ἀπέμενον περὶ τὰς 9.000 ψυχάς, ἐκ τῶν ὅποιων 2.500 ἦσαν οἱ ὁπλοφόροι, αἱ δὲ ὑπόλοιποι γυναικόπαιδα καὶ γέροντες.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἡκούσθησαν πυροβολισμοὶ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Ζυγοῦ. Ἡτο τὸ σύνθημα καὶ ἡ φρουρὰ ἡτοιμάσθη διὰ τὴν ἔξοδον.

Δυστυχῶς τὸ σχέδιον εἶχε προδοθῆ εἰς τοὺς Τούρκους ἀπὸ ἓνα Βούλγαρον λιποτάκτην καὶ οἱ ἐχθροὶ ἔλαβαν τὰ μέτρα των. Ἀφοῦ ἔστειλαν ἓνα μικρὸν σῶμα διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς "Ἐλληνας ὁπλαρχηγούς, οἱ ὅποιοι ἤρχοντο εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων, συνεκέντρωσαν πρὸς τὸ μέρος ποὺ θὰ ἐγίνετο ἡ ἔξοδος πολὺν στρατὸν καὶ ἐπερίμενον. Ἐπίσης τὸ τουρκικὸν ἵππικὸν ἐστάλη εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὡρας διὰ νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὴν πεδιάδα ἐναντίον ἑκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ διέσπων τὰς τουρκικὰς γραμμὰς καὶ θὰ προσεπάθουν νὰ διαφύγουν.

Οἱ πολιορκούμενοι δὲν ὑπωψιάσθησαν τὴν προδοσίαν καὶ κατὰ τὰ μεσάνυκτα ὥρμησαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὄχυράματα τῆς πόλεως.

Ἐχωρίσθησαν εἰς τρία σώματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Νότη Μπότσαρη, Κίτου Τζαβέλλα καὶ Μακρῆ.

Ἐμπρὸς ἐπήγαιναν οἱ πολεμισταὶ, ἡκολούθουν τὰ γυναικόπαιδα καὶ οἱ γέροντες, καὶ τελευταῖοι ἥρχοντο ἄλλοι πολεμισταὶ ὡς ὅπισθοφυλακή.

Ἄφοῦ ἔλαβον τὰς καταλλήλους θέσεις, οἱ ἄνδρες ἔσυραν τὰ σπαθιά των καὶ ὥρμησαν ὡς ἀσυγκράτητος χείμαρρος κατὰ τῶν ἔχθρικῶν γραμμῶν.

Οἱ πρῶτοι κατώρθωσαν νὰ διανοίξουν δρόμον ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἔχθροὺς καὶ νὰ περάσουν. Ἐπεσαν ὅμως εἰς τὴν ἐνέδραν τοῦ τουρκικοῦ ἵππικοῦ καὶ ἔπαθον μεγάλην καταστροφήν. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι διέφυγαν ἀπεδεκατίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, οἱ δόποιοι τοὺς ἐπερίμενον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ. Χίλιοι ὀκτακόσιοι μόνον, καὶ μεταξύ αὐτῶν 200 γυναικες, κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὕρους, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν "Αμφισσαν.

Τοὺς πρώτους πολεμιστάς, οἱ δόποιοι κατώρθωσαν νὰ διασπάσουν τὰς ἔχθρικὰς γραμμάς, ἡκολούθουν τὰ γυναικόπαιδα. Προτοῦ ὅμως κατορθώσουν νὰ περάσουν καὶ αὐτά, μέσα εἰς τὸ σκοτάδι τῆς νυκτὸς καὶ τὴν σύγχυσιν, ἥκούσθη μία κραυγὴ: « π ἴ σ ω, π ἴ σ ω σ τ ἄ ὁ χ υ ρ ὁ μ α τ α ! ».

Οἱ γέροντες καὶ τὰ γυναικόπαιδα ὑπήκουσαν εἰς τὴν κραυγὴν ἐκείνην καὶ ἥρχισαν νὰ ὑποχωροῦν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνῷ ἄλλα τμήματα ἐξήρχοντο ἀκόμη. Ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην σύγχυσιν, οἱ Τούρκοι ἐπωφελήθησαν, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἀμάχων γυναικοπαίδων καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ἥρχισαν τὴν σφαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν.

Πυροβολισμοί, κραυγαί, θρῆνοι καὶ ἐκπυρσοκροτήσεις ἥκούοντο ὅλην τὴν νύκτα. Οἱ Μεσολογγῖται ἀνετίνασσον τὰ ὄχυράματα καὶ ἐπυρπόλουν τὰς οἰκίας των, προτιμῶντες νὰ ταφοῦν ὑπὸ τὰ ἐρείπια των μαζὶ μὲ τοὺς ἔχθρούς, παρὰ νὰ πέσουν ζωντανοὶ εἰς τὰς χειρας των.

Οἱ γέρων πρόκριτος τοῦ Μεσολογγίου Χρῆστος Καψάλης εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν μεγάλην πυριτιδαποθήκην τῆς πόλεως τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ὅσους δὲν ἤμποροῦσαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἔξοδον καὶ ἐπερίμενε. Μόλις οἱ Τούρκοι ἤνοιξαν τὰς θύρας τῆς ἀποθή-Δημητροκάλλη - Πετρίδου, Ιστορία ΣΤ

κης καὶ εἰσώρμησαν, ὁ Καψάλης ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἐψιθύρισε « Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου ». Ἀμέσως ἔπειτα ἔβαλε φωτιὰν εἰς τὴν ἀποθηκευμένην πυρίτιδα. Τρομερά ἐκρηξις ἡκολούθησεν· “Ελληνες καὶ Τοῦρκοι ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἄέρα.

Τὸ Μεσολόγγι, τὸ προπύργιον τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος, δὲν ὑπῆρχε πλέον. Ἐδόξασε τὴν Ἐλλάδα μὲ τὴν ἀντίστασίν του, καὶ τὴν ἀνέστησε μὲ τὴν πτῶσιν του. Διότι ἡ καταστροφὴ τοῦ Μεσολογγίου συνεκίνησε βαθύτατα ὄλους τοὺς Εύρωπαϊκούς λαούς καὶ ἀπέδειξεν ὅτι “Ελληνες καὶ Τοῦρκοι δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ζήσουν μαζί. Οἱ φιλελληνικοὶ σύλλογοι ἐπολλαπλασίασαν τὰς προσπαθείας των διὰ νὰ βοηθήσουν μὲ κάθε τρόπον τοὺς ἀγωνιζομένους” Ελληνας καὶ ἔγιναν αἴτια, ὥστε αἱ Εύρωπαϊκαι Κυβερνήσεις νὰ ἀναμιχθοῦν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα ύπερ τῆς Ἐλλάδος.

‘Η ἐπανάστασις κινδυνεύει.

‘Η πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου κατετρόμαξε τοὺς Ελληνας. ‘Η Κυβέρνησις τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου, τὴν ὅποιαν ὄλοι κατηγόρουν ὅτι δὲν ἔβοήθησεν ὅσον ἐπρεπε τὸ Μεσολόγγι, ἡναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις ύπο τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν. ‘Η ἐπανάστασις ἐκινδύνευεν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου ὁ Ἰμβραήμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἤρχισε συστηματικὴν ἐρήμωσιν τῆς χώρας. Οἱ κάτοικοι ἐσφάζοντο ἡ ἡχμαλωτίζοντο διὰ νὰ πωληθοῦν ὡς δοῦλοι, τὰ χωρία ἐκαίοντο, καὶ τὰ δένδρα ἐκόπτοντο. Μόνον ἡ μικρὰ γωνία τῆς Μάνης ἔμενεν ἀκόμη ἀπάτητος.

‘Ο Κιουταχῆς, ἀφοῦ ὑπέταξεν δλόκληρον τὴν Δυτικὴν Στερεάν, ἐστράφη κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς. Χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν ὑπέταξεν ὄλην τὴν Στερεάν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκυρίευσε τὰς Αθήνας. Μόνον ἡ Ἀκρόπολις τῶν Αθηνῶν, τὴν ὅποιαν ὑπερήσπιζεν ὁ Γκούρας μὲ 400 παληκάρια, ἔμενεν ἀκόμη ἐλευθέρα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν.

Εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν, τὴν Ἐπανάστασιν ἔσωσαν δύο ἄνδρες: ‘Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Γεωργίος Καραϊσκάκης εἰς τὴν Στερεάν Ἐλλάδα.

Τὸν διορισμὸν τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη ὡς ἀρχιστρατήγου τῆς

Στερεᾶς τὸν ἥθελαν ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Κανεὶς ὅμως δὲν ἐτόλμα τὰ κάμη τὴν σχετικὴν πρότασιν, διότι ὁ Καραϊσκάκης ἦτο προσωπικὸς ἔχθρὸς τοῦ προέδρου αὐτῆς Ἀνδρέου Ζαΐμη. Ἐν τούτοις ὁ Ζαΐμης ἔθεσεν ὑπεράνω τοῦ προσωπικοῦ μίσους του τὸ συμφέρον τῆς κινδυνευούσης πατρίδος καὶ πρῶτος ἐπρότεινε τὸν διορισμὸν τοῦ Καραϊσκάκη ὡς ἀρχιστράτηγου.

“Οταν δὲ ὁ Καραϊσκάκης παρουσιάσθη εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ λάβῃ διαταγάς, οἱ δύο ἄνδρες ἐλησμόνησαν τὴν ἔχθραν των, ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ὁ Ζαΐμης εἶπεν: « Ἄς ξεχάσωμε, Καραϊσκάκη, τὴν ἔχθραν μας καὶ ἃς φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος ». ”

‘Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης καὶ τὸ πολεμικόν του σχέδιον.

‘Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Μαυρομάτι τῆς Καρδίτσης περὶ τὸ 1780. Πολὺ νέος ἀκόμη ἐπολέμησεν ὡς παλητάρι οἱ εἰς τὰ ἀρματολικὰ σώματα τῶν Ἀγράφων. Κατόπιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τὸν ὅποιον ἤκολούθησεν εἰς διαφόρους ἐκστρατείας καὶ ἐπολέμησε μαζί του ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου.

‘Ητο μικρόσωμος καὶ ἀδύνατος, ἀλλὰ εὐκίνητος, ἔξυπνος, μὲ ζωηρὰ μάτια καὶ εἶχε στρατηγικὸν νοῦν. “Οταν ἥρχισεν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἔλαβε καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἀγράφων καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἀλλὰ δὲν διεκρίθη τότε.

“Οταν ὅμως διωρίσθη ἀρχιστράτηγος ἔδειξεν ἔξαιρετικὰς στρατηγικὰς ίκανότητας. Ἀντελήθη, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ νὰ τὸν νικήσῃ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καταλάβῃ ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ ὠδηγοῦσαν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ ἀποκλείσῃ τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἀττικήν.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἦτο βέβαιος, ὅτι ὁ Κιουταχῆς θὰ ἔξηναγ-

‘Ο Ἀνδρέας Ζαΐμης.

κάζετο άπό ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἐφοδίων νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ νὰ ἔκκενώσῃ τὴν Ἀττικήν.

Ἄφου διωρίσθη ἀρχιστράτηγος, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα μὲ 600 ἄνδρας. Ἐκεī ἡνῶθη μὲ τοὺς ὅπλαρχηγοὺς Βάσον καὶ Κριεζώτην, οἱ ὅποιοι εἶχον 2000 ἄνδρας καὶ μὲ τὸν φιλέλληνα Γάλλον συνταγματάρχην Κάρολον Φαβιέρον, ὁ ὅποιος εἶχε τακτικὸν στρατὸν 800 ἄνδρῶν, τοὺς ὅποιούς εἶχε γυμνάσει ὁ Ἰδιος.

Μὲ τὴν δύναμιν αὐτὴν κατέλαβεν ὁ Καραϊσκάκης τὴν Δομβραῖν καὶ ἔστειλε τὸν Κωλέττην νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀταλάντην. Ἐναντίον αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ Κιουταχῆς τὸν Μουστάμπεην, ὁ ὅποιος διεσκόρπισε τὸν στρατὸν τοῦ Κωλέττη.

Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Καραϊσκάκην. "Οταν ἔμαθεν ὅτι ὁ Μουστάμπεης ἀπὸ τὴν Ἀταλάντην ἐπροχώρει πρὸς τὴν Ἀμφισσαν, ἔλαβε τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ ἔχθροῦ.

"Εστειλε δηλαδὴ δυνάμεις νὰ καταλάβουν τὴν Ἀράχωβαν, ἀπ' ὅπου ὑποχρεωτικῶς θὰ διήρχετο ὁ τουρκικὸς στρατός.

Ο Μουστάμπεης εύρων τὴν διάβασιν κατειλημμένην, ἐπετέθη μὲ 2500 ἄνδρας κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι μόλις ἔφθαναν τοὺς 250. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως κατέφθασεν ὁ Καραϊσκάκης καὶ περιεκύκλωσε τοὺς Τούρκους.

Οἱ Τούρκοι κατέλαβον δύο λόφους, διὰ ν' ἀμυνθοῦν. Ἄλλ' ἥτο Νοέμβριος καὶ πυκνὴ χιῶν ἐσκέπασε τὰ μέρη ἔκεινα. Οἱ "Ἑλληνες κατέφυγον εἰς τὰς οἰκίας τῶν Ἀραχωβιτῶν διὰ νὰ ζεσταθοῦν, ὁ δὲ Μουστάμπεης ἐπεχείρησε νὰ διαφύγῃ διὰ τῶν φαράγγων τοῦ Παρνασσοῦ.

Οἱ "Ἑλληνες ἀντελήφθησαν τὰς κινήσεις τῶν Τούρκων καὶ τοὺς κατεδίωξαν. Χίλιοι τριακόσιοι ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν ὅποιών καὶ ὁ Μουστάμπεης καὶ τετρακόσιοι ἡχμαλωτίσθησαν. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπολοίπους, οἱ περισσότεροι ἔχάθησαν ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ τὴν πεῖναν μέσα εἰς τὴν χιονοθύελλαν (25 Νοεμβρίου 1826).

Τὸ λαμπρὸν αὐτὸν κατόρθωμα τοῦ Καραϊσκάκη ἀνέστησε τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἔφερε τὸν Κιουταχῆν εἰς δύσκολον θέσιν.

Μετὰ δύο μῆνας ὁ Καραϊσκάκης ἐνίκησε κοντὰ εἰς τὸ Δίστομον τὸν Ὁμέρ πασᾶν τῆς Εύβοιάς. Ἡ νέα αὐτὴ νίκη τοῦ Καραϊσκάκη

ηὕξησε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτόν.

Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς ὁ Καραϊσκάκης ἐπροχώρει σταθερῶς εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ στρατηγικοῦ σχεδίου του, τὸ ὅποιον ὅχι μόνον τὴν Στερεάν ‘Ελλάδα θὰ ἀπήλλασσεν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πελοπόννησον θ’ ἀνεκούφιζε.

Δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε τότε νέας καὶ σοβαρὰς ἀποφάσεις, αἱ ὅποιαι ἐματαίωσαν τὴν συνέχειαν τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς Στερεᾶς καὶ παρ’ ὀλίγον νὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Πανωλεθρία τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Φάληρον.

“Οταν ὁ Καραϊσκάκης εύρισκετο εἰς τὸ Δίστομον, διετάχθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν νὰ προσπαθήσῃ μὲ κάθε τρόπον νὰ σώσῃ τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ὅποιαν ἔξηκολούθει νὰ πολιορκῇ ὁ Κιουταχῆς.

‘Αφοῦ λοιπὸν ἐπῆρε χιλίους ἄνδρας, ἥλθεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἐκεῖ ἦνώθη μὲ τὰ σώματα τῶν ὀπλαρχηγῶν Βάσου καὶ Νοταρᾶ, ἐπροχώρησε πρὸς τὸ Κερατσίνι καὶ κατέλαβε τὸ μοναστήρι τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ο Κιουταχῆς ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων μὲ ἰσχυρὰν δυνάμεις, ἀλλ’ ὑπεχώρησε μὲ σοβαρὰς ἀπωλείας.

Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1827, συνῆλθεν εἰς τὴν Τροιζῆνα ἡ Δ’ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὅποια ἔξελεξεν ὡς Κυβερνήτην τῆς Ἐλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ διώρισεν ὡς ἀρχιστράτηγον ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς τὸν Ἅγγελον ἀξιωματικὸν Τζώρτζ καὶ ἀρχηγὸν τοῦ στόλου τὸν λόρδον Κόχραν. Οἱ δύο ξένοι στρατιωτικοὶ δὲν ἐπεδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλ’ ἐπέμεναν νὰ ἐπιτεθοῦν ἀμέσως κατὰ τοῦ Κιουταχῆ.

‘Ο Καραϊσκάκης εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς διεφώνησε πρὸς τοὺς ξένους στρατιωτικούς, ἀλλ’ εἰς τὸ τέλος ἤναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

‘Η ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ὠρίσθη διὰ τὴν 23ην Ἀπριλίου. Ἡρχισαν λοιπὸν νὰ συγκεντρώνωνται τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ καταλαμβάνουν τὰς καταλλήλους θέσεις διὰ τὴν ἔξόρμησιν κατὰ τῶν Τούρκων. Εἶχε δοθῆ μάλιστα ἡ διαταγὴ νὰ μὴ ριφθῇ οὐδὲ εἰς πυροβολισμὸς μέχρι τῆς ὥρας τῆς ἐπιθέσεως, διὰ νὰ αἰφνιδιασθοῦν οἱ ἔχθροι.

Δυστυχῶς, τὴν παραμονὴν τῆς μάχης μερικοὶ Κρητικοὶ ἐπετέ-

θησαν ἐναντίον ἔχθρικῶν δύχυρωμάτων πού εύρισκοντο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Φαλήρου, παρὰ τὰς αὐστηρὰς διαταγὰς τοῦ Καραϊσκάκη. Ὡς μικροσυμπλοκὴ ἐκείνη ἔξειλίχθη εἰς πραγματικὴν μάχην καὶ τὸ τουρκικὸν ἵππικὸν ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ όποιοι ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν. Ὁ Καραϊσκάκης ἥτο ἀσθενὴς μὲ ὑψηλὸν πυρετόν καὶ ἥτο κλινήρης εἰς τὴν σκηνήν του. Ὅταν ἤκουσε τοὺς πυροβολισμοὺς ἐτινάχθη ἐπάνω, ἀνέβη εἰς τὸ ἄλογό του καὶ ὠρμησεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Ἐνῷ προσεπάθει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ἐπυροβολήθη ἀπὸ κάποιον Τούρκον καὶ ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὴν κοιλίαν.

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

Ο θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ὑπῆρξε μεγάλη συμφορὰ διὰ τοὺς Ἑλληνας, οἱ όποιοι ἐθρήνησαν τὸν ἥρωα. Ὁ Κολοκοτρώνης ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον του «ἐκάθισε σταυροπόδικαὶ ἐμοιρολόγησε σὰν γυναικα».

Αν καὶ οἱ Ἑλληνες ἦσαν πολὺ ταραγμένοι διὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, ἡ προσποφασισμένη ἐπίθεσις κατὰ τῶν Τούρκων ἔγινε τὴν 24ην Ἀπριλίου. Οἱ Ἑλληνες ἐπροχώρησαν μὲ μεγάλην ἀταξίαν καὶ χωρὶς συνοχὴν κατὰ τῶν ἔχθρῶν. Οἱ Τζώρτζ καὶ Κόχραν ἐπερίμεναν εἰς τὸ πλοιόν των τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης. Ὁ Κιουταχῆς ἐπε-

τέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων μὲ δῆλας του τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς διέλυσε, τὸ δὲ τουρκικὸν ἵππικὸν τοὺς κατέκοψε. Οὐδέποτε οἱ Ἑλληνες, καθ' δῆλον τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἄγῶνα, ἔπαθον τοιαύτην πανωλεθρίαν. Χίλιοι καὶ ἄνω ἐφονεύθησαν, μεταξὺ τῶν δόποίων καὶ πολλοὶ ὅπλαρχηγοι, τὸ δὲ ἑλληνικὸν στρατόπεδον, τὸ ὅποιον μὲ τόσους ἄγῶνας εἶχε δημιουργήσει ὁ Καραϊσκάκης, διελύθη.

Μετ' ὀλίγον ἡ Ἀκρόπολις, ἃν καὶ ἐνισχύθη μὲ πολεμοφόδια καὶ πολεμιστὰς ἀπὸ τὸν Κριεζώτην καὶ τὸν Φαβιέρον, παρεδόθη εἰς τὸν Κιουταχῆν καὶ ἡ Ἐπανάστασις εἰς δλόκληρον τὴν Στερεάν ἔσβησεν.

Ἄπὸ δῆλην τὴν Ἑλλάδα μόνον ἡ βορειοανατολικὴ γωνία τῆς Πελοποννήσου ἐσυνέχιζεν ἀκόμη τὸν ἄγῶνα καὶ τὸ χειρότερον ἦτο, δῆτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἥρχισαν καὶ πάλιν αἱ διχόνοιαι.

Ἐργασίαι καὶ ἔρωτήσεις: 1. Δεῖξατε εἰς τὸν χάρτην τὸν δρόμον ποὺ ἡκολούθησεν ὁ Ἰμβραήμ μέχρις ὅτου ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Πελοπόννησον. — 2. Δεῖξατε ἐπίσης τὴν πορείαν τοῦ σουλτανικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ. — 3. Ἐξηγήσατε τοὺς λόγους διὰ τοὺς δόποίους οἱ Τουρκοαιγύπτιοι ἐπετέθησαν πρῶτον κατὰ τῶν ναυτικῶν νήσων. — 4. Ποῖα λάθη διέπραξαν οἱ Ψαριανοὶ κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς νήσου των; — 5. Παρατηρήσατε εἰς τὸν χάρτην καὶ σηεδιάσετε τὸν χάρτην τῆς Θαλασσίας περιοχῆς, ὅπου ἔγινεν ἡ ναυμαχία τοῦ Γέροντα. — 6. Πῶς ἀντιμετώπισεν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν Ἰμβραήμ; — 7. Εὔρετε καὶ διαβάσετε τὸ διήγημα τοῦ Μιχαήλ Μητσάκη: «Τὸ Μανιάκιον. — 8. Οἱ Θηνιακὸς μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς ἔγραψε διὰ τὸ Μεσολόγγι ἔνα μεγάλο ποίημα μὲ τὸν τίτλον «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι». Διατί μετεχειρίσθη αὐτὸν τὸν τίτλον; — 9. Η σημερινὴ ὀνομασία τοῦ Μεσολογγίου εῖναι «Ιερὰ πόλις τοῦ Μεσολογγίου». Διατί ὀνομάζεται ἔτσι; — 10. Δεῖξατε εἰς τὸν χάρτην τὰ μέρη, ὅπου ὁ Καραϊσκάκης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους. — 11. Τί σᾶς ἐνθυμίζει ἡ πρᾶξις τοῦ Ἀνδρέα Ζαΐμη, ὁ διποῖος ἐπρότεινε δι' Ἀρχιστράτηγον τῆς Στερεάς τὸν προσωπικόν του ἐχθρὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην; — 12. Ποῖαι πράξεις τοῦ Καραϊσκάκη ἀποδεικνύουν τὴν μεγάλην φιλοπατρίαν του;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'
ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑ· Ι· ΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλλάδα αὐτόνομον καὶ φόρου ύποτελῆ εἰς τὴν Τουρκίαν.

“Οπως καὶ ἄλλοῦ εἴπομεν, αἱ Εύρωπαϊκαὶ Κυβερνήσεις δὲν εἶδον μὲ συμπάθειαν τὴν Ἐπανάστασιν. Ἄλλ’ ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν Ἑλλήνων, ἡ καρτερία αὐτῶν εἰς τὰ δεινοπαθήματά των, τὰ ἡρωϊκά των κατορθώματα, αἱ ἀγριότητες καὶ αἱ σφαγαὶ ποὺ διεπράχθησαν ύπὸ τῶν Τούρκων, αἱ πιέσεις τῶν φιλελληνικῶν συλλόγων ἦνάγκασαν τέλος τὰς εὐρωπαϊκὰς κυβερνήσεις νὰ μεταβάλουν τὴν ἔχθρικήν στάσιν των καὶ νὰ φανοῦν εύνοϊκαὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἴδιως ἐφάνη περισσότερον εύνοϊκὴ πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀφ’ ὅτου ἔγινε πρωθυπουργὸς ὁ Γεώργιος Κάνιγγ. Μὲ τὰς ἐνεργείας του αἱ τρεῖς μεγάλαι Εύρωπαϊκαὶ δυνάμεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ἡ Αγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβουν καὶ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὸν πόλεμον μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Τὴν 24ην Ιουνίου 1827 αἱ τρεῖς δυνάμεις ύπεργραψαν συμφωνίαν, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίζετο ὡς χώρα αὐτόνομος καὶ φόρου ύποτελής εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐκαλοῦντο δὲ καὶ τὰ δύο μέρη νὰ σταματήσουν τὸν πόλεμον.

Οἱ Ἑλληνες ἐδέχθησαν τὰς ἀποφάσεις τῶν Εύρωπαίων, ἄλλ’ ἡ Τουρκία τὰς ἀπέρριψεν. Οἱ Ἰμβραήμ μάλιστα, ἀφοῦ ἔλαβε νέας ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπεδόθη εἰς τὴν ταχυτέραν καταστροφὴν τῆς Πελοποννήσου. Εἰς 60 χιλιάδας ύπολογίζονται αἱ συκαὶ τὰς ὅποιας ἔκοψε, εἰς 25.000 τὰ ἐλαιόδενδρα, ἀπὸ παντοῦ δὲ ύψωνοντο φλόγες καὶ καπνοὶ καὶ ἐσκέπαζον τὸν ὁρίζοντα.

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

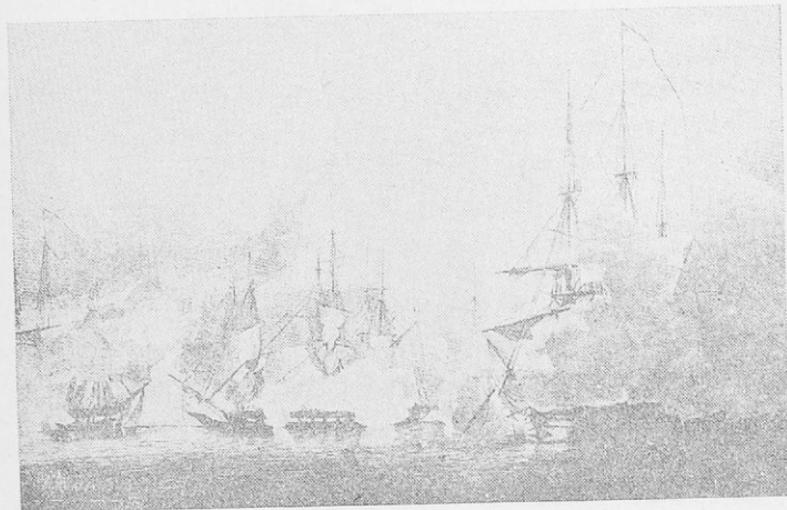
Διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὴν Τουρκίαν αἱ τρεῖς Δυνάμεις νὰ σταματήσῃ

τὰς ἔχθροπραξίας καὶ νὰ ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις των, ἔστειλαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ναυτικὰς δύναμεις.

Ναύαρχος τῆς Ἀγγλικῆς μοίρας ἦτο ὁ Κόδριγκτων, τῆς Γαλλικῆς ὁ Δεριγνὺς καὶ τῆς Ρωσικῆς ὁ Χέϋδεν.

Ο Κόδριγκτων, ἐξ ὄνοματος καὶ τῶν ὅλων ναυάρχων, ἐκάλεσε τὸν Ἰμβραήμ νὰ παύσῃ κάθε πολεμικὴν ἐπιχείρησιν. Ἐκεῖνος ὑπερσχέθη νὰ ἀναστείλῃ κάθε ἔχθροπραξίαν, μέχρις ὅτου λάβῃ δόηγίας ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Ἰμβραήμ ἔλαβε διαταγὴν ἀπὸ τὸν Σουλ-

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

τάνον νὰ προσπαθήσῃ μὲ κάθε τρόπον νὰ ὑποτάξῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὴν καταστροφήν της.

Οἱ ναύαρχοι, ὅταν ἔμαθον ὅτι ὁ Ἰμβραήμ συνεχίζει τὴν ἐρήμωσιν τῆς Πελοποννήσου, εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ναυαρίνου, ὅπου εύρισκετο καὶ ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος καὶ παρέταξαν τὰ πλοῖα των ἔτοιμα πρὸς μάχην.

“Οταν ὁ Αἰγύπτιος ναύαρχος εἶδε τὰ συμμαχικὰ πλοῖα, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Κόδριγκτων νὰ μὴ προχωρήσῃ ὅλος ὁ στόλος εἰς τὸν λιμένα, ὀλλά” ὁ “Αγγλος ναύαρχος ἀπήντησε μὲ ὑπερηφάνειαν : «Ἡλθον νὰ δώσω καὶ ὅχι νὰ πάρω διαταγάς».

Οι Τούρκοι πρῶτοι ἐπυροβόλησαν ἐναντίον δύο Ἀγγλικῶν λέμβων καὶ ἐφόνευσαν μερικούς ναύτας.

Ο Κόδριγκτων τότε ἔδωσε τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐντὸς 4 ὥρῶν τὰ 26 Εὐρωπαϊκὰ πολεμικὰ κατέστρεψαν τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον, δ ὅποιος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 82 πολεμικὰ καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα πλοῖα. Ο λιμὴν τοῦ Ναυαρίνου ἐγέμισεν ἀπὸ συντρίματα, ναυάγια καὶ νεκρούς.

Ἄπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλει πραγματικότητα.

Τουρκικὸς στόλος δὲν ὑπῆρχε πλέον. Ἄλλ' ἔμεναν μεγάλαι τουρκοαιγυπτιακαὶ δυνάμεις ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ δ Σουλτάνος ἦτο ἀποφασισμένος νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον. Τότε οἱ πρεσβευταὶ τῶν τριῶν δυνάμεων ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ κράτη αὐτὰ διέκοψαν τὰς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν. Συγχρόνως ἡ Ρωσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας. Οἱ Ρῶσοι ἐνίκησαν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῆς Ἀδριανούπολεως, δὲ Σουλτάνος ἡναγκάσθη νὰ ἀποσύρῃ δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ταυτοχρόνως Γαλλικὸς στρατὸς ἀπὸ 14.000 ἄνδρας, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μαιζώνα, ἤλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἡνάγκασε τὸν Ἰμβραήμ νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς τὰ πλοῖα του καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Μάχη τῆς Πέτρας καὶ τέλος τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Αφοῦ ἔξεδιώθη ὁ Ἰμβραήμ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ τὰ τελευταῖα φρούρια τὰ ὅποια κατεῖχον ἀκόμη οἱ Τούρκοι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Πελοπόννησος ἀπῆλευθερώθη ὀλόκληρος.

Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μόνον ἡ Ἀκρόπολις ἔξηκολούθει νὰ εύρισκεται εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ἐπίσης καὶ ἡ Δυτικὴ Ἑλλὰς εἶχεν ἀπελευθερωθῆναι, ὕστερα ἀπὸ ἐκστρατείαν τοῦ στρατηγοῦ Τζώρτζ. Μόνον εἰς τὴν Εῦβοιαν ὑπῆρχον ἀκόμη ἀρκετοὶ Τούρκοι καὶ δ πασᾶς τῆς Καρύστου Ὁμέρ, ἀφοῦ συνεννοήθη μὲ τὸν πασᾶν τῆς Λαμίας, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τότε ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Πέτρας εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀπ' ὅπου θὰ ἐπερνοῦσαν οἱ Τούρκοι καὶ τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1829 ἐπετέθη ἐναντίον των καὶ τοὺς κατενίκησεν. Αὐτὴ

ύπηρξεν ἡ τελευταία μάχη τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἄγῶνος τῶν ‘Ελλήνων. Καὶ τὴν μάχην αὐτὴν ἐκέρδισεν ὁ Δημήτριος ‘Ψυγλάντης τελειώνων οὕτω ἐπιτυχῶς τὸν ἄγῶνα, τὸν διποῖον ἥρχισεν ὁ ἀδελφός του εἰς τὴν Μολδαύιαν.

Χάρις εἰς τὸν ἥρωισμὸν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν ‘Ελλήνων καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρώπης, οἱ πρόγονοί μας ἀπέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των ὑστεραὶ ἀπὸ μεγάλας θυσίας καὶ κόπους, καὶ ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον ἐλεύθερον ‘Ελληνικὸν κράτος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ κράτος αὐτὸν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ὡς Βασίλειον, τὸ διποῖον θὰ ἐπλήρωνε φόρον εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ θὰ εἶχε κληρονομικὸν Βασιλέα, ὁ διποῖος ὅμως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ κατάγεται ἀπὸ τὰς βασιλικὰς οἰκογενείας τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ρωσίας.

Τὸ ‘Ελληνικὸν Βασίλειον θὰ περιελάμβανε τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν, τὴν Εύβοιαν καὶ τὰς Κυκλαδας, μὲ βορειότερα σύνορα τὴν γραμμὴν Παγασητικοῦ - Ἀμβρακικοῦ. Αἱ ἄλλαι ‘Ελληνικαὶ χῶραι καὶ νῆσοι ἔμενον ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους.

‘Ολίγον ἀργότερον αἱ Δυνάμεις ἐκήρυξαν τὴν ‘Ελλάδα κράτος ἀνεξάρτητον, περιώρισαν ὅμως τὰ σύνορά της μέχρι τοῦ Σπερχειοῦ πτοταμοῦ καὶ τοῦ Ἀχελώου. “Ετσι θὰ ἔμεναν ὑπόδουλοι ἡ Ἀκαρνανία, ὁ Βάλτος, ἡ Εύρυτανία καὶ ἡ βορείως τοῦ Σπερχειοῦ Φθιώτις.

‘Ο Καποδίστριας καὶ ἡ Ε’ ‘Εθνικὴ Συνέλευσις τῶν ‘Ελλήνων διεμαρτυρήθησαν πρὸς τὰς μεγάλας δυνάμεις διὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, διότι καὶ τὰ σύνορα τοῦ νέου κράτους ἦσαν πολὺ περιωρισμένα.

“Οταν ὅμως, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια, ἥρχισεν ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς, αἱ τρεῖς δυνάμεις ἀνεγνώρισαν τὴν ‘Ελλάδα κράτος τελείως ἀνεξάρτητον μὲ τὰ ἴδια σύνορα, τὴν γραμμὴν Παγασητικοῦ - Ἀμβρακικοῦ.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις: 1. Διατί αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἐπενέβησαν εἰς τὸν πόλεμον ‘Ελλήνων καὶ Τούρκων; — 2. Σχεδιάσατε τὸν χάρτην τῆς περιοχῆς τοῦ Ναυαρίνου. — 3. Τὴν 20 Φεβρουαρίου 1821 ὁ Ἀλέξανδρος ‘Ψυγλάντης ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν. Τὴν 12 Σεπτεμβρίου ὁ Δημήτριος ‘Ψυγλάντης ἔδωσε τὴν τελευταίαν μάχην τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος. Πόσον χρονικὸν διάστημα ἐπολεμοῦσαν οἱ πρόγονοί μας διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὴν Πατρίδα μας;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' Η ΕΛΛΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ

1. Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

‘Ως εἶπομεν ἀνωτέρω, ἡ Δ’ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἐλλήνων, ἡ δποία συνῆλθεν εἰς τὴν Τροιζῆνα ἔξελεξεν ὡς Κυβερνήτην τῆς Ἐλλάδος τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν

‘Ο Καποδίστριας κατήγετο ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν τῆς Κερκύρας καὶ ἐγεννήθη τὸ 1776. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εύρωπην Ἰατρικὴν καὶ κατόπιν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν. Κατὰ τὸ διάστημα ποὺ ἐποιεύετο εἰς τὴν Ἐπτάνησον προσέφερε σημαντικάς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰονίων νήσων ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν. “Οταν οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Ἐπτάνησον, ὁ Καποδίστριας, ἐπειδὴ δὲν ἦθελε νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς των, ἔφυγεν εἰς τὴν Ρωσίαν.

Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ρωσικοῦ Κράτους καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν, διότι ὁ Τσάρος ἔξετίμησε τὰ προσόντα του.

‘Ως ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπον νὰ κάμῃ τὸν Τσάρον νὰ ἐνδιαφερθῇ ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων.

‘Ολίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μετέβη εἰς τὴν τότε πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας Πετρούπολιν ὁ Ἐμμανουὴλ Ζάνθος, ἵνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς πρώτους ἰδρυτὰς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, καὶ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος. ‘Ο Καποδίστριας, ὅπως γνωρίζομεν, ἤρνήθη τότε, ἀφ’ ἐνὸς μὲν διότι ἦτο στρατιωτικός, ἀφ’ ἐτέρου δὲ διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις θὰ ἀντέδρων εἰς Ἐπανάστασιν τῶν Ἐλλήνων διὰ νὰ ἀπελευθερώθοιν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

‘Οταν ὅμως ὁ Τσάρος τῆς Ρωσίας ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὴν Ἐλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ὁ Καποδίστριας παρέμεινεν ὡς Ὑπουργὸς μέχρι τοῦ 1822, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ κάμῃ τὸν Τσάρον νὰ

ἀλλάξῃ στάσιν ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων. "Οταν ἐβεβαιώθη ὅτι ὁ Τσάρος ἦτο ἀμετάπτειστος, ὅχι μόνον παρηγήθη ἀμέσως ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμά του, ἀλλὰ καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἑλβετίαν. "Εκεῖ δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, καὶ ἐκεὶ εύρισκετο ἀκόμη, ὅταν ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη τὸν ἔξελεξεν ὡς Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος.

'Ο Καποδίστριας, ἀν καὶ ἐγνώριζε τὰς μεγάλας δυσκολίας ποὺ εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, ἐδέχθη προθύμως νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν πατρίδα. Προτοῦ ἔλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεσκέφθη τὰς πρωτευούσας τῶν μεγαλυτέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν διὰ νὰ κάμη τὰς κυβερνήσεις των νὰ βοηθήσουν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν δύσκολον ἀρχὴν τοῦ ἐλευθέρου βίου της. Κατόπιν μὲ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν ἥλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν 8ην Ιανουαρίου 1828 ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ μετὰ 4 ἡμέρας μετέβη εἰς Αἴγιναν ὅπου ἦτο ἡ ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως.

Ιωάννης Καποδίστριας.

'Ο λαὸς ὑπεδέχθη τὸν Κυβερνήτην του μὲ δάκρυα χαρᾶς, διότι ἐπερίμενεν ὅτι θὰ ἐτελείωναν τὰ βάσανά του, θὰ ἔπαυαν αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι καὶ θὰ εύρισκεν ἐπὶ τέλους τὴν εἰρήνην.

Τὸ ἔργον ὅμως τοῦ πρώτου ἐκείνου Κυβερνήτου ἦτο δυσκολώτατον. 'Ο ἐπαναστατικὸς πόλεμος ὁκτὼ ἔτῶν εἶχεν ἐρημώσει τὴν χώραν. 'Η γῆ ἔμενεν ἀκαλλιέργητος. Οἱ κάτοικοι οἱ ὅποιοι ἐπὶ τόσα ἔτη ἔζων μὲ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας εἶχον ἐξαγριωθῆ. Τάξις καὶ ἀσφάλεια

δὲν ύπῆρχον. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ἐλευθερίας εἶχον γί-
νει λησταὶ εἰς τὰ βουνὰ ἢ πειραταὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὑπωψιάζοντο ὅτι ὁ Καποδίστριας θὰ
ἡτο ὅργανον τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς. Τὸ δὲ χειρότερον ὅλων ἦτο,
ὅτι αἱ διχόνοιαι μεταξὺ τῶν παλαιῶν κομμάτων δὲν εἶχον καταπαύ-
σει, καὶ ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐσυνεχίζετο.

Ο Καποδίστριας ἥρχισε τὸ ἔργον του μὲ πίστιν καὶ ὑπομονήν.
Προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ἀσφά-
λειαν. Ἔκαμε νόμους καὶ ἥθελεν ὅλοι οἱ πολῖται νὰ εἰναι ἵσοι ἀπέναντι
αὐτῶν. Ἐφρόντισε νὰ τακτοποιήσῃ τὰ οἰκονομικά. Πρὸς τὸν σκοπὸν
αὐτὸν ἔλαβε δάνειον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἵκουψε νομίσματα, ἐφρόντισε
διὰ τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων καὶ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἡ ‘Ἐλλὰς ἥρ-
χισε νὰ ὅργανώνεται εἰς πολιτισμένον κράτος. Ἰδιαιτέρως ἐφρόντισε
διὰ τὴν ἑκπαίδευσιν. Ἰδρυσε πολλὰ σχολεῖα, διδασκαλεῖον, τὴν
Στρατιωτικὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, ναυτικὴν καὶ γεωργικὴν σχο-
λὴν καὶ ὀρφανοτροφεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν.

Ο λαὸς ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Καπο-
διστρίου, διότι ἔβλεπε καὶ ἀνεγνώριζεν ὅτι ὁ Κυβερνήτης εἰργάζετο
διὰ τὸ καλὸν τοῦ τόπου, εἰς ἐκδήλωσιν δὲ τῆς ἀγάπης του τὸν ὡνό-
μαζε «Μπαρμπαγιάννην».

Δυστυχῶς οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ὁπλαρ-
χηγοὺς ἐμίσησαν τὸν Καποδίστριαν, διότι ἐκεῖνοι μὲν ἥθελαν ξεχωρι-
στὴν θέσιν καὶ ἰδιαίτερα προνόμια, ἐνῷ ὁ Κυβερνήτης ἥθελεν ὅλους
τοὺς πολίτας ἵσους ἀπέναντι τῶν Νόμων. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον οἱ
ὁπλαρχηγοὶ ἥρχισαν νὰ ἀντιδροῦν ἐναντίον τοῦ Καποδιστρίου καὶ
εἰς μερικὰς περιοχὰς ἔγιναν τοπικαὶ στάσεις.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Καποδίστριας, συνηθισμένος ἀπὸ τὴν διοίκη-
σιν τῆς Ρωσίας, ἦτο κάπως αὐταρχικὸς καὶ οἱ πρόκριτοι τὸν κατη-
γόρουν ὅτι ἐστέρησε τὸν λαὸν ἀπὸ τὰς ἐλευθερίας του, καὶ διὰ τοῦτο
τὸν ὡνόμαζον τύραννον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχον ὀρθήν ἴδεαν περὶ
ἐλευθερίας. Διότι ἐλευθερία δὲν σημαίνει νὰ κάμνῃ κανεὶς ὅ,τι θέλει,
ἀλλὰ νὰ σέβεται τοὺς ἀνωτέρους του καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους.

Διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν ὁ Καποδίστριας συνέλαβε καὶ ἐφυλά-
κισε τὸν γέροντα ἀγωνιστὴν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην. Εὑρῆκαν
τότε ἀφορμὴν ὃ ἀδελφὸς τοῦ Πετρόμπεη Κωνσταντίνος καὶ ὃ υἱὸς
τούτου Γεώργιος, παρεφύλαξαν καὶ ἐδοιοφόνησαν τὸν Καποδίστριαν
τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831, τὴν ὥραν ποὺ ἐπήγαινεν εἰς τὸν ναὸν

τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος εἰς τὸ Ναύπλιον, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν.

‘Ο λαὸς ἔξηγριώθη πρὸ τοῦ ἐγκλήματος ἐκείνου καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν δολοφόνων.

‘Ο μὲν Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης ἐφονεύθη ἀμέσως ἐπὶ τόπου καὶ τὸ πτῶμα του ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ Γεώργιος συνελήφθη, κατεδικάσθη ὑπὸ στρατοδικείου εἰς θάνατον καὶ ἐτουφεκίσθη.

Διὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἡ Γερουσία ἔβγαλε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν :

‘Η προκήρυξις αὐτὴ ἥρχιζεν ως ἔξῆς :

«Πρὸς τοὺς “Ἐλληνας.

“Μὲ βαθεῖαν λύπην καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς κοινοποιεῖ ἡ Γερουσία πρὸς τοὺς “Ἐλληνας τὴν θλιβερὰν εἰδήσιν ὅτι ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἱωάννης Καποδίστριας δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν ζωήν...” καὶ ἐκάλει ὄλους τοὺς πολίτας νὰ δείξουν «πατριωτισμὸν καὶ φρόνησιν διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος καὶ τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν».

Δυστυχῶς ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἥρχισε πάλιν καὶ συνέβησαν πολλὰ ἔκτροπα. Τέλος αἱ τρεῖς δυνάμεις, διὰ νὰ προλάβουν τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλλάδος, ἔξελεξαν ως βασιλέα τὸν νίὸν τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Ὀθωνα.

2. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ

‘Ο Ὀθων ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1833. Ήτο ὅμως ἀκόμη ἀνήλικος, μόλις 17 ἔτῶν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ του βασιλεὺς Λουδοβίκος διώρισε τρεῖς Βαυαρούς, οἱ ὅποιοι θὰ ἐκυβερνοῦσαν τὴν Ἑλλάδα ἕως ὅτου ἐνηλικιωθῇ ὁ νεαρὸς Βασιλεὺς. ‘Η Κυβέρνησις, τὴν ὅποιαν ἀπετέλουν οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες, ὠνομάσθη Ἀντιβασιλεία. Μαζὶ μὲ τὸν Ὀθωνα καὶ τοὺς Ἀντιβασιλεῖς ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Βαυαρικὸς στρατός.

Μόλις ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά της ἡ Ἀντιβασιλεία ἥρχισε νὰ ὁργανώνῃ τὸ κράτος, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν Εύρωπαικῶν κρατῶν. Διήρεσαν τὴν Ἑλλάδα εἰς νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους. Ιδρυσαν δικαστήρια, ὡργάνωσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ προσεπάθησαν

νὰ καταπαύσουν τὴν ληστείαν καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην.

Οἱ τρεῖς ἀντιβασιλεῖς συνήντησαν, ὅπως καὶ ὁ Καποδίστριας, μεγάλοις δυσκολίαις εἰς τὰς προσπαθείας των. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο κράτος μικρόν, πτωχὸν καὶ κατεστραμμένον ἀπὸ τοὺς πολέμους.

Οἱ ἄνθρωποι ἥσαν ἀμόρφωτοι καὶ εἶχαν ἰδέας καὶ συνηθείας διαφορετικάς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους. Ἐκαμαν πολλὰ λάθη οἱ ἀντιβασιλεῖς καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς δὲν ἤγαπησε τοὺς ξένους.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ὁθων ἔγινεν ἐνήλικος καὶ ἀνέλασθεν δὲν ἴδιος τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας.

Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1835 ὠρίσθη ὡς πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος αἱ Ἀθῆναι, ὅπου ἐγκατεστάθη ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις.

Ο Ὁθων ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὰ γράμματα καὶ ἵδρυσε τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Ο Ὁθων εἰς νεαράν ἡλικίαν μὲν ἐλληνικὴν ἐνδυμασίαν.

Τὸ 1836 ἐνυμφεύθη τὴν πριγκίπισσαν Ἀμαλίαν. Οἱ βασιλεῖς ἤγάπησαν τὴν Ἑλλάδα μὲν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς των, καὶ εἰργάσθησαν πολὺ διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὔτυχίαν της.

Ἡ μεγαλυτέρα ἐπιθυμία των ἦτο νὰ μεγαλώσουν τὸ κράτος καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σουλτάνος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ βασιλεῖς καὶ διπλωμάται τῆς Εὐρώπης, οἱ ὅποιοι εἶχον συμφέρον νὰ διατηρῆται ἡ Τουρκικὴ αὐτοκρατορία, ἐμίσουν τὸν Ὁθωνα.

Αλλὰ καὶ μέσα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ὀθων ἐδημιούργησε πολλοὺς ἔχθρούς, κυρίως διότι ἐκυβέρνα ἀπολυταρχικῶς, δηλ. χωρὶς Βουλήν τὴν δόποίαν νὰ ἐκλέγῃ ὁ Λαός.

Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἐπανεστάτησε τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1843 καὶ ἡνάγκασε τὸν Ὀθωνα νὰ παραχωρήσῃ Σύνταγμα, δηλ. νὰ διοικῇ μὲ Βουλήν καὶ Κυβέρνησιν, αἱ δόποιαν νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τὸν λαόν.

Ἐγιναν τότε ἐκλογαὶ καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἐψήφισαν τὸ Σύνταγμα, εἰς τὸ δόποιον ὥρκίσθη πίστιν ὁ Ὀθων.

Αλλὰ καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς δυστρέστησε τὸν λαόν, διότι ὑπεστήριζε τοὺς πολιτικοὺς τῆς προτιμήσεώς του καὶ πολλάκις αἱ ἐκλογαὶ δὲν ἐγίνοντο ὅπως ἔπρεπε.

Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ λαοῦ μὲ τὸν καιρὸν ἐμεγάλωσε καὶ νέα ἐπανάστασις ἔξερράγη τὸ 1862. Ὁ Ὀθων ἡνάγκασθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Μόναχον. Ἐκεῖ ἔζησεν ὀλίγα ἔτη μὲ τὸ παράπονον ὅτι ἀδίκως ἔξεθρονίσθη, διότι ὁ Ὀθων, ἀν καὶ ἔκαμε πραγματικῶς μερικὰ λάθη, ἐν τούτοις ἡγάπησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς δὲν του τὴν ζωὴν ἐφόρει τὴν Ἑλληνικὴν φουστανέλλαν καὶ ὅταν ἀπέθανε, μὲ αὐτὴν παρήγγειλε νὰ τὸν θάψουν.

Μετά τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὀθωνος ἐγιναν ἐκλογαὶ καὶ ἡ νέα Ἐθνοσυνέλευσις ἔξελεξεν ὡς Βασιλέα τὸν Ἑλλήνα τὸν δευτερότοκον σιδόν τοῦ Βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ, Γεώργιον.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις.— 1. Ποῖα ἦσαν τὰ πρῶτα μέτρα ποὺ ἔλαβεν ὁ Καποδίστριας ὅταν ἔγινε Κυβερνήτης διὰ νὰ δημιουργήσῃ συγχρονισμένον Κράτος; — 2. Ὁ Ὀθων καὶ ἡ Ἀμαλία ἀγαποῦσαν εἰλικρινῶς τὴν Ἑλλάδα. Ποῖαι πράξεις των τὸ ἀποδεικνύουν; — 3. Εὔρετε εἰκόνας τοῦ Ὀθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας μὲ ἐλληνικὰς ἐνδυμασίας τῆς ἐποχῆς των.

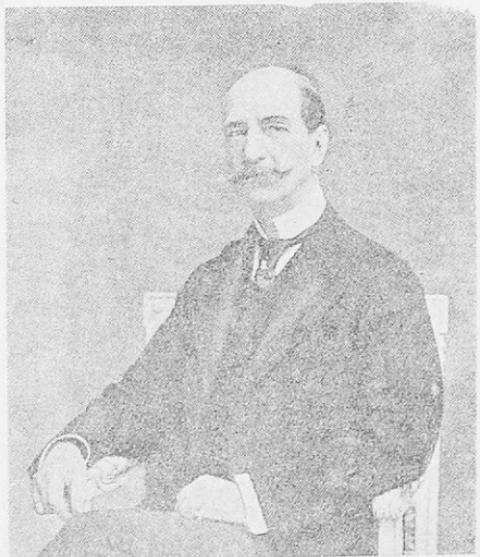
3. Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α'.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Βασιλείας του.

Ο νέος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦτο 17 ἔτῶν, ὅταν ἐξελέγη διὰ τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον. Ἐβασίλευσε 50 ἔτη, ἀπὸ τὸ 1863 ἕως τὸ 1913. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς βασιλείας του καὶ μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς προώδευσεν, ἐμεγάλωσε καὶ ἐδοξάσθη.

Οταν ὁ Γεώργιος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο καὶ πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ὃ, τι ἦτο κατὰ Δημητροκάλη - Πετρίδουν, *'Ιστορία ΣΤ'*

τὴν ἐποχὴν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ὀθωνος. Τὰ κόμματα ἐφιλονίκουν μεταξύ των, αἱ Κυθερνήσεις ἡλλαζαν συχνά, ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγινοντο αἰτίᾳ ὥστε καὶ ὁ λαὸς νὰ δυσανασχετῇ καὶ ἡ κρατικὴ μηχανὴ νὰ μὴ λειτουργῇ κανονικῶς. Ἐν τούτοις ὁ Γεώργιος κατώρθωσε νὰ ἀσκήσῃ τὰ βασιλικά του καθήκοντα χωρὶς νὰ παρασυρθῇ εἰς πράξεις, αἱ ὅποιαι θὰ τὸν παρουσίαζον ὡς εύνοοῦντα τὸ ἐν ἡ τὸ ἄλλο κόμμα, ὅπότε θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ τὸν ἀντιπαθήσῃ ὁ λαός. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὅποιας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἦνάγκασε μὲ τὴν στάσιν του τὰ κόμματα νὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους καὶ τοῦ λαοῦ.

‘Ο Βασιλεὺς Γεώργιος Α’

σαλίας καὶ ἐνὸς τμήματος τῆς Ἡπείρου, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸν σημερινὸν νομὸν Ἀρτης.

Ἡ παραχώρησις τῶν χωρῶν αὐτῶν εἰς τὴν Ἐλλάδα ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν μεγάλων Δυνάμεων, μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877-78, κατὰ τὸν ὅποιον ἡ Τουρκία ἐνικήθη.

‘Η Κρητικὴ ἐπανάστασις καὶ ὁ Ἐλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897.

Γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸ 1821 ἡ Κρήτη ἐπανεστάτησε μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας Ἐλληνικὰς χώρας κατὰ τῶν Τούρκων.

τὰς ὅποιας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἦνάγκασε μὲ τὴν στάσιν του τὰ κόμματα νὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ κράτους καὶ τοῦ λαοῦ.

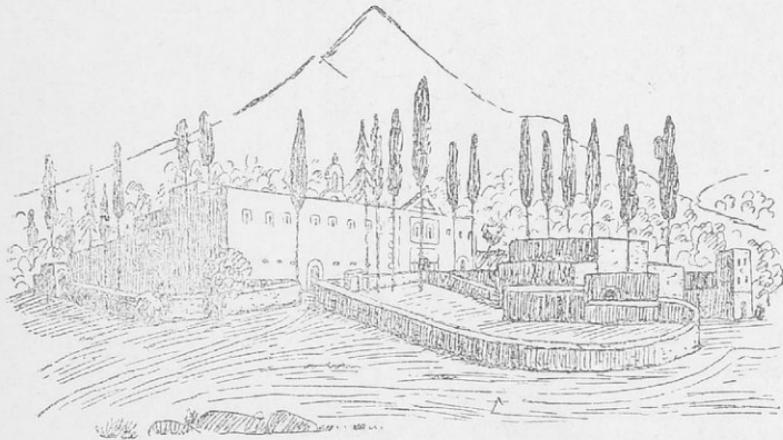
Μόλις ἔγινε βασιλεύς, ἡ Ἀγγλία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἐλλάδα τὴν Ἐπτάνησον, τὴν ὅποιαν κατεῖχεν ὡς τότε. Ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν Ιονίων νήσων πρὸς τὴν μητέρα πατρίδα ἐχαροποίησε τὸν λαὸν καὶ ηὕξησε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν νεαρὸν Βασιλέα.

‘Ἄλλο σπουδαῖον γεγονός τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου ὑπῆρξεν ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Ἐλλάδα τῆς Θεσ-

Παρὰ τοὺς ἡρωϊκούς ὅμως ἀγῶνας τῶν Κρητῶν, ἡ μεγαλόνησος δὲν ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον Βασίλειον.

Ἐν τούτοις οἱ Κρῆτες δὲν ἔπαυσαν τοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των καὶ πολλάκις ἔπανεστάτησαν.

Ἡ σοβαρωτέρα Κρητικὴ ἔπανάστασις ἔγινε τὸ 1866, ἡ ὁποία διήρκεσε τρία ἔτη. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἔπαναστάσεως 300 περίπου πολεμισταὶ καὶ 700 γυναικόπαιδα ἐποιορκήθησαν εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀρκαδίου.¹ Οταν εἶδον ὅτι ἐκινδύνευον νὰ αἰχμαλωτισθοῦν, ἀνετίναξαν τὴν πυριτιδαποθήκην, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγουμένου Γαβριήλ, καὶ ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἔρειπτα τῆς μονῆς μὲ 3.000 ἐχθρούς. Ἐμεινεν

Ἡ μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου.

ἔτσι καὶ ἡ ἔπανάστασις αὐτὴ χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἃν καὶ πολλοὶ ἐθελονταὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα μετέβησαν εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἤγωνισθησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἐντοπίων.

Τὸ ἐπίσημον Ἑλληνικὸν κράτος δὲν ἡμποροῦσε φανερὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἔπανάστασιν ἐκείνην, διότι αἱ μεγάλαι δυνάμεις ἔπιεζαν τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ μείνῃ οὐδετέρα.

Ἡ Κρήτη ὅμως οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἔνωσίν της μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Νέα λοιπὸν ἔπανάστασις ἔξερράγη τὸ 1896. Τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος, ἀλλ’ ἔστειλε πλοιαῖς καὶ στρατὸν εἰς τὴν νῆσον, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τοὺς Τούρκους.

‘Η Τουρκία ἔθεώρησε τὴν πρᾶξιν αὐτὴν ἐχθρικήν καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. ‘Η Ἑλλὰς δὲν ἦτο τότε προετοιμασμένη καὶ ὁ Ἐλληνικὸς στρατὸς ἐνικήθη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡ ὅποια κατελήφθη ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἐπενέβησαν ὅμως αἱ μεγάλαι δυνάμεις καὶ ἡνάγκασαν τὴν Τουρκίαν ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατόν της ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἔδαφη, ὑπεχρέωσαν ὅμως καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Τουρκίαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 100 ἑκατομμυρίων χρυσῶν δραχμῶν.

‘Ο ἡγούμενος Γαβριήλ.

Πρίγκηψ Γεώργιος, δευτερότοκος γιὸς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α'. Τὸ 1906 παρηγήθη οὗτος καὶ διωρίσθη ἀρμοστὴς ὁ Ἀλέξανδρος Ζαΐμης.

‘Ο Μακεδονικὸς ἄγών.

‘Η Βουλγαρία μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ρωσίας εἶχε κατορθώσει νὰ γίνη ἀνεξάρτητος ἡγεμονία, φόρου ὑποτελής εἰς τὴν Τουρκίαν.

Οἱ Βούλγαροι τότε, στηριζόμενοι εἰς τὴν ρωσικὴν ὑποστήριξιν, ἥθελησαν νὰ δημιουργήσουν εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἓνα μεγάλο βουλγαρικὸν κράτος, εἰς τὸ ὅποιον νὰ περιλάβουν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν ὀλόκληρον, αἱ ὅποιαι ἦσαν χῶραι καθαρῶς ἑλληνικαῖς.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸν τῶν ἴδρυσαν εἰς τὴν Σόφιαν διαφόρους ἀνταρτικὰς ὄργανώσεις, αἱ ὅποιαι εἶναι γνωσταὶ μὲ τὸ ὄνομα «Μακεδονικὸν Κομιτᾶτον». Τὸ κομιτᾶτον κατήρτισε συμμορίας κομιτατζήδων, αἱ ὅποιαι εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ διὰ τῆς τρομοκρατίας, τῶν δολοφονιῶν καὶ τῆς προπαγάνδας

προσεπάθησε νὰ ἔξαφανίσῃ τὸ ‘Ἐλληνικὸν στοιχεῖον ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν.

Οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὅποιοι κατεῖχον ἀκόμη τότε τὴν Μακεδονίαν, δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιδράσουν εἰς τὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ προστατεύσουν τοὺς ‘Ἐλληνας, οἱ ὅποιοι ύφίσταντο τὰ πάνδεινα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες.

Τότε πολλοὶ φιλοπάτριδες καὶ γενναῖοι ‘Ἐλληνες ἀξιωματικοί, βλέποντες τὸν ἔξαφανισμὸν τῶν ‘Ἐλλήνων τῆς Μακεδονίας, κατήρτισαν εἰς τὴν ‘Ελλάδα ἀνταρτικὰ σώματα, τὰ ὅποια εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν μὲν σκοπὸν νὰ ματαιώσουν τὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ προστατεύσουν τοὺς ὑποδούλους ‘Ἐλληνας.

‘Ο ἔνοπλος αὐτὸς ἄγων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ‘Ἐλλήνων τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν κομιτατζῆδων εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Μακεδονικὸς ἄγων.

Πολλοὶ εἴναι οἱ ‘Ἐλληνες, οἱ ὅποιοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἄγῶνα αὐτὸν καὶ ἔθυσιάσθησαν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ιερᾶς μακεδονικῆς γῆς. Ὁνομαστότερος ὑπῆρχεν ὁ Παῦλος Μελᾶς, ὁ ὅποιος ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὴν Σιάτισταν.

‘Ο Μακεδονικὸς ἄγων ὑπῆρχε σκληρός. Ἡρχισεν ἀπὸ τὸ 1902 καὶ διεκήγετο ἀμείλικτος τόσον κατὰ τῶν Βουλγάρων κομιτατζῆδων ὅσον καὶ κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ ἀποτελέσματα του ὑπῆρχαν λαμπρά, διότι κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴν ἀρπακτικότητα.

‘Ο Μακεδονικὸς ἄγων ἐσταμάτησε τὸ 1908, ὅτε ἔξερράγη τὸ Νεοτουρκικὸν κίνημα.

Τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων.

‘Η Τουρκία εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ πολλὰ ἔτη πρωτύτερα νὰ χάνῃ τὴν δύναμίν της, καὶ ἐφαίνετο καθαρὰ ὅτι ἐπιλησίαζεν ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὅποιον οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοί λαοὶ θ’ ἀπέκτων τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἡ Τουρκία θὰ ἔξεδειώκετο ἀπὸ τὴν Εύρωπην.

Τότε πολλοὶ Τοῦρκοι πολιτικοί, οἱ ὅποιοι εἶχον σπουδάσει εἰς τὴν Εύρωπην καὶ ἐγνώρισαν τὸν Εύρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν τρό-

Παῦλος Μελᾶς.

πον τῆς διοικήσεως τῶν μεγάλων κρατῶν, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅτι, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Τουρκία ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ἐπρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ πολίτευμα καὶ νὰ ἀλλάξῃ ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Οἱ Τούρκοι αὐτοὶ ὥνομάσθησαν Νεότουρκοι.

Ἐγινε λοιπὸν ἐπανάστασις, κατηργήθη τὸ παλαιὸν πολίτευμα καὶ ὁ Σουλτάνος Χαμήτ ἡνաγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ σύνταγμα (1908). Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ παλαιοὶ Τούρκοι ἔκαμαν ἀντεπανάστασιν. Τότε ὅμως τὰ στρατεύματα τῶν Νεοτούρκων ἐβάδισαν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τῆς Κων)λεως, ἔξεθρόνισαν τὸν Χαμήτ καὶ ἀνεβίασσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του.

Οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοί λαοὶ ἔχαρησαν ἀπὸ τὴν μεταβολὴν αὐτήν, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἐβελτιώνετο ἡ κατάστασί των. Ταχέως ὅμως ἀντελήθησαν ὅτι οἱ Νεότουρκοι ἦσαν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Παλαιοτούρκους. Ἐξ αἰτίας τῆς μεταβολῆς αὐτῆς ἐσημειώθησαν ταραχαὶ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀπὸ τὰς ταραχὰς αὐτὰς εύρηκαν εὔκαιριαν ἡ Αύστρια καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ μὲν πρώτη κατέλαβε τὰς ἐπαρχίας Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, ἡ δὲ Βουλγαρία ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητον κράτος.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1909.

Ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡθέλησαν νὰ ὀφεληθοῦν καὶ οἱ Κρήτικοί. Μὲ ἀρχηγὸν τὸν πολιτευτὴν Ἐλευθέριον Βενιζέλον ἐπανεστάτησαν καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἔνωσίν των μὲ τὴν Ἑλλάδα.

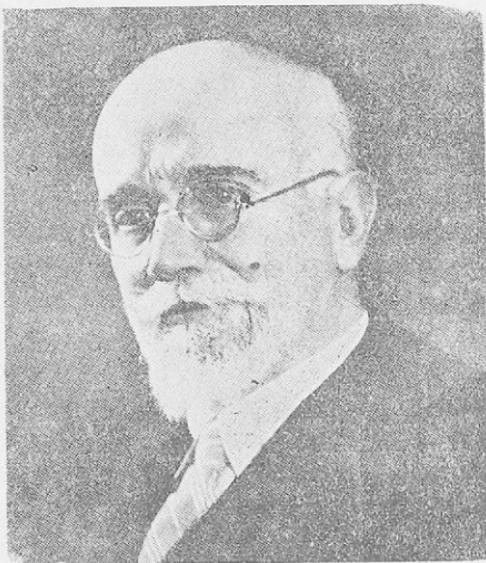
Δυστυχῶς ἡ Ἑλλὰς ἡναγκάσθη νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πολεμήσῃ ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη, οἱ δὲ Νεότουρκοι, οἱ ὄποιοι διέθετον ἴσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον, ἡπείλουν νὰ τὴν κατασυντρίψουν.

Ἡ ταπείνωσις, τὴν ὄποιαν ὑπέστη ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς Νεοτούρκους, ἔκαμε τὸν Ἐλληνικὸν λαὸν νὰ ἀγανακτήσῃ. Καὶ ἡ ἀγανάκτησις αὐτὴ ἐστρέφετο κυρίως κατὰ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, τὰ ὄποια μὲ τὰς ἀντιζηλίας καὶ τὸν ἀνταγωνισμόν των ἔφεραν τὸ κράτος εἰς κακὴν κατάστασιν.

Περισσότερον ὅμως ἐπληγώθη ἡ φιλοτιμία τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ ὄποιοι ἰδρυσαν τὸν στρατιωτικὸν σύνδεσμον, μὲ σκοπὸν νὰ ἀλλάξουν τὴν κατάστασιν καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν Ἑλλάδα ἴσχυράν. Ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος ὑπέβαλεν εἰς τὸν τότε

Πρωθυπουργὸν ἀναφοράν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεδείκνυε τὰς μεταβολὰς ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνουν, διὰ νὰ διορθωθῇ τὸ κακόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πρωθυπουργὸς ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ἐκείνας, οἱ ἀξιωματικοὶ μαζὶ μὲ τὸν λαὸν ἐπανεστάτησαν καὶ ἐσχηματίσθη νέα Κυβέρνησις.

‘Η νέα Κυβέρνησις ἤρχισε πραγματικῶς ἀμέσως νὰ ἀναδιοργανώνῃ τὸ κράτος καὶ κυρίως τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Τέλος ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος ἐκάλεσεν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ὁ ὅποιος ἔγινε Πρωθυπουργὸς καὶ ἡ ἀνασυγκρότησις τοῦ κράτους ἐπροχώρησε μὲ ταχύτερον ρυθμόν. ‘Ο Βενιζέλος ὡς Πρωθυπουργὸς καὶ ‘Υπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐπέτυχε νὰ δημιουργήσῃ ἰσχυρὰς πολεμικὰς δυνάμεις.

Ἐλευθέριος Βενιζέλος.

‘Ο Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι, ὅταν οἱ Νεότουρκοι ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Τουρκίαν, οἱ ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ ἐπίστευσαν πρὸς στιγμήν, ὅτι ἡ κατάστασίς των θὰ ἐβελτιώνετο καὶ ὅτι θὰ εἶχον περισσοτέραν ἀσφάλειαν καὶ σχετικὴν ἐλευθερίαν.

Ταχέως ὅμως οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοὶ ἀντελήφθησαν, ὅτι αἱ τοιαῦται ὑποσχέσεις τῶν Νεοτούρκων ἥσαν μόνον λόγια καὶ ὅτι ὁ πραγματικὸς σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ ἐξοθωμανίσουν τοὺς πληθυσμοὺς αὐτούς.

Περισσότερον ἀπὸ ὅλους ὑπέφερον οἱ “Ἐλληνες, οἱ ὅποιοι ἥσαν καὶ οἱ πολυπληθέστεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑποδούλους. Οἱ Νεό-

τουρκοι δηλαδὴ κατεπάτουν τὰ προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατρι-
αρχείου καὶ ἀνεμιγνύοντο ἀκόμη καὶ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν λει-
τουργίαν τῶν σχολείων τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων.

‘Ἡ τυραννικὴ αὐτὴ διοίκησις ἔφερεν εἰς ἀπελπισίαν τοὺς ὑποδού-
λους. Διὰ τοῦτο τὰ χριστιανικὰ κράτη τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου
Ἐλλάς, Βουλγαρία, Σερβία καὶ Μαυροβούνιον παρεμέρισαν τὰς ἔχ-
θρας καὶ τὰ μίση των καὶ συνεννοήθησαν μεταξύ των διὰ νὰ προ-
στατεύσουν τοὺς ὁμοφύλους των, οἱ όποιοι ὑπέφερον ὑπὸ τὸν ζυγὸν
τῶν Νεοτούρκων.

’Αφοῦ λοιπὸν τὰ κράτη ταῦτα ἔκαμαν μεταξύ των συμμαχίαν,
ἔζητησαν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν νὰ βελτιώσῃ τὴν ζωὴν τῶν ὑποδού-
λων Χριστιανῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Τουρκία ἦρνηθη, ἐκήρυξαν ἐναντίον
της τὸν πόλεμον τὴν 5ην Ὁκτωβρίου 1912.

Εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ὑπὸ τὴν ἀρχιστρα-
τηγίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου, ἐπολέμησε μὲν ἀφθαστον
ἡρωϊσμὸν καὶ μὲν τὰς νίκας του ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου.
’Αφοῦ ἐπέρασε τὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους
εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου, τὰ όποια ἔθεωροῦντο ἀπόρθητα.

’Ἐπροχώρησε κατόπιν μὲν μεγάλην ταχύτητα καὶ ἀφοῦ ἐνίκησε
τοὺς Τούρκους εἰς μίαν μεγάλην μάχην πλησίον τῶν Γιαννιτσῶν,
τὴν 26ην Ὁκτωβρίου 1912, μόλις εἴκοσιν ἡμέρας ἀφ’ ὅτου ἤρχισαν
αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, εἰσήρχετο ἀπελευθερωτὴς εἰς τὴν Θεσσα-
λονίκην.

Σημαντικαὶ ἦσαν καὶ αἱ ἐπιτυχίαι τῶν συμμάχων εἰς τὸν πό-
λεμον αὐτὸν. Οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους
καὶ κατέλαβον ὅσας περιοχὰς δὲν ἐπρόλαβε νὰ ἐλευθερώσῃ ὁ Ἑλλη-
νικὸς στρατός.

Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Τούρκων συνέβαλε
πολὺ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὁ όποιος ἀπετέλει τὰς μοναδικὰς ναυτικὰς
δυνάμεις τῶν συμμάχων, δεδομένου ὅτι οἱ ἄλλοι σύμμαχοι δὲν εἶχον
πολεμικὸν στόλον.

’Ο Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυάρχου Παύλου
Κουντουριώτου κατέλαβε τὴν Λῆμνον, ἡ όποια ἔχει τὸν καλὸν λιμένα
τοῦ Μούδρου καὶ ἀπέκλεισε τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς τὰ Δαρδανέλλια.
Λόγω τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτοῦ οἱ Τούρκοι δὲν ἤμπορεσαν νὰ μετα-
φέρουν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Μα-
κεδονίαν, ὅποτε ἡ κατάστασις θὰ ἔγινετο δύσκολος.

‘Ο τουρκικὸς στόλος δύο φοράς ἐπεχείρησε νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν, ἀλλ’ ἡ ναγκάσθη μὲ μεγάλας ζημίας νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν καὶ νὰ κρυβῇ εἰς τὰ Δαρδανέλλια.

Κατὰ τὸ ᾱδιον διάστημα ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μετέφερε στρατεύματα, τὰ ὄποια ἀπηλευθέρωσαν τὰς νήσους Σάμον, Χίον, Λέσβον, Σαμοθράκην καὶ Θάσον.

Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ὅφείλονται βεβαίως καὶ εἰς τὸν ἥρωισμὸν τῶν πληρωμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νέον πολεμικὸν « Γεωργιος Ἀβέρωφ », τὸ ὄποιον ἦτο ἴσχυρότερον ἀπὸ τὰ τουρκικά. Τὸ πολεμικὸν αὐτὸ διέχειν ἀγορασθῆ πρὸ δλίγου καιροῦ μὲ χρήματα τοῦ Ἑθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ καὶ διὰ τοῦτο ἔφερε καὶ τὸ ὄνομά του.

Καθ’ ὃν χρόνον ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπηλευθέρωνε τὴν Μακεδονίαν, ἄλλαι ἑλληνικαὶ στρατιώτικοὶ δυνάμεις εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἡπειρον. ‘Ο στρατὸς ἐκεῖνος ἀφοῦ ἀπηλευθέρωσε τὴν Νότιον Ἡπειρον ἐπροχώρησε κατὰ τῶν Ἰωαννίνων. ‘Η πόλις ἐπροστατεύετο ἀπὸ ἓνα ἀπότομον ὑψωμα, τὸ

Μπιζάνι, τὸ ὄποιον είχον ὄχυρώσει Γερμανοὶ ἀξιωματικοί. Ἐκεῖ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα συνήντησαν μεγάλην ἀντίστασιν, ὑπέφεραν δὲ πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν βαρύτατον χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου.

“Οταν ὅμως ἔληξαν αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Μακεδονίαν, μετεφέρθησαν καὶ ἄλλοι δυνάμεις εἰς τὴν Ἡπειρον. Οἱ Ἑλληνες ἐνήργησαν ἥρωϊκὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Μπιζανίου, τὸ ὄποιον τέλος ἔτιεσε. Τὴν ἐπομένην, 21ην Φεβρουαρίου 1913, ὁ ἀρχιστράτηγος εἰσήρχετο ἀπειλευθερωτὴς εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπη-

Βασιλεὺς Κωνσταντίνος.

λευθέρωσε καὶ τὴν Βόρειον "Ηπειρον μὲ τὰς πόλεις Κορυτσᾶν, Ἀργυρόκαστρον, Πρεμετήν, Ἀγίους Σαράντα, Χειμάρραν.

Κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1913 ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδῖνον ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν νικητῶν συμμάχων καὶ τῆς ἡττημένης Τουρκίας.

"Η Τουρκία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητὰς τὴν "Ηπειρον, Μακεδονίαν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θράκης καὶ ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αιγαίου.

"Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 5ην Μαρτίου τοῦ 1913, ἐδολοφονήθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α' καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ νίος του Κωνσταντῖνος, ὁ νικητὴς ἀρχιστράτηγος.

Πόλεμος ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης οἱ σύμμαχοι ἔπρεπε νὰ μοιράσουν μεταξύ των τὰς χώρας ποὺ ἀπηλευθέρωσαν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν.

Οἱ Βούλγαροι, οἱ ὄποιοι, ὅπως γνωρίζομεν, πάντοτε ὥνειρεύοντο νὰ καταλάβουν τὴν Μακεδονίαν, ἔδειξαν μεγάλην πλεονεξίαν καὶ ἥθελαν νὰ προσαρτήσουν τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ ἀπελευθερωθέντα ἐδάφη. Μὲ δολιότητα λοιπὸν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν συμμάχων των καὶ οἱ "Ελληνες καὶ Σέρβοι μόλις ἐπρόφθασαν νὰ συνεννοηθοῦν.

"Οἱ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπολέμησε καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν μὲ ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν. Ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὴν φοβερὰν μάχην τοῦ Κιλκίς, ἐσυνέχισε τὸν ἀγῶνα μὲ μεγαλύτερον πεῖσμα, διότι οἱ Βούλγαροι ὑποχωροῦντες ἔσφαζαν τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ ἔκαιον τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις. Εἰς διάστημα ἐνὸς μηνὸς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν παλαιὰν Βουλγαρίαν.

"Ἐπίσης καὶ οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν ἐπανειλημμένως τοὺς Βουλγάρους. Τέλος ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον ἡ Ρουμανία, οἱ δὲ Τούρκοι εὐρῆκαν τὴν εὔκαιρίαν καὶ ἀνακατέλαβον ὅσα μέρη τῆς Θράκης εἶχον καταλάβει προηγουμένως οἱ Βούλγαροι.

"Οἱ τσάροι τῶν Βουλγάρων Φερδινάνδος, βλέπων τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους του, ἐζήτησεν εἰρήνην. "Ἡ εἰρήνη ὑπεγράφη εἰς τὸ Βουκουρέστιον. "Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὴν ἀνταμοιβήν, ἡ ὄποια ἦξιζεν εἰς τὰς θυσίας ποὺ ὑπέστη καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν τέκνων της.

"Ἐλαβε τὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ τῆς Ρο-

δόπης, τὴν Ἡπειρον, πλὴν τῆς Βορείου, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Κρήτην.

Ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ κράτους, ἡ ὅποια ἤρχισε τὸ 1909, ἡ καλὴ διοίκησις, ἡ ὄμονοια καὶ ἡ ἀγάπη μεταξὺ ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἔδωσαν πλουσίους καρπούς.⁴ Η Ἑλλὰς ἐνίκησεν εἰς δύο πολέμους, ἀπτηλευθέρωσε πολλὰ ἀπὸ τὰ ὑπόδουλα τέκνα της, ἐδιπλασιάσθη εἰς ἕκτασιν καὶ πολλαὶ χῶραι εἰς τὰς ὅποιας ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶχεν ἀναπτυχθῆ σπουδαῖος πολιτισμός, ἔγιναν καὶ πάλιν ἐλληνικαί. Τὸ δὲ σπουδαίοτερον, ἡ Πατρίς μας ἔγινε καὶ πάλιν σεβαστὴ καὶ ἔνδοξος εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ἐργασίαι καὶ ἐρωτήσεις: 1. Ποῖα ὅμοια γεγονότα τῆς Ἑλληνικῆς Ἰστορίας σᾶς ἐνθυμίζει τὸ ὄλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου; — 2. Προμηθευθῆτε διὰ τὴν σχολικήν σας βιβλιοθήκην καὶ διαβάσετε τὰ βιβλία τῆς Πηγελόπης Δέλτα «Ο Μάγκας» καὶ «Τὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου». — 3. Πότε καὶ πῶς ἡλευθερώθησαν ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου; — 4. Οἱ Βούλγαροι ὑπῆρξαν πάντοτε δόλιοι, ἄπιστοι καὶ ἀσπονδοί ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ποῖα γεγονότα ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους μέχρι σήμερον τὸ ἀποδεικνύουν;

4. ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἄφοῦ μὲ τὰς λαμπρὰς νίκας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατωρθώθη νὰ πραγματοποιηθοῦν κατὰ μέγα μέρος τὰ ἔθνικά μας ὄνειρα, καὶ νὰ ἀπελευθερωθοῦν οἱ περισσότεροι τῶν ἔως τότε ὑποδούλων ἀδελφῶν μας, ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ λαὸς ἐπεδόθησαν μὲ ζῆλον εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κράτους καὶ τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν.

Δὲν ἐπρόθυμασεν ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἀπολαύσῃ τοὺς καρπούς τῶν μεγάλων θυσιῶν του καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης. Διότι νέος πόλεμος ἔξερράγη τὸ καλοκαίρι τοῦ 1914 μεταξύ τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

‘Ο πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε περισσότερον ἀπὸ τέσσερα ἔτη καὶ ἔλαβον μέρος εἰς αὐτὸν τὰ περισσότερα κράτη τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν Ἰστορίαν εἰναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος».

‘Ο πόλεμος αὐτὸς ἤρχισε κατ’ ἀρχὰς μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἀφ’ ἐνὸς καὶ Γερμανίας καὶ Αὐστρίας ἀφ’ ἑτέρου.

Σιγά σιγά μὲ τὴν πρώτην παράταξιν ἐπῆγαν πολλὰ ἀκόμη κράτη καὶ τέλος αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ὡς σύμμαχος τῶν Ἀγγλογάλων. Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Γερμανῶν.

Ο πόλεμος αὐτὸς ἦτο ὁ μεγαλύτερος καὶ καταστρεπτικώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολέμους, ποὺ ἔγιναν ἕως τότε ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ἐκατομμύρια στρατιωτῶν ἐφονεύθησαν, νέα καὶ καταστρεπτικὰ πολεμικὰ μέσα ἔχρησιμοποιήθησαν καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ κατεστράφησαν.

Εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ἐνίκησαν οἱ Ἀγγλογάλλοι καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μὲ τὸν ἡρωϊσμὸν του ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συμμάχων καὶ διὰ τοῦτο οἱ σύμμαχοι παρεχώρησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀλόκληρον τὴν Θράκην πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν περιοχὴν τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὅποια κατεῖχε τότε ἡ Ἰταλία.

Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφή.

Ἄλλ' ἐνῷ ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος πόλεμος ἐτελείωσε δι' ὅλα τὰ κράτη, τὰ ὅποια ἔλαβον μέρος εἰς αὐτὸν, ἡ Ἑλλὰς εύρεθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἔξακολουθήσῃ πολεμοῦσσα. Τὴν παραχώρησιν τῆς Θράκης καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἀνεγνώρισεν ἔνας Τούρκος ἀνώτερος ἀξιωματικός, ὁνομαζόμενος Μουσταφᾶς Κεμάλ. Οὗτος ἔκαμε στρατιωτικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας του μὲ πρωτεύουσαν πλέον τὴν Ἀγκυραν καὶ ἥρχισεν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια εἶχον καταλάβει τὴν Σμύρνην μὲ τὴν περιοχὴν της.

Ο πόλεμος ἦτο ἔξαντλητικὸς καὶ ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἔγινε δύσκολος. Οἱ σύμμαχοι Ἀγγλογάλλοι δὲν ἔβοήθησαν τὴν Ἑλλάδα ὅπως εἶχαν ὑποχρέωσιν. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπολέμησε καὶ αὐτὴν τὴν φοράν, ὅπως πάντοτε, μὲ ἡρωϊσμὸν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δὲν κατώρθωσεν ὅμως νὰ συντρίψῃ τὸν στρατὸν τοῦ Κεμάλ.

Τέλος ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εύρεθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀφοῦ ἔχασε πολλοὺς νεκρούς, ἀφῆσεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ὅλον σχεδὸν τὸ πολεμικὸν ὄλικόν του. Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως συμφορὰ εἰς ἐκείνην τὴν περί-

στασιν ύπηρξεν ό αφανισμός τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ασίας. Ἐκατοντάδες χιλιάδων ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἐσφάγησαν ᾧ κατέψυγον εἰς τὴν Ἑλλάδα τελείως κατεστραμμένοι, ὡς πρόσφυγες.

Μετὰ τὴν φοβερὰν αὐτὴν καταστροφὴν ἡ Ἑλλὰς ὑπεχρεώθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάνης. Σύμφωνα μὲ τὴν Συνθήκην αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Ἀνατολικήν Θράκην καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀντῆλαξε τοὺς Ἑλληνας ποὺ κατώκουν εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς μὲ τοὺς Τούρκους ποὺ κατώκουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πλέον ἀπὸ ἐν καὶ ἥμισυ ἐκατομμύριον Ἑλλήνων ἔξεριζωθήσαν ἀπὸ τὰς ἑστίας των, ἀπὸ τὰ μέρη εἰς τὰ ὅποια ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο ἐγκατεστημένος ἀπὸ χιλιετηρίδων καὶ εἶχεν ἀναπτύξει σπουδαῖον πολιτισμόν, καὶ ἥλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου εὗρον ἄσυλον καὶ προστασίαν. Ἡ ἐγκατάστασις τόσου πληθυσμοῦ εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα ἐδημιούγησε μεγάλας δυσκολίας, τὰς ὅποιας τὸ "Ἐθνος κατώρθωσε νὰ ὑπερνικήσῃ.

Ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἐδημιούργησε μεγάλην ἀναταραχὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μερικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐπανεστάτησαν τότε καὶ ἀφοῦ παρέλαβον τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον ἥλθαν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1922 καὶ ἤξιωσαν τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ο Βασιλεύς, διὰ νὰ μὴ γίνη ἀφορμὴ αἵματοχυσίας, ἔφυγε τότε εἰς τὴν Εύρωπην, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀπέθανε.

Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Κωνσταντίνου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός του Γεώργιος Β'. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔξηναγκάσθη νὰ ἀπομακρυθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1923 ἔγιναν ἐκλογαὶ καὶ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἐκείνη κατήργησε τὴν Βασιλείαν καὶ ἀνεκύρυξε τὴν Δημοκρατίαν.

Ἀπὸ τὸ 1924 μέχρι τοῦ 1935 ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνήθη ὑπὸ Δημοκρατίαν. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸν συχνὰ ἦσαν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῶν κυβερνήσεων. Τὸ 1935 ἡ Δημοκρατία κατηργήθη καὶ εἰς τὸν θρόνον ἐπανῆλθεν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' ἔπειτα ἀπὸ Δημοψήφισμα.

5. ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

"Ἐναρξεις τοῦ πολέμου.

Παρὰ τὴν καταστροφὴν ποὺ ἔπαθεν ἡ Γερμανία ἀπὸ τὴν ἥτταν

της κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον πόλεμον, δὲν ἤργησε νὰ γίνῃ καὶ πάλιν μεγάλη δύναμις, τῆς ὅποιας ὁ Κυβερνήτης Χίτλερ ὡνειρεύθη νὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ κατώρθωνε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του, ἐπετέθη κατὰ τῆς Πολωνίας τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1939. "Ηρχισεν οὔτω ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, πολὺ φιβερώτερος καὶ καταστρεπτικώτερος ἀπὸ τὸν πρῶτον.

Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔλαβον μέρος ὡς σύμμαχοι τῆς Γερμανίας, ἡ Ἰταλία, ἡ Ιαπωνία, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ρουμανία.

Αντίπαλοι τῆς Γερμανίας ἦσαν οἱ "Αγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι.

Ἡ Ρωσία εἰς τὴν ὀρχὴν τοῦ πολέμου αὐτοῦ παρέμεινεν οὐδετέρα καὶ ἐτήρησε στάσιν φιλικὴν ἀπέναντι τῆς Γερμανίας.

Ο Γερμανικὸς στρατός, ἔξωπλισμένος μὲ νεώτατα ὅπλα καὶ μηχανήματα, κατώρθωσεν ἐντὸς ἔλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος νὰ καταλάβῃ ὅλόκληρον σχεδὸν τὴν Εύρωπην ἀπὸ τῆς Νορβηγίας μέχρι τῆς Μεσογείου.

6. Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

· Η 28η Οκτωβρίου 1940.

Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν ἡ Ἐλλὰς προσεπάθησε νὰ μείνῃ οὐδετέρα, ἀλλὰ δὲν τὴν ἄφησαν.

Ἐπανειλημμένως Ἰταλικὰ πολεμικὰ ἀεροπλάνα παρεβίασαν τὸν ἑλληνικὸν ἐναέριον χῶρον, καὶ ἐθομβάρδισαν ἑλληνικὰ πλοῖα.

Τὴν 15ην Αὐγούστου 1940 Ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐτορπίλλισεν εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου Τήνου τὸ πολεμικὸν «ΕΛΛΗ», τὸ ὅποιον εἶχε πλεύσει ἐκεῖ διὰ νὰ ἀποδώσῃ τιμὰς κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Μεγαλόχαρης.

Εἰς τὰ Ἐλληνοαλβανικὰ σύνορα Ἰταλοὶ καὶ Ἀλβανοὶ στρατιῶται (ἡ Ἰταλία εἶχε καταλάβει καὶ εἶχε προσαρτήσει τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ τὸ 1939) συνχὰ ἐδημιούργουν ἐπεισόδια εἰς βάρος τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια ἐφοιύρουν τὰ σύνορα.

Παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας αὐτὰς προκλήσεις, ἡ Κυβέρνησις καὶ ὁ Βασιλεὺς προσεπάθησαν νὰ κρατήσουν τὴν Πατρίδα μακρὰν ἀπὸ τὴν πολεμικὴν θύελλαν.

Τέλος τὴν νύκτα τῆς 27 - 28ης Οκτωβρίου 1940, ἡ Ἰταλία ἐπέδωσε τελεσίγραφον πρὸς τὴν Ἐλλάδα, διὰ τοῦ ὅποιου ἐζήτει ἀπὸ τὴν

Κυβέρνησιν καὶ τὸν Βασιλέα νὰ μὴ προβληθῇ καμμία ἀντίστασις εἰς τὸν Ἰταλικὸν στρατόν, δὲ ὅποιος θὰ ἥρχιζε κατὰ τὰ ἔξημερώματα τὴν προέλασίν του ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔδαφους. ‘Ο Βασιλεὺς Γεώργιος Β’ καὶ δὲ τότε πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς ἔδωσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ἀπάντησιν ποὺ ἔπειτε καὶ ἔμεινεν ἴστορική : « Ο Χ Ι ».

Τὸ « “Οχι” » αὐτὸ ἦτο ἡ ἀπάντησις ὅχι μόνον τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

“Ηρχισεν οὔτω ὁ Ἑλληνοῖταλικὸς πόλεμος.

‘Ο Ἑλληνικὸς λαὸς ἡνωμένος ἐστηκώθη ὡς εἰς ὄνθρωπος, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του.

‘Ο Ἑλληνικὸς στρατός, ἂν καὶ ἦτο πολὺ δλιγάτερος ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸν καὶ δὲν διέθετε τὰ πολεμικὰ μέσα τοῦ ἀντιπάλου του, δὲν ἔδιστασε νὰ ριφθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς θυσίας. Ἐγνώριζεν ὅτι ἀπὸ πουθενὰ δὲν εἶχε νὰ περιμένῃ βοήθειαν, ἔβλεπεν ὅτι δλόκληρος ἡ Εύρωπη εἶχεν ὑποδουλωθῆ, καὶ ἐγνώριζεν ἀκόμη ὅτι ἀργά ἢ γρήγορα θὰ ἐπετίθετο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ πανίσχυρος Γερμανία.

Γεώργιος Β’

‘Ο Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς αὐτὸν τὸν ἄνισον ἀγῶνα κατήγαγε λαμπρὰς καὶ ἐνδόξους νίκας.

‘Αφοῦ ἔξεδίωξεν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος τοὺς ἐπιδρομεῖς, τοὺς κατεδίωξε καὶ ἀπηλευθέρωσε τὴν Βόρειον “Ηπειρον.

‘Ο κόσμος δλόκληρος κατάπληκτος παρηκολούθει μὲ θαυμασμὸν τὸν ἀγῶνα τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ ”Εθνους, τὸ ὅποιον διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἔδιδεν εἰς τὴν οἰκουμένην δλόκληρον τὸ παράδειγμα τῆς θυσίας διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ἐπὶ ἔξ μηνας ἐσυνεχίσθη ὁ νικηφόρος πόλεμος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Ἰταλίας.

Διὰ νὰ σώσῃ τὴν σύμμαχὸν τῆς ἡ Γερμανία ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941.

Γερμανικὸς στρατός, ἀνώτερος ἀριθμητικῶς ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν καὶ ἔξωπλισμένος μὲ ἀρματα μάχης, ἀφθονον πυροβολικὸν καὶ ἴσχυροτάτην ἀεροπορίαν, ἐπετέθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ σύνορα, τὰ ὅποια ἐπροστάτευον μικραὶ ἐλληνικαὶ δυνάμεις. Οἱ Ἑλληνες ἐπολέμησαν μὲ τὸν ἕδιον ἡρωϊσμὸν καὶ κατὰ τοῦ νέου εἰσβολέως, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσαν πλέον νὰ ἀντισταθοῦν ἀποτελεσματικῶς. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐκάμφθη καὶ ἡ πατρίς μας ὀλόκληρος κατελήφθη ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς.

Τὸ μνημεῖον τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἐπεσαν εἰς τὸ Ρίμινι.

λοί, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των, ἔφευγον κρυφὰ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐσχηματίσθη νέος Ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὅποιος ἐδόξασε τὰ ἐλληνικὰ ὅπλα μὲ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματά του ἀπὸ τὸ ἘΛ Ἀλαμέϊν τῆς Ἀφρικῆς ἕως τὸ Ρίμινι τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ύπόδουλον Ἑλλάδα συνεκροτήθησαν πολλαὶ ἔθνικαι ἀνταρτικαὶ ὄμάδες, σί ὅποιαι προσεπάθουν μὲ κάθε τρόπον νὰ βλάψουν τὸν ἔχθρον.

Ο φοβερὸς αὐτὸς πόλεμος, εἰς τὸν ὅποιον ἔλαβον μέρος καὶ ἡ Ρω-

σία έναντίον τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸ 1941 καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἴδιου ἔτους αἱ ‘Ηνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἔληξε τὸ 1945 μὲ τὴν τελειωτικὴν συντριβὴν τῆς Γερμανίας καὶ τῶν συμμάχων της. ‘Η Πατρίς μας ἀπηλευθερώθη, ἔνδοξος μέν, ἀλλὰ καὶ τελείως κατεστραμμένη.

Δυστυχῶς, ὅπως συνέβη κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅπότε ἡ ‘Ελλὰς ἔξηκολούθησε πολεμοῦσα, ἐνῷ δὲ πόλεμος ἐκεῖνος εἶχε λήξει δι’ ὄλους τοὺς ἄλλους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅταν ἔληξε καὶ ὁ Β' Παγκόσμιος πόλεμος, ἡ Πατρίς μας εύρεθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα ἔναντίον ἔχθρῶν, τοὺς ὅποιους ἔξωπλιζον καὶ ἐστελλον ἔναντίον της οἵ βόρειοι γείτονές της. Ἡτο δὲ δὲ πόλεμος αὐτὸς σκληρότατος καὶ ἀγριώτατος. ‘Εὰν ἐπετύγχανον τὰ σχέδια τῶν βορείων ἔχθρῶν μας, ἡ ‘Ελληνικὴ φυλὴ θὰ ἔξηφανίζετο ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

‘Ο πόλεμος αὐτὸς ἐπροξένησε μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὴν χώραν, ὃσας δὲν εἶχεν ὑποστῆ ἡ ‘Ελλὰς εἰς καμμίαν ἄλλην περίοδον τῆς μακραίωνος ἱστορίας της. Εύτυχῶς δὲ ‘Ελληνικὸς λαὸς μὲ τὴν καρτερίαν του καὶ δὲ ‘Ελληνικὸς στρατὸς μὲ τὴν γενναιότητά του, ἐματαίωσαν τὰ σχέδια αὐτὰ τῶν ἔχθρῶν μας.

Καὶ οἱ νέοι εἰσβολεῖς μετὰ τετραετῆ περίπου ἀγῶνα συνετρίβησαν καὶ ἡ ‘Ελληνικὴ Φυλὴ ἐσώθη ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐκσλαβισμοῦ.

“Ἡδη τὸ ‘Εθνος ὀλόκληρον μετὰ τὴν νίκην τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τοῦ Λαοῦ μας ἐπιδίδεται εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν καταστροφῶν ποὺ ὑπέστη ἡ χώρα ἀπὸ τὸν πόλεμον, τὴν κατοχὴν καὶ τὸν μετέπειτα ἀγῶνα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Φυλῆς.

Ἐργασίαι καὶ ἔρωτήσεις: 1. ‘Αναφέρατε καὶ δείξατε εἰς τὸν χάρτην τὰ Κράτη ποὺ ἤσαν σύμμαχοι τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τὰ Κράτη ποὺ ἤσαν σύμμαχα τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον. — 2. ‘Αναφέρατε τὰ Κράτη τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον. — 3. Διὰ ποίους λόγους ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ θεωρεῖται μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐθνικὰς συμφροδὰς τοῦ ‘Ελληνισμοῦ; — 4. ‘Η ἀπάντησις τῆς ‘Ελλάδος πρὸς τὴν ‘Ιταλίαν κατὰ τὴν 28ην Ὁκτωβρίου 1940 θεωρεῖται ὡς τὸ τρίτον μεγάλο «OXI» τῆς ‘Ελληνικῆς Ἰστορίας. Ποῖα εἶναι τὰ ἄλλα δύο; — 5. Τί σημαίνει ἡ ἔκφρασις «‘Α λ β α ν ι κ ὄ ν ἔ π ο ος;» — 6. ‘Η ‘Ελλὰς κατελήφθη τὸ 1941 ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, ‘Ιταλούς καὶ Βουλγάρους, ἀλλὰ δὲν ὑπετάγη. Ποῖα γεγονότα τὸ ἀποδεικνύουν;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τό 'Ελληνικὸν "Εθνος ἔχει ιστορικὴν ζωὴν τριῶν χιλιάδων καὶ πλέον ἑτῶν. Κανένα εἴθος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δὲν ἡμπορεῖ νὰ καυχηθῇ ὅτι ἔχει ιστορίαν ὁμοίαν μὲ τὴν ἴδικήν μας.

Οἱ "Ελληνες παρουσιάσθησαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους καὶ ἐδημιούργησαν λαμπρὸν πολιτισμόν, ὃ ὅποιος ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ νὰ διατηρήσουν καὶ νὰ διαδώσουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ των, οἱ "Ελληνες ἡγωνίσθησαν κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς ιστορίας των ἐναντίον διαφόρων βαρβάρων λαῶν. Καὶ ἐνῷ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἡπείλησαν τὴν ὑπαρξιν τοῦ 'Ελληνισμοῦ, ἔξηφανίσθησαν, τὸ 'Ελληνικὸν "Εθνος διετηρήθη καὶ ἔξακολουθεῖ μέχρι σήμερον νὰ ἀγωνίζεται διὰ τὰ μεγάλα ἀγαθά τῆς ἀνθρωπότητος: τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πολιτισμόν.

"Υπῆρξαν βεβαίως ἐποχαὶ κατὰ τὰς ὅποιας τὸ 'Ελληνικὸν "Εθνος ἐγνώρισε δόξαν καὶ ἀπέκτησε δύναμιν. 'Αλλ' ὑπῆρξαν καὶ περίοδοι, κατὰ τὰς ὅποιας ὃ 'Ελληνισμὸς ἐδοκιμάσθη πικρῶς καὶ ὑπέστη μεγάλας ἔθνικὰς συμφοράς.

'Ἐν τούτοις τὰς περιόδους τῆς παρακμῆς του διεδέχθησαν περίοδοι ἀναγεννήσεως καὶ ἀναδημιουργίας καὶ τὸ 'Ελληνικὸν "Εθνος ἀνεγεννᾶτο ὅπως ὁ μυθολογικὸς φοίνιξ ἀπὸ τὴν τέφραν του.

'Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν τὰς περιόδους τῆς ἀκμῆς τοῦ 'Ελληνισμοῦ δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν Ιστορίαν του εἰς τρία μεγάλα τμήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια καθένα ἔχει τὰ ἴδιαίτερα γνωρίσματά του καὶ τὴν ἴδιαιτέραν σημασίαν του διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

A'. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Οἱ "Ελληνες τῆς Ἀρχαίας Ἐλλάδος, ἀν καὶ ἥσαν λαὸς τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, μὲ τὴν ἴδιαν γλῶσσαν καὶ θρησκείαν, ἐν τούτοις ἀπετέλουν πολλὰ καὶ μικρὰ κράτη, τὰ ὅποια μάλιστα συχνὰ συνεκρούοντο. Παρὰ ταῦτα οὐδέποτε ἐλησμόνησαν τοὺς κοινούς δεσμούς των

καὶ ὅταν ἔξωτερικοὶ κίνδυνοι ἡπείλησαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν, τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἡνώθησαν, ἐπολέμησαν μὲν ἡρωῖσμὸν καὶ μὲ τὰς θυσίας τῶν διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ διέσωσαν τὸν πολιτισμόν των.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων.

Μετὰ τὰς νίκας των ἐναντίον τῶν Περσῶν οἱ Ἀρχαῖοι "Ἐλληνες ἀνέπτυξαν σπουδαῖον πολιτισμόν. Τὰ καλλιτεχνήματα καὶ τὰ συγγράμματα τῆς περιόδου αὐτῆς θαυμάζονται ἀκόμη καὶ σήμερον διὰ τὴν τελειότητά των.

Μεγάλην δὲ ὑπηρεσίαν προσέφεραν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅταν ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς ἔξηπλώθη εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἐλληνισμός, κουρασμένος ἀπὸ τοὺς ἔξωτερικοὺς πολέμους καὶ ἔξηντλημένος ἀπὸ τὰς ἔσωτερικὰς διαμάχας, ὑπετάχθη μὲν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ δὲν ἔξηφανίσθη. Μὲ τὸν πολιτισμόν των οἱ "Ἐλληνες ὑπέταξαν τοὺς κατακτητάς.

B'. Η BYZANTINE AYTOKRATOPIA

"Οταν ὁ Χριστιανισμὸς ἐθιάμβευσεν, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔδρυσε τὴν νέαν Πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους του, τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Τὸ κράτος τοῦτο ἦτο Ρωμαϊκόν. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἥρχισε νὰ ἔξελληνίζεται καὶ εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὅποιας εἶχεν ἀκμάσει ἀλλοτε ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἔδημιουργήθη ἕνα νέον μέγα Ελληνικὸν κράτος, ἡ Βυζαντινὴ ἢ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία.

Ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία διετηρήθη ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐπολέμησεν ἐναντίον πολλῶν καὶ ποικίλων ἔξωτερικῶν ἔχθρῶν καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν χριστιανισμόν, ὅταν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κράτη τῆς Εύρωπης ἦσαν ἀκόμη ἀπολίτιστα καὶ ἀνοργάνωτα.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐστάθη προπύργιον καὶ ἔσωσε τὴν Εύρωπην ἀπὸ τὴν πλήμυραν τῶν βαρβάρων ἀσιατικῶν φυλῶν. "Οταν δὲ ἡ αὐτοκρατορία ἔπεσεν ἔξηντλημένη ἀπὸ τοὺς διαρκεῖς ἀγῶνας διὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν Χριστιανισμόν, οἱ "Ἐλληνες σοφοὶ ἔδωσαν τὴν μεγαλυτέραν ὕθησιν διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Εύρωπης.

Γ'. ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Έπι τετρακόσια σχεδὸν χρόνια οι "Ελληνες ἔμειναν ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους. Οὐδέποτε ὅμως ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν των, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν των καὶ ποτὲ δὲν ἔχασαν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἥρχετο ἐποχὴ ποὺ θ' ἀνέκτων τὴν ἐλευθερίαν των, διὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἄρματολοι καὶ κλέφτες διαρκῶς ἐπολεμοῦσαν.

Μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἥρχισε τὸ 1821 ὁ ἵερος ἀγώνων ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας. Μετά ἐννέα ἑτῶν σκληρὸν ἀγῶνα, ἀπηλευθερώθη ἔνα μικρὸν τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ ἀπετέλεσε τὸ πρῶτον ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν κράτος τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Τὸ μικρὸν αὐτὸν κράτος κατώρθωσε σιγὰ σιγὰ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀγώνων του νὰ ἀπελευθερώσῃ ὑποδούλους ἀδελφούς, νὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ παρουσιάσῃ σημαντικὴν πρόοδον.

Παρ' ὅλας τὰς περιπτείας ποὺ ἐπέρασεν ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορίαν του, ἔμεινεν ὁ ἴδιος λαός, πιστὸς εἰς τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος.

Καὶ ὅταν πανίσχυρος ἔχθρὸς ἐζήτησε νὰ καταλύσῃ τὰς ἐλευθερίας μας κατὰ τὴν 28ην Ὁκτωβρίου 1940, ὄλοκληρον τὸ Ἐθνος, ὡς εἰς ἄνθρωπος, ἀπήντησεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ εἰσβολέως τὸ ὑπερήφανον «ΟΧΙ», ὅπως ἀκριβῶς πρὸ 2500 ἑτῶν ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας εἰς τοὺς Πλέρσας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος τὸ 1453 εἰς τὸν Μωάμεθ.

"Ακόμη καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας μας τὸ Ἐθνος μας δὲν ἐδίστασε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰ κατακτητικὰ σχέδια τῶν ἀρπακτικῶν γειτόνων μας καὶ νὰ νικήσῃ.

"Ας παραδειγματιζώμεθα λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐνδοξὸν ἱστορίαν τοῦ Ἐθνους μας. "Ας ἀγαπῶμεν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Καὶ ἣς ἐργαζώμεθα μὲ δόλας μας τὰς δυνάμεις διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν δόξαν τῆς φιλατάτης Πατρίδος μας.

ΤΕΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1454 Ὁ Γεώργιος Σχολάριος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

1461 Κατάλυσις τῆς Αύτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος.

1571 Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου.

1660 Πρῶτος μέγας διερμηνεὺς ὁ Παναγιώτης Νικούσιος.

1669 Κατάληψις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Τούρκων.

1687 Καταστροφὴ τοῦ Παρθενῶνος ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν.

1711 Πόλεμος τοῦ Μ. Πέτρου τῆς Ρωσίας κατὰ τῶν Τούρκων.

1715 Ὡς ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας ἐκλέγονται Φαναριῶται.

1766 Ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον.

1770 Νέα Ἐπανάστασις τῶν Ἐλλήνων.

1774 Συνθήκη μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας προστατεύουσα τὰ ἔλληνικὰ ἴδια πλοῖα.

1788 - 1790 Ἀγῶνες τοῦ Λάμπρου Κατσώνη κατὰ τῶν Τούρκων.

1798 Θάνατος τοῦ Ρήγα Φεραίου.

1803 Ὑποταγὴ τοῦ Σουλίου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

1814 Ἰδρυσις τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας.

1821 23 Φεβρουαρίου. Ἐναρξις τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν.

23 Μαρτίου. Κατάληψις Καλαμῶν. — Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὑψώνει τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὰς Πάτρας.

10 Ἀπριλίου. Ἀπαγγονισμὸς τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

23 Ἀπριλίου. Μάχη τῆς Ἀλαμάνας.

8 Μαΐου. Μάχη εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς.

6 Ἰουνίου. Καταστροφὴ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου εἰς τὸ Δραγατσάνι.

23 Σεπτεμβρίου. Ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων.

1822 1 Ἰανουαρίου. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου.

- Μάρτιος. Καταστροφή της Χίου.
- 6 - 7 Ιουνίου. Πυρπόλησις της Τουρκικής ναυαρχίδος ύπό τοῦ Κανάρη.
- 26 Ιουλίου. Καταστροφή τοῦ Δράμαλη.
- Νοέμβριος. Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.
- 1823 9 Αύγουστου. Θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.
- 23 Δεκεμβρίου. 'Ο Λόρδος Βύρων εἰς τὸ Μεσολόγγι.
- 1824 'Ιούνιος. Καταστροφή τῶν Ψαρῶν.
- 1825 12 Φεβρουαρίου. 'Απόβασις τοῦ 'Ιμβρατήμ εἰς Πελοπόννησον.
11 Απριλίου. 'Αρχὴ τῆς Β' πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου.
- 20 Μαΐου. 'Ηρωϊκὸς θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα.
- 5 Ιουνίου. Θάνατος τοῦ 'Οδυσσέως 'Ανδρούτσου.
- 1826 10 Απριλίου. 'Ηρωϊκὴ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου.
- 3 Αύγουστου. Πολιορκία τῆς 'Ακροπόλεως.
- 1827 Μάρτιος. 'Εκλογὴ τοῦ Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου τῆς 'Ελλάδος.
- 22 Απριλίου. Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη.
- 24 Μαΐου. Παράδοσις τῆς 'Ακροπόλεως.
8 Οκτωβρίου. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.
- 1828 8 Ιανουαρίου. 'Ο Καποδιστριας φθάνει εἰς τὴν 'Ελλάδα.
- 1829 12 Σεπτεμβρίου. Μάχη τῆς Πέτρας.
- 1831 27 Σεπτεμβρίου. Δολοφονία τοῦ Καποδίστρια.
- 1833 25 Ιανουαρίου. 'Ο Οθων φθάνει εἰς τὴν 'Ελλάδα.
- 1862 'Εκθρόνισις τοῦ 'Οθωνος.
- 1863 'Ο νέος Βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἔρχεται εἰς τὴν 'Ελλάδα.
- 1866 - 69 Κρητικὴ 'Επανάστασις. 'Ολοκαύτωμα τοῦ 'Αρκαδίου.
- 1897 'Ελληνοτουρκικὸς πόλεμος.
- 1902 - 1908. Μακεδονικὸς ὀγών.
- 1912 - 1913. Βαλκανικοὶ πόλεμοι.
- 1914 - 1918 Α' παγκόσμιος πόλεμος.
- 1922 Μικρασιατικὴ καταστροφή.
- 1939 - 1945 Β' Παγκόσμιος πόλεμος.
- 1940 28 Οκτωβρίου. 'Ημέρα τοῦ ιστορικοῦ ΟΧΙ.
- 1945 - 1949 'Αγῶνες τοῦ "Εθνους διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Φυλῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

1. - "Προταγή τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν	Σελ.	3
2. - Ὡτὲ εὐρωπαϊκὰ κράτη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς	»	5
3. - Πόλεμοι τῶν Τούρκων πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ Κράτη	»	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ

1. — Δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων	»	10
2. — Ὁργάνωσις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.		
Τὰ θρησκευτικὰ προνόμια καὶ ὁ Πατριάρχης	»	12
Πολιτικὰ προνόμια τῶν Ἑλλήνων. Ἡ αὐτοδιοίκησις	»	15
Αἱ κοινότητες	»	17
Αἱ Ἑλληνικαὶ Κοινότητες τοῦ Ἐξωτερικοῦ	»	18
3. — Πολεμικαὶ δυνάμεις τοῦ ὑποδούλου Ἐθνους.		
α) Δυνάμεις κατὰ ἔχριστον : Κλέφτες καὶ ἀρματολοί	»	20
Βίος κλεψτῶν καὶ ἀρματολῶν	»	22
Τὰ κλέφτικα τραγούδια	»	23
Σουλιώται - Μανιάται - Σφακιανοί	»	25
β) Δυνάμεις κατὰ θάλασσαν	»	26
γ) Οἱ Φαναριώται	»	27
4. — γιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας	»	30
κυντιος Κοραῆς	»	32
5. — στατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων		
καὶ ἔξεγέσεις τῶν ὑποδούλων	»	33
β) Η μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ 1770	»	35
γ) Δάμπτρος Κατσώνης καὶ Γεώργιος Ἀνδροῦτσος	»	36
6. — Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ οἱ Ἑλληνες	»	40
7. — Ρήγας ὁ Φεραίος	»	42
8. — Τὸ Σούλι καὶ οἱ Σουλιώται		
α) Ἱδρυσις τοῦ Σουλίου. - Χαρακτήρ τῶν Σουλιωτῶν	»	44
β) Τὸ Σούλι καὶ ὁ Ἀλῆ-πασᾶς	»	45
γ) Τρίτη ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Σουλίου καὶ ὑποταγὴ αὐτοῦ	»	47
δ) Τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ	»	48
9. — Φιλικὴ ἐταιρεία	»	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

1. -- Ἔναρξις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν	»	53
2. -- Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.		
Ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον	»	53
Οἱ Τούρκοι προσπαθοῦν διὰ τῆς τρομοκρατίας νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασιν. Ἀπαγχονισμός τοῦ Πατριάρχου	»	58
Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καὶ τὸ πολεμικόν του σχέδιον	»	61
Ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου καὶ τῶν Δολιανῶν	»	65

3. — 'Η' Επανάστασις εις τήν Στερεάν 'Ελλάδα	Σελ.	67
— 'Ο' Αθανάσιος Διάκος καὶ ἡ μάχη τῆς 'Αλαμάνας	»	68
— 'Ο' Οδυσσέας 'Ανδρούτσος καὶ τὸ Χάνι τῆς Γραβιδᾶς	»	70
— 'Η' μάχη τῶν Βασιλικῶν	»	72
4. — 'Η' Επανάστασις εἰς τήν Δυτικὴν 'Ελλάδα κ.λ.π.	»	73
5. — 'Η' πρώτη 'Εθνικὴ Συνέλευσις εἰς τήν 'Επιθέσιον	»	74
6. — 'Η' Επανάστασις τῶν ναυτικῶν νήσων	»	77
— 'Η' ἀνατίναξις τῆς Τουρκικῆς φρεγάτας εἰς τήν 'Ερεσσὸν	»	79
7. — Δεύτερον ἔτος τῆς 'Ἐπαναστάσεως	»	81
— 'Η' Τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1822	»	82
— 'Η' καταστροφὴ τῆς Χίου	»	83
— 'Η' πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος	»	85
— 'Η' καταστροφὴ τῶν 'Ελλήνων εἰς τὸ Πέτρα	»	88
— Πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου	»	90
— Έκστρατεία καὶ καταστροφὴ τοῦ Δράμασθη	»	91
8. — 'Η' Τουρκικὴ ἐπίθεσις τοῦ 1823	»	93
— Μάρκος Μπότσαρης	»	96
— 'Ο' Φιλελληνισμός εἰς τήν Εύρώπην	»	98
— 'Ο' Λόρδος Βύρων	»	99
— Αιχόνιοι τῶν 'Ελλήνων — Θάνατος 'Οδυσσέως 'Ανδρούτσου	»	102
9. — Νέον πολεμικὸν σχέδιον Τουρκίας — Αιγύπτου	»	103
— 'Υποταγὴ τῆς Κρήτης. Καταστροφὴ τῆς Κάσου	»	104
— 'Η' καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν	»	105
— 'Η' ναυμαχία τοῦ Γέροντα	»	108
— 'Απτόβασις τοῦ Ἰμβραήμ εἰς Πελοπόννησον	»	109
— 'Η' μάχη τοῦ Μανιακίου. Θάνατος τοῦ Παπαφλέσσα	»	111
— 'Απελευθέρωσις τοῦ Κολοκοτρώνη	»	114
— Δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου	»	115
— 'Η' Επανάστασις κινδυνεύει	»	117
— 'Ο' Γεώργιος Καραϊσάκης καὶ τὸ πολεμικὸν του σχέδιον	»	άδα.
— Πανωλεύθρια τῶν 'Ελλήνων εἰς τὸ Φάληρον	»	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Αἱ τρεῖς μεγάλαι δυνάμεις ἀναγνωρίζουν τήν 'Ελλάδα αὐτόνομον	»	120
'Η' ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου	»	120
Μάχη τῆς Πέτρας καὶ τέλος τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ὄγκων	»	122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' Η ΕΛΛΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ

1. — 'Ο' Κυβερνήτης 'Ιωάννης Καποδίστριας	»	124
2. — Βασιλεία τοῦ "Οθωνος	»	127
3. — 'Η' Βασιλεία τοῦ Γεωργίου τοῦ Α'. Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του 'Η' Κρητικὴ 'Επανάστασις καὶ ὁ 'Ελληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897	»	129
— 'Ο' Μακεδονικὸς ὄγών	»	130
— Τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων	»	132
— 'Η' Επανάστασις τοῦ 1909	»	133
— 'Ο' Βαλκανοτουρκικὸς πόλεμος	»	134
— Πόλεμος ἐναντίον τῶν Βουλγάρων	»	135
4. — Πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος	»	138
— 'Η' Μικρασιατικὴ καταστροφὴ	»	139
5. — Δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος : "Εναρξίς τοῦ πολέμου	»	140
— 'Η' 'Ελλάς εἰς τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον. 'Η' 28 Σεπτεμβρίου 1940	»	141
— ΤΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	»	142
	»	146

5

3 58

8

5

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Αριθ. Πρωτ. 50709

Αθήναι τῇ 12 Ιουνίου 1950

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ.

Ν. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗΝ - Λ. ΠΕΤΡΙΔΗΝ

Ε Ν Τ Α Υ Θ Α

Ανακοινούμεν ύμιν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 49529/1950 ἀποφάσεως τοῦ 'Υπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιήθῃ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς 'Ιστορίας διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἔκπιωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ 'Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοποίησις

Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολὴ 'Υπουργοῦ

Ο Διευθυντὴς

Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ